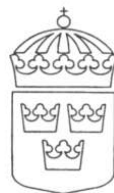

Riksdagens protokoll

1992/93:26

Onsdagen den 18 november

Kl. 9.00 – 18.03
19.00 – 22.05

Protokoll
1992/93:26

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 12 november.

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

2 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkanden 1992/93:KU3 och KU4
Justitieutskottets betänkanden 1992/93:JuU4–JuU7
Lagutskottets betänkanden 1992/93:LU3 och LU5
Utbildningsutskottets betänkanden 1992/93:UbU1 och UbU2

3 § Europeiska ekonomiska samarbetsområdet

Föredrogs
EES-utskottets betänkande
1992/93:EU1 Europeiska ekonomiska samarbetsområdet
(prop. 1991/92:170).

Anf. 1 MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Vi debatterar i dag ett av de mest betydande ekonomiska samarbetsavtalen i modern tid genom den gemensamma marknad som skall bli verklighet i hela Västeuropa och öppna möjligheter för handel, sysselsättning, ekonomiskt samarbete, miljösamarbete och samarbetet på många andra områden. Frihandel på industrivaror har vi redan, men många är de byråkratiska och andra handelshinder som ändå hämmar en stark ekonomisk utveckling. Ett av de mest expanderande områdena inom handeln – handeln med tjänster – öppnas nu för första gången. Medborgarna i Västeuropa blir betydligt friare att flytta till varandras länder, att utbilda sig, ta jobb och få social trygghet hos grannen.

Inte minst viktigt för svensk industri är att en mångmiljardmarknad, som i stort sett har varit helt stängd, nu öppnas. Jag talar om EG:s offentliga upphandling. Den motsvarar ungefär 10 % av bruttonationalprodukten i EG-länderna. Den passar också som hand i handske med svensk industri, som ju

ofta har utvecklats i ett samspel mellan vår offentliga sektor och det privata näringslivets initiativ.

EES-avtalet bör ge en välgörande och nödvändig stimulans till sysselsättning och ekonomisk utveckling inte minst i det mycket dystra läge med djup lågkonjunktur som råder i många länder.

Men avtalet kommer också att leda till strukturförändringar som kommer att skapa problem för enskilda människor och regioner. Hur de frågorna skall lösas är precis lika viktigt.

Det är ett väsentligt avtal, och därför har det också förberetts särskilt noggrant. Ganska fantastiskt är därför påståendena om att riksdagen beslutar detta med särskild brådska och t.o.m. under stress. I drygt tre år har avtalet förhandlats, och riksdagen och samtliga partier har kontinuerligt informerats.

Riksdagsbehandlingen av själva avtalet har nu tagit ungefär ett halvår. Samtliga riksdagens utskott – utom ett – har under den tiden avgett yttranden till det särskilda EES-utskottet. EES-utskottet har hållit två stora offentliga utfrågningar kring avtalet, ett tillsammans med konstitutionsutskottet om konstitutionella frågor och en stor utfrågning om andra viktiga frågor. Under detta halvårs tid har EES-utskottet vävt samman synpunkter, och det betänkande vi debatterar i dag har varit offentligt i ungefär en månad. Jag tror faktiskt inte, herr talman, att det finns någon annan fråga i den svenska riksdagen i modern tid som har behandlats så länge och så utförligt av så många utskott som just EES-avtalet.

Och det är av goda skäl som vi har haft denna mycket noggranna och långa behandling. Det nya ekonomiska samarbetet i Västeuropa mellan EG och EFTA, som började diskuteras en disig apilmorgon år 1984 i Luxemburg, är genomgripande och kommer att ha betydelse för Europas framtid.

Varför då denna kampanj, med uppenbart vilseledande påståenden om en onödig brådska i riksdagens behandling?

Jag tror faktiskt att det är så att en del kritiker inser att deras argument mot EES-avtalet är oerhört svaga – inte minst nu när Norge och Finland med stor majoritet beslutat ansluta sig till EES. Det blir alltför magstarkt att argumentera för ett Sverige som skulle bli helt isolerat i Norden.

Då väljer en del kritiker som varken gillar EES eller EG att gömma sig bakom procedurargument i stället, argument som dock är lika ihålliga.

EES-avtalet betyder inte att EG-regler tar över svensk grundlag eller svensk lag över huvud taget. Det betyder inte att framtida EG-regler automatiskt får rättsverkan i Sverige, och det betyder inte att den svenska tryckfrihetsförordningen behöver ändras till följd av EES-bestämmelser.

Bedömningar av den ekonomiska effekten av EES-avtalet i siffror är naturligtvis vanskliga att göra i förväg. De studier som har gjorts pekar dock alla åt samma håll. Genomförandet av EES-avtalet bör leda till en ökning av vår bruttonationalprodukt med i storleksordningen 5–6 % utöver vad som annars vore möjligt, och det gäller då det engångslyft som själva den harmoniserade marknaden innebär. I en mera dynamisk analys bör man räkna med ytterligare några procents ökning av vår bruttonationalprodukt.

Sannolikt innebär den här typen av analyser underskattningar av verkligheten. Skulle vi nämligen stå utanför och isolerade när nu Finland och

Norge, som jag tidigare sade, med stor majoritet beslutat att gå in i EES-samarbetet, kunde vi inte bibehålla den ekonomiska utveckling vi hittills varit vana vid. Vi skulle naturligtvis halka tillbaka och få en sämre ekonomisk utveckling. Säger vi nej till EES kan vi inte traska på här hemma som om ingenting hade hänt. Då får vi finna oss i kännbara ekonomiska försämringar och ökad arbetslöshet.

Det nya ekonomiska samarbetet skapar möjligheter – men det finns ingen automatik i att dessa också tas till vara. Det hänger på aktörerna i näringsliv och samhälle att också utnyttja möjligheterna. Strukturförändringar bör vi räkna med som en effekt av harmoniseringen. Därför är det också viktigt att vi kan fortsätta att utveckla vår regionalpolitik och att man också inom EES-samarbetet ger tyngd åt arbetslivets villkor, den s.k. sociala dimensionen. När producenterna får större frihet måste också löntagarna få sin ställning stärkt. Och här är det viktigt att hela riksdagen slår fast – som EES-utskottet i enighet nu konstaterar – att det s.k. sociala protokollet är ett gott stöd för den svenska arbetsrätten och det gemensamma nordiska intresset. Ett enigt utskott utgår från att regeringen, med utnyttjande av alla de formella och informella vägar som EES-avtalet erbjuder, kommer att driva kollektivavtalslinjen.

Det är också bra att utskottet blivit ense om andra socialdemokratiska krav från vår EES-motion. Jag tänker på miljöfågorna, där det är viktigt att utnyttja de möjligheter som de nya internationella organen inom EES-ramen kommer att ge, för att lyfta nivån på miljöskyddet i Europa.

Självfallet kommer möjligheterna till framtida förbättringar av avtalet i detta avseende att ha gränser, men det är viktigt att vi från första stund aktivt utnyttjar avtalet, för att tillsammans med andra driva kraven på starkare miljöregler inom EES-området. Utskottet utgår enigt från att en sådan miljöstrategi, som vi efterlyser i den socialdemokratiska motionen, redovisas av regeringen till riksdagen snarast möjligt, senast under våren 1993.

Vi socialdemokrater menar att regeringen är för passiv på ett viktigt område som berör EES-avtalets kärna, och det gäller konsumentpolitiken. När nu denna unikt stora och harmoniserade marknad kommer att bli verklighet, med 380 miljoner konsumenter, är det självklart att konsumentpolitiken med konsumentinformation och konsumentskydd – möjligheten att ta del av och välja på den stora marknaden – måste stärkas.

Konsumentpolitiken i hela Europa måste lyftas till en tyngre dimension än tidigare. Och då skall man inte som regeringen nu gör i onödan försvaga den svenska konsumentinformationen med hänvisning till gamla regler i EG-systemet.

Inom miljöpolitikens ram har vi fått respekt för att behålla våra starkare miljökrav på de områden där vi har strängare regler än EG i avvaktan på EG:s förväntade stärkning av sina regler, och sedan skall i framtiden ske en avstämning av detta.

På motsvarande sätt skall man betrakta konsumentpolitiken, och då behöver man inte nu ta bort sådan konsumentinformation som ursprungsmärkning av kläder, bakdatum som anger färskhet för matbröd osv. Matbröd är faktiskt över huvud taget inte en vara som är föremål för s.k. fri cirkulation enligt EES-avtalet.

Vi säger i vår reservation att en anpassning till EG:s hittillsvarande regler inom t.ex. livsmedelsområdet är av den arten att man inte med säkerhet kan säga att samtliga av de nuvarande bestämmelserna måste ändras. Starka konsumentskyddsintressen och intresset att skydda allmän hälsa bär ofta upp dessa bestämmelser, och det bör då vara möjligt att, i vart fall tills vidare, behålla dem. Därför bör regeringen göra en noggrann genomgång av vilka bestämmelser som oundgängligen bör ändras.

De exempel jag har givit visar att man inte fullt ut tar till vara de möjligheter den svenska konsumentpolitiken har inom EES-avtalets ram. Därför bör regeringen snabbt sätta i gång det arbete som vi reseranter kräver.

Det gäller också att utnyttja de vägar som finns i kontakt med andra regeringar när nu konsumentpolitiken förändras inom EG- och EFTA-länderna så att Sverige aktivt engagerar sig för att påverka behandlingen av de frågor som nu bereds inom EG och inom EES-ramen. Det gäller både arbetet med de bestrålade livsmedlen och livsmedelstillsatser som är viktiga för livsmedelskvaliteten.

Jag är övertygad om att konsumentpolitiken blir en av 90-talets stora frågor, där Sverige bör gå i spetsen, i stället för att vi alltför okritiskt skall anpassa oss till regler, som i många fall har flera decennier på nacken, och där vi bör förvänta oss en dynamisk utveckling i framtiden.

Herr talman! När våra beslut har fattats, när avtalet förhoppningsvis har ratificerats i alla andra länder, så är det verkligen viktigt att alla aktörer tar vara på de möjligheter som avtalet ger. Den norska statsministern Gro Harlem Brundtland sade nyligen att EES-avtalet också är det största nordiska samarbetsavtal som träffats på många decennier. Och när handeln blir fri i hela Västeuropa, då kanske man oftast tänker på de långväga avstånden till Grekland eller Portugal, och det är väl bra. Men det är ju faktiskt så, att när hinder rivs, kan de nya möjligheterna kanske allra bäst och enklast utnyttjas av nära grannar. Möjligheterna kommer att finnas där, ta väl vara på dem! Det måste vara riksdagens budskap till det svenska samhällslivet och näringslivet.

Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 2 CHRISTER WINDÉN (nyd):

Herr talman! Jag vill inledningsvis komplimentera utskottets ordförande Hadar Cars för en mycket kompetent och rationell behandling av ärendet. Jag tycker också att kansliet har skrivit ett utomordentligt klart och lättläst betänkande. Avsnitt tre, som ger en överblick av avtalets omfattning, är så bra att det borde kunna användas som allmän information till allmänheten. Under de debatter om EG och EES-avtalet som jag har deltagit i de senaste veckorna, har jag kunnat konstatera att det finns ett skriande behov av en kortfattad och allsidig information. Ett särtryck av denna del, med vissa klipp från de andra avsnitten som en grund för utskick till hushållen kanske vore en bra idé.

Vi i Ny demokrati anser generellt att EES-avtalet är ett naturligt steg till ett närmare samarbete med EG. Vi anser att Sverige är en naturlig del av Europa, såväl geografiskt som historiskt och kulturellt. EES-avtalet, som till

sin form är ett frihandelsavtal, är enligt vår mening inte tillräckligt, utan bör följas av ett medlemskap i Europeiska gemenskapen eller Europeiska unionen. Först då får vi den fulla integration som vi eftersträvar.

Herr talman! Vi i Ny demokrati är positiva till propositionen och ställer oss bakom betänkandet i allt väsentligt. Dock finns det ett antal detaljer där jag vill göra förtydliganden av vår ståndpunkt.

Vi anser att det generellt är bra att människor får betydligt större möjligheter att flytta till ett annat land. Det gäller även pensionärer. I vår motion uttrycker vi farhågor för att vårt solidariska och fördelningspolitiska socialförsäkringssystem löper en uppenbar risk för utspädning med de nya gränslösa förhållandena. Vid en internationell jämförelse framstår t.ex. det svenska folkpensionssystemet som mycket förmånligt. Men skrivningarna i betänkandet är sådana att det tydligt framgår att det finns en majoritet för förändringar som ligger i linje med motionen. Vi hälsar detta med tillfredsställelse.

Av Sveriges 391 000 företag är 99,9 % småföretag med EG:s mått mätt, dvs. de har mindre än 500 anställda. 72 % av alla anställda arbetar i sådana företag. Det är de små och medelstora företagen som påverkas av EG. De stora företagen är ju redan internationella och har bättre förutsättningar att klara sig i EG. Efter vad jag vet i dag, kommer Aktiebolagskommitténs förslag att innehålla nya bolagsformer i Sverige som är särskilt anpassade till de mindre företagens villkor. Jag delar utskottets uppfattning att motionens syfte därmed troligen tillgodoses. Det är emellertid av mycket stor vikt för de svenska företagen att någonting verkligen görs. Vi kommer därför att noga bevaka utvecklingen på området.

Beträffande Vin & Sprits samt Systembolagets möjligheter att fortsätta sin verksamhet på samma sätt som nu, delar vi inte utskottets uppfattning. Vi kan inte heller dela uppfattningen i propositionen att alkoholmonopolen inte skulle vara diskriminerande i Romfördragets mening. Vi anser det tvärtom uppenbart att diskriminering föreligger, eftersom konkurrerande grossister, importörer och detaljister inte tillåts verka fritt på marknaden.

Vi anser inte heller att alkoholmonopolens existens kan försvaras med det ursprungliga syftet för monopolen, nämligen det i och för sig ädla motivet att värna om befolkningens hälsa. Vi anser att moderna människor i ett civiliserat samhälle skall kunna fatta egna beslut utan onödigt förmynderi. Sverige bör i detta sammanhang kunna ha regler som är jämförbara med vad man har ute i Europa.

Herr talman! Jag vill i detta sammanhang påpeka att det finns ett tryckfel i betänkandet. I min reservation på s. 184 i del I har tryckeriet tryckt fel text. Efter vad jag har blivit informerad om kommer ett tilläggsmeddelande att delas ut före voteringen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår reservation under mom. 7 och mom. 17 samt i övrigt bifall till propositionen enligt hemställan i betänkandet.

Bengt Dalström kommer att redovisa vår syn med anledning av vår reservation under mom. 17 beträffande småföretag och bolagsbildning.

Anf. 3 GUDRUN SCHYMAN (v):

Herr talman! Jag vill börja med att tala om att vi i Vänsterpartiet är för frihandel. Vi är för ett internationellt samarbete på alla plan. Vi är för ett

utökat samarbete med EG:s medlemsländer när det gäller handel, utbildning, forskning, osv. Vi är för ett alleuropeiskt samarbete. Vi är för ett globalt samarbete och internationell och global frihandel. Jag vill säga detta eftersom en del andra i debatten ibland vill få oss i Vänsterpartiet att framstå som att vi är emot frihandel, internationellt samarbete och att vi på något sätt vill stänga landets gränser. Detta är alltså helt fel.

Vi är naturligtvis för ett utökat samarbete med EG:s länder. Vi tycker att det är mycket positivt med de delar i avtalet som handlar om fri rörlighet för arbetskraft och de delar i avtalet som gör det lättare för människor att resa, bosätta sig, ta arbete, gå på varandras utbildningsanstalter, osv. Det vi diskuterar och kritiserar är villkoren för den ökade rörligheten och villkoren för den ökade frihandeln, inte samarbetet i sig. Vi är absolut av den uppfattningen att Sverige är en del av Europa.

Efter detta vill jag övergå till att tala om hanteringen av detta ärende. Mats Hellström sade att han tycker att det är konstigt att det är så många som har reagerat och kritiserat hanteringen. Man säger att det har gått för fort när vi i själva verket har sysslat med den här frågan i många år här i riksdagen. Det är ju riktigt. Detta är en integrationsprocess och ett politiskt arbete som har pågått under lång tid. Men det har ju haft svårigheter. Eftersom det har pågått förhandlingar har det inte varit möjligt att samtidigt föra en offentlig debatt om vilka frågor som har diskuterats och på vilket sätt samt hur läget har varit vid olika tidpunkter.

Vi är ett antal parlamentariker som har fått mer information än andra, men vi har inte fått all information. Vi har framför allt inte haft möjlighet att föra ut den till offentlig debatt med hänvisning till att förhandlingar pågår. Det gjorde att när förhandlingsresultatet väl blev färdigt – och det är ju inte så länge sedan – var tiden knapp om man skulle hålla sig till den tidtabell som var uppsatt för att bli färdig med förhandlingarna och godkännandet av avtalen.

Det gjorde, tillsammans med en del förvecklingar i EG-parlamentet och EG-domstolen, att när avtalet väl var färdigt och kunde gå ut på remiss här i Sverige var tiden mycket knapp. Remisstiden var extremt kort, vilket också en mängd tunga juridiska remissinstanser påpekade. Några uttryckte sig t.o.m. så träffande att de sade att de inte hade möjlighet att göra någon bedömning av avtalet och dess konsekvenser. De kunde bara ge spridda funderingar. Det är ett för stort och omfattande avtal för att man skall kunna sätta sig in i detaljer. Remisstiden var alltså extremt kort.

Sedan fick vi en proposition till riksdagen som bestod av en massa delar, alla var inte ens översatta när de kom. Den hade en normal motionstid, dvs. 14 dagar. Detta är inte en normal politisk fråga. Dessutom var det helger, så i praktiken tror jag det rörde sig om tio dagar då partierna skulle formulera sina ståndpunkter i förhållande till det färdigförhandlade avtalet. Man skulle sätta sig in i avtalets konsekvenser för Sverige på en mängd olika politiska områden. Det var ju en omöjlighet.

Men partierna skrev sina motioner och gjorde sina ställningstaganden. Alla var positiva utom Vänsterpartiet. Vi skrev en motion där vi begärde klagoröanden på en mängd sakområden. Vi begärde konsekvensanalyser som skulle göras, läsas och begrundas innan vi fattar beslut. Vi begärde mil-

jökonskvensanalyser i stil med den som EG själv har gjort. Vi begärde analyser när det gäller arbetsmarknadspolitiken, arbetsrätten, arbetsmiljöfrågor, trafikpolitik, regionalpolitik och inte minst EES-avtalets förhållande till vår egen grundlag. Det var alltså konstitutionella frågeställningar som vi reste i vår motion.

Vi skrev att detta måste göras först, innan riksdagen går till beslut. Därför sade vi att det är rimligt att den här frågan inte avgörs nu, utan återförvisas för vidare beredning. Då har vi alla möjlighet att få se dessa konsekvenser innan vi går till beslut. Dessa krav har tillbakavisats av majoriteten i utskottet. Man har sagt att vi får göra dessa analyser, t.ex. på miljösidan, efter hand vartefter frågeställningarna kommer. Vi tycker naturligtvis att det är bättre att göra dem innan.

Andra konstitutionella frågeställningar som vi i Vänsterpartiet har rest anser majoriteten i utskottet har besvarats i samband med de hearingar som har genomförts och de synpunkter som har kommit fram där. Vi anser inte att detta är tillräckligt. Senast i går kom frågan upp om tryckfrihetsförordningens förhållande till EES-avtalet. Det är något som inte alls har diskuterats i EES-utskottet, eftersom den frågan inte har rests av någon – inte heller av EES-utskottet.

Det här visar med all önskvärd tydlighet att det finns en hel del frågetecken av konstitutionell art som inte har diskuterats och analyserats tillräckligt.

Vi i Vänsterpartiet har begärt en mängd klarlägganden som vi vill skall föreläggas riksdagen, och därmed offentligheten och allmänheten, innan riksdagen går till beslut. Vi tycker att det är rimligt att göra så, när det är fråga om en så stor politisk fråga som kommer att få så stora konsekvenser för alla och envar i det här landet. Vi tycker inte att det är rimligt att säga: "Ja, ja, vi får väl se under resans gång vad som kommer att hända. Om det händer något får vi väl hitta på något annat."

Det är ett problem att så många känner sig så litet informerade i den här frågan. Jag tycker att det är lättvindigt av utskottsmajoriteten att ta så lätt på detta faktum. Även om frågan har föregåtts av ett långvarigt arbete i riksdagen, eller rättare sagt i olika utskott och arbetsgrupper, är det inte detsamma som att människor i allmänhet har haft möjlighet att informera sig och att ta del av denna process. Det här är ett demokratiskt problem, och det här visar på den klyfta som håller på att skapas i Sverige mellan folk och folkvalda. Bland människor utanför riksdagshuset finns det en brist på förtroende för riksdagsarbetet. Det grundar sig i att de inte har haft möjlighet att få information eller att få diskutera innan beslut fattas.

En del säger att de krav som nu kommer från en växande opinion utanför huset är senkomna. Jag tycker att det är bra att det ställs krav på offentlighet och att vi i riksdagen skall skjuta på ställningstagandet så att människor skall få möjlighet att diskutera innan beslut fattas. Vi kan tycka vad som helst om att dessa krav kommer sent, men situationen är ett faktum. Det finns all anledning att skjuta upp beslutet.

Vårt ansvar i den här situationen kan inte stå i förhållande till en tidtabell uppsatt av EG. Vårt ansvar måste stå i förhållande till våra väljare i Sverige, så att vi inte förvärrar den demokratiska kris som förekommer i landet.

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

Eftersom folkomröstningsresultatet i Schweiz förmodligen kommer att leda till att ikraftträdandet av avtalet skjuts upp ett halvår, har vi dessutom tid på oss att använda för den offentliga, öppna och demokratiska processen som bör föregå ett så stort politiskt beslut som godkännande av avtalet utgör.

Det finns en tradition i Sverige att frågor stöts och blöts innan beslut fattas. En offentlighet har möjlighet att ta del av information – politiska partier och folkrörelser har möjlighet att säga sitt – och kanalisera sina åsikter till de politiska partierna för att det skall vara möjligt att uppnå den representativa demokrati som vi vill ha. Det är en viktig tradition att slå vakt om. Den bör också användas i en så stor politisk fråga som EES-avtalets vara eller icke vara för Sveriges del.

Vänsterpartiets huvudyrkande är en återförvisning av ärendet till utskottet för vidare beredning. Då kan vi i riksdagen få svar på alla de frågor som i dag ställs av allt fler människor, t.ex. konsekvenserna av avtalet för Sveriges del.

Tyvärr kommer det inte att bli en majoritet för detta yrkande vid den omröstning som så småningom skall genomföras här i kammaren. Vänsterpartiet har därför ett andrahandsyrkande, vilket är ett yrkande om bifall till den meningsyttring Vänsterpartiet har lagt fram. I den tar vi upp en del sakfrågor som andra från Vänsterpartiet kommer att tala om senare, t.ex. arbetsmarknadspolitik, arbetsrätt, regionalpolitik och ekonomiska diskussioner. Den grundläggande fråga vi pekar på är den konstitutionella frågan – demokrati-frågan. Att säga ja till avtalet i dess nuvarande skick, innebär att en mängd av de politiska beslut som i dag fattas i riksdagen, eller i fullmäktigeförsamlingar runt om i landet, flyttas från de folkvalda församlingarna till EG:s ministerråd eller till EES-organ av olika slag. Det slutliga avgörandet kommer inte att fattas i riksdagen utan i stället vid tvistelösnings i EG:s domstolar.

Jag skall ge ett konkret exempel. Jag vet att detta förvånade åtminstone en del av EES-utskottets ledamöter när det blev klarlagt att så var fallet. Jag skall ta exemplet med alkoholmonopolen, som föregående talare var inne på, och där vi har olika uppfattningar i sakfrågan.

Den principiella frågan är följande. Den politik som den svenska riksdagen hittills har beslutat om – som går ut på att det finns en stor majoritet för att ha kvar alkoholmonopol, att Systembolaget skall ha ett försäljningsmonopol och att detta skall utgöra ett verktyg för att hålla nere totalkonsumtionen och på så sätt minska missbruket – går det inte längre att fatta beslut om. Vi kan i och för sig fatta beslut. Men om det beslutet får bli giltigt i verkligheten eller inte kommer hädanefter att avgöras i EG:s domstolar eller av EES-domstolen.

Det blir en fråga för jurister att svara på om de politiska beslut som fattas av denna församling står i överensstämmelse med EG:s konkurrensregler. Är det inte så, kommer de politiska besluten att upphävas. Det jag sagt gäller frågan om monopolen, men det gäller också en mängd andra frågor. Vi i riksdagen är förhindrade att fatta politiska beslut som strider mot EG:s konkurrensregler eller meningen i avtalet i övrigt. Endast sådana politiska beslut som står i överensstämmelse med EG:s regler kan fattas i de folkvalda församlingarna.

Vi i riksdagen kan inte fatta beslut som inskränker på de fyra s.k. friheter-

nas företrädaren med hänsyn till miljö, hälsa, säkerhet eller regionalpolitik, om de strider mot EG:s regler. Avgörandet kommer att fällas i domstolar. Det här innebär en rättsordning där juridiken tar över politiken. Det är inte den rättsordning som vi är vana vid i Sverige. Skall den rättsordningen ändras, bör vi fatta de beslut som behövs först. Framför allt bör vi först ha en diskussion om det verkligen är det vi vill, om vi tycker att det är det som skall vara villkoret för den frihandel och det samarbete som vi vill uppnå med EG:s medlemsländer.

Vänsterpartiets uppfattning är att de villkoren inte är rimliga. Vi vill ha ett utvecklat samarbete med de villkoren att Sverige har kvar sin egen bestämmerätt, dvs. har kvar möjligheten att av miljö-, hälso-, säkerhets- eller regionalpolitiska skäl fatta sådana politiska beslut som inskränker på de fyra s.k. friheternas företrädaren. Det här är att skapa möjligheten att bygga upp politiska motmakter i centrum, och det är att hävda att demokratin står över ekonomin.

Anf. 4 HADAR CARS (fp):

Herr talman! Herr statsminister! Ärade ledamöter! Frågan i dag gäller om riksdagen för Sveriges del skall godkänna eller förkasta avtalet om ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde.

Det är ett för hela Sverige mycket viktigt beslut.

EES-utskottet har haft riksdagens särskilda uppdrag att granska förslaget om EES-avtalet. Utskottet föreslår riksdagen att godkänna avtalet. Utskottets samtliga 15 ledamöter står enhälligt bakom detta förslag. Ledamöterna företräder Socialdemokraterna, Moderata samlingspartiet, Folkpartiet liberalerna, Centern, Kristdemokratiska samhällspartiet och Ny demokrati. Vänsterpartiets suppleant i utskottet har i en meningsyttring anfört att avtalet inte skall godkännas.

Under sommaren har samtliga 16 ordinarie riksdagsutskott haft tillfälle att granska och ge sina åsikter om EES-avtalet. 15 utskott har gjort detta. Alla har enhälligt tillstyrkt att EES-avtalet godkänns av riksdagen.

Vilka är då de viktigaste skälen för ett EES-avtal?

De tolv länder som tillsammans bildar Europeiska gemenskapen (EG) beslöt redan i mitten på 1980-talet att gränshindren mellan länderna skulle bort. Det skall ske den 1 januari 1993. Beslutet innebär att EG då skapar en inre marknad, där 350 miljoner EG-medborgare får samma möjligheter att röra sig fritt inom hela EG som de sedan länge har inom sina resp. länder. De kan bosätta sig, studera, söka jobb och ta arbete, starta eget och sätta upp dotterföretag var de vill inom EG. De får också använda sina pengar efter egen önskan inom de tolv länderna – t.ex. till att köpa hus, aktier, obligationer och försäkringar. I det EG-land där de är verksamma får de samma rätt till pension, sjukvård, barnbidrag och andra delar av den sociala välfärden som landets egna medborgare.

Samtidigt skall de många tekniska handelshindren bort – de hinder som försvårar handeln med varor och tjänster mellan länderna.

Det är denna EG:s inre marknad som Sverige och de andra EFTA-länderna får tillgång till genom EES-avtalet.

Det svenska samhället präglades en gång av ståndsprivilegier, av skråvä-

sende, av föreskrifter om dagsverken, av statarlagar, stadstullar, förbud för folket på landet att tillverka och saluföra varor som var förbehållna borgarklassen m.m. Efter hand har begränsningarna rensats bort – ofta under stort motstånd från dem som då känt sin trygghet hotad. Men individens frihet har ökat, och samhället har gynnats av den initiativförmåga och skaparkraft som följt i frihetens spår.

EES-avtalet innebär att individens – den enskilda människans – frihetssektor vidgas på nytt. Och det inte litet heller! Det kan ta en stund innan alla märker förändringen och kan se och ta till vara de nya möjligheterna. Men jag är övertygad om, att när EES-avtalet varit i kraft en tid och allt flera insett vad det ger dem, kommer det att vara lika orimligt att vilja beröva svenskarna deras nyvunna friheter i Europa som det skulle vara att kräva återinförande av ståndssamhälle, skråväsende, statarlagar och stadstullar!

EES-avtalet har inte tillkommit för att lösa akuta ekonomiska problem. Avtalet är långsiktigt och inte konjunkturbetonat. Det är de väntade positiva effekterna för samhället över en längre period som betyder mest.

Det hindrar inte att avtalet är extra välkommet nu, när det känns särskilt viktigt att rädda vad som finns kvar av konkurrenskraft inom svensk industri, skapa flera jobb och hindra att priserna går upp och gör tillvaron svårare för de svenska konsumenterna.

EES-avtalets grundlagsenlighet har prövats av konstitutionsutskottet. Detta utskott har i sin prövning haft tillgång till landets främsta juridiska expertis. Efter att ha lyssnat noggrant på vad experterna haft att säga, bl.a. i samband med en offentlig utskottsutfrågning, har utskottet dragit slutsatsen att EES-avtalet står i överensstämmelse med grundlagen.

Jag vill också erinra om, att det i EES-propositionen uttalas: "Om en in-förlivad EES-regel mot förmodan skulle komma att strida mot en grundlags-regel kommer grundlagsregeln att ta över i sådana fall." Varje godkännande av avtalet vilar på denna förutsättning.

Såväl vad gäller grundlag som vanlig lag är det endast lagar som beslutats av Sveriges riksdag som har giltighet i Sverige. Så är det nu, och EES-avtalet ändrar inte på detta. Ingen EG-lag blir automatiskt gällande i Sverige. Inte heller kan EG eller EES-kommittén avgöra vilka nya lagar som får eller skall stiftas för svenskt vidkommande. Det avgör riksdagen.

Det jag här sagt innebär ingen underskattning av EES-avtalets betydelse. Avtalet medför många och viktiga förändringar för svensk del. Framför allt uttrycker det Sveriges vilja att medverka i en, efter hand alltmer fördjupad, samverkan med andra demokratier i Europa.

EES-avtalet bygger på att EG-länderna och EFTA-länderna tillsammans tillämpar gemensamma regler på de områden som omfattas av avtalet. EFTA-länderna övertar nu – inom dessa områden – de regler som utformats av EG. Dessa blir då EES-regler. Senare, när reglerna behöver förnyas, har EFTA-länderna möjligheter att delta i arbetet och påverka utformningen.

Att länderna inom EES tillämpar de gemensamma reglerna på samma sätt är särskilt viktigt för de mindre stater som deltar i samarbetet. Därför är det bra för svenska medborgare, organisationer, institutioner och företag att det finns övervakningsorgan som ser till att alla, också de stora länderna, följer de regler man kommit överens om.

Skulle, mot förmodan, de båda parterna i EES-samarbetet – EG och EFTA – alltför ofta gå ifrån principen om gemensamma regler kommer EES-avtalet att urholkas och, i värsta fall, helt upphöra att fungera. Det betyder i praktiken att ju fler fördelar parterna finner sig vinna genom EES-samarbetet, desto tyngre väger önskemålet om gemensamma regler.

På några punkter som gäller sättet att tillämpa avtalet i Sverige har Socialdemokraterna reserverat sig i EES-utskottet. Bl.a. vill man bevara systemet med ursprungsmärkning av kläder och vill att regeringen inom EES skall verka för att bestämmelser om kvalitets- och ursprungsmärkning av jordbruksprodukter införs. Man reserverar sig mot ett införande av ett svenskt internationellt fartygsregister och för att jämställdhetsaspekterna skall beaktas vid rekryteringen av personal till de nya EES-institutionerna. Ny demokrati har reserverat sig mot ett bevarande av de svenska alkoholmonopolen och för utveckling av ett system för elektronisk dataöverföring.

Majoriteten i utskottet anser att lagbestämmelser om ursprungsmärkning av kläder skulle strida mot avtalet. Skulle konsumenterna efterfråga en sådan märkning står det företagen fritt att ange både ursprung och kvalitet som konkurrensmedel.

Beträffande jordbruksprodukterna erinrar majoriteten om att gränskontrollerna kommer att finnas kvar och att Livsmedelsverket därför också har kvar möjligheten att kontrollera att den mat som importeras inte är skadlig att äta.

Något svenskt internationellt fartygsregister lär inte vara aktuellt och vad gäller rekrytering till de nya EES-organen utgår majoriteten i utskottet från att regeringen ger prioritet åt jämställdhetsaspekterna.

Vad beträffar alkoholmonopolen framhåller utskottsmajoriteten, att målen för den svenska alkoholpolitiken ligger fast och att monopolen tillkommit för att skydda medborgarnas hälsa och att de inte utgör handelshinder i Romfördragets mening. Beträffande system för elektronisk dataöverföring uttalar sig majoriteten mycket positivt och hänvisar till de arbeten som redan är på gång.

Liksom utskottsmajoriteten yrkar jag därför på att reservationerna avslås och att det som utskottet hemställt bifalles av riksdagen.

Är EES-avtalet något som Sverige kan leva med under en längre tid? Den frågan ställs ofta i den allmänna debatten. Svaret är ja. Avtalet står på egna ben. Det påståendet styrks av att ett av EFTA-länderna, Island, har deklarerat att landet tänker nöja sig med EES-avtalet och inte nu har för avsikt att söka medlemskap i EG. Det sammanhänger med att Island har en, och endast en, dominerande näring – fisket!

Vad är det då Sverige och de andra EFTA-staterna inte uppnår genom EES-avtalet?

Också med ett EES-avtal står vi utanför EG:s tullunion. Det ger oss möjligheter till en mera självständig handelspolitik men innebär samtidigt att gränskontrollerna blir kvar och att svenska exportörer måste styrka att de varor de vill föra in i EG har svenskt ursprung. Detta är ett handelshinder som också kan leda till att Sverige går miste om t.ex. amerikanska och japanska investeringar.

Jordbruket berörs inte av EES-avtalet. Det innebär att svenska bönder

inte kan sälja sina produkter på EG-marknaden på samma villkor som bönderna inom EG. För de svenska konsumenterna innebär det att maten fortsätter att kosta mera i Sverige än inom EG.

Sveriges inflytande blir inte lika stort med EES-avtalet som om vi var medlemmar i EG. Det innebär att vi går miste om en del möjligheter att hävda svenska intressen såväl vad gäller industripolitik och arbete som när det handlar om miljö, jämställdhet och kampen mot narkotika.

Det är några av skälen för att många vill se EES-avtalet också som ett viktigt steg på vägen till svenskt medlemskap i den europeiska gemenskapen.

Men det är inte de enda skälen.

Som gymnasist och student fick jag på resor i efterkrigstidens Europa med egna ögon se något av det elände som följde i spåren av kriget. Jag märkte också med vilken avsky många – på grund av minnen från kriget och av ockupation och förföljelse – såg på medmänniskor i sitt grannland. Det var då jag greps av idén om ett enat Europa. I den fann jag ett hopp om fred utan underkastelse, om seger för frihet och demokrati och om hyggliga levnadsförhållanden för alla.

Friheten och demokratin, det insåg jag, måste med alla medel försvaras mot den kommunistiska diktaturen och den röda armé som redan lagt under sig så många länder i Europa. Det gällde för demokratierna att hålla emot och att i handling visa vad människor kunde uppnå i ett liberalt samhälle.

Framgångarna för den västeuropeiska integrationen bidrog verksamt till Sovjetunionens fall och till undansopandet av "diktaturens kreatur" såväl i Östeuropa som i Spanien, Portugal och Grekland. Fantastiskt är det, att frihet och demokrati kunde triumfera utan krig. Fattigdomen i Västeuropa, vida utbredd på 40-talet, har skingrats och allt flera fått del av ett växande välstånd.

Det Europa jag drömde om som ung har kommit långt och haft stora framgångar. Men det är inte färdigt, och skall heller inte bli det. Varje ny generation skall se på Europa med unga ögon och forma det efter sina drömmar.

Jag hoppas att i de drömmarna människorna alltid skall mötas som likar med respekt för varandra och med öppenhet för omvärlden.

EES-avtalet är ett steg på vägen. Ett viktigt steg för alla oss som önskar att också ett fördjupat globalt samarbete skall grundas på frihet, fred, demokrati och mänskliga rättigheter – de fyra pelare som bär upp integrationen och gemenskapen i vårt Europa!

(Applåder)

Anf. 5 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det är litet aningslöst av utskottsmajoriteten att avfärda de konsumentpolitiska krav vi har ställt. Min erfarenhet är att när man har velat öka konsumentinformationen som skall lämnas på produkter, har företagen vridit sig såsom maskar.

Lika intresserade som de är av att göra stora annonskampanjer kring produkter, lika litet intresserade är de att lämna ut ordentlig information till konsumenterna om det som blir allt mer viktigt på den nya stora harmoniserade marknaden. Det är ett gott motiv för att konsumentpolitiken skall stärkas på det området.

Eftersom replikordningen medger att jag först nu kommenterar Gudrun Schymans inlägg, som också gällde mig, vill jag nu säga något om Gudrun Schymans uttalande att Vänsterpartiet är för frihandel.

Vi vill inte stänga landets gränser, säger Gudrun Schyman. Men när nu alla andra, inkl. Norge och Finland, vill öppna sina gränser mycket mera och Gudrun Schyman inte vill vara med om det, blir ju Sveriges gränser relativt sett mycket mer stängda än gränserna i resten av Västeuropa och resten av Norden.

Vilken annan fråga, Gudrun Schyman, har riksdagen behandlat så länge och så noggrant? Det är alldeles riktigt att regeringen på en punkt – inte när det gäller avtalet men på *en* punkt – bestämde sig för en kort remisstid. Det har vi i EES-utskottet kompenserat genom att under lång tid här i riksdagen ge möjlighet att komma med synpunkter till oss. Vid en offentlig utfrågning, som anordnades tillsammans med konstitutionsutskottet, kunde de frågetecken som de missnöjda remissinstanserna satt upp rätas ut, såvitt jag förstår.

Det har inte varit någon offentlig debatt, säger Gudrun Schyman. Var har Gudrun Schyman varit de senaste fyra åren? Detta är inte första gången som riksdagen diskuterar EES-avtalet. Riksdagens utskott – många utskott dessutom – har avgivit yttranden 1988, 1989 och 1990. Det är inte nu vi har bestämt oss för vad vi vill med EES-avtalet. Det har vi ordentligt diskuterat här i riksdagen.

Jag har också deltagit i en omfattande debatt runt om i landet, i de flesta landsdelar. Den debatten, Gudrun Schyman, har inte givit mig intryck av att svenska folket är inställt på att stänga sina gränser.

(Applåder)

Anf. 6 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Till Mats Hellström vill jag säga att jag inte heller har fått uppfattningen att svenska folket är berett att stänga sina gränser.

Jag har också deltagit i en mycket livlig debatt kring de här frågorna de senaste åren, kanske mer utanför detta hus än innanför. Men just EES-avtalet i sig självt som ett fristående avtal har inte kunnat diskuteras förrän förhandlingarna har varit färdiga och det blivit klart hur avtalet har sett ut. Först då har vi ju sett hur förhandlingarna har gått och hur långt man kom.

De diskussioner som har förts tidigare här i riksdagen har gällt förutsättningarna för integrationen, förhandlingsmandatet så att säga. Förutsättningarna har uttalats många gånger här. Man har sagt: Vi vill denna integration, under förutsättning att Sverige inte behöver försäkra sina regler vad gäller miljö, hälsa och säkerhet och – detta har samtliga EFTA:s ministrar uttalat – under förutsättning att vi får reellt inflytande i beslutsprocessen.

Nu erkänner en majoritet av utskottets ledamöter att detta reella inflytande har vi inte fått. Förhandlingarna blev inte lyckosamma på den punkten. Det är, menar vi, en avgörande brist i avtalet.

Vi menar också att vi måste bedöma avtalet såsom ett självständigt avtal, inte minst i skenet av den opinion som finns vad gäller medlemskapsfrågan och också i skenet av vad som nu händer i EG självt och en stor ovisshet om

tidtabeller och utveckling över huvud taget för den fortsatta integrationen fram till en europeisk union.

Vi måste här ta ställning till EES-avtalet såsom ett självständigt avtal med sina fördelar och med sina brister. Vi har funnit att hos EES-avtalet såsom ett självständigt avtal är bristerna övervägande. Det gäller främst de konstitutionella frågorna, oklarheterna och bristen på ordentliga analyser av vilka konsekvenser avtalet kommer att få inom en rad olika politiska sakområden. Den kritiken kvarstår.

Hadar Cars säger att yttranden har kommit från samtliga utskott, och det är alldeles riktigt. Men samtliga partier hade före utskottsbehandlingen bundit upp sig för ett ja eller ett nej till avtalet. Jag vill påstå att utskottssammanträdena har varit ganska summariska.

Jag vill påstå att EES-utskottets sammanträden har präglats av att vi är en skolklass som har tagit examen och sedan sätter oss ned för att läsa in kursen, för att ta reda på vad det egentligen är vi har sagt ja eller nej till. Jag tycker att det är fel ordning. Jag anser att man skall ha diskussionen först och fatta besluten sedan.

Vi skall ha reda på konsekvenserna av avtalet först och sedan fatta besluten, så att så många som möjligt kan väga fördelar och nackdelar. Den processen är inte gjord, och den har bevisligen, Mats Hellström, inte nått utanför det här rummet och utanför de utskott och arbetsgrupper som har varit sysselsatta.

(Applåder)

Anf. 7 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Mats Hellström har fel, om han tror att utskottsmajoriteten skulle vara likgiltig för konsumentinformation. Tvärtom delar vi uppfattningen att det är viktigt att konsumenterna får en riktig bild av varorna, vad de innehåller, de ämnen som finns i dem, de eventuella farligheter som kan finnas med dem, osv.

Men det innebär inte att vi tycker att man skall gå med på vad som helst. Sådan s.k. konsumentinformation som främst är ett dolt handelshinder – och dit räknar jag utan vidare kravet på ursprungsmärkning av textilier – vill inte utskottets majoritet att vi skall ha kvar i Sverige. Det passar inte i ett samarbete som blir mer vidsträckt nu när vi får ett EES-avtal, om riksdagen så bestämmer i dag.

Sedan vill jag säga till Gudrun Schyman att utskottssammanträdena och samrådet inte blir summariska därför att Gudrun Schyman påstår det. Jag vill gärna hävda att i det utskott där Gudrun Schyman och jag har verkat tillsammans, EES-utskottet, har vi gjort en mycket noggrann genomgång av avtalet, och Gudrun Schyman har haft goda möjligheter under det arbetets gång att hävda något annat. Nu hävdar hon det här i kammaren. Under de 15–20 sammanträden vi hade i EES-utskottet nämnde hon aldrig någonting i den riktningen.

Låt mig också erinra om att det här med EES är en process som pågått sedan lång tid. Den proposition som avgavs av dåvarande utrikeshandelsministern, nuvarande ambassadören Anita Gradin, kom redan i december

1987. Riksdagen uttalade sig följande år, 1988, för att vi skulle få ett avtal i allt väsentligt av den karaktär som det nuvarande avtalet har.

Därefter har riksdagen vid ytterligare två tillfällen gjort liknande uttalanden. Därför bör det inte kännas konstigt för någon att – när så småningom avtalet väl är i hamn och propositionen om avtalet hamnar på riksdagens bord – riksdagen är villig att också godkänna avtalet. Det är en naturlig konsekvens.

Det är alltså en lång process, en noggrann process, grundad på klart uttalade åsikter och meningar från en klar majoritet i Sveriges riksdag som i dag kan få sin fulländning.

Anf. 8 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Att färskheten hos matbröd skulle vara ett dolt handelshinder får vi kanske ta upp på lunchen i dag, Hadar Cars. Jag tror inte att det är på det sättet. Inte heller är det så att ursprungsmärkning av våra kläder utgör något dolt handelshinder. Det har det inte gjort under den tid vi har haft den regeln.

Om nu det här skall vara en examen, tänkte jag inte utdela några betyg. Däremot vill jag säga ett par ord till Gudrun Schyman om den vägning hon gör av fördelar och nackdelar.

De brister i inflytande som EFTA-länderna får känna av genom att EG är den starkare parten leder för Gudrun Schymans del till att hon anser att Sverige skall ställa sig utanför. Då är konsekvensen att alla andra deltar i en integration där vi är utanför därför att vi får för litet inflytande.

Det är alldeles rimligt att göra en sådan vägning, men då betyder det också att man med öppna ögon ser framför sig att vi står utanför den integration som alla andra i Västeuropa deltar i. Det går inte att prata bort att man står utanför den.

Det är alldeles riktigt att den uppläggning som EG hade innan Berlinmuren föll var ett mer jämställt förhållande i beslutsmekanismerna. Det är förvisso också någonting som EES-utskottet har påpekat.

Det är inte oklarheter det handlar om. Det går att väga för- och nackdelar. Andra väger de för- och nackdelarna på annat sätt. I Europaparlamentet har man länge varit mycket misstänksam mot EES-avtalet, därför att man har tyckt att EFTA-länderna får för mycket att säga till om. Det tycker inte vi, och det tillhör den kritik som vi har framfört när vi har vägt för- och nackdelar.

Vår sammanvägning leder definitivt till att det inflytande EFTA-länderna får inte är jämställt, det är sant, men det ger oss – med nya institutioner – möjlighet att genom ett aktivt arbete också påverka. Det är alldeles klart att om EFTA-länderna går in i de nya institutionerna med full kraft och engagemang, går det också – det är jag övertygad om – att exempelvis stärka miljöreglerna inom EG.

Detta tillhör det som vi mycket noga har talat med EG-sidan om. Därför leder vår vägning till att vi skall delta i den integration som Gudrun Schyman vill ställa sig utanför.

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsrådet*

Anf. 9 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Till Hadar Cars vill jag säga att jag tycker att EES-utskottet har utfört ett seriöst arbete. Jag talade om de andra utskotten som har avgett yttranden, eftersom Hadar Cars ville ge sken av att det har pågått ett massivt arbete. Det är detta jag ifrågasätter.

Det kan inte vara riktigt rimligt att säga att jag inte har gett uttryck för mina uppfattningar i EES-utskottets arbete. Jag har med vår motion som grund ställt de frågor som jag har ansett vara relevanta. Vi har inte fört en politisk debatt i utskottet, men det brukar vi ju inte heller göra. Vi försöker svara på de frågor som ställs.

Jag vill ta upp frågan om överensstämmelsen med grundlagen, som Hadar Cars var inne på tidigare. Det är riktigt att jurister från början har bedömt det så att EES-avtalet rent formellt inte strider mot grundlagen. Det är dock så att vi i en särskild lag förbinder oss att se till att de lagar som gäller i EG blir lagar i Sverige. I och med att vi gör det blir det naturligtvis ingen rejäl konflikt med grundlagen. Men vi har förbundit oss att inte fatta sådana beslut som skulle kunna medföra att konflikt uppstår. Detta har diskuterats och kritiserats. Frågan kan kanske rent formellt anses utredd. I praktiken innebär det dock att vi frånhänder oss beslutanderätt.

Mats Hellström talade om utanförskapet. Det vi diskuterar och är kritiska till är villkoren för samarbetet med EG:s medlemsländer. Vi är inte ensamma om det. Det förs en sådan diskussion i de övriga nordiska länderna. Mats Hellström vet också att man hade en stor debatt i Norge som just gällde dessa villkor. Både Senterpartiet och Sosialistisk Venstreparti var mycket kritiska till just villkoren. De var således inte kritiska till samarbetet i sig eller till frihandeln, men de var kritiska till villkoren och underkastelsen.

Jag tror att många politiker accepterar bristerna i avtalet för att de ser det som ett första steg på väg mot medlemskap. Man menar att de uppenbara brister som det här avtalet i sig har skall kompenseras genom ett medlemskap. Vi menar att avtalet måste bedömas på sina egna grunder. Vi kan och skall inte koppla ihop avtalet med ett medlemskap. Vi skall inte tro att vi i framtiden skall kompensera de uppenbara bristerna i EES-avtalet med ett medlemskap i den europeiska unionen. Det kommer en folkopinion att säga nej till.

Anf. 10 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Jag uppskattar det uttalande om grundlighet i EES-utskottets hantering som Gudrun Schyman gjorde. Jag vill gärna säga att jag inte har gett uttryck för någon missaktning av Gudrun Schymans insatser i utskottet. Det var Gudrun Schymans påstående att utskotten skulle ha hantierat frågan om EES-avtalet summariskt som jag reagerade emot.

Jag vet att t.ex. grundlagsfrågan har varit föremål för behandling i konstitutionsutskottet inkluderande en offentlig utskottsutfrågning. Vi som deltog i den fick en mycket inträngande bild av förslagets förenlighet med grundlagen. Behandlingen i utskotten blir inte summarisk bara därför att Gudrun Schyman påstår det.

Om Gudrun Schyman skulle ha någon grund för ett sådant påstående, utgår jag ifrån att det i protokollen från de 15 utskott som har uttalat sig finns

en anmärkning från Vänsterpartiets representant om att man har funnit behandlingen i utskotten summarisk. I annat fall tycker jag att den anmärkningen faller platt till marken.

Herr talman! Till Mats Hellström vill jag säga att innehållsdeklaration av livsmedelsprodukter och annan god konsumentinformation i det avseendet inte är någonting som utskottsmajoriteten vänder sig emot – tvärtom. Det är viktigt att man ger en mycket god konsumentinformation om sådana produkter. Jag noterade att Mats Hellström i sin replik inte återkom till frågan om ursprungsmärkning av textilier. Det uppskattar säkert kammaren.

Anf. 11 NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Med särskild hänvisning till Gudrun Schymans oförskämder mot riksdagskollegerna kommer jag i mitt anförande att fördjupa mig litet mera i beredningsprocessen än vad jag hade tänkt göra. Jag uppfattar det som en oförskämhet mot riksdagskolleger att hävda att 15 utskott skulle ha behandlat detta viktiga ärende utan någon egentlig sakprövning.

Den process som avtalet utgör slutpunkten i började, som Mats Hellström påpekade, 1984 i Luxemburg. I den deklaration som gavs ut av handelsministrarna där konstaterades att den gemenskap som hade utvecklats på handelsns område mellan de 18 deltagande länderna var sådan att man nu måste sträva efter att skapa ett närmare förhållande. Detta närmare förhållande betecknades a homogeneous European Economic Space – EES.

År 1984 formulerades detta begrepp och man utvecklade denna idé. Det är snart nio år sedan. Påståenden om att man blir överraskad av nioåriga processer är oerhört avslöjande för dem som framför dessa påståenden.

Den deklaration som utgavs i Luxemburg ledde till att ett antal arbetsgrupper tillsattes. Dessa arbetsgrupper utvecklade lagstiftningsförslag som passerade denna svenska riksdag med stort gillande. Här antogs bestämmelser som hade utarbetats under den s.k. Luxemburgprocessen. Vi började alltså vänja oss vid en integration med de europeiska reglerna, som blev naturlig för oss. Det var en naturlig del av riksdagens vardag att några gånger under varje riksdagsår på det här sättet anpassa oss till den marknad på vilken vi arbetade.

Herr talman! Det är alltid olämpligt att fördjupa sig i siffror i denna talarstol. Jag skall ändå göra det, eftersom jag skall dra en slutsats som jag hoppas är så befärgad att ledamöterna lägger märke till den.

EFTA-nationerna är mycket stora handelsnationer. Ca 35 % av EFTA-nationernas samlade bruttonationalprodukt går till internationell handel. Vi är alltså mycket handelsberoende nationer. 73 % av vår handel går för närvarande till EES-länderna. Vi är således handelsmässigt oerhört djupt anknutna till EES-området. Ca 60 % av vår utrikeshandel går till EG. På samma sätt är EFTA-länderna oerhört viktiga partner till EG och tar ungefär 25 % av EG:s utrikeshandel. År 1991 gick 70 % av EFTA-ländernas utlandsinvesteringar till EG-området, medan EG traditionellt svarar för ungefär hälften av de utländska investeringarna i EFTA-området.

Kan man egentligen dra någon annan slutsats av detta än att EFTA-länderna är mer integrerade med EG än EG-länderna själva? Vi är alltså djupare anknutna till EG:s ekonomi och handelsmönster än EG-länderna

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

själva. Det är väl närmast en självklarhet att denna djupa gemenskap även skall komma till uttryck i politiska handlingar och dokument.

Denna självklarhet framstod såsom uppenbar och påkallande nödvändig för Jacques Delors när han den 17 januari 1989 i Strasbourg presenterade visionen om en annan process än Luxemburgprocessen, som var en process som sysslade med områden av gemensamt intresse. Han utvecklade nu visionen om ett allomfattande avtal som skulle öppna hela marknadsområdet för dessa EFTA-länder, som egentligen var mer integrerade i det marknadsområdet än EG-länderna själva.

Jag vill gärna notera att Jacques Delors tal föranledde EFTA:s statsministrar att samlas i Oslo den 14 och 15 mars, alltså ungefär två månader efter Delors tal – en oerhört hög beredskap, skulle man vilja säga.

Nu vill jag läsa upp några meningar i den deklaration som avgavs där, för den deklarationen är ju startpunkten till att denna riksdag blev inblandad i den nya visionens fullföljande. Statsministrarna uttalade i Oslo: "Vi står tillsammans med EG inför en gemensam utmaning i form av byggandet av det europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Den väg som vi slagit in på under Luxemburgdeklarationen går i rätt riktning. Vår målsättning är emellertid att ytterligare förstärka vårt speciella förhållande till EG på grundval av en balans mellan rättigheter och förpliktelser."

Denna grunddeklaration fick riksdagen i uppdrag att förvalta. Såsom kolleger förut har redovisat, föranledde det riksdagsbehandling varje år. Jag hittade tyvärr bara två av de tre betänkandena. De heter "Sverige och den västeuropeiska integrationen" och behandlades vid 1989/90 års riksdag och 1990/91 års riksdag, och de omfattade ungefär 200 sidor. Under tre riksdagar har riksdagsmän satt sig in i, debatterat och behandlat betänkanden på ungefär 200 sidor om det som vi i dag avslutar.

En av de första åtgärderna i samband med dessa riksdagsbehandlingsar blev ju att den då sittande regeringen fick fullmakt att inleda och genomföra förhandlingar. Under det arbete som följde under de tre åren förekom en mängd samrådsprocedurer. Det var en på regeringsnivå, en här i riksdagen och en utgående från regeringen, riktad mot allmänheten och samhället. Jag vill beskriva alla tre.

Den procedur som gällde här i riksdagen omfattade debatter, frågestunder och interpellationer, där dessa frågor behandlades år efter år – en, två eller tre gånger om året – öppet, djuplodande, på gängse sätt.

I EFTA-delegationen, som jag hade den stora lyckan delta i, fick vi informationer fortlöpande av statsrådet, och gav som svar till henne våra synpunkter på hur förhandlingsarbete skulle bedrivas. Jag har själv vid många tillfällen i min riksdagsgrupp informerat om vad jag lärde mig i EFTA-delegationen, och jag förutsätter att sådana informationer också har givits i andra riksdagsgrupper.

I tillägg till denna information – och detta är förklaringen till den påse som jag här har med mig – lämnades det ut grönböcker till allmänheten och till riksdagen, omkring 500 sidor, med information och med telefonnummer till dem som handlade ärendena. Det var i stort sett all den upplysning någon människa kunde behöva i Sverige för att informera sig på djupet om vad det

här gällde. Även Gudrun Schyman har fått de här grönböckerna. Om hon har läst dem förefaller däremot vara mera tveksamt.

Förutom dessa två procedurer, riksdagsinformationen och grönböckerna, förekom det alltså ett samråd med samhällets organ – fackföreningar, näringslivsorgan, olika delegationer – där man fortlöpande sammanträffade med förhandlare och gav råd, synpunkter och uttryck för motstånd eller idéer. Samhället försågs med en djuplodande och rejäl information.

Precis som Mats Hellström sade måste man ställa sig frågan varför nu vissa nej-sägare påstår att de inte är informerade. Jag tycker att detta rimligen bör föranleda att de politiker som gör det påståendet utsätts för en rejäl utfrågning av sina väljare om vad de har gjort i riksdagen. Hur kan man ha förtroende för politiker som efter en process som pågått i minst åtta nio år, och som har föranlett all denna information, säger: "Jag vet inte vad detta handlar om, jag har inte haft tillräcklig tid på mig"?

Nu skall vi notera att förhandlingsarbetet i sak avslutades i december 1991. Den som då var intresserad och förstod att det här skulle kunna bli någonting för vårt land, kunde ju då ha läst i avtalet. Då, för ett år sedan, fanns avtalet i sin helhet tillgängligt och kunde läsas in. Det blev försenat några månader beroende på att det uppkom en strid i Europaparlamentet om de institutionella lösningarna. Den striden föranledde Europadomstolen att avge två utlåtanden. I bägge dessa utlåtanden fördes en intressant och djuplodande debatt om de institutionella lösningarna. De som var intresserade av vad denna debatt gällde, om det nu fanns några – och det fanns det; jag är en av dem – läste in det här och var alltså utomordentligt väl förberedda på det förslag som blev den slutliga lösningen i mars 1991. Påståenden om att detta kommer överraskande – det vill jag säga en än gång – är ogrundade.

Sedan blev det så, att regeringen beslutade att föreskriva en kort remisstid. Jag ber riksdagskollegerna att tänka efter beträffande grunden till att så skedde. Grunden var nämligen alldeles klart – och det uttalades här i kamraren – att riksdagen skulle få sommaren på sig att läsa in detta stora ärende.

Nu måste jag fråga dem som här ställer sig upp och klagar över att remisstiden blev för kort: Tycker ni att remissförfarandet är viktigare än riksdagsarbetet? Är det inte vi riksdagsmän som skall ta ställning – och inte remissorganen? Nu tilläts vi en hel sommar med utskottsarbete, med hängmatteläsning, med tillfällen till debatter och frågor till dem som kunde bättre – och det förefaller som om somliga behövde det – tack vare den korta remisstiden. Dessutom skall vi lägga märke till att den korta remisstiden trots allt ledde till ett kompakt stöd för avtalet.

Jag vill nu gå tillbaka till frågan hur det kan komma sig att man nu med sådan kraft framför dessa påståenden om bristande beredning, om överraskningsmoment osv. Jag tror att Mats Hellström är lösningen på spåren. Det finns alltså människor som har tagit ställning mot detta avtal. Det har de all rätt att göra, och de är värda all respekt när de gör en sådan avvägning. Men de är inte värda annat än förakt för att de döljer sin ärliga mening bakom kaskader av falska påståenden. Jag tycker att det är ett väsentligt och allvarligt inslag i den utveckling som leder till politikerförakt – att inte våga stå för

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

sin åsikt utan dra in andra i ett påstående om skuld i sin egen olycka. Det kan jag inte acceptera.

Det är mycket beklagligt att media i Sverige har gjort sig till villiga redskap i den här kampen. Jag vill gärna i slutet av mitt anförande använda några minuter till att göra ett alldeles distinkt påpekande om en alldeles distinkt mediainformation. Det gör jag därför att en av riksdagskollegerna har använt denna mediainformation såsom ett litet brev till oss övriga riksdagsledamöter, och därvid sagt att "det här är ju förskräckligt, vi kan inte acceptera att på det här sättet gå vidare".

Artikeln står i Expressen och har rubriken "Inre marknaden underkänd". Den påstås skildra – ja, den skildrar faktiskt, men jag säger *påstås* därför att skildringen är totalt oriktig – innehållet i den s.k. Sutherlandrapporten, en rapport som utarbetades på kommissionens uppdrag för att analysera hur man nu skulle genomföra den inre marknaden. Här sägs det alltså: "Inre marknaden underkänd. 38 punkter måste åtgärdas enligt EG:s egen rapport." En av våra kolleger anser att detta papper är ett tillräckligt gott argument för hennes ståndpunkt.

Jag har Sutherlandrapporten. Jag vet inte om det är många som har den, och är det någon som vill låna den av mig, så går det alldeles utmärkt; jag skall ha den tillgänglig i kammaren hela dagen. Nu vill jag bara läsa – och då blir det tyvärr *min* svenska översättning – de första avsnitten ur den här rapporten, så att ni skall förstå vidden av den oerhörda bluff som Expressen tillhandahåller.

Det står så här i inledningen till Sutherlandrapporten:

EG:s inre marknad kommer att gynna konsumenter genom att ge dem ett vidare utbud av tjänster och varor. Det kommer också att gynna affärsverksamhet, såväl stor som liten, genom att tillhandahålla stora marknadsmöjligheter. Den nuvarande konstruktionen är den, att EG redan har fattat nästan alla de beslut som krävs för 1985 års white paper – alltså vitbok. Dessa träder nu stegvis i kraft. Denna framgång är en anmärkningsvärd prestation. Vår rapport handlar om hur man skall få den inre marknaden att fungera effektivt nu när grundstenarna har lagts för att möta konsumenters och företags önskningar.

Den rapport i vilken detta står skrivet skildras som att den underkänner den inre marknaden. Det är graden av sanningshalt i den mediadebatt som förekommer, och det är nivån på den argumentation som förs av vissa ledamöter i denna kammare. Jag beklagar att vi har hamnat på den nivån i denna viktiga fråga.

Låt mig till sist med bara några ord påpeka vad en jurist är. Det förefaller som att jurister omges med något slags fasans nimbus – inte minst Anita Gradin tillhör ju juristernas främsta fiender.

En jurist är en person som i sitt yrke följer en lag. En jurist skall alltså läsa vad politikerna har bestämt, försöka sätta sig in i vad lagens innehåll är och sedan fatta sitt beslut utifrån vad lagen innehåller. Märkvärdigare än så är det inte. Jurister sitter inte och skapar lagar.

Om det är så att politiker och lagstiftare är ofullständiga, inte tänker sin tanke till slut, avsiktligt eller oavsiktligt – bägge fallen förekommer –, då har

juristen rätt att fylla ut det tomrum som uppkommer. Den principen har vi tillämpat i Sverige mycket länge – utfyllnadsprincipen.

Om det är så att det verkliga innehållet i en handling döljs på grund av det formella innehållet, då har juristen rätt att se till det verkliga innehållet – genomlysningssprincipen. Den har alltid gällt i svensk rättstillämpning.

Den rättstillvaro som väntar oss i Europa är inte annorlunda än den vi är vana vid. Jurister är hederligt folk, och de försöker sköta sitt yrke på rätt sätt. Det är möjligen det som är skillnaden mellan jurister och politiker.

(Applåder)

Anf. 12 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det var ett väldigt försvarstal för juristerna! Min uppfattning är inte att jurister är av något särskilt skrå eller att de är särskilt opålitliga. Jurister kan ju vara politiker, precis som Nic Grönvall, och det är möjligt att de då byter skepnad vad gäller pålitlighet – det vet inte jag.

Att tala om att det förekommer oförskämdheter i debatten och att den som uttalar vissa saker därmed avslöjar var kunskapsnivån ligger, det tycker jag är att ta till i överkant. När jag säger att utskotten, de fackutskott som har yttrat sig till EES-utskottet, har gjort en summarisk behandling av de här frågorna, så gör jag det utifrån det faktum att de inte har svarat på de frågor som vi har ställt. Arbetsmarknadsutskottet har inte gjort en konsekvensanalys av EES-avtalets inverkan på vår arbetsmarknadspolitik, arbetsrättsfrågor, osv. Vi har ställt frågor, och utskotten har inte besvarat dem. Hade man gjort ordentliga analyser av hur detta avtal kommer att inverka på den ordning vi har i dag, hade det varit väldigt tillfredsställande. Jag kan inte se att det är särskilt oförskämt att påpeka att utskotten inte har svarat på de frågor vi har ställt.

Jag har ingen anledning att betvivla den historieskrivning som Nic Grönvall gör, dvs. att det har pågått ett arbete i nio år. Jag har inte varit med i politiken så länge att jag har kunnat följa med under alla de nio åren. Det är inte det jag kritiserar. Vad jag kritiserar är resultatet. Jag kritiserar det faktum att de här diskussionerna och resultaten inte kan föras ut till en mer ofentlig debatt och föras ut i en demokratisk process innan vi går till beslut. Det är det jag kritiserar.

Jag känner till grönböckerna, Nic Grönvall. Någon har sagt i någon tidning att grönböckerna för allmänheten ungefär är lika användbara som en telefonkatalog om man letar efter ett faxnummer. Det här är en ogenomtränglig materia. Det är inte lätt att bilda sig en uppfattning om vad det här innebär när man läser grönböckerna och när man läser de andra publikationer som finns, som är avtalstexter med hänvisningar till andra avtal, med hänvisningar till praxis som har utverkats utifrån domstolsutlåtanden i EG-parlamentet, osv.

Det är faktiskt mycket svår genomträngligt. Människor ställer i dag frågor om vad detta egentligen kommer att innebära, och de vill ha svar på sina frågor innan vi går till beslut för att de själva också skall kunna bilda sig en uppfattning om fördelar och nackdelar och vad som väger tyngst. Detta är mycket berättigade frågor. Det är inte avslöjande att man har den uppfattningen att också en bredare allmänhet än ett fåtal utvalda parlamentariker

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

skall veta vad som händer. Jag tycker att det är att ha respekt för demokratin, och jag tycker att vi skall värna om den och vårda oss om att ha det.

Anf. 13 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Gudrun Schymans inlägg behöver egentligen inte föranleda någon replik förutom i ett avseende. Hon säger att dessa grönböcker är så svårförståeliga och att de inte är tillgängliga för en bredare allmänhet.

Det är ju så, Gudrun Schyman, att vi i Sverige har en representativ demokrati. Den har vi därför att politiker skall ta på sig ansvaret för att sätta sig in i svåra och komplicerade frågor. Det åvilar sedan varje politiker att i sitt parti, i offentliga debatter, i införanden och i tidningsartiklar redovisa den ståndpunkt han har intagit och de rekommendationer han kommer att ge sitt parti inför valet av ståndpunkt i frågan.

Om Gudrun Schyman nu bedömer den svenska allmänheten som oförmögen att ta del av grönböckerna, ökar det egentligen bara ansvaret på Gudrun Schyman att sätta sig in i all den information som har varit tillgänglig. Det tycks hon inte ha gjort, och det är hemskt beklagligt för dem som stödjer henne – inte för någon annan!

Anf. 14 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag värnar om och tycker att vi skall ha respekt för den representativa demokratin. Men det bekymrar mig väldigt mycket att så få i den här kammaren är oroad över att opinionsläget i EG-frågan just nu i Sverige är sådant, att denna kammare minst av allt är representativ för de opinioner som finns ute i landet. Det borde vara bekymmersamt för väldigt många politiker här att man inte kan anse sig representativ i en så stor och avgörande fråga som denna.

Jag har, Nic Grönvall, varit ute och debatterat de här frågorna väldigt mycket. Men Vänsterpartiet är ett litet parti. "Nej till EG", som är en organisation som också driver opinion i de här frågorna, är också litet. Vi har inte alla de resurser som de stora partierna och framför allt regeringskansliet har, för att på ett begripligt sätt föra ut de här frågorna till offentlig debatt och demokratisk genomlysning.

Det måste väl ändå ligga ett ansvar också på regeringen och på partier som säger ja till EG att se till att en allsidig information om de här frågorna förs ut. Det ansvaret har jag efterlyst många gånger, framför allt det ansvar som ligger på regeringen, både den förutvarande och den nuvarande. Jag har varnat för ett demokratiskt bakslag i den här frågan. Men jag anser att man har tagit oerhört lätt på det här, och man gör det fortfarande, i och med det sätt man har att ställa pengar till förfogande för informationsåtgärder. Det är ett mycket ojämnt läge, Nic Grönvall, och det befrämjar inte den demokratiska processen.

Anf. 15 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Moderata samlingspartiet kan väl med fog kalla sig det riktiga Europapartiet. I vårt arbete har vi hela tiden under de senaste decennierna arbetat engagerat för ett i Västeuropa integrerat Sverige.

Det är lätt för mig att tala om för Gudrun Schyman att jag har det mycket

bättre än Gudrun Schyman: Jag representerar ett stort parti – och det blir säkert större. Jag representerar ett parti som står enigt i den här frågan. Jag möter aldrig någon som bannar mig för att jag tar en viss ståndpunkt i denna fråga.

Jag har emellertid vid flera tillfällen mött Gudrun Schyman i offentliga debatter – en gång på torget i Karlskrona där hon var livligt påhejad av de sina och jag satt ensam. Men vi hade ganska trevligt, och jag tror att den allmänhet som samlades där till slut började förstå att även ja-sidan hade utomordentligt tunga argument.

Så, Gudrun Schyman, vi har alla deltagit efter förmåga i arbetet med att föra ut den här kunskapen och debatten i samhället. Om nu Gudrun Schyman har misslyckats, så gör det mig ingenting.

Förste vice talmannen anmälde att Gudrun Schyman anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 16 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Etablerandet av den inre marknaden i Västeuropa innebär ett stort steg när det gäller att liberalisera handeln i denna del av världen. Från att ha skapat en frihandel, framför allt genom att undanröja tullar och kvantitativa handelshinder, går man nu vidare och tar bort olika typer av administrativa och byråkratiska hinder för det fria flödet av människor, kapital, varor och tjänster över gränserna. Det är ett stort och viktigt steg. Det är en viktig avbyråkratisering i stor skala som genomförs i Europa.

Det är naturligt att Sverige, som i så hög grad är en del av det europeiska samarbetet på det ekonomiska och andra områden, redan nu har intresse av att vara med i samarbetet och öppnandet av handeln i vår del av världen.

Det har illustrerats tidigare i debatten hur oerhört beroende vi är av den europeiska marknaden – tre fjärdedelar av vår utrikeshandel gäller den marknaden. Sverige är extremt beroende av utrikeshandeln för hela den ekonomiska utvecklingen.

Detta har medfört att vi, redan när den europeiska integrationsprocessen startade, var intresserade av att vara med så mycket som det var politiskt möjligt. Framför allt har vi hela tiden haft ett centralt intresse av att företag i Sverige skall kunna handla på den europeiska marknaden, så långt möjligt på samma villkor som företag i andra länder – företag i exempelvis EG-länderna.

Så länge det som EG åstadkom när det gällde att liberalisera handeln var just att avveckla tullar och ta bort kvantitativa handelshinder uppnådde vi i stort sett konkurrens på lika villkor genom det frihandelsavtal som vi träffade med EG och genom den frihandel som vi har inom EFTA. EFTA och EG har alltså fungerat som ett västeuropeiskt frihandelsområde. Det har gett oss en handel på lika villkor. Men i och med att EG går vidare från undanröjandet av tullar och kvantitativa handelshinder till att också ta bort de s.k. tekniska handelshindren – de regelsystem som krånglar till och försvårar handeln – räcker inte längre frihandelsavtalet för att ge oss lika villkor.

Vi vill också fortsättningsvis kunna handla på den europeiska marknaden på samma premisser. Vill vi att det skall vara lika lätt för ett företag i Sverige

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

att sälja varor till Västeuropa som för ett företag i ett EG-land räcker inte längre frihandelsavtalet, utan vi måste se till att vi också blir en del av den inre marknaden. Det är ett av huvudmotiven för att vi nu vill träffa detta EES-avtal.

Dessutom har vi naturligtvis intresse av att svenska medborgare skall ha samma rättigheter om man vill vara verksam i Västeuropa som andra västeuropeiska medborgare. Vi har intresse av att vara med i det omfattande samarbete, när det gäller t.ex. forskning, utbildning och miljöfrågor, som utvecklats inom EG. Vi får visserligen vara med till en del, men vi vill gärna kunna delta på samma villkor som andra europeiska länder.

Det har ibland sagts att EES-avtalet och EG:s regelsystem är krångligt och besvärligt på många sätt. Alla regelsystem innebär ju krångel och besvär. Men jag tycker att det är viktigt att komma ihåg att den stora effekten av inrättandet av den inre marknaden är en avbyråkratisering. Det innebär att på ett antal centrala områden 18 skilda regelsystem ersätts med ett gemensamt regelsystem. Det gör naturligtvis tillvaron mycket enklare åtminstone för alla dem som har en verksamhet som sträcker sig över nationens gränser. Vi har anledning att välkomna den avbyråkratiseringsprocessen.

Detta innebär naturligtvis också avigsidor. En uppenbar effekt – en grundbult – i samarbetet på den inre marknaden är just att man avstår från att ha nationella regler på de områden som berörs av de fyra friheterna och i stället går in i gemensamma regelsystem. Det ligger i sakens natur att regler och bestämmelser som är utformade för att kunna omfatta hela Västeuropa inte blir lika väl anpassade till ett enskilt lands önskemål och behov som regler som man utformar själv. Det är oundvikligt. Det drabbar Sverige och alla andra länder som ingår i den inre marknaden; där gäller samma premisser.

För att få det gemensamma regelsystemet och för att slippa allt krångel som skilda regler på marknaden leder till måste vi acceptera att reglerna inte är lika välanpassade som om vi gick vår egen väg. Det finns dock undantagsprinciper som gör att vi i vissa fall kan välja att gå vår egen väg. Men om vi vill att den inre marknaden skall fungera måste vi så långt som möjligt acceptera att vi har gemensamma regelsystem.

En annan effekt är att även om den inre marknaden i huvudsak leder till ekonomiska fördelar och nya utvecklingsmöjligheter för företag kommer det att leda till strukturförändringar. Starka konkurrenskraftiga företag blir starkare medan svaga och icke konkurrenskraftiga företag kommer att få problem i den ökande konkurrensen.

Detta kan skapa strukturproblem som vi måste kunna hantera. Samtidigt tror jag att vi nog är på det klara med att det i ett långt perspektiv är viktigt för oss att utveckla våra konkurrenskraftiga företag och att företag som inte är konkurrenskraftiga inte heller gynnar den svenska ekonomiska utvecklingen.

Som jag ser det är det ganska uppenbart att fördelarna med EES-avtalet överväger nackdelarna.

Den stora frågan, herr talman, som tycks dominera debatten just nu är: Har detta gått för fort? Sker det över huvudena på de svenska medborgarna? Är detta en statskupp – som några lär ha sagt – som vi nu står i begrepp att genomföra?

Det har framkommit ganska tydligt i debatten att EES-avtalet inte är något hastigt påkommet. Få frågor i den politiska processen har behandlats så grundligt som denna. I få sammanhang har man haft ett så omfattande samrådsförfarande som just när det gäller utvecklingen av EES-avtalet. Även om avtalet i sin slutgiltiga form inte förelåg förrän i början av detta år, har det materiella innehållet, dvs. den lagstiftningsmassa som vi nu inför i svensk lag, varit känd i årtal. Det har alltså funnits goda möjligheter, som flera har påpekat, att sätta sig in i detta.

Det är inte bara de officiella publikationerna som har funnits. Det har funnits en uppsjö av olika böcker och skrifter på marknaden, vilka i en mer populär form har beskrivit den inre marknadens sätt att fungera. Det har funnits möjligheter till att delta i studiecirklar om den inre marknaden, för var och en som så önskat – många har också gjort det. Även för dem som inte tycker om att läsa officiell prosa har det alltså funnits rikliga möjligheter till att sätta sig in i avtalet. Det är naturligtvis helt orimligt att hävda att riksdagens ledamöter inte är förberedda för att fatta detta beslut. Här i riksdagen har avtalet verkligen hanterats grundligt.

Trots detta är det naturligtvis ett problem att den offentliga debatten har vaknat så sent. Det här förhållandet är ett generellt problem i vår demokrati. Väldigt ofta vaknar den offentliga debatten när en beslutsprocess gått väldigt långt. Det gäller exempelvis även många enskilda byggärenden i våra kommuner, där debatten inte börjar när stadsplanen visas, utan först när grävskoporna rullar in i exploateringsområdet. Vi står nu inför samma problem, fast i mycket större skala. Hur vi skall bli bättre på att på ett populärt sätt föra ut viktiga politiska frågor är något vi bör fundera mycket över.

Jag tycker kanske också att ett betydande ansvar ligger på massmedia, som besitter möjligheterna att nå ut till stora grupper av människor. Helt uppenbart har även massmedia vaknat väldigt sent.

Frågan är om detta är motiv nog för att skjuta på beslutet om ett EES-avtal. Om vi i dag skulle skjuta upp beslutet ett antal månader – som det skulle krävas för att tillgodose de önskemål som finns – skulle det innebära att vi satte inte bara oss själva i svårigheter, utan vi skulle även sätta ett antal andra länder i svårigheter. Länder som litar på att vi skall genomföra den här beslutsprocessen i rimlig tid. Det är inte bara vi som då kommer att stå utanför den inre marknaden ytterligare ett halvår ungefär, utan också våra nordiska grannländer m.fl. Det är ett ansvar som jag tycker att vi inte utan vidare kan ta.

Till det kommer naturligtvis de ekonomiska konsekvenserna för oss själva, om det skulle uppstå osäkerhet om huruvida vi tänker komma med i den inre marknaden eller ej. Vi skall inte blunda för att det skulle skapa en mycket svår situation för oss under den kommande våren med kapitalutflöde, med en dålig investeringsvilja i Sverige och med en fördjupad ekonomisk kris. Detta skall naturligtvis inte avgöra vårt handlande, men det är viktigt att ändå ha det i vårt medvetande.

Nu skulle de här problemen kanske ändå inte vara skäl nog att fatta beslutet i dag, om det var så att dagens beslut binder oss för en förutsebar framtid i våra relationer till EG, dvs. att vi nu avgjorde hur Sveriges position i

Europa skall vara för överskådlig tid. Så ligger det faktiskt inte till. Det behöver i varje fall inte vara på det sättet.

Vi skall nu snart påbörja förhandlingar om medlemskap i EG. Om dessa förhandlingar leder till, som jag hoppas, att Sverige så småningom blir medlem i EG förlorar EES-avtalet sin aktualitet. EES-avtalet är bara aktuellt för oss så länge Sverige inte är medlem i EG. Om den här processen däremot inte skulle leda till medlemskap i EG, vilket naturligtvis är fullt möjligt med tanke på det opinionsläge som för närvarande råder, har vi alla möjligheter att på nytt ta upp frågan om huruvida EES är den långsiktiga lösning som vi vill ha i vår relation till EG. Jag tycker att det är rimligt att vi då får en förnyad debatt.

Många av dem som är emot ett EG-medlemskap är också emot ett EES-samarbete. Det är naturligtvis skillnad att se EES-samarbetet som en lösning för våra relationer för några år och att se det som en långsiktig lösning. Mycket talar för att vi då kommer fram till att det trots allt är den bästa lösningen med ett fortsatt EES-samarbete om Sverige inte kan bli medlem i EG. Det är emellertid något som man kan diskutera när det blir aktuellt, och man kan även folkomrösta om det. Är det fortfarande kontroversiellt är det fullt möjligt att genomföra en folkomröstning om EES-avtalet, om vi inte blir medlemmar i EG och måste hitta en annan långsiktig lösning för våra relationer och för vår position i Europa.

Jag tycker att det beslut som skall fattas i dag överdramatiseras. Beslutet är inte oåterkalleligt, utan det är framför allt fråga om en lösning av våra relationer till EG under de närmaste åren. Vi kommer att återkomma till frågan om hur våra långsiktiga relationer skall utvecklas, och då skall svenska folket uttala sin åsikt.

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att det föreligger en mycket stor enighet i EES-utskottet omkring det betänkande som vi nu skall besluta om. Visserligen finns det några socialdemokratiska och några nydemokratiska reservationer. I vad gäller de socialdemokratiska reservationerna skulle jag i varje fall vilja säga att dessa är av kosmetisk art, i synnerhet reservationen på livsmedelsområdet. Om man jämför vad som står i den socialdemokratiska reservationen och vad som står i utskottsmajoritetens text ser man en påfallande likhet. Vi är alltså helt ense om att ha en hög ambitionsnivå när det gäller konsumentfrågorna på det livsmedelspolitiska området och att inte onödigtvis ta bort några svenska regler som är till för att skydda konsumenterna. Skillnaden är endast att majoriteten litar på att regeringen driver de här frågorna utan några några särskilda påpekanden från riksdagens sida, medan oppositionen, kanske inte helt oväntat, är mer misstänksam mot regeringen och har begärt ett tillkännagivande. Det är egentligen den enda skillnaden, och den är inte särskilt stor.

Sammanfattningsvis, herr talman, tycker jag att vi med gott samvete kan fatta beslut med anledning av det betänkande som EES-utskottet kommit fram till, därför att det är väl genomarbetat. Det är också viktigt för Sveriges utveckling att under de närmaste åren bli en del av den inre marknaden. Det handlar inte om övergrepp på folkviljan, därför att det svenska folket kommer att genom folkomröstning få möjlighet att bestämma hur Sveriges långsiktiga roll i Europa skall se ut.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i alla dess delar.
(Applåder)

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

Anf. 17 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag tycker det är ett bedrövligt resonemang som Pär Granstedt för, och som jag tror är belysande för den process som vi står inför. Det är ju ett faktum att EES-avtalet i sig självt har diskuterats så litet. Det beror ofta just på den koppling som Pär Granstedt gör, nämligen att visserligen är detta ett avtal med brister, det är vi överens om, med en del negativa konsekvenser – det finns en hel del oklarheter kvar med avtalet som inte är utredda – men eftersom detta endast är ett övergångsarrangemang behöver vi inte fördjupa oss i dessa detaljer nu, utan kan uppskjuta det arbetet. Vi kan ta ställning därtill först om det i en kommande folkomröstning om ett antal år – vi vet inte ens hur många år – visar sig att en majoritet av det svenska folket säger nej till ett medlemskap. Då skall vi granska EES-avtalets giltighet.

Det vi skall fatta beslut om i dag är EES-avtalet. Om riksdagen i Sverige och alla andra länder säger ja till EES-avtalet blir det verklighet, Pär Granstedt. Det är en verklighet som vi skall leva med under en tidsperiod som varken Pär Granstedt eller jag kan överblicka i exakt antal år, eftersom vi inte vet hur processen mot en fördjupad integration bland EG:s medlemsländer kommer att fortskrida. Vi vet inte heller om den svenska folkomröstningen blir av 1994, 1995, 1996 eller 1997. Vi vet inte om utfallet av omröstningen blir ett ja eller ett nej. Vi måste alltså i dag ta ställning till EES-avtalet såsom ett självständigt avtal, med de fel och brister det har. Vi har att väga de fördelar och de nackdelar som finns. Det skall inte ske i skenet av ett eventuellt medlemskap, utan EES-avtalet skall betraktas som en självständig, politisk produkt.

Anf. 18 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Det är naturligtvis riktigt att EES-avtalet blir verklighet om vi nu godkänner det och alla andra också gör det. Jag tycker att det är bra. Det finns ändå anledning att påpeka att demokratin fungerar i detta land. Det finns hela tiden möjligheter att diskutera avtalet, att långsiktigt pröva om det är en lösning som vi vill ha för framtiden eller om det finns andra lösningar. Politiken är inte statisk.

Det här är ett stort steg i rätt riktning. Jag hoppas att processen går vidare till ett svenskt medlemskap. Jag vill ändå peka på att svenska folket är suveränt att avgöra om Sverige skall bli medlem och naturligtvis också i annat fall avgöra vilken relation vi långsiktigt skall ha, om det skall vara genom EES eller något annat. Det svenska folkets suveränitet består efter detta beslut – det är viktigt att slå fast.

Anf. 19 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Det är riktigt att det svenska folkets suveränitet består även om det här beslutet fattas och avtalet träder i kraft. Men jag vill påstå att det är i begränsad form, eftersom avtalets konstruktion innebär att vi fränhän-

der oss möjligheten att fatta politiska beslut om de står i strid med de regler som i dag gäller för den inre marknaden.

Det är intressant att se hur Pär Granstedt behandlar det faktum som vi är överens om, att det finns en opinion som anser sig vara överkörd och som inte har fått vara med och diskutera, men som gärna skulle vilja se att frågan fördes ut till en bredare demokratisk analys och process. Pär Granstedt säger att det inte är så farligt, därför att vi senare har möjlighet att ta ställning till de frågor där det i dag råder tveksamheter. Det är ett föraktfullt sätt att se på människors frågor inför EES-avtalet.

Demokratin fungerar dåligt om man inte säger: Okej! Nu tar vi ett halvår på oss för att diskutera frågan, och sedan fattar vi beslut. Vi har ett större ansvar för att få till stånd en demokratisk process och ett bra förankrat beslut i Sverige, och det ansvaret väger tyngre än att hålla tidtabellen i förhållande till de andra EFTA-länderna. Det är fråga om var vi har lojaliteten. Jag tycker att vi som politiker i Sverige bör visa lojalitet mot våra väljare.

Anf. 20 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Jag håller inte med om att det svenska folkets suveränitet består bara i begränsad omfattning. Om man ingår ett internationellt avtal är det självklart att man gör det i avsikt att hålla det, och då skall man inte fatta beslut som strider mot det avtalet. Det är en allmän grundregel. Jag hoppas att även Vänsterpartiet anser att man skall hålla avtal som ingås. Det borde inte vara kontroversiellt.

Den grundläggande suveräniteten är att vi själva bestämmer om vi skall fortsätta med avtalet eller avbryta denna samverkan. Om vi skulle komma fram till att det inte är bra har vi möjlighet att gå ur samarbetet. Jag tror att vi kommer att upptäcka att det är bra, och jag tror inte att svenska folket skulle vara berett att betala priset för att stå utanför den inre marknaden. Men där kan vi ha olika uppfattningar.

Vad som är grundläggande och som vi borde vara överens om är att svenska folket har, via sina valda ombud och via folkomröstningar, möjlighet att också långsiktigt avgöra Sveriges position i Europa. Det kan gälla om Sverige skall vara medlem i EG, om vi skall stå utanför och ha ett EES-avtal eller om vi helt och hållet skall stå utanför den inre marknaden och försöka klara oss själva bäst vi kan. De tre alternativen ligger framför oss, och svenska folket har alla möjligheter att avgöra vilken långsiktig väg vi skall gå. Beslutet i dag tar inte bort svenska folkets möjlighet att långsiktigt bestämma vilken roll Sverige skall ha i Europa.

Anf. 21 HOLGER GUSTAFSSON (kds):

Herr talman! Riksdagen debatterar i dag och skall besluta om det mest omfattande avtal som någonsin träffats i riksdagens historia.

Det skulle inte vara meningsfullt att försöka redogöra för Kristdemokraternas inställning till EES-avtalet utan att samtidigt beröra den bakomliggande idén med samarbetet mellan de europeiska staterna.

De ideologiska utgångspunkterna väger mycket tungt för kds engagemang i den framtida Europapolitiken. Den kristna etiken och den personlistiska filosofin sådan den har utvecklats av såväl enskilda kristdemokrater

som partier över hela världen utgör en gemensam grund för det politiska arbete som i dag bedrivs för att bibehålla freden och skapa en social välfärd för folken i Europa.

Den debatt som hittills har förts i Sverige har innehållit alltför mycket materialism och alltför litet ideologi. Många för också debatten utifrån ett mycket egoistiskt perspektiv, där vi i varje ögonblick skall dra maximala fördelar av samarbetet. Vidare förespeglas att våra svenska avsikter och lösningar alltid skulle vara de bästa och de ädlaste. Jag är övertygad om att detta är att underskatta de europeiska folkens mål och ambitioner.

Det sakliga innehållet i EES-avtalet har inte varit utsatt för någon mera allmän kritik. Detta beror sannolikt på att avtalet är mycket omfattande och krävande att tränga in i för både allmänhet och journalistiska debattörer. Detta kan vi bara beklaga, då avtalets innehåll mycket väl tål att granskas på alla punkter. Det faktum att alla riksdagspartier utom Vänsterpartiet är positiva till avtalets innehåll har naturligtvis gjort att detta inte har samma politiska sprängkraft.

Tyvärr har detta lett till att en opinion har vaknat upp i elfte timmen och nu framför kritik mot avtalet. Det är kritik som främst riktar in sig på avtalets existens, dess handläggning och den tidsmässiga beslutsprocess som riksdagen har använt.

Vår mening är ändå att riksdagen har tillsatt erforderliga resurser genom EES-utskottet, så att vi har fått ett bra underlag för att ta ställning till om avtalet har en rimlig balans mellan fördelar och nackdelar för vårt land. De riksdagsledamöter som inte är nya i riksdagen, bl.a. Gudrun Schyman, har haft goda möjligheter att följa avtalets framkomst, genom de rapporter som erhållits från EFTA-delegationen och andra arbetsgrupper som följt förhandlingarna under flera år.

Det har kritiserats att vi genom EES-avtalet i praktiken underordnar oss en övernationell lagstiftning på de områden som avtalet omfattar. Detta är naturligtvis riktigt och ett principiellt tungt steg att ta för ett självständigt och frihetsälskande folk som vårt. Men det är ju paradoxalt att det bl.a. är detta som vi vill åstadkomma med Europasamarbetet, nämligen att en övernationell instans skall hjälpa oss att fatta de politiska beslut som vi i dag inte förmår göra på nationell nivå. Det är beslut som är gränsöverskridande och kan underlätta fri rörlighet för varor, människor, kapital och tjänster samt kan underlätta det gränsöverskridande miljöarbetet.

Enligt vår mening lämnar inte Sverige bort någon normbildning som minskar vår nations möjligheter att bibehålla eller utveckla vår kulturella, sociala eller miljömässiga särart och profil inför framtiden.

En av de mest krävande lagarna som vi hämtar från EG är den för oss nya konkurrenslagstiftningen, som blir lika med EG:s. I flera olika näringsgrenar är det i dag så att den svenska marknaden är för liten i förhållande till de allt större företagen. Detta leder till att vi får allt fler monopol och duopolmarknader med höga prisnivåer som följd. Genom den nya lagen förbjuds företagen att utnyttja sin ställning på marknaden och vi får konkurrens också över nationsgränserna.

En levande konkurrens är den bästa kända metoden att sänka priserna och höja kvaliteten, vilket är ett viktigt konsumentintresse.

Genom de svenska företag som klarar konkurrensen på den svenska marknaden har vi goda förutsättningar för att nå en tillväxt för den svenska exportmarknaden. Detta bör öka våra förutsättningar för en högre sysselsättning och en god utveckling för att kunna bibehålla vår ekonomiska standard.

EES-avtalet ger svenskt näringsliv tillgång till den s.k. inre marknaden bestående av ca 380 miljoner innevånare. Handelsutbytet med dessa länder är i dag ca 73 % av den svenska exporten. Marknaden väntar inte på ytterligare svenska produkter, men om våra företag är minst lika duktiga som de europeiska företagen, är expansionsmöjligheterna mycket stora. Den inre marknaden står öppen utan tullavgifter, kvantitativa begränsningar och ett minimum av tekniska handelshinder.

Jag ser i framtiden, vid ett medlemskap, stora möjligheter till resursbesparingar i Europa. Om ett kommande säkerhetspolitiskt samarbete inom EG kan leda till att länderna sitter ner och rationellt kommer överens om hur de känsliga gränserna skall försvaras och vem som skall göra detta, skulle vi kanske kunna undvika stora överlappningar i militära resurser som vi i dag har i Europa och därmed väsentligt reducera den militära rustningen. Om detta kan följas av friare handel med försvarsmaterial inom EG, kan vi avsevärt minska denna produktion i varje enskilt land.

Vi kristdemokrater är väl införstådda med nödvändigheten av ett tillräckligt starkt försvar. Men vi är mycket angelägna om att med bibehållen säkerhet kunna minska de militära kostnaderna för att kunna använda dessa samhällets pengar till satsningar på exempelvis sjukvård, äldreomsorg, pensioner m.m. Samverkan och förtroendeskapande åtgärder i Europa kan ge oss möjligheter att spara och omfördela resurser. EES-avtalet är ett första steg i denna riktning.

Varken genom EES-avtalet eller ett kommande medlemskap i EG kan Sverige med sina 8 miljoner innevånare tillskansa sig någon maktposition i Europa, vilket inte heller skulle vara rimligt.

En möjlighet till ett betydande inflytande kan vi emellertid få om vi med duktiga medarbetare engagerar oss i de olika gemensamma arbetsgrupper som vi får tillträde till redan genom EES-avtalet. Det gäller exempelvis informationsteknik, utbildning, socialpolitik, miljö m.m. Vi kristdemokrater vill gärna lyfta fram dessa mjuka delar i EES-avtalet som angelägna. Där kan vi både ge och erhålla kompetensutveckling. Vidare är det viktiga plattformar för förtroendeskapande åtgärder länderna och folken emellan.

Vilken roll kan EES-avtalet få för Sveriges utveckling? Vi kan betrakta avtalet som ett stort steg till ett medlemskap i EG eller, om vi så vill, som ett väntrum till fullt medlemskap i EG. Men det har sagts mig att avtalet också kan leva vidare och stå på egna ben om vi väljer att inte bli medlemmar i EG. Det kan leva vidare tills dess att det åldras och därmed blir inaktuellt. Vidare kan avtalet sägas upp på två tre år. Det innebär att flexibiliteten kring avtalet är mycket stor.

Väljer vi att inte bli medlemmar i EG måste vi i dag ta ansvar för den dag då avtalet blir inaktuellt. Om då övriga EFTA-länder har blivit EG-medlemmar kan det bli svårt för Sverige att åstadkomma ett bra frihandelsavtal med EG. Det är då vi får betala priset för att stå utanför. Ett nej innebär inte en

oförändrad situation, utan en risksituation där vi, enligt min mening, står alltför ensamma.

Vi kristdemokrater menar att den konstruktion och flexibilitet som avtalet har gör att det är mycket lämpligt att med EES-avtalet prova på Europegemenskapen. Det ger oss ett bra underlag för ett klokt ställningstagande vid folkomröstningen 1994. Om det fungerar bra talar det för ett medlemskap. Fungerar det dåligt ger det också ett bra beslutsunderlag.

Kds riksdagsgrupp gör bedömningen att EES-avtalet är en bra väg att börja vandra på. Självklart består den av både för- och nackdelar och även risker som ingen kan förutse. Men framför allt ger den utvecklingsmöjligheter i gemenskap med de övriga europeiska folken.

Ytterst handlar det om tilltro eller misstro till en utveckling. Vår bedömning är att vi också får de medel som behövs för att lösa de kommande problem som vi alltid kommer att möta utmed en sådan färdväg framöver.

Herr talman! Jag yrkar bifall till EES-utskottets betänkande 1992/93:EU1.

Anf. 22 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Detta är en stor och betydelsefull dag. Riksdagen skall i dag ta ställning till avtalet om ett europeiskt, ekonomiskt samarbetsområde. Det är det mest omfattande avtal som Sverige någonsin har ingått med något annat land eller länderområde. Det är kanske också värt att påpeka att det är det mest omfattande avtal som EG någonsin har ingått med något annat land eller länderområde.

EES-avtalet är ett betydelsefullt avtal i sig, men det kan också ses som ett viktigt steg i riktning mot svenskt medlemskap i EG. Det är en milstolpe i utvecklingen av vårt samarbete med våra viktigaste ekonomiska samarbetspartner i Europa. Det är en ny byggsten i arbetet på att bygga det nya Europa – ett Europa präglad av fred, frihet och ökat samarbete över gränserna mellan alla Europas länder.

Herr talman! Jag erkänner gärna att det är uppgiften att göra Europa till ett tryggt hem för framtida generationer som är den starkaste drivkraften bakom mitt engagemang i Europafrågan.

Detta avtal öppnar den stora EES-marknaden med 380 miljoner invånare för fri och öppen konkurrens. Det är av avgörande betydelse för vår exportindustri och för vårt exportinriktade näringsliv.

Detta gynnar såväl små som stora företag. Det skapar världens största ekonomiska samarbetsområde och det innebär stora fördelar för landet. Vidare innebär det att väsentligt förbättrade förutsättningar skapas för ekonomisk tillväxt, sysselsättning och välfärd.

Även det nordiska samarbetet förstärks. Ett stort steg tas i riktning mot att förverkliga tanken på Norden som hemmamarknad. Det innebär också att vi inom en vidare europeisk ram kan förverkliga väsentliga delar av det NORDEK-samarbete som vi tidigare misslyckades med.

Jag kan också utifrån erfarenheterna från EES-förhandlingarna försäkra att knappast något har verkat så stimulerande för kontakterna mellan de nordiska länderna som just förhandlingarna om EES-avtalet, och nu förberedelserna för medlemskap i EG.

EES-avtalets kärna är de fyra friheterna, som ger möjlighet till medverkan i väsentliga delar på lika villkor i EG:s inre marknad. Men det spänner också över en rad andra viktiga samhällsområden: forskning och utveckling, utbildning, miljö, sociala frågor, konsumentskydd, små och medelstora företag och turism, för att nämna några av de viktigaste.

Genom EES-avtalet får medborgarna i vårt land helt andra möjligheter än hittills att arbeta, studera och bosätta sig i andra europeiska länder. Detta innebär ökad rörlighet över gränserna och större frihet – en möjlighet för oss. Jag tänker i detta sammanhang inte minst på ungdomars möjligheter att vinna nya kunskaper och erfarenheter och att få kontakter med medborgare i andra europeiska länder.

När detta är sagt vill jag givetvis säga att inte alla delar i detta avtal är precis som vi skulle vilja ha dem. Varje förhandling, och det gäller inte minst en förhandling av denna omfattning, innebär naturligtvis ett givande och ett tagande. Det finns förvisso detaljer som kan kritiseras i avtalet. Jag medger gärna att jag gärna hade sett att vi hade fått bättre bestämmelser i bl.a. de delar som avser de institutionella förhållandena, möjligheterna till inflytande på den fortsatta utvecklingen. Men när det är sagt vill jag säga att detta i allt väsentligt är ett avtal som svarar mot de riktlinjer som riksdagen drog upp redan 1988. Dessutom, såsom deltagare i EES, skall vi driva fram förbättringar av avtalet och driva fram förändringar som svarar mot våra intressen. Vi skall föra en politik som ger uttryck för våra värderingar och som ger uttryck för vår egen politik på alla de områden som omfattas av avtalet.

Herr talman! Det som Gudrun Schyman säger är enligt min mening präglad av groteska överdrifter. Hon påstår att detta avtal har behandlats under stor brådska och att detta ifrågasätter hela behandlingen av avtalet.

Jag tycker att Nic Grönvall i sitt inlägg mycket väl och mycket illustrativt redovisade den noggranna hantering som avtalet har genomgått alltsedan förberedelserna någon gång under 1988. Det var i diskussionerna då som grunden lades för det arbete som nu har lett fram till ett avtal.

Under förhandlingarnas lopp – under en treårsperiod, eller en fyraårsperiod om man räknar in förberedelserna – har arbetet fortlöpande redovisats här i riksdagen av min företrädare Anita Gradin, som har spelat en central roll för tillkomsten av detta avtal, och senare av mig. Vi har på andra sätt förmedlat information om avtalet och alla dess komponenter genom ett antal faktaskrifter och genom mer populärt material men också genom utförliga grönböcker som Gudrun Schyman nu har gjort sig lustig över och jämfört med en telefonkatalog.

Gudrun Schyman, det behövs ett både-och i detta sammanhang, både lätt-tillgängligt material och mer ingående och utförligt material som experterna kan ha tillgång till. Dessutom förstår jag inte liknelsen med en telefonkatalog. Om man skall söka efter ett telefonnummer till en viss person eller till ett företag, räcker det inte med en populärversion som anger medeltalet av alla telefonnummer, utan då behöver man en hel telefonkatalog.
(Applåder)

Dessutom, Gudrun Schyman, slutförhandlades detta avtal i väsentliga delar redan under förra året. Men sedan fick vi omförhandla en del av avtalet, nämligen den institutionella delen. Avtalet förelåg i februari i år.

Nu säger Gudrun Schyman att det inte finns några möjligheter att ta ställning till detta, att riksdagen inte har kunna behandla det hela och att det har varit så svårt. Och så griper hon sig an ett antal argument som riktar in sig på formalia när argumenten tryter i sak. Men, Gudrun Schyman, i dag skriver vi ju november. Redan den 11–12 april ansåg sig rörelsen Nej till EG, i vilken Gudrun Schyman intar en framträdande plats, kunna ta ställning till EES-avtalet och sade ett rungande nej till EES-avtalet. Kan riksdagen då inte ta ställning sex månader senare, i synnerhet som riksdagen under hela arbetets gång har hållit sig noggrant informerad även om de hemliga delarna i de utskott som har sysslat med dessa frågor?

Nej, det som vi hör här i dag från Gudrun Schyman är nog mindre ett uttryck för ärligt uppsåt eller för Gudrun Schymans notoriska motstånd mot EES-avtalet, utan snarare ett uttryck för att Vänsterpartiet är splittrat i denna fråga.

Herr talman! Det är med största tillfredsställelse som jag konstaterar att riksdagens EES-utskott i sitt betänkande över EES-avtalet så tydligt visar på fördelarna med detta avtal. Utskottet pekar bl.a. på den fria rörlighet för medborgarna i Sverige som detta avtal leder till. Vidare framhålls i betänkandet att samarbetet inom EES kan leda till en bättre ekonomisk utveckling i Sverige. Utskottet pekar särskilt på att en öppen marknad för offentlig upphandling kan bli av särskilt stor betydelse för viktiga branscher i det svenska näringslivet. Avskaffandet av handelshinder för varor och för tjänster ökar de små och medelstora företagens exportmöjligheter.

Jag ansluter mig helt till dessa bedömningar, och jag hoppas, som flera talare före mig, att just viktiga delar av utskottets yttrande skall kunna göras tillgängliga för en bred allmänhet. Jag tror att det skulle tjäna ett viktigt informationssyfte.

EES-avtalet bör ge viktiga impulser till svenskt näringsliv, till stora, medelstora och små företag i olika branscher och i alla delar av vårt land. En ökad konkurrens kan naturligtvis innebära ökade påfrestningar, åtminstone på kortare sikt och för en del företag. Men de chanser till ökad export, och därmed flera jobb i Sverige, som den öppna konkurrensen på den stora Europamarknaden ger, innebär så klara fördelar att jag känner mig helt övertygad om att de positiva följderna mycket klart överväger. EES-avtalet kan därmed också ses som ett viktigt instrument, ett viktigt led, i regeringens politik för att bryta stagnationen och återge Sverige en stark och växande ekonomi.

Jag vill också instämma i utskottets konstaterande att EES-avtalet inte begränsar allemansrätten eller försämrar kvinnornas situation på arbetsmarknaden. Det är tvärtom min övertygelse att en återvunnen ekonomisk tillväxt, som EES-avtalet säkert kommer att bidra till, är en helt avgörande förutsättning för att kvinnor såväl som män skall få en trygg sysselsättning och för att vi skall kunna klara välfärden.

Det är min förhoppning att avtalet skall kunna träda i kraft vid årsskiftet. Men det är klart att det finns risk för förseningar, bl.a. förseningar av mer teknisk art i och med att det kan hända att parlamentet i något eller några EG- eller EFTA-länder får någon eller några månaders förseningar. Vi vet ännu inte det, men det finns risk för det i några länder.

Och vad värre är: Det finns ett orosmoln knutet till den folkomröstning som skall hållas i Schweiz den 6 december. Om avtalet då skulle röstas ner, innebär det en försening för alla de andra 18 länderna, som till helt övervägande del redan har godkänt avtalet. Då måste avtalet omförhandlas i en regeringskonferens, och då förlorar vi i varje fall ett halvår. Låt oss hoppas att detta icke inträffar.

Herr talman! Även om EES-avtalet innebär stora fördelar för vår ekonomi och för vårt samarbetete med EG- och EFTA-länderna, som tillsammans svarar för – för att ta ett exempel – omkring två tredjedelar av vår utrikeshandel, kan det här avtalet i det långa loppet inte utgöra ett alternativ till fullt medlemskap i EG. Det beror på att det här avtalet inte innefattar en rad viktiga samarbetsområden. Det gäller, för att ta några exempel, viktiga delar av regionalpolitiken. Det gäller jordbrukspolitiken. Det gäller den gemensamma handelspolitiken. Det gäller tullunionen. Det gäller valutasamarbetet. Det gäller det utrikes- och säkerhetspolitiska samarbetet.

Ett annat viktigt skäl till att medlemskap är en bättre lösning för Sverige på sikt är att vi endast genom medlemskap kan få fullt politiskt inflytande över framtida viktiga beslut som rör utvecklingen i vårt land. Det här minskar emellertid på intet sätt betydelsen av EES-avtalet som grundval för vårt samarbete med EG under de närmaste åren.

EES-avtalet blir en mycket betydelsefull plattform för ett framtida samarbete, en förberedelse för detta som är av mycket stort värde.

Herr talman! Till slut: Jag noterar med stor tillfredsställelse att det finns en mycket bred enighet bakom EES-avtalet i EES-utskottet och de andra utskott som har behandlat avtalet. Det är alltså min förhoppning att också riksdagen efter denna debatt med stor majoritet godkänner Sveriges anslutning till EES-avtalet och att det, liksom hittills, även i fortsättningen finns en bred förankring för vårt fortsatta agerande såväl när det gäller tillämpningen av det här EES-avtalet som när det gäller förberedelserna för medlemskap.

Det är ett arbete som i sig är av största vikt. Men det är också ett led i ansträngningarna att fullt ut föra Sverige in i det europeiska samarbetet – ett arbete som ytterst syftar till att ge oss möjligheter att fullt ut medverka i arbetet på att bygga det nya Europa.

(Applåder)

Anf. 23 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Ulf Dinkelspiel räknade upp en lång rad mycket viktiga områden, där Sverige och Sveriges regering skall verka aktivt på det nya EES-avtalets arena. Men han nämnde inte konsumentpolitiken. Det tycker jag ytterligare stärker den reservation som vi socialdemokrater har på den här punkten. Jag hoppas att vårt agerande också kommer att leda till att den svenska regeringen och riksdagen samlar sig kring konsumentpolitiken.

Jag begärde emellertid ordet för att ställa en annan fråga. Ulf Dinkelspiel berörde själv de problem som kan komma efter denna kvälls beslut, som vi ju hoppas på, om Sveriges deltagande i EES-avtalet. Det kan haka upp sig tekniskt i riksdagen i andra länder. Avtalet skall ju ratificeras överallt. Det kan naturligtvis i värsta fall bli ett nej i något land, t.ex. i Schweiz. Hur kom-

mer den svenska regeringen att agera för att man i realiteten skall kunna åstadkomma en snabb omförhandling med nya ratifikationer i alla länder och i Europaparlamentet under våren? Klarar man inte det, finns det en stupstock den 1 juli. Då faller avtalet. Om man icke skulle hinna fram till den 1 juli, tvingas man förhandla fram en ny stupstock. Då kan det ha gått långt in på nästa års höst eller vinter innan ett avtal eventuellt kan komma till stånd.

Det är inte så, som kritikerna ofta gör gällande, att vi kan ansluta oss fram till den 1 juli. Är det någon som säger nej, blir avtalet icke verklighet för de andra heller. Jag för min del tror, herr talman, att skulle den obehagliga situationen vara ett faktum att svenska företag bleve diskriminerade på den gemensamma, harmoniserade marknad i EG som hur som helst startar i början av nästa år, kommer debattläget i Sverige att kraftigt svänga. De kritiker som i dag är rädda för EES kommer då kanske att vara ännu oroligare för den arbetslöshet, den företagsutflyttning och de mycket stora ekonomiska svårigheter som vårt land kan komma att ställas inför om detta avtal icke blir verklighet.

Därför vill jag fråga hur statsrådet ser på den svenska regeringens möjligheter att i värsta fall – dvs. om något land säger nej – snabbt och aktivt agera för att det blir en snabb omförhandling under nästa vår, så att diskrimineringen av svensk ekonomi och svenska företag blir så liten som möjligt.

Anf. 24 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Mats Hellström sade att jag icke nämnde konsumentfrågorna i mitt anförande, och han tog det till intäkt för att vi inte skulle fästa avseende vid de frågorna. Låt mig till det endast säga följande.

För det första nämnde jag konsumentfrågorna när jag räknade upp olika områden.

För det andra avser vi att fortsättningsvis lägga stor vikt vid konsumentfrågorna också i det europeiska samarbetet.

När det gäller Mats Hellströms andra fråga vill jag säga att jag delar hans oro. Den oron knyter sig framför allt till den schweiziska folkomröstningen. Det är bara där som jag ser ett problem. Det andra kan leda till någon eller några månaders försening. Men vi ser icke på något annat håll någon som helst risk för att avtalet fälls. Skulle det dock bli ett nej i den schweiziska folkomröstningen den 6 december, är det angeläget med ett skyndsamt agerande både från vår sida och från alla andra medverkande länders sida. Under sådana omständigheter avser vi, herr talman, att redan dagen därpå begära att regeringskonferensen inkallas så snart som möjligt med sikte på att snarast omförhandla avtalet i tillämpliga delar för att det sedan så snabbt som möjligt skall kunna godkännas i resp. parlament. Det kan jag försäkra, Mats Hellström!

Anf. 25 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Vad gäller det här med telefonkatalogen sade jag, Ulf Dinkelspiel, att jag citerade en skribent som i en tidning skrev att han ansåg att grönböckerna var lika användbara som telefonkatalogen om man letade efter ett faxnummer.

Ulf Dinkelspiel tycker att det är groteskt att påstå att det här beslutet innebär att man har för bråttom. Det innebär ju också att Ulf Dinkelspiel säger att en växande opinion utanför det här huset är grotesk. Jag vill inte hålla med om det. Jag tycker att det är rimligt att, som många människor i dag gör, kräva att få veta mer om vad det här avtalet innebär innan beslut fattas. Jag tycker inte att det är groteskt på något sätt. Alla har inte haft möjlighet att under de nio år som Nic Grönvall tidigare har redogjort för i detalj följa det här. Resultatet av avtalet har inte varit känt så länge och inte heller ut varit föremål för debatt. Några analyser har inte gjorts. Konsekvenserna av avtalet har alltså inte belysts tillräckligt. Det är just det som vi tar upp i vår motion.

Vi har pekat på att det finns en mängd områden som inte är tillräckligt analyserade. Det gäller miljöskydd, arbetsrätt, frågan om offentlig upphandling, arbetsmarknadspolitik, regionalpolitik, konsekvenserna av en förändrad trafikpolitik, frågor om offentlighetsprincip och meddelarskydd och den fråga, som restes i går i den offentliga debatten, om tryckfrihetsförordningens ställning i förhållande till EES-avtalet.

Det finns en mängd frågetecken. Det är konkreta frågor som ställs. Jag undrar varför vi inte kan få svar på de frågorna innan vi fattar beslut. Om det dessutom är som Ulf Dinkelspiel säger, att det inte finns några problem, borde det ha varit möjligt att på ett tillfredsställande sätt ge de här svaren i god tid innan vi skall fatta beslutet.

Men när detta inte har gjorts – vi kan strunta i skälen till det – kunde vi åtminstone ta oss tid att få fram de här beskederna ordentligt. Jag vet inte vad man är rädd för, måste jag säga. Varför vill man inte på ett genomgripande sätt belysa konsekvenserna av avtalet och ställa det till öppen diskussion, så att människor själva får väga fördelar och nackdelar mot varandra?

Vi är ju överens om att det finns både fördelar och nackdelar. Vi anser att de konstitutionella frågorna, demokratifrågan, har så stora nackdelar att det inte går att säga ja. Men låt andra också få debattera!

Anf. 26 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jag noterar för det första att Gudrun Schyman vidhåller sin kritik och sin beteckning av grönböckerna som varande av icke något värde. Jag vill försäkra att för alla dem som har velat sätta sig in noga i avtalet, och de är väldigt många, har de här grönböckerna varit av mycket stort värde. Jag medger gärna att de måste kompletteras med annat material, och har kompletterats med annat material, som skall vara mer lättillgängligt.

För det andra talar hon om att man borde ha informerat om avtalet. Vi har, och det gäller även den förutvarande regeringen, försökt att sprida kunskap om EES-avtalet under hela avtalsförhandlingens gång. Jag vill gärna säga att det många gånger i den här kammaren har fällt mycket erkännssamma ord just om våra informationsinsatser på det här området.

Men det är alldeles uppenbart att det kan göras mer. När det gäller information finns det alltid utrymme för fler insatser. Det finns begränsade resurser, men jag kan försäkra Gudrun Schyman att vi kommer att fortsätta vårt informerande. Vi kommer att intensifiera vårt informerande. Inte minst

kommer vi att ta lärdom av eventuella brister när vi nu förbereder medlemskapsförhandlingarna.

Öppenheten under förhandlingarna har varit väldigt stor gentemot allmänheten. När det gäller de hemliga delarna har den varit stor även mot berörda ledamöter i EES-utskottet. Mats Hellström frågade var Gudrun Schyman hade varit under förhandlingarna. Jag kan försäkra att jag har mött Gudrun Schyman i väldigt många sammanhang under de år som har gått. Gudrun Schyman har väldigt och mångordigt argumenterat för sin sak. Jag har argumenterat för min. Jag utgår ifrån att även Gudrun Schymans argumentering har grundat sig på fakta.

Jag vill också säga att EFTA-delegationen löpande har redovisat förhandlingarnas gång, även de hemliga delarna. Gudrun Schyman har genomgående deltagit i de här övningarna under den tid som hon har suttit i EFTA-delegationen. Jag vill alltså påstå att hela den här processen har präglats av öppenhet och en strävan att sprida information. Man kan aldrig åstadkomma tillräckliga resultat. Det kan säkert göras ännu bättre. Vi skall ta lärdom av de brister som finns. Men att gå till så groteska överdrifter som Gudrun Schyman har gjort anser jag vara oförlåtligt.

Anf. 27 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag kan bara konstatera att vi värderar det faktum att det är brister i informationen och att det är brister i avtalet, såsom det är utformat, olika. Det innebär att vi har olika syn på frågan om demokrati i det här fallet.

Det har också, Ulf Dinkelspiel, under avtalsförhandlingarnas gång gjorts konsekvensanalyser på de olika departementen, inom olika sakområden. Det är uppgifter som inte har varit tillgängliga, som har sekretessbelagts med hänvisningen att förhandlingar pågår. Jag vill passa på att fråga nu, Ulf Dinkelspiel: Kan allt material som tagits fram som underlag för förhandlingar – alla konsekvensanalyser gjorda på olika politiska sakområden, analyser som tidigare har varit sekretessbelagda och där man till mig tidigare har sagt att man skall överväga om de papperen kan släppas – nu offentliggöras? Det är en enkel fråga som jag väldigt gärna skulle vilja ha ett svar på.

Sedan måste jag också ställa frågan: Anser inte Ulf Dinkelspiel att det faktum att vi genom att säga ja till avtalet fränhänder oss möjligheten att fatta politiska beslut som strider mot EG:s regler innebär en inskränkning av våra demokratiska rättigheter? Är inte baksidan av de s.k. fyra friheterna just ofriheten att i en demokratisk process fatta politiska beslut som strider mot avtalet och som strider emot de regler som följer av avtalet, även om vi anser att vi har goda skäl med hänvisning till miljö, säkerhet, hälsa, regionalpolitik eller arbetsmarknadspolitik? Uppfattar inte Ulf Dinkelspiel detta som en inskränkning i de politiska möjligheter som vi har i dag i Sverige?

Dessa beslut flyttas från riksdagen eller fullmäktigeförsamlingen, och avgörandet av sådana frågor där det blir kollisioner fälls i praktiken i EG-domstolen, EES-domstolen eller några övervakningsorgan inom EES eller EG. Innebär inte detta en positionsförflyttning från en politisk process till att juridiken i praktiken tar över de politiska besluten?

Detta har mycket seriösa statsvetare pekat på. Man säger att detta är en förändring av det demokratiska skick som vi är vana vid. Det är en positions-

förflyttning, som de menar, och det instämmer jag i, borde ha diskuterats mycket grundligt innan man ger sig in på den.

Anf. 28 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jag har fyra kommentarer.

För det första: Varje seriös statsvetare vet att varje internationellt mellanstatligt avtal innebär en inskränkning av suveräniteten. Har vi ingått ett internationellt avtal, är vi bundna av det avtalet och kan inte fatta beslut som står i strid med detta med mindre vi säger upp avtalet. Det gäller på alla områden. Det gäller naturligtvis hälsa och miljö till de delar vi är bundna av EES-avtalet eller av precisa bestämmelser. Då måste vi inom avtalets ram verka för förändringar. Men i många avseenden, på väldigt många punkter när det gäller de här områdena och på arbetsmarknadsområdet i alla väsentliga delar, är vi inte bundna av EES-avtalet i den meningen, att det antingen är fråga om minimiregler eller är fråga om att avtalet över huvud taget inte omfattar dem.

För det andra: Jag har redan, när det gäller offentliggörande av material som avser EES-förhandlingarna, här i riksdagen signalerat att det är min avsikt att se till att allt material som har karaktären av konsekvensanalys och liknande offentliggörs, om det inte av något speciellt skäl, som jag inte kan se just nu, måste undantas. Det betyder att allt väsentligt material finns tillgängligt. Sedan är det varje myndighets sak – jag kan inte svara för de enskilda myndigheternas agerande – att avgöra om uppgifter bör sekretessbeläggas eller inte. Enligt min mening finns det inte skäl att göra det.

För det tredje: Gudrun Schyman säger att våra demokratiska värderingar skiljer sig åt. Ja, det gör de säkert.

För det fjärde: En osanning – jag menar att det är en osanning som Gudrun Schyman ger uttryck för när hon beskriver hanteringen av EES-avtalet alltsedan tankarna på det framfördes 1988 fram till denna dag då riksdagen skall ta ställning till det – blir inte mindre osann av att Gudrun Schyman utnyttjar varje replik till att upprepa den.

Anf. 29 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! En fråga till statsrådet! Innebär inte det faktum att man inför en fotbollsmatch kommer överens om gemensamma regler en orimlig inskränkning i de båda lagens möjligheter att agera? Om man har kommit överens om vissa regler som skall gälla båda lagen, så får man t.ex. inte springa utanför planen, inte ta bollen med händerna osv. Är det inte orimligt, herr statsråd, att gå med på sådana regler och acceptera den typen av inskränkningar i handlingsfriheten för fotbollslagen? Jag skulle vara tacksam för ett utförligt svar på frågan.

Jag vill ta upp en något mera allvarlig sak om den information om EES-avtalet som regeringen tänker medverka till att få ut när avtalet en gång är godkänt och skall börja tillämpas. Självfallet är det viktigt att tillämpningsbestämmelserna kommer ut så att berörda grupper får ta del av dem så fort som möjligt. Vad avser regeringen göra för att så sker?

Ulf Dinkelspiel har också gett till känna att det inför medlemskapsförhandlingarna är regeringens avsikt att ytterligare förbättra informationsma-

teriet till allmänheten. Jag är medveten om att det ligger något utanför det som vi just nu diskuterar, men i den mån statsrådet vill lätta på slöjan och berätta litet hur det skulle gå till, tror jag säkert att det finns intresserade åhörare i denna kammare.

Anf. 30 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Tyvärr uppfattade jag inte Hadar Cars sista fråga.

Anf. 31 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Statsrådet Dinkelspiel har gett till känna att man från regeringens sida inför medlemskapsförhandlingarna skall försöka förbättra informationen till allmänheten. Jag undrar om det är för tidigt att nu ställa frågan på vad sätt regeringen tänker göra detta.

Anf. 32 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! När det gäller information om tillämpningsföreskrifter till EES-avtalet delar jag helt Hadar Cars uppfattning att vi så snart som möjligt bör se till att erforderligt material går ut. Vi arbetar på en grönbok, som skall ta upp alla de nya direktiv och förordningar som blir aktuella i sammanhanget. Vi avser också att presentera dem i en mer lättillgänglig form. Jag kan försäkra att vi gör allt vi kan på den här punkten för att se till att det går ut så bred information som möjligt om att materialet finns tillgängligt.

Beträffande frågan om att förbättra informationen under medlemskapsförhandlingarna vill jag säga att jag funderar över ett antal olika åtgärder, och jag kan redan nu nämna några.

För det första avser vi att gå ut med ännu mer informationsmaterial, både sådant som är mera lättillgängligt och sådant som i första hand är avsett för experterna såväl under förberedelserna som under förhandlingarnas lopp.

För det andra planerar vi en rad andra aktiviteter, som seminarier och telefonslussar, för att göra materialet och informationen mer lättillgängliga för allmänheten. Vi kan också komma att pröva nya medier för detta.

För det tredje är det min avsikt att se till att det material som vi själva hanterar under arbetets gång, och som normalt har haft karaktären av arbetsmaterial och därmed definitionsmässigt inte varit offentligt, i större utsträckning än hittills under förhandlingarnas lopp görs tillgängligt – detta för att alla skall få bättre möjligheter att följa förhandlingarna.

För det fjärde avser jag att ge instruktioner till myndigheterna, liksom kanslihuset, att under arbetet iakttä största möjliga öppenhet.

Det här är några exempel på åtgärder som jag avser vidta för att bidra till en ännu bättre informationsverksamhet och en ökad öppenhet under medlemskapsförhandlingarna. Detta gör jag med sikte på att när den dag kommer, säg om två år, då svenska folket i folkomröstning skall ta ställning till frågan om ja eller nej till ett svenskt medlemskap i EG skall ingen kunna säga: Jag hade inte tillgång till tillräcklig information. Det fanns inte tillräckligt underlag för att ta ställning.

När det slutligen, herr talman, gäller fotbollen är det möjligt att spela enligt Gudrun Schymans definitioner utan några linjer och utan några som helst mål. Men det blir betydligt mindre roligt både för spelarna och för dem

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

som tittar på. Dessutom är det kanske som med höjdhopp enligt Schymans definition...

Anf. 33 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra om att genmålet gällde Hadar Cars.

Anf. 34 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Är det inte så att vi egentligen inte riktigt säkert kommer att veta hur EES-avtalet och den inre marknaden fungerar förrän det hela är sjösat, dvs. förrän det är genomfört i praktiken? Det gäller i alla fall de flesta stora samarbetsprojekt att vi inte riktigt vet hur det fungerar i praktiken förrän man är i gång med det. Det skulle i så fall styrka det som jag försökte redovisa tidigare, att det, om vi av någon anledning skulle misslyckas i vår strävan efter medlemskap i EG, då kan finnas anledning att utvärdera våra erfarenheter från EES-samarbetet och se om det i så fall kan bli en långsiktig lösning för våra relationer med Europa eller om vi skall försöka hitta annat sätt att delta i samarbetet.

Jag tror alltså för min del – det vore intressant att höra statsrådets syn på det – att föreställningen att vi innan vi påbörjar arbetet skall kunna veta allt om hur det fungerar i praktiken är helt orimlig. Därför är det viktigt att konstatera att vi har möjligheten att ompröva detta samarbete så småningom, om vi finner det befogat.

Sedan skulle jag vilja ta upp en annan fråga. Vi räknar med att samarbetet kommer att ge oss betydande fördelar för vår ekonomiska utveckling. Det är viktigt att se till att dessa fördelar blir någorlunda jämnt fördelade över landet, att det främjar en balanserad regional utveckling i Sverige. Naturligtvis kommer det att leda till strukturförändringar i det svenska näringslivet så att icke-konkurrenskraftiga företag eller företag som har varit beroende av en skyddad hemmamarknad kommer att få svårigheter, medan andra utvecklas väl. Därför är det viktigt att samarbetet paras med en ambitiös svensk regionalpolitik.

Jag skulle gärna vilja ha en kommentar från statsrådet till min fråga: Vilken beredskap har regeringen för att verkligen försäkra oss om att frukterna av det här samarbetet fördelas jämnt över landet och att icke någon bygd drabbas på ett orimligt sätt av de strukturförändringar som också kan bli en följd av samarbetet?

Anf. 35 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! För det första vill jag säga till Pär Granstedt att det som han säger är alldeles riktigt. Och det gäller inte bara EES-avtalet, utan det gäller alla internationella avtal. Man vet ju aldrig exakt hur avtalet kommer att fungera när det väl har trätt i kraft.

Vi strävar naturligtvis fortlöpande efter att förändra och förbättra avtalet. Detta är ett dynamiskt avtal i den meningen att avsikten är att utveckla avtalet på de områden som omfattas av samarbetet. Inom ramen för detta arbete sker en löpande prövning och omprövning av de olika bestämmelserna. Där håller jag helt med Pär Granstedt.

Precis som när man ingår ett äktenskap finns i det här fallet en teoretisk

möjlighet att uppsäga "äktenskapet". Men jag tycker kanske, Pär Granstedt, att man när man går in i ett avtal eller ett äktenskap inte i första hand skall ägna sig åt att diskutera villkoren för en upplösning.

För det andra delar jag när det gäller regionalpolitik helt Pär Granstedts uppfattning, att det som ett led i arbetet på att utveckla Sverige och svensk ekonomi är viktigt att föra en aktiv regionalpolitik. Så långt det någonsin är möjligt har vi under förhandlingarnas lopp sökt försäkra oss om att den svenska regionalpolitiken sådan den nu förs i allt väsentligt skall kunna fullföljas med de bestämmelser som vi har iakttagit beträffande t.ex. statsstöd.

Dessutom bör EES-avtalet som sådant kunna bidra till ökad ekonomisk tillväxt. Därmed skapas också bättre förutsättningar för en aktiv regionalpolitik. Om det finns mer att fördela, kan vi också fördela mera. Eftersom regeringen klart har gett uttryck för att den skall föra en aktiv regionalpolitik under mottot "Hela landet skall leva", skall den också göra det.

Jag vill också gärna tillägga att vi den dag som vi blir medlemmar i EG får ytterligare förstärkta möjligheter att föra en aktiv regionalpolitik. Då kan vår egen nationella regionalpolitik kompletteras med de regionalpolitiska medel och instrument som är en del av EG.

Anf. 36 PÄR GRANSTEDT (c) replik:

Herr talman! Jag tackar för dessa synpunkter. Jag hyser också en betydande förtröstan om att den nuvarande regeringen har en hög ambitionsnivå när det gäller det regionalpolitiska området och tar vara på de möjligheter som finns inom ramen för EES-avtalet och ett framtida eventuellt medlemskap.

Vad beträffar liknelserna från familjerättens område, är det väl ännu inte fråga om ett äktenskap, utan det är mera som en förlovning med ett visst inslag av ett samboförhållande. Både statsrådet Dinkelspiel och jag hoppas väl att denna förlovning så småningom skall leda till ett äktenskap. Men det hör till poängen med förlovningar att om det skulle visa sig att det blir en lång och varaktig söndring, är det möjligt att slå upp förlovningen. Det är t.o.m. möjligt att skiljas i ett äktenskap.

Anledningen till att jag har tagit upp denna fråga är att det finns en debatt ute i samhället, där man talar om att vi håller på att genomföra en statskupp och att vi är i färd med att sälja ut Sveriges självständighet. Det är viktigt att konstatera att EES-avtalet inte innebär ett slutgiltigt ställningstagande till hur Sveriges långsiktiga relationer till EG skall vara. Vi hoppas att det skall bli ett medlemskap, men det finns också möjlighet att gå in i något slags isolationistisk politik, om svenska folket skulle välja det. Det tror jag inte vore önskvärt, men folket är suveränt.

Anf. 37 HANS GUSTAFSSON (s):

Herr talman! Så här dags på dagen har det mesta sagts som behöver sägas i detta sammanhang. Jag skall därför inskränka mig till ett par principiella synpunkter och också ta upp något av det som har sagts under förmiddagen i debatten.

Flera talare har betonat att detta är det viktigaste avtal som vi har haft att ingå, i varje fall om man bedömer tiden efter andra världskriget. Det är klart

att det finns både för- och nackdelar i ett så omfattande avtal som EES-avtalet. Det vore oklokt av oss som vill att EES-avtalet skall ingås att inte tillräckligt beakta de invändningar som framförs mot detta avtal.

Det finns emellertid betydande svårigheter. I den konstitutionella debatten konstaterade man från konstitutionsutskottet att förslaget inte är invändningsfritt när det gäller t.ex. kommunerna. Även på andra områden finns det invändningar att rikta mot EES-avtalet. Jag ställer mig inte bakom EES-avtalet, därför att det saknas svårigheter i det, utan därför att jag tycker att fördelarna överväger dessa svårigheter. Vi som är förespråkare för EES-avtalet borde ta på allvar och diskutera de nackdelar som finns och också erkänna dem. Det vore ju konstigt om ett avtal mellan två parter skulle innebära att det bara är den ena parten som får fördelarna medan den andra parten inte får några. Det är viktigt att ha detta klart för sig.

Det förs en diskussion i olika sammanhang om hur pass informerade riksdagsledmöterna är när det gäller EES-avtalet. Jag vill verkligen varna för att politikerna utvecklas till experter i fråga om detaljer på område efter område. Om politiker vill bli experter på expertnivå och vill kunna alla detaljer om allting, kommer de att tappa överblicken och sammanhangen. Det är överblicken och sammanhangen som behövs för att man skall kunna ta ställning i en fråga av den här typen. Det är vad det handlar om. Politikerna skall på grundval av sina kunskaper, sina erfarenheter och sina referensramar väga fördelarna mot nackdelarna. När jag gör det, kommer jag fram till att EES-avtalet innebär en fördel för Sverige. Därför bör avtalet ingås.

Det finns en fråga där jag är överens med Gudrun Schyman. Jag anser att avtalet står på egna ben. Det har i olika sammanhang framförts att EES-avtalet är någon sorts inträdesbiljett till ett medlemskap i Ekonomiska unionen – jag tyckte nästan att också Ulf Dinkelspiel var inne på den tanken. För mig är det precis tvärtom. Jag anser nämligen att Sverige inte kan stå utanför ett formaliserat samarbete med övriga Europa. Detta är alltså ett slags formaliserat samarbete.

Det är först genom EES-avtalet som vi får den bästa möjligheten att i den kommande folkomröstningen och i de kommande besluten ta ställning till om vi vill vara med i EG eller inte. Vi kommer inte att stå tomhänta när det gäller de fyra friheternas viktiga område, om vi väljer att säga nej till en europeisk union. Driv därför inte diskussionen om att EES-avtalet är ett sätt att binda oss till den europeiska unionen för långt! Varken jag eller Ulf Dinkelspiel vet hur det blir. Vi vet inte vad den europeiska unionen kommer att bestå av när det blir dags att ta ställning till den frågan. Vi vet inte hur förhandlingarna kommer att gå. Inte heller vet vi vad folkomröstningarna leder till för resultat. Låt nu detta handla om EES-avtalet. Sedan skall vi ha en debatt om resten framöver.

Jag vill sedan beröra två mer sektoriella frågor i sammanhanget. Den ena frågan handlar om miljön.

De som är kritiska till att ingå ett EES-avtal anser att detta skulle försvåra möjligheterna för Sverige att driva en skärpt miljöpolitik. Det är för mig ett underligt påstående. I realiteten är det så, att om EES-avtalet med ökad handel skapar ökade föroreningar, drabbas naturligtvis de som bor i de tätbefolkade områdena i Västeuropa värst, och inte de som bor i det glesbefolkade

Norden. Det är ett ganska underligt antagande att människorna i Väst-europa skulle vara beredda att godta en miljöförstöring som är betydligt större än vår. Rimligtvis borde de kräva ännu hårdare krav för att deras onskemål om en god miljö skall kunna tillgodoses. Det finns ingenting i EES-avtalet som talar för att det skulle försvåra för oss i Norden att föra en skärpt miljöpolitik i förhållande till Västeuropa i övrigt.

Den andra frågan gäller kommunerna, och jag har redan i någon mån berört den. Detta avtal är inte problemfritt för kommunerna. Är man intresserad av den kommunala självstyrelsen och vill att den skall utvecklas, ser man att detta avtal medför inskränkningar i den kommunala självstyrelsens sätt att verka.

Det är framför allt två områden som berörs. Det ena området är kommunala stöd. Visserligen är problemen i förhållande till den svenska lagstiftningen inte så stora, men i förhållande till svensk praxis innebär det en betydande inskränkning när det gäller kommunernas verksamhet. Det gäller inte minst upphandlingsområdet, där vi häromdagen kunde motta en proposition från regeringen om offentlig upphandling. Jag rekommenderar den för läsning. Det är verkligen inte, som Pär Granstedt gjorde gällande, fråga om någon sorts avreglering, utan dess raka motsats. Det kommer att skapa problem.

Trots detta, trots vad det kan betyda för kommunernas självstyrelse och trots vad den offentliga upphandlingen kan få för konsekvenser, tycker jag fortfarande att fördelarna med EES-avtalet överväger och att det bör antas. Men vi skall anta det i medvetande om dessa problem. Vi kan hålla på hur länge som helst med detta avtal, men det kommer ändå att finnas frågetecken som måste rätas ut. Det är en fullständigt omöjlig uppgift att analysera detta avtal i alla dess detaljer och fatta alldeles klara beslut! Vi kommer att få leva i den verkligheten. Men det är bra att vi inte skjuter problemen ifrån oss, utan erkänner att de finns.

Gudrun Schyman har vid flera tillfällen i dag och i andra sammanhang berört de problem av demokratisk karaktär som hela EES-avtalet och EES-processen innebär. Även här måste man erkänna att det finns informations-svårigheter och svårigheter med upplysning och annat. Konstigt vore väl om det inte vore så. Man kan inte – det har jag lärt mig i dag, Gudrun Schyman – gå ut och informera och tro att människor har fått den informationen. Det fordras i dag en oerhörd ansträngning av den enskilde för att ta till sig den information som finns, därför att förhållandena är så komplexa och så svåra. Det gäller inte minst i denna fråga.

När det gäller demokratins problem och de frågor som sammanhänger med detta, vill jag gärna återropa den berömde dansken Alf Ross som en gång sade att demokratin alltid måste återvinnas av varje ny generation. Jag tror att vi på 90-talet befinner oss i en situation där vi måste lägga manken till i de politiska församlingarna för att återvinna demokratin.

Det största hotet mot demokratin är inte EES-avtalet och den process som vi nu skall inleda. Det största hotet mot en demokratisk utveckling ligger enligt min mening i att kapitalets makt ökar så till den milda grad över de politiska beslutsfattarnas möjligheter, att det lätt leder till vad man skulle kunna kalla en demokratins kris. Det behövs i dag inte mer än att en bankir

i Lichtenstein lyfter på ögonbrynen, eller att en riksbankschef i Tyskland uttalar sig, förrän det kommer tre krispaket i Sveriges riksdag. Det är problemet – kapitalets ökade makt att ta över beslutanderätten.

Den finske filosofen Georg Henrik von Wright talade om att det som styr oss är det teknologiska imperativet. Man skulle kunna säga: det teknologiska-ekonomiska imperativet. Kanske är det bara vi som tror att vi fattar besluten, när besluten i verkligheten fattas någon annanstans. Jag ser då möjligheten, Gudrun Schyman, att via ett fördjupat europeiskt samarbete kanske lättare tygla dessa krafter än vad vi själva kan göra i detta sammanhang.

Även mot denna bakgrund anser jag att fördelarna med detta avtal överväger.

Sedan lyssnade jag med intresse till Nic Grönvall, som ju dessutom är rolig när han säger någonting. Han gav här en definition på vad en jurist var. En jurist, sade Nic Grönvall, är den som följer lagen. Det kan naturligtvis inte uteslutas. Men det som är ännu viktigare är att deras huvudsakliga arbete är att tolka lagen, vilket också Nic Grönvall var inne på. Det är där som problemet uppstår. I komplicerade sammanhang är det omöjligt att fatta glasklara beslut. Då träder juristerna in för att å politikernas vägnar tolka de beslut som politikerna har fattat.

Utrymmet för den typen av tolkningar bör minimeras, och det sker inte inom EG och inte inom EES, utan det är snarare tvärtom. Tolkningen får ökat utrymme, och tolkningsföreträdet hos juristerna markeras starkare. Jag tycker nog att det finns anledning att ha blickarna riktade mot detta.

Herr talman! Eftersom min taletid är ute vill jag kort säga att jag med stort intresse har följt arbetet i EES-utskottet. Eftersom jag har suttit i många av riksdagens utskott, kan jag säga att det haft ett föredömligt sätt att arbeta. Inga problem har sopats under mattan. Vi har fått möjligheter att få svar, och vi har arbetat seriöst. Mot bakgrund av de kunskaper det givit mig och på grundval av mina egna erfarenheter, och utan att fördölja de svårigheter som följer med avtalet, yrkar jag bifall till de socialdemokratiska reservationerna och i övrigt till propositionens förslag.

(Applåder)

Anf. 38 GUDRUN SCHYMAN (v) replik:

Herr talman! Jag tycker att det var mycket välgörande med Hans Gustafssons inlägg och hans balanserade syn i den här frågan. Hans Gustafsson och jag är mycket överens om att frågan om medlemskap är en annan fråga än den vi diskuterar i dag. Vi är dessutom överens om att medlemskapet inte är en bra lösning för Sverige. En tredje sak som vi också är rörande överens om, Hans Gustafsson, är att det största hotet mot demokratin är kapitalets oinskränkta makt. Vi kanske inte är överens när jag ser konstruktionen av EES-avtalet som ett uttryck för just kapitalets makt.

Det är ett faktum att vi genom avtalets konstruktion förbinder oss att inte fatta politiska beslut som stör de s.k. fyra friheternas företrädare, t.ex. politiska beslut som på något sätt kan begränsa de fria kapitalflödena. Där har vi frånhänt oss möjligheten att formera den politiska motmakt som vi, Hans Gustafsson, är överens om behövs. Därmed har vi också frånhänt oss möjlig-

heten att utveckla demokratin på det sätt som vi skulle vilja, nämligen att formera politiska motmakter för att stävja kapitalets oinskränkta makt.

Jag håller med om att demokratin alltid måste återvinnas av varje ny generation. Men jag vill inte medverka till att vi i dag fattar beslut som inskränker de demokratiska friheter som vi fortfarande har. Jag vill vara med om att i denna kammare fatta politiska beslut som vidgar möjligheter och ger nästa generation möjlighet att ytterligare vidga de demokratiska fri- och rättigheterna i den riktning vi är överens om, nämligen genom att begränsa kapitalets makt.

Anf. 39 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Gudrun Schyman säger att hon ser i EES-avtalet en del av kapitalets makt, och jag delar den uppfattningen. Men för mig har det gällt att se hur kapitalets makt blir om vi väljer alternativet att inte ha något formaliserat samarbete med Europa. Jag menar att möjligheterna att hålla tillbaka denna utveckling är bättre med EES-avtalet än utan det.

Vi kan ha olika meningar om detta. Det gäller att bilda sig en uppfattning om detta på grundval av sina egna kunskaper och erfarenheter. Men det är där det stora problemet ligger. Vi får inte tryckas undan av den ekonomiska utvecklingen. Den har ju dominerat debatten i 10–15 år. Verkligheten är något annat. Att lyckan stod i direkt proportion till bruttonationalproduktens ökning är som folktro. Det är mycket mer komplicerat än så. Vi hjälper till genom att anta EES-avtalet, i stället för att välja alternativet att stå utanför. Jag tror att kapitalets krafter skulle få ännu större spelrum om vi ställer oss vid sidan, än vad de får när vi på detta sätt går med i Europa.

Anf. 40 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Jag vill inte skjuta mig i foten en gång till. Därför skall jag inte tala om jurister. Jag är nämligen både jurist och politiker. I den här repliken skall jag tala om juridiken.

Hans Gustafssons förnämliga anförande innehöll en balanserad tolkning av juridikens roll. Det saknades emellertid en oerhört viktig aspekt.

I stora politiska engagerade konferenser och arbeten som föregår traktat-texters tillkomst utvecklar man på ett skickligt sätt höga ideal. Romtraktaten innehåller flera portalparagrafer som utvecklar höga ideal som många nationella parlament inte har förmått att lagstifta om.

En sådan portalparagraf är t.ex. regeln i Romtraktaten om kvinnors lika berättigande och rätt till lika lön. Det finns exempel på att Europadomstolen ställt sig i kvinnors tjänst genom att tolka Romfördraget i situationer där kvinnor har uppfattat sig såsom lämnade ensamma av politikerna. På det sättet är juridiken ett oerhört väsentligt inslag för att förbättra Europa.

Anf. 41 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Jag har inget att invända mot dessa synpunkter. Jag tror också att det finns mycket som vi bör ta till oss och försöka att leva efter i Romfördraget. Framgångarna har inte varit särskilt påtagliga hittills.

Om jag skulle göra en alldeles egen tolkning, som inte är grundad på lika djupa kunskaper som Nic Grönvalls, skulle jag säga att det har varit en kom-

mersiell, marknadsekonomisk och kapitalisk inriktning som hitintills har präglat EG:s verksamhet. Den gör att jag känner en viss tveksamhet inför att utan vidare hoppa på vagnen och säga att vi skall vara med i den europeiska monetära unionen. Jag vill vänta med det tills jag har sett vad det blir av unionen.

Den hittillsvarande erfarenheten av EG, sett ur mitt perspektiv, talar inte för att de ideologiska och humanitära frågorna har präglat EG:s samarbete, utan de kommersiella och ekonomiska utifrån en kapitalistisk, kommersiell och marknadsekonomisk utgångspunkt. Jag tycker inte att det är bra. Vi kan naturligtvis ha olika meningar om det. Jag vill att de saker som Nic Grönvall lyfter fram i Romfördraget skall vara de som präglar det europeiska samarbetet i högre grad än vad de har gjort hittills.

Anf. 42 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara säga att juridiken står till Hans Gustafssons förfogande.

Anf. 43 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Låt mig citera litet fritt vad en känd statsman sade en gång: "Parlamentarisk demokrati är ett dåligt system, men det bästa som historien känner." Jag delar den uppfattningen.

Vår parlamentariska demokrati bygger på partisystemet. Men ingen väljare, ingen medlem och ingen vald tycker exakt som sitt parti. Man gör ett val i förhållande till helheten, och sedan väljer man det bästa. Ibland kanske man väljer det minst dåliga. Det är också ett faktum. Demokrati bygger på att man skall lyssna i parlament, debatt och parti. Demokrati bygger på att respektera majoritetsbeslut och ta hänsyn till minoritetens åsikt.

Dessa principer gäller också i EES-frågan. Det finns skilda åsikter kring EES i alla partier och i alla väljargrupper. Många anser att EES-avtalet är helt nödvändigt för Sveriges ekonomi. Många anser dessutom att det måste kombineras med medlemskap i EG-unionen. Andra menar att EES-avtalet behövs, men att det är ett alternativ till EG-unionen. Ytterligare andra menar att EES-avtalet gör att Sverige formellt eller reellt avhänder sig för stor del av sin nationella suveränitet och att avtalet därför bör avvisas.

Alla dessa ståndpunkter återfinns bland alla partiets väljare och bland de valda. Det gäller också mitt parti, men mycket få av Vänsterpartiets väljare anser att vi skall ansluta Sverige till den politiska union som Maastrichtavtalet utgör. Vänsterpartiet är det parti som är mest enat av alla, när det gäller att ha en linje i Europafrågan och förhållandet till EG. Vi säger nej till medlemskap i den europeiska unionen.

När det gäller EES finns det skilda meningar inom Vänsterpartiet, men det finns en majoritetsuppfattning. Vänsterpartiet har sagt nej till EES-avtalet. Gudrun Schyman har redovisat partiets skäl för detta. Vår partistyrelse har sagt att Vänsterpartiet är motståndare till den europeiska unionen och Maastrichtkonstruktionen. Vi har bedömt EES-avtalet som ett sätt att ansluta tidigare EFTA-länder till detta EU-projekt.

Vår partistyrelse fortsätter och säger att Sverige bör vänta med sitt beslut

om ett eventuellt EES-avtal tills läget i Europa klarnat. Vi behöver inte fatta beslut förrän under första halvåret 1993.

Herr talman! En äldre släkting till mig brukar säga att fort och väl inte följs åt. Det är ett riktigt konstaterande. I dag har det förts en debatt i kammaren om huruvida processen fram till dagens beslut har gått för fort och om politikerna är nog insatta i frågan. Det finns två korrekta svar på den frågan, ja och nej. Vi valda har haft tillräckligt med material och tid för att ta ställning till helheten och inriktningen. Det kan stämma, men det är inte helt korrekt.

Jag har avsatt många nätter till EES-frågan, och en del dagar också. Jag vet att ju mer man studerar frågan, desto mer inser man frågans komplexitet och hur många problem som återstår att lösa.

Herr talman! I mitt yrkesliv är jag lärare. Lärare brukar gilla att sätta andra på prov. Jag tror att om vi ledamöter utsattes för en gammaldags lappskrivning kring EES, skulle många ledamöter av kammaren, likt elever, kräva att få längre tid för inläsning och förberedelser.

När man säger att något har gått för fort är det ett relativt begrepp, eftersom fort alltid måste bestämmas i förhållande till något annat. Det största problemet är att den breda allmänheten inte alls haft samma möjligheter som ledamöterna av riksdagen. Det är alltså för fort i förhållande till väljarna. Det är poängen.

Ett stort problem är att EES-beslutet kan rymma en inre dynamik. Det är ett så omfattande avtal att det kan användas som argument för att ansluta Sverige till den europeiska unionen. Jag tror att det är en sådan linje som socialdemokraternas ledning kommer att använda mot alla dem som säger ja till EES, men nej till medlemskap i EG-unionen. Om vi har beslutat om EES måste vi gå vidare. Det finns ett demokratiskt problem.

Det hade varit enklare om Socialdemokraterna hade gjort som man gjorde i en annan kontroversiell fråga, nämligen fondfrågan. Då sade man att: "Detta är inte första steget, detta är steget". De borde i åtminstone klart deklarera att det är ett steg som kan räcka i EES. Det hade varit enklare att ta ställning till EES om Sverige valt samma modell som EFTA-landet Island.

Det är problemen med den bristande förankringen och den bristande kunskapen utanför Helgeandsholmen som gör att man mer grundligt borde ha övervägt att låta frågan gå till folkomröstning. Det kommer de att göra i Schweiz.

Hadar Cars sade att frågan är om riksdagen i dag skall anta eller förkasta EES-avtalet. Det är en möjlig tolkning av dagens valsituation, men jag menar att det finns en annan möjlighet, en slags linje två. Det är ju populärt i Folkpartiet med linje två. Det är en linje mellan svart och vitt. Mellanting upplevs lätt som litet fega och vankelmodiga. Men, herr talman, även vankelmod kan ibland vara ett slags mod. Det kan vara just mod och lyhördhet inte bara mot de valda, utan även mot väljarna.

Vi riksdagsledamöter uppmanas ofta att vi skall rösta efter vårt samvete. Det gör vi nog för det mesta, även om det kan tyckas vara rymligt ibland. I dag uppmanas vi att rösta efter vårt samvete av alla dem som är motståndare till EES. I Vänsterpartiet, som har tagit ställning mot EES, blir kanske upp-

maningen den motsatta till dem som tror att EES-avtalet är ett alternativ till EG värt att pröva.

Pär Granstedt konstaterade helt korrekt ett EES är ett alternativ som kan omprövas den dag Sverige sagt nej till medlemskap i den europeiska unionen. Jag stöder Vänsterpartiets partimotion i EES-frågan. Det är en motion som jag själv varit med om att utarbeta. Jag stöder kravet att EES-frågan skall återremitteras och helst återförvisas till regeringen för ytterligare beredning. Det har sagts att en sådan åtgärd skulle störa den internationella processen. Det är riktigt, men ibland kan det vara nödvändigt att störa en internationell process. Det var vad det danska folket gjorde när man vägrade att ratificera Maastrichtavtalet. Det var ett beslut som i sak faktiskt gagnar Europa.

Vi vet att våra grannländer gör olika bedömningar av EES. Island säger att det räcker med EES. I Norge är opinionen djupt splittrad. Vårt kusinparti, SV, säger kategoriskt nej till EES. I Finland är enigheten om ett ja stor. Där säger det parti som står oss närmast, Vänsterförbundet, ja till EES. Visst skulle en försening kunna ställa till problem, men det är också en möjlighet att räta ut frågetecken och trygga den folkliga förankringen av beslutet.

Herr talman! Jag anser inte att EES-avtalet är ett oproblematiskt avtal. Det finns tvärtom många principiella och praktiska problem kring avtalets tillämpning. Ett stort problem är att den politiska ledningen i Sverige är mer lojal med EG-beslut än EG:s egna medlemmar. Den politiska ledningen i Sverige är mer katolsk än den katolska kyrkan. Den kyrkan säger ju att man skall följa katekesen, men först och främst skall det egna samvetet följas. Men den svenska ledningen är mer katolsk än påven.

Jag skall ta mig tid till ett konkret exempel. Skatteutskottet, där jag arbetar, skall nu behandla slopandet av en valutalag som skall ge möjlighet att öppna konto i utländsk bank. Det är en anpassning till den fria kapitalrörelsen. I Sverige har vi källskatt på bankräntorna. Regeringen skriver att den här lagen kan stöta på problem, inte att den gör det. Om den reser problem mot EES, tar vi bort den. Det är här jag menar att man är mer katolsk än påven.

Men så kommer ett annat följdproblem. Hur gör vi då med skattekontrollen? Vi har ju källskatt i Sverige. Då inför man en bestämmelse som säger att den skattskyldige skall rapportera till Riksskatteverket när den skattskyldige öppnar konto i utländsk bank. Kontrollen skall alltså utföras av den skattskyldige. Detta är ju ingen kontroll. Skatt utan kontroll är inte skatt, utan kollekt. Man skall inte ha kollektlagar.

Herr talman! Jag skall dra över tiden någon minut bara. Jag inser också att EES-avtalet ger Sverige stora ekonomiska fördelar. Jag inser att valet inte är mellan nuvarande förhållande och EES. Valet står mellan EES och ett helt nytt läge. Jag tror inte att det är en realistisk linje att i dag förkasta avtalet och kräva att Sverige skall sända förhandlare till Bryssel och kräva att Sverige skall ges separatvillkor som är bättre än vad vi fick när vi förhandlade i grupp i EES-processen.

Då tror jag att Sverige skulle få sitta tämligen länge i EG:s väntrum till förhandlingssalen. Om EG skulle överväga att ge oss bättre villkor än vad de

som sade ja till EES fick, skulle säkert våra EFTA-vänner med ett populärt bildspråk "gå i taket". Jag gör den här bedömningen, och den är rimlig. Det är fullt möjligt att göra denna bedömning och ändå hävda att vi inte i dag måste fatta dessa beslut i dess helhet. Det är fullt möjligt och rimligt att utnyttja den rådrumstid som avtalet medger till den 1 juli 1993.

Det finns frågetecken som bör rätas ut. Även jag kan behöva ompröva mina bedömningar. Det finns behov av att föra ut frågan i en bredare folklig debatt. Många talare har sagt att detta är ett av de största och viktigaste beslut som riksdagen någonsin har fattat.

Då finns det också skäl att ta fasta på att det svenska folket har rätt att få delta i debatten innan beslut fattas, i stället för att följa den sedvanliga riksdagsrutinen att först fatta det reella beslutet och sedan ha den offentliga debatten.

Två tidigare talare har jämfört EES med ett äktenskap. Det kanske är en rimlig liknelse. Dinkelspiel ansåg att man inte skall starta med att diskutera formerna för skilsmässan. Ja, det är väl rimligt. Det är ingen bra förutsättning. Granstedt såg EES som en förlovning, och det är illavarslande! Syftet med förlovningar är just äktenskap – i detta fall medlemskap i den europeiska unionen. Det är just den infallsvinkeln som gör mig bekymrad.

Jag uppmanar riksdagens ledamöter att inte växla ringar nu! Vänta i vart fall till den 1 juli nästa år med att fatta beslut i denna fråga.

I detta anförande instämde Rolf L Nilson (v).

Anf. 44 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! I och med att riksdagen nu rör EES-avtalet i hamn uppnår vi i vårt land ett mål som vi har strävat efter under många år.

För mig är det tankarna bakom samarbetet mellan de länder som ingår i den europeiska gemenskapen som är det väsentliga – även när jag talar om EES-avtalet. Det är alltså grundtankarna bakom bildandet av EG, nämligen att ett samarbete skall garantera fred, säkerhet, demokrati, mänskliga rättigheter och ökat välbefinnande i hela Europa. För mig är detta en grundläggande anledning till att jag för det första anser att EES-avtalet gagnar Sverige och för det andra att EES-avtalet endast skall vara ett steg på vägen till ett riktigt medlemskap i den europeiska unionen.

Jag ser fram emot den dag då Sverige som medlem kan utöva inflytande och ta ansvar för framtidens Europa. Jag ser fram emot den dag då Sverige som medlem i den europeiska unionen har samma rättigheter och skyldigheter som övriga medlemsländer. Jag ser fram emot den dag vårt land som medlemsland i den europeiska unionen tillsammans med övriga medlemsländer aktivt tar ansvar för Europas utveckling i enlighet med EG:s målsättning, dvs. ett samarbete för fred, frihet, demokrati, mänskliga rättigheter och ökat välbefinnande i hela samarbetsområdet.

Det har i dagens debatt framkommit en del resonemang som är oerhört märkliga och som jag måste återknyta till. Det gäller processen fram till EES-avtalet.

Genom EES-avtalet får vi svenskar på många viktiga områden samma möjligheter som alla de som bor i EG:s medlemsländer får när den inre

marknaden med de fyra friheterna träder i kraft. Med EES fullföljs det som varit en av grundtankarna bakom EFTA:s bildande och det som under årens lopp har varit utgångspunkten för samarbetet i EFTA. Det är ett samarbete som alla partier i Sveriges riksdag har varit rörande överens om att Sverige skall delta i.

Alltsedan starten har arbetet i EFTA inriktats på att såsom en organisation av stater stående utanför EG undvika en situation där man riskerade att chanslöst hamna i bakvattnet när EG-länderna fördjupade samarbetet på det ekonomiska området.

Vid mötet i Luxemburg 1984 enades EG och EFTA om en deklaration som lade grunden för ett utvidgat samarbete i form av ett europeiskt ekonomiskt samarbetsområde. När EG-länderna sedan i vitboken i detalj formade planerna på en gemensam ekonomisk marknad från den 1 januari 1993, blev målet mycket konkret för Sverige och övriga EFTA-länder, nämligen att i så stor utsträckning som möjligt få delta i den inre marknaden och inte hamna utanför. Delors tal i januari 1989 blev startskottet för det formella förhandlingsarbetet.

Många svenskar har därefter på olika plan och tillsammans med övriga EFTA-länders representanter varit involverade i förhandlingsarbetet. Deltagare från departement, myndigheter och näringsliv, men också från fackliga organisationer och andra intressenter, har varit engagerade i detta arbete. I dag kan representanter från 26 olika arbetsgrupper, referensgrupperna som har varit knutna till dessa arbetsgrupper, Rådet för Europafrågor, Utrikesnämnden, EFTA-delegationen, riksdagen och alla dess ledamöter, regeringen och alla invånare i Sverige, se ett under flera år framförhandlat avtalspaket föras i hamn i Sveriges riksdag.

Det är alltså finalen på ett förhandlingsarbete som har pågått under lång tid som vi upplever i dag. Samtliga partier med rösträtt i EES-utskottet tillstyrker avtalet. Den nästan totala enigheten här i riksdagen är glädjande. Det är inte på något sätt förvånande mot bakgrund av det omsorgsfulla förhandlingsarbete som ligger bakom dagens beslut, men framför allt mot bakgrund av den breda insikt som råder här om vad detta avtal har för betydelse för oss alla och för vårt land. Vårt Sverige är ett litet extremt exportberoende land. Våra svenska företag exporterar mer än 70 % av sina varor till länder inom EG och EFTA. Detta betyder att våra företags konkurrenskraft inom EES-området på ett avgörande sätt direkt påverkar vår svenska ekonomi och därmed också våra möjligheter till jobb och välfärd.

Med EES får våra företag mer rättvisa möjligheter att verka på en europeisk marknad med 380 miljoner människor. Samtidigt ökar konkurrensen, vilket ställer nya krav på effektivitet. Effekten blir billigare och bättre varor och mer valfrihet för konsumenterna.

Det förefaller i debatten som om det råder en oro över både EES-avtalet och ett EG-medlemskap – särskilt bland offentliganställda kvinnor. Det är en oro som i stället borde riktas mot de risker som ett utanförståendeskap skulle innebära.

Om Sverige ställer sig utanför EES, och därmed försämrar ekonomi och tillväxt, är det särskilt kvinnorna som riskerar att förlora sina jobb. Med EES-avtalet får vi i Sverige bättre möjligheter att kunna ha råd med de arbe-

ten som just många kvinnor i den offentliga sektorn i dag utför. Otryggheten för oss kvinnor ligger i vad utanförskapet skulle innebära, inte vad EES eller ett kommande medlemskap skulle innebära.

EES-avtalets betydelse för tillväxten i vår ekonomi och för våra företags chanser att kunna konkurrera på samma villkor som EG-företag, kan kompletteras med den stora betydelse avtalet får för enskilda människors utvecklingsmöjligheter. Det öppnas ju möjligheter för enskilda att arbeta, starta företag och bosätta sig fritt i hela EES-området. Våra ungdomar kommer att kunna studera i vilket EES-land de själva önskar.

Samtidigt innehåller avtalet regler för att den sociala tryggheten skall fungera för de människor som väljer att utnyttja rörligheterna. Det tycker jag är bra.

Avtalet är mycket omfattande. Självfallet finns det detaljer i avtalet som kan vara mindre bra. Men som helhet gagnar EES-avtalet Sverige. Det gagnar våra chanser att klara vår ekonomi, vår trygghet och vår välfärd.

Anf. 45 CARL B HAMILTON (fp):

Herr talman! Många av dem som protesterar mot EES-avtalet utanför riksdagen gör tyvärr misstaget att tro att allt som är politiskt viktigt – och det är EES-avtalet i högsta grad – också måste vara politiskt kontroversiellt. Men då gör man misstaget att tro att massmedias nyhetsvärdering stämmer med riksdagens värdering av en politisk fråga. För medierna står av naturliga skäl det kontroversiella i fokus. Om en fråga inte är kontroversiell, då blir det en styvmoderlig behandling i media. Det gäller även de viktigaste frågor.

Men riksdagen gör inte i sin behandling någon nyhetsvärdering av regeringens förslag. Just den tröga, forbundna behandlingen i riksdagen säkerställer att även de tristaste och mest okontroversiella förslag ges en noggrann behandling. Jag menar att denna förväxling av medias nyhetsvärdering av EES-avtalet med riksdagens värdering av EES-avtalet nu exploateras och uppmuntras av Europapolitikens kritiker. De är inte ute efter att skjuta upp EES-avtalet. De är ute efter att skjuta ned Europapolitiken och en fördjupad internationalism.

Om riksdagen hade följt mediernas nyhetsvärdering i denna fråga, skulle vi ha ägnat månader åt t.ex. de nya EES-byråkraternas löner, och bara några veckor åt avtalets innehåll. Förväxla alltså inte mediernas bevakning med riksdagens prioritering.

Det andra misstaget, som ofta görs utanför riksdagen, är att man tror att allt som inte är förbjudet är obligatoriskt. Man gör misstaget att tro att journalisternas legitima provocativa intervjuteknik skulle vara det enda eller korrekta sättet att analysera EES-avtalet. Men så är det naturligtvis inte. Vi arbetar inte heller på det sättet i riksdagen.

EES-avtalet är nog bra, men det är inte tillräckligt bra. Det räcker inte! Vi måste gå vidare mot fullvärdigt medlemskap. Varför behöver vi då det? Ger oss inte EES-avtalet det vi behöver ekonomiskt?

Skälen är både politiska och ekonomiska. För att något belysa detta skall jag gå tillbaka ett steg i tankekedjan. Jag kan då konstatera att det europeiska samarbetet har sin grund i att man vill lösa ett antal stora problem

som nationalstaterna var och en på egen hand visat sig oförmögna att lösa. Jag skall ta upp några av dessa problem.

Den som avvisar EES-avtal, och EG-medlemskap för den delen, måste alltså tala om konkret hur dessa stora problem skall lösas i hans eller hennes alternativ. För problemen finns ju kvar och pockar på en lösning, oberoende av hur vi röstar i Sverige.

Den ursprungliga frågan var hur man skulle säkerställa fred och säkerhet i Västeuropa. Eftersom EG-samarbetet lyckats på denna punkt har problemet nu ändrat karaktär, till att bli en fråga om hur vi i Västeuropa på ett effektivt sätt kan stödja en lyckosam utveckling i Östeuropa. Av de organisationer som i dag står oss till buds för detta finns på den civila sidan bara EG. EG är också den organisation som av statssamfundet valts som organisatör av stödet till de tidigare kommunistländerna.

För oss i Sverige är det därför ett centralt säkerhetspolitiskt, humanitärt och ekonomiskt intresse att ha en effektiv påverkanskanal till EG:s Östeuropapolitik i allmänhet, och till EG:s Baltikumpolitik i synnerhet. Det gäller bistånd, handel och frågorna om och när EG skall utvidgas med de baltiska staterna och de andra staterna i Öst- och Centraleuropa.

Om vi svenskar inte skulle gå vidare från EES-avtal till fullt medlemskap i EG, skulle vi alltså inte bara skada vårt egenintresse av en god utveckling i öst. Vi skulle dessutom åstadkomma något som närmast bör betecknas som en utrikespolitisk katastrof för Baltikum. Ett svenskt och nordiskt utanförskap skulle innebära att Baltikum skulle förlora sin absolut viktigaste kanal in i EG, och de baltiska staterna skulle tvingas prioritera sina utrikespolitiska förbindelser med Tyskland.

Jag tycker det vore olyckligt. Men det blir den ofrånkomliga konsekvensen för Baltikum om Sverige och Norden skulle nöja sig med EES-avtalet och stanna utanför EG.

Ett annat problem gäller Europas miljö. Föreningarna förenar. De gränsöverskridande miljöproblemen kräver gränsöverskridande lösningar. Vad mera är, samarbetet måste vara överstatligt, som i EG, så att miljöbovar verkligen kan ställas till ansvar och sanktioner utmätas och genomföras.

Det spelar ju ingen roll vilka beslut om t.ex. svavelnedfall som vi fattar i denna kammare, eftersom 80 % av svavelnedfallet i Sverige kommer från utländska skorstenar. För att lösa den typen av problem måste riksdagen först besluta att Sverige skall gå in i ett samarbete som kan tvinga andra länder att ta hänsyn till oss och andra grannar.

Den enda europeiska organisation som har dessa egenskaper och som står oss till buds är EG – eller kalla det EU, om ni blir lyckligare av det. För miljöns skull har vi inte råd att odsla tid på att sitta och vänta på att Europas länder skall välja ett helt nytt samarbetsorgan för effektivt miljöarbete. Inte bara därför att det faktiskt är helt realistiskt att de skulle välja bort EG, utan också därför att det skulle innebära att under årtionden framöver skulle Europas miljöpolitik domineras av frågor om politikens form, i stället för av den viktigare frågan om politikens innehåll. Vi har i dag hört Vänsterpartiets företrädare i en lång diskussion om procedurfrågor och politikens former, med ett nogsamt undvikande av politikens innehåll.

Strategin bör alltså vara att Sverige går vidare efter EES-avtalet till med-

lemskap i EG och i EG bildar koalitioner med andra miljömedvetna länder och tillsammans med dem driver på EG:s miljöarbete.

Ett tredje problem gäller internationaliseringen av företagsamheten. Här tangerar jag det som Hans Gustafsson var inne på tidigare. Gränsöverskridande koncerner och banker måste matchas genom att nationalstaterna sluter sig samman och säkerställer gränsöverskridande insyn och kontroll. Annars förlorar medborgarna när företagen spelar ut länder mot varandra, t.ex. när det gäller lokalisering av nya investeringar och beskattning.

Låt mig ge ett viktigt aktuellt exempel. Sedan 1986 har man inom GATT förhandlat om en friare världshandel för varor och tjänster, den s.k. Uruguayrundan. Som ett litet land är vi starkt beroende av utrikeshandel och berörs mera av Uruguayrundans resultat än de flesta i-länder, inkl. de flesta av EG:s medlemsländer och USA.

Sedan två år har GATT-rundan kört fast i en konflikt mellan EG och USA. Konflikten riskerar nu att trappas upp till ett globalt handelskrig. Det vore förödande för Sverige om det bröt ut, därför att det skulle så att säga spilla över på oss.

För oss i Sverige är det oerhört viktigt att vi har ett större inflytande över EG:s handelspolitik och tillsammans med de övriga EFTA-länderna skapa den frihandelsvänliga gruppen i EG.

En forskare vid Stockholms universitet, Harry Flam, har gjort en överslagskalkyl över vad en lyckad utgång av GATT-rundan skulle kunna innebära för Sverige. Det skulle bli ungefär två miljarder kronor i ökade inkomster per år för svenska konsumenter och producenter.

Trots Sveriges stora beroende av GATT-förhandlingarnas utfall är vi svenskar och övriga Norden – utom EG-landet Danmark – i dag reducerade till att enbart sitta vid sidan av och hoppas på det bästa när EG och USA förhandlar. Vi kan alltså inte ta till vara våra svenska intressen utan tvingas titta på när en så viktig fråga avgörs. Det är en fråga som har betydelse för våra jobb, inkomster och välfärd.

Denna bekymmersamma statistroll får, märk väl, Sverige finna sig i även med EES-avtalet mellan Sverige och EG. Detta utanförstånde kommer inte att elimineras förrän den dag Sverige är EG-medlem. Om EFTA-länderna i dag hade varit fullvärdiga EG-medlemmar, hade de utgjort en väsentlig förstärkning av den grupp inom EG som står för ökad frihandel och omfattande globala GATT-avtal, vilket inte minst skulle gynna u-länderna. Som medlem hade Sverige utnyttjat sitt inflytande för att, tillsammans med andra som är för frihandel, sätta press på EG-presidenten Jacques Delors. Vi hade med stor kraft motarbetat att franska bönder skulle kunna stjälpas ett GATT-avtal som är av betydelse inte bara för oss, utan för hela världsekonomin. Om Sverige och övriga EFTA-länder varit EG-medlemmar i dag hade sannolikt GATT-rundan varit avklarad vid det här laget.

Medlemskapet ger Sverige inflytande över för Sverige väsentliga beslut som EES-avtalet tyvärr inte ger: i detta exempel handel, ekonomi och existerande jobb. Med enbart EES-avtal får vi svenskar även i nästa GATT-runda finna oss i statistrollen, när EG, USA och kanske Japan gör upp om "vår" handelspolitik. Min slutsats är att vi måste gå vidare till medlemskap.

Ett fjärde problem som måste lösas är kravet på hänsynstagande till gran-

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

narna i den ekonomiska politiken i Europa. Detta är särskilt viktigt för Europas små länder.

Vår nationella politik är starkt beroende av finans- och penningpolitiken i omvärlden, om nu ingen har lagt märke till det. I Europaperspektivet gäller det Sveriges ambition att delta i en planerad monetär union eller en miniunion. Sverige måste sträva efter att skaffa sig vidgade möjligheter att påverka de prioriteringar som görs utomlands, i andra länders ekonomiska politik. Medlemskap i EU och EMU bör bli centrala påverkanskanaler för oss i Sverige och Norden. Med enbart EES-avtalet står vi utanför och saknar dessa påverkanskanaler.

Jag vill inte hävda att det blir omöjligt för Sverige att bedriva en stabil, trovärdig, ekonomisk politik enbart med ett EES-avtal. Men det kommer att betinga ett pris. Frågan är om vi är villiga att betala det. T.ex. har schweizerfrancen under senare tid stått starkare än många större valutor, som pund och lira. På längre sikt är det möjligt att en sådan stark ställning också skulle kunna etableras för den svenska kronan. Med enbart EES-avtalet skulle det krävas en betydligt stramare penning- och finanspolitik i Sverige och en långsammare ökning av lönerna, än vad som skulle krävas av Sverige som medlem av EU och EMU, eller en miniunion. Att enbart ha ett EES-avtal innebär påfrestningar på sysselsättning, investeringar, och offentliga skyddsnät.

Att stå utanför EG och låta nöja sig med EES-avtalet minskar alltså utrymmet för att i Sverige driva en politik i enlighet med socialliberala värderingar.

EES är bra, det är utmärkt, men det räcker inte!

Anf. 46 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Carl B Hamilton och jag är överens om att vi skall säga ja till EES-avtalet. Det behöver vi kanske inte uppehålla tiden med. Men vi skall inte göra detta till en EG-debatt.

Jag dristade mig att begära ordet därför att Carl B Hamilton så ovanligt tydligt talade för ett medlemskap i Europeiska unionen och redan i detta läge har tagit ställning till vilka fördelar det skulle innebära för oss. Framför allt skulle det innebära förbättrat inflytande på viktiga processer för oss.

Men är det inte klokt att göra den avvägningen när vi har korten på bordet, när vi vet vad vi skall få inflytande över, hur det kommer att fungera och vilken roll politikerna kommer att ha i det europeiska samarbetet? Finns det anledning att dra slutsatser redan nu, när vi inte vet vad det blir av det hela? Vi vet att Maastrichtöverenskommelsen i sitt ursprungliga skick sannolikt inte har så stora möjligheter att gå igenom. Därför är det alldeles för tidigt att dra dessa slutsatser.

Vi måste även här göra en avvägning mellan fördelar och nackdelar, som vi har gjort när det gäller EES-avtalet. Det kan då visa sig att fördelarna med ett medlemskap är så stora att vi skall säga ja. Men det kan också visa på motsatsen. Vi kommer inte bara att få inflytande vid medlemskap i Europeiska unionen, Carl B Hamilton. Vi kommer också att avsäga oss ett betydande inflytande. Skulle vi gå med i Europeiska monetära unionen, som den ser ut i dag, skulle huvuddelen av den ekonomiska politiken flyttas till en riksbankschef ute i Europa, med de konsekvenser det skulle ha för möjlighe-

terna att föra en politik i Sverige. Jag tror inte att det kommer att genomföras, och det är onödigt att bygga upp en diskussion kring det spörsmålet.

Det är farligt att i dagens läge dra långsiktiga slutsatser av kortsiktiga företeelser. Det finns ingenting som talar för att EG, som hållit på i alla dessa år, har haft en bättre ekonomisk utveckling än länderna utanför EG. Förhållandet är snarare det motsatta, om man ser det i ett längre perspektiv.

Därför tycker jag: Låt oss ha ett öppet sinne och gå till öppen prövning, som vi har gjort i EES-utskottet, där det har fungerat utmärkt. Låt oss pröva fördelar och nackdelar.

Bestäm inte i dag hur det skall vara! Att göra det tycker jag dessutom i dagens läge vore litet olämpligt med tanke på den förestående folkomröstningen.

Anf. 47 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Jag håller med Hans Gustafsson om att det är självklart, när den dagen kommer, att vi skall väga fördelar och nackdelar. Det är inte tidtabellen som är det viktigaste, utan det är sakinnehållet i de förhandlingar som skall föras.

Jag har pekat på problemet att vi måste kunna påverka andras prioriteringar i den ekonomiska politiken, inkl. t.ex. det som Hans Gustafsson själv var inne på, Bundesbanks räntepolitik, och att vi måste kunna påverka andras politik gentemot länderna på andra sidan Östersjön, att vi måste kunna påverka EG:s handelspolitik.

Dessa frågor – bland andra frågor – är för mig så viktiga att de gör att jag i dag har en mycket klar ambition att Sverige bör bli medlem av EG. Jag kan inte se att det skulle finnas någon risk för att vi inte skulle få samma rättigheter och skyldigheter som de andra EG-länderna har.

Om EG skulle välja att diskriminera oss, att vi skulle få mycket fler skyldigheter än rättigheter, är det klart att det skulle återverka på behandlingen i Sveriges riksdag den dagen frågan om medlemskap kommer upp till behandling här. Men jag kan inte se att den risken är signifikant i dag.

Därför argumenterar jag starkt för ett svenskt medlemskap, som skulle lösa de problem EES-avtalet inte kan lösa.

Anf. 48 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Mycket beror ju på var man lägger tyngdpunkten i sina bedömningar. Jag hörde ett TV-inslag, efter att Danmark hade röstat nej till Maastrichtöverenskommelsen, där man interjuvade en fiskare på Læsø ute i Kattegatt. Reportern frågade: Blir det inte svårare för er att bli av med er fisk, om inte Danmark blir medlem i den europeiska unionen? Jo, det är möjligt, sade fiskaren, men vi är hellre litet fattigare och fattar besluten här, i stället för att det skall göras i Bryssel.

Det är alltså i viss mån fråga om hur man gör sina prioriteringar.

Här talas om det demokratiska underskottet i EG och att det skall fyllas ut. Men det är ingen lätt uppgift att göra det, Carl B Hamilton. Om man skall öka EG-parlamentets makt och beslutandekompetens, kommer det tillskottet att tas från de nationella parlamenten. Deras makt kommer att minska i motsvarande grad.

Alla dessa frågor måste vägas in i sitt sammanhang, innan vi tar ställning. Jag kan tänka mig att de demokratiska aspekterna är så viktiga att de t.o.m. kan ta över en konstaterad förbättring och utveckling av ekonomin.

Jag har ingen annan synpunkt i dag, Carl B Hamilton, än att vi skall få ordentlig tid att resonera kring alla dessa spörsmål och inte låsa oss nu. Jag vet inte var jag kommer att stå den dagen då det blir aktuellt.

Anf. 49 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Tanken är ju att man delar suveränitet med varandra och att det demokratiska inflytandet förhoppningsvis inte skall stå i konflikt med det ekonomiska välståndet.

Jag ser också fram emot en diskussion om hur man skall förbättra demokratins funktionssätt i den europeiska gemenskapen. Det problem som Hans Gustafsson tog upp om en konflikt mellan nationella parlament och EG-parlamentet kan lösas på olika sätt, med två kamrar, etc. Jag ser som sagt fram mot den diskussionen.

Anf. 50 BIRGITTA HAMBRAEUS (c):

Herr talman! En av riksdagens ärade ledamöter viftade med ett papper, som jag har delat ut till ledamöterna, och misstolkade det gravt. Tyvärr glömde personen i fråga att nämna mitt namn, så jag hade inte replikrätt. Jag vill rätta till några av misstagen han gjorde.

Papperet innehöll helt enkelt ett klipp från Dagens Industri där det redogjordes för att den förre EG-kommissionären Peter Sutherland i en rapport, som EG självt hade beställt, konstaterade att den inre marknaden inte fungerade. Lagarna är obegripliga, väldigt krångliga och svåröverskådliga, och myndigheterna har inte börjat samverka.

Att EG:s inre marknad inte kommer att fungera från den 1 januari 1993 tyckte jag var relevant information till riksdagsledamöterna, som kanske inte alla hade haft tillfälle att läsa Dagens Industri, när vi nu skall besluta om ett avtal där vi binder oss till EG av det skälet att den inre marknaden skall börja fungera den 1 januari 1993.

Det hade kanske varit bra om jag hade fått säga det samtidigt som debatten pågick om detta.

Herr talman! I EES-utskottets betänkande, på s. 11 och 12, gör utskottet en historisk återblick och beskriver också i detalj hur EG och Sverige samarbetar nu. Det är verkligen viktigt att vi får klart för oss att vi redan nu är inbegripna i ett mycket nära samarbete med EG utan att ha gett upp vår rätt att besluta om våra lagar på vårt eget sätt.

Sverige är alltså som helt självständig stat inbegripet i ett nära och förtroendefullt samarbete med EG. Utskottet räknar upp det ena efter det andra av det som EG-förespråkarna och EES-avtalets förespråkare brukar framhålla som orsaken till att vi nu behöver ett EES-avtal. Vi har redan samarbete utan att gå med på alla EG:s lagar – miljösamarbete, standardiserings-samarbete, samarbete i fråga om forskning, studentutbyte osv. Jag rekommenderar det avsnittet till läsning, om ni inte har hunnit med att läsa det så noga.

Nu är det alltså fråga om att godkänna ett avtal där Sverige binder sig för

att inom vissa betydelsefulla delar av vår lagstiftning stifta lagar i enlighet med EES. Lagrådet säger om detta att EES innebär en genomgripande förändring i svensk rättsordning.

Vi kommer alltså att binda oss för att stifta lagar som följer EG:s. Det lär gälla 1 500 lagar, som utskottet föreslår att vi bestämmer oss för i dag direkt. Vem har överblick? Det är ca 14 000 sidor, sägs det. Sveriges rikets lag omfattar ungefär 2 000 sidor. Men avtalet innefattar också att vi skall anta alla lagar som EG/EU tänker stifta i fortsättningen rörande den inre marknaden.

Formellt är det riksdagen som stiftar lagarna, efter beslut i den gemensamma EES-kommittén. Vi har också enligt artikel 127 rätt att säga upp hela avtalet, men i praktiken är det naturligtvis mycket svårt att säga nej, lika svårt som det är med skilsmässa när det finns många barn. Vad skulle det betyda för svenskt näringsliv t.ex., om vi sade upp EES-avtalet?

Herr talman! Jag yrkar återförvisning till EES-utskottet för ytterligare beredning. Jag tycker att EES-utskottet borde ge riksdagens övriga utskott tillfälle att yttra sig igen, nu när riksdagen är samlad, så att de kan ordna offentliga utfrågningar inom sina ämnesområden. Därvid kan man belysa myndigheters yttranden som nu har blivit offentliggjorda och som enligt uppgift varnar för EES-avtalets konsekvenser, alltså myndighetsrapporter som har varit hemligstämplade.

Vi har uppenbarligen tid på oss. Schweiz skall folkomrösta och kan säga nej den 6 december. I Holland kommer man förmodligen inte att besluta förrän i januari. Så före den 1 februari blir det i varje fall helt klart.

I andra hand yrkar jag avslag på utskottets hemställan under moment 1, om godkännande av EES-avtalet, om inrättande av en övervakningsmyndighet och andra EFTA-organ, samt på regeringens förslag om hur EES-avtalet skall tillämpas i Sverige, alltså lag om EES. Det gör jag med anledning av yrkande 1 i min motion E8.

Jag anser inte att utskottet har visat att EES-avtalets fördelar, i jämförelse med de goda förbindelser vi har med EG i dag, uppväger EES-avtalets nackdelar, när riksdagen binder svenska folket vid att följa en främmande rättsordning.

Jag kommer också att yrka bifall till mina övriga motioner, under moment 13 för att vi skall behålla den kommunala självstyrelsen och inte sätta likhets-tecken mellan statligt och kommunalt stöd till näringslivet.

Hans Gustafsson har gjort några utomordentligt viktiga inlägg i debatten, tycker jag. I sitt första anförande sade han att han själv var bekymrad över att den kommunala självstyrelsen delvis inskränks. Men, Hans Gustafsson, lag om EES stiftar vi själva. Den är en tolkning av hur EES-avtalet skall tillämpas i Sverige. När regeringen här säger att statligt stöd är lika med kommunalt stöd, är det en tolkning som vi gör som inte är nödvändig. Vi skulle inte behöva ha paragrafen, som jämställer statligt stöd med kommunalt stöd, i lag om EES. Vi skulle kunna anta EES-avtalet utan att inskränka kommunernas självbestämmanderätt i det här hänseendet. Jag vädjar därför till Hans Gustafsson att överväga – vi har gott om tid på oss fram till sent på kvällen – att instämma i återförvisningsyrkandet. Det kan hända att det finns saker som vi här skulle kunna rätta till, som inte äventyrar EES-avtalet för

dem som vill ha det. En återförvisning tycker jag borde ligga i Hans Gustafssons intresse.

Dessutom tycker jag att lagvalsregeln som finns med i lag om EES är helt onödig. Jag instämmer i vad lagrådet har sagt. Det är således fråga om en annan av mina motioner, som jag yrkar bifall till.

Herr talman! Jag hoppas att samtidshistorikerna noga undersöker hur det gick till när riksdagen behandlade frågan om anslutning till EG:s rättsordning. Det bör t.ex. rapporteras hur Miljöpartiet, Vänstern och Centerpartiet kämpade i utrikesutskottet för att få in villkor för regeringens förhandlare, så att vi t.ex. skulle kunna förbättra miljöreglerna i landet. De måste också belysa på vilket sätt regeringen hemlighöll myndigheternas varningar, eftersom det skulle störa förhandlingarna om de blev offentliga. Enligt min uppfattning är det precis tvärtom. Det skulle i stället ha hjälpt förhandlarna att få till stånd undantag från EG:s regler, om de hade kunnat hänvisa till en upplyst och stark opinion i landet.

Det är sant att regeringen har informerat här i riksdagen och genom grönböcker. Men man har bara lämnat ut uppgifter som man själv har ansett borde komma fram. Såvitt jag förstår är det här ett brott mot offentlighetsprincipen. Det får inte vara så att regeringen väljer ut vad som skall vara offentligt och därmed anser att den har gett all information i ett ärende. Enligt vår offentlighetsprincip är myndigheternas alla handlingar offentliga. Man skall själv kunna göra ett urval av vad man tycker är relevant.

Regeringen har engagerat hundratals människor i departement, EFTA-delegation och referensgrupper. Det är riktigt. Men allt har varit hemligstämplat. Gruppen för samråd med näringslivet har inte ens fört protokoll. Samtidshistorikerna måste snabbt intervjua deltagarna. I annat fall kommer vi aldrig att få veta hur lösningarna egentligen gick till.

Miljöpartiet, Vänstern och Centern ville att utrikesutskottet skulle ordna offentliga utfrågningar under förhandlingarnas gång och belysa sådana här problem. Socialdemokraterna ledde motståndet mot detta i utskottet. De sade att riksdagen nu har gett förhandlingsmandat och att vi inte skall störa förhandlingarna.

Ingen har gjort en systematisk avstämning av hur förhandlarna har lyckats. Såvitt jag förstår har vi fått några få undantag från skyldigheter att acceptera allt som EG har godkänt. Men det rör sig bara om tidsbegränsade övergångsregler. Vi får skydda oss mot asbest, kvicksilver, ozonnedbrytande ämnen och batterier som är farliga för miljön, men det är som sagt bara tidsbegränsade övergångsregler. Vi har inte rätt att vara föregångare när det gäller bestämmelser för kemikalier. Vi måste invänta EG:s beslut. Detta är vad vi binder oss för genom det beslut som vi diskuterar i dag.

Jag skulle sedan vilja vända mig till Ulf Dinkelspiel. Han är inte närvarande i kammaren, men han kanske lyssnar på debatten någon annanstans. Vill statsrådet nu redogöra för hur förhandlarna har hållit sig till de villkor som riksdagen har gett för förhandlingarna? Vill statsrådet nu redovisa på vilket sätt EG har anpassat sig till oss? Man talar hela tiden om att man måste ge och ta och att vi inte kan få alla fördelar. Men har EG ändrat någon enda regel för att anpassa sig till EFTA-länderna? Jag vore mycket tacksam om

Ulf Dinkelspiel ville komma tillbaka till kammaren och göra en sådan redovisning.

Informationen var alltså styrd under de år som förhandlingarna pågick. Sedan kom allt på en gång. Ingen fick tid att noga undersöka vad EES-avtalet innebär. Remissinstanserna klagade i högan sky över att de hade för kort tid på sig. Det är främst vid remissbehandlingen som regering och riksdag kan få följderna av ett förslag klara för sig. Grupper som påverkas av avtalet och som är sakkunniga inom olika områden – t.ex. kommunförbundet, hovrätter och lagrådet – skrev varnande yttranden till regeringen. De skrev: Avtalet är unikt i sin omfattning. Det innebär en genomgripande förändring i svensk rättsordning. Det blir oklart vilka regler som gäller i landet för enskilda, företag och domstolar.

Även behandlingen i riksdagen av denna stora fråga är anmärkningsvärd. Propositionen lades fram på en klämdag, då vi inte hade arbetsplenium. Motionstiden gick ut en vecka efter det att riksdagen åtskiljts för sommaruppehåll. Riksdagens utskott sammanträdde under sommaren, när riksdagen alltså inte var samlad, och tog ställning innan riksdagen samlades igen. Formellt justerade man sedan, men i praktiken tog man ställning innan riksdagen samlades. Detta har aldrig hänt tidigare i en stor fråga i Sveriges riksdags historia.

Jag försäkrar att det är skillnad på riksdagsbehandlingen när riksdagen är samlad och när den inte är det. När riksdagen är samlad kan partigrupperna diskutera svåra frågor som kommer upp. Informella överläggningar i korridorer och vid matbord betyder mycket för ställningstagandena. Debatter med regeringsledamöter i kammaren kan anordnas för att ge klarhet. Massmedia bevakar faktiskt riksdagen när den är samlad, men inte annars.

Avtalet innebär att riksdagen lovar att ca 1 500 rättsakter – det verkar inte som om någon vet exakt hur många de är – skall införlivas med svensk rätt. En del kommer i form av propositioner, och en del rättsakter tar myndigheterna över direkt utan riksdagsbehandling.

EES-lagarna skall vara överordnade svensk lag. En del EG-regler, direktiven, kan vi omarbota och införa i svensk lag som det passar oss. Det gäller t.ex. banklagstiftningen i proposition nr 89. Man har en vanlig svensk process kring det införandet.

Andra EG-regler däremot, de s.k. förordningarna, skall inkorporeras med svensk rätt, dvs. bli gällande ordagrant i Sverige. Redan nu ser vi hur bisarrt detta kan bli. Med proposition nr 107 skall detaljerade blanketter för räkning av lokrörelser på bangårdar införlivas med svensk lag. Vi är vana vid att myndigheter utformar blanketter och att de kan ändras om de blir för tokiga. Här har blanketten fastslagits i lag, som vi är bunden till av EES-avtalet. Vi måste gå igenom hela EG-EFTA-maskineriet för att ändra en enda detalj i denna blankett.

I praktiken, om än inte formellt, är det ett grundlagsbrott att vi på det här sättet lovar att följa lagarna. Om vi inte följer lagarna måste vi säga upp avtalet. Riksdagen lovar således att lämna ifrån sig beslutanderätten över lagar. Svenska folket kan då inte längre i allmänna val bli av med dem som i praktiken beslutar om vilka lagar man måste följa i landet. All offentlig makt utgår inte längre från folket.

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

Även andra grundlagsbestämmelser naggas i kanten. Det gäller t.ex. offentlighetsprincipen och meddelarskyddet. Tryckfrihetsförordningen har uppmärksamrats. Enligt den får inte tidningar ägas av utländska intressen. Frågan är om vi kan förhindra det – även om ett sådant ägande är grundlagsbrott – när vi genom EES-avtalet har antagit konkurrenslagen. Har vi då inte själva begått brottet mot grundlagen? Hur kommer övervakningsmyndigheter, EFTA-domstolar m.m. att döma i det fallet?

Herr talman! Jag yrkar på återförvisning av betänkandet till utskottet för vidare beredning.

Skulle detta yrkande inte få tillräckligt stöd i riksdagen yrkar jag avslag på utskottets hemställan. Jag yrkar också bifall till samtliga motioner som jag har lagt fram i det här ärendet.

(Applåder)

Anf. 51 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Jag vill först uttrycka en stor tacksamhet mot Birgitta Hambræus för att hon nämnde det papper jag skulle ha viftat med. Därmed har jag fått tillfälle att här medge att jag uppgav fel tidningsnamn. I det avseendet hade Birgitta Hambræus rätt – det är Dagens Industri som har burit sig så dumt åt.

Men den kritik som jag framförde i mitt inlägg tycks Birgitta Hambræus inte ha förmått att ta till sig, nämligen den att tidningsartikeln innehåller en fullständigt felaktig information om den rapport som tidningen påstår sig referera. Den kritik jag riktade mot Birgitta Hambræus var att hon använde en så osaklig materia i sitt arbete här i riksdagen. Det är ett mått på värdet i Birgitta Hambræus argumentation att hon i debatten använder rubriker som inte har någon täckning i verkligheten.

Det beklagliga är att Birgitta Hambræus fortsatta inlägg innehöll en rad exempel på uttalanden som visar att Birgitta Hambræus uppenbarligen inte har förstått ens hur denna fråga är strukturellt upplagd. Jag måste tyvärr uppta tiden med att ge några exempel på detta.

Birgitta Hambræus stora engagemang föddes ur hennes oro för den svenska rättsordningen. Jag kände tidigt sympati med Birgitta Hambræus ansträngningar, men jag förlorade naturligtvis den känslan av sympati lika snabbt som hennes argument förvrängdes.

I dag säger hon att vi i Sverige härefter är tvungna att anta alla de lagar som EG/EU tänker stifta. Detta är inte rätt, Birgitta Hambræus! För det första finns i den EES-struktur som skapas en garanti för att ingenting blir EES-rätt med mindre än att det har antagits av EES-kommittén. Vi har alltså redan på det planet en spärr. För det andra är detta – som det har sagts om och om igen i dagens debatt – ett folkrättsligt avtal, vilket gör att för det fall nya lagar skall antagas, så skall de passera riksdagen. Detta är folkrätt – inte överstatlig rätt, Birgitta Hambræus. Det kan väl ändå vara på tiden att lära sig det!

Birgitta Hambræus säger att vi skulle kunna avstå från att ha med det stöd som lämnas av kommuner till näringsliv och andra – vi skulle kunna plocka russen ur kakan och stryka bort kommunerna ur EES-avtalet. En princip som jag tycker är skamfull är att plocka russen ur kakan och låta andra

betala. Vi har accepterat att offentligt stöd skall bort ur näringslivet, och då gäller det hela näringslivet.

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

Anf. 52 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Jag vill först konstatera att talmannen har litet olika praxis, och jag tycker att den praxis som den nu sittande talmannen tillämpar är den mest sympatiska. Trots att jag inte nämnde Nic Grönvalls namn fick han replik på mitt anförande. Det var helt tydligt för kammarens ledamöter att det var mig Nic Grönvall åsyftade i sitt förra anföranden, men jag vägrades replik av den då sittande talmannen, eftersom Nic Grönvall inte hade nämnt mitt namn. Men det är utmärkt att Nic Grönvall och jag nu ändå får tillfälle att debattera. Jag hoppas att denna praxis skall bli den förhärskande framöver.

Jag tror inte att Nic Grönvall vill förneka att om vi nu antar detta EES-avtal, blir de 1 500 rättssatser som redan är beslutade, vägledande för den fortsatta svenska rättskipningen. Det är riktigt att det sker en viss sållning – Sveriges regering har vetorätt i den permanenta gemensamma kommittén, varför det är möjligt att Sverige kan stoppa en del nya lagar och att man i så fall måste omförhandla EES-avtalet. Men släpp för ett ögonblick detta formalistiska sätt att se på det hela och håll med om att vi i praktiken blir bundna att följa EES-lagarna och att lagstifta efter dessa. Det är ju det som hela avtalet går ut på.

Det där med russinplockningen har jag aldrig förstått. Aldrig någonsin kommer vi att få ett avtal som bara gynnar oss. Vi får detta avtal därför att EG också gynnas av det. Vi har ett utmärkt samarbete till ömsesidig belåtenhet. EG-länderna skickar lika mycket varor till oss som vi skickar till dem. Vi har alltså ett ömsesidigt handelsutbyte – ingen ger oss någonting som man inte själv har nytta av att ge.

I Sverige är inte kommunerna detsamma som staten. Kommunerna är egna juridiska personer. Den sortens juridiska personer finns, såvitt jag förstår, inte i EG-staterna. Här har regeringen gjort en tolkning av en artikel i EES-avtalet, där det i svensk översättning står att *statligt* stöd inte skall vara tillåtet. Jag vet inte hur originaltexten lyder, men i den i Sverige gällande EES-avtalstexten talas det alltså i denna artikel om "statligt stöd". Detta har man tolkat så att det också skall gälla kommunalt stöd.

Kommunförbundet har opponerat sig mot detta, och jag tycker att det är onödigt att vi övertolkar avtalet till vår nackdel. Vi måste vara masochister i Sverige. Frågan är om man är det i de andra EG-länerna. Varför inte låta något företag, något land eller någon kommissionär klaga på oss, om vi låter den kommunala självstyrelsen vara kvar i Sverige? Varför bjuder vi på att vi krånglar till det för kommunerna alldeles i onödan?

Anf. 53 NIC GRÖNVALL (m) replik:

Herr talman! Låt mig först undervisa en riksdagsledamot som är äldre än jag i riksdagens debattordning. Om man har deltagit i debatten och befinner sig kvar i kammaren, så har man replikrätt på efterkommande talare. Det var den replikrätten som jag tilldelades av talmannen. Det är ingenting märkvärdigt med det, och jag är säker på att det är denna praxis som gäller.

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

Birgitta Hambræus kommenterade inte i sin replik den tidningsartikel som det har "viftats" med. Hon har gjort denna artikel till sin genom att skicka runt den här i riksdagen och åberopa dess innehåll till stöd för sitt politiska ståndpunktstagande i denna fråga.

Nu är min fråga: Har Birgitta Hambræus läst det som artikeln handlar om? Vet Birgitta Hambræus om denna rubrik är sann eller lögnaktig? Jag har i dag genom att läsa innantill ur den rapport som artikelförfattaren påstår sig referera visat att rubriken är lögnaktig. Min fråga till Birgitta Hambræus blir därför: Vet Birgitta Hambræus hur det förhåller sig med den saken? Är det som står här sant eller är det lögn?

Birgitta Hambræus fortsätter att tala om lagstiftningsbekymmer. I det fortsatta lagstiftningsarbetet inom EES får vi delta i alla beredningskommittéer med våra egna experter. Vi kommer att kunna delta i det arbetet från det ögonblick det startar genom initiativ i någon del i EES-strukturen. Vi behöver alltså inte alls acceptera blinda skott från EG/EU, utan vi deltar med egna experter och kan påverka utvecklingen från det allra första stadiet, och vi kan sälla bort det vi inte klarar i EES-kommittén.

Anf. 54 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Först vill jag ge Nic Grönvall rätt. Jag hade glömt att Nic Grönvall enligt den ordning som gäller hade replikrätt oberoende av om han var omnämnd eller inte. Jag vidhåller emellertid att vi borde ha den debattordningen här i kammaren att om en ledamot klart åsyftas utan att namnet nämns, så skall den ledamoten ha rätt till replik. Jag anser alltså att talmanen borde kunna tolka gällande regler litet mer generöst. Det tror jag att Nic Grönvall kan vara överens med mig om.

Nic Grönvall har hängt upp sig på rubriken till den artikel som jag kopierat och skickat ut till riksdagens ledamöter. Det är emellertid inte rubriken utan innehållet som är det viktiga.

Allt som sägs i artikeln kan väl inte vara osant. Nic Grönvall har valt att ta upp andra saker som står i denna rapport. Vad jag pekade på var att Peter Sutherland, som verkligen är en expert på detta område, menar att lagarna är mycket svåra och att detta inte kommer att fungera utan att 38 punkter åtgärdas. Det skulle förvåna mig om det var lögn. Jag tror inte att man på Dagens Industri slarvar så till den mildra grad.

Jag sade att om de 1 500 lagar som redan finns och där allt beredningsarbete är färdigt har kommittéerna inte ett ord att säga, eftersom det finns med i l'acquis communautaire. Dessa lagar antar vi genom att nu anta EES-avtalet. Vi blir då skyldiga att fortsätta att stifta våra lagar i enlighet med dessa 1 500 lagar.

Nic Grönvall väljer att berätta om den fortsatta processen. Det är möjligt att vi där kommer att få ett marginellt inflytande. Det gäller kanske inte minst Nic Grönvall som blir Sveriges kommissionär och skall övervaka om alla följer det som är syftet med dessa lagar. Vi skall emellertid hoppas att vi här får ett tillfredsställande inflytande.

Men när det gäller de redan stiftade lagarna måste vi tydligen följa de som finns. Mats Odell har lagt fram en proposition, nr 107, om hur vi nu måste ta över en förordning ordagrant. Jag har motionerat om avslag på propositio-

nen. Det skall bli intressant att se om man i behandlingen säger att vi mycket väl skulle kunna avslå propositionen trots att det gäller en förordning, eftersom vi ju fortfarande är helt fria att stifta våra lagar och alltså kan bestämma oss för att inte anta den propositionen. Jag undrar om diskussionen blir sådan. I så fall har jag haft fel.

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

Anf. 55 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Jag begärde replik med anledning av att Birgitta Hambræus framhöll hur viktigt det var med en upplyst och stark opinion. Jag undrar då om Birgitta Hambræus gör anspråk på att företräda denna upplysta och starka opinion. I så fall blir jag bekymrad.

Birgitta Hambræus sade i inledningen av sitt anförande att svenska företag och svenskt näringsliv redan i dag har del av alla gottigheter i EES-avtalet. Detta är inte sant! Vi har ett frihandelsavtal för industrivaror, men EES-avtalet omfattar förutom detta tjänster, kapital och offentlig upphandling. Dessutom kan det förekomma handelshinder av teknisk art, och det är ju detta som så mycket av EES-reglerna handlar om, nämligen att man genom standardiseringsarbetet ser till att tekniska handelshinder försvinner.

Att detta EES-avtal har en väldigt stor betydelse för vårt näringsliv tycks ändå ligga någonstans i Birgitta Hambræus bakhuvud. Efter ett tag i sin argumentering, när hon har kommit så långt att hon börjar tala om vad som inträffar när vi har ett EES-avtal och hon kommer fram till att detta är uppsägningsbart, då säger hon bekymrat, ordagrant: Vad skulle det betyda för svenskt näringsliv om vi säger upp EES-avtalet?

Det är inte fråga om 1 500 lagar. Det är EES-regler. Det är olika direktiv. I det beslut vi fattar i dag handlar det om 11 lagar. Före ikraftträdandet kommer Sveriges riksdag att fatta beslut om ytterligare 25–30 lagar. För övrigt handlar det om väldigt många föreskrifter, som vi redan har i Sverige. Det är föreskrifter som i dag ligger på myndighetsnivå och som även fortsättningsvis skall ligga på myndighetsnivå. Hela resonemanget om att vi köper 1 500 lagar rakt av är en överdrift.

Jag undrar om Birgitta Hambræus inser vad frågan om samarbete innebär. Om man tillsammans med ett antal andra länder kommer överens om att göra upp ett avtal, måste man ju i rimlighetens namn sedan följa detta avtal. Självfallet kan inte ett land diktera allting i en överenskommelse. Man måste ju se till helheten och värdet av det här EES-avtalet för Sverige, för oss svenskar, vår ekonomi och vår välfärd.

Anf. 56 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Karin Falkmer kan vara helt lugn. Jag anser mig ingalunda företräda en stark och upplyst opinion.

För det första är opinionen inte upplyst. Så mycket har nämligen varit hemligstämplat under så lång tid att opinionen inte har hunnit sätta sig i i dessa frågor. Det är en av mina poänger.

För det andra gör jag mig aldrig till företrädare för någon. En folkrörelseperson agerar inte på det sättet.

Karin Falkmer var mycket upprörd över att jag ansåg att alla gottigheter redan fanns. Jag har aldrig påstått detta, inte heller att alla fördelar eller alla

aspekter finns med. Vad jag har sagt är att man i betänkandet på s. 11 och 12 räknar upp många av de fördelar som brukar åberopas som EES-avtalets frukter, och detta är fördelar som vi redan har.

Skillnaden är alltså att vi nu, innan vi har antagit EES-avtalet, fortfarande själva bestämmer över våra egna lagar. Sverige samarbetar som fri stat med andra länder och tar över bestämmelser som vi själva väljer att ta över. Det är skillnaden. Självfallet finns inte alla aspekter med här, men tillräckligt många finns ändå. Jag undrar om de få tilläggen – som det dessutom råder delade meningar om ifall de verkligen är fördelar – uppväger nackdelarna med att rusa in i EES-avtalet.

Karin Falkmer sade också att alla de 1 500 rättsreglerna som vi skall ta över från EG inte är lagar. Det är säkert riktigt. Jag är också mycket bekymrad över att en hel del saker över huvud taget inte kommer upp på riksdagens bord. I stället är det myndigheterna som direkt kommer att tillämpa dessa regler, de regler som vi här antar utan att veta vilka de är.

Vad händer om en sådan myndighetsföreskrift i själva verket strider mot en lag som riksdagen har stiftat? Lagrådet har ju redan varit inne på att det kommer att bli väldigt oklart vilka rättsregler som gäller. Myndigheterna kommer ju ofta med föreskrifter som enskilda och företag måste följa. Om de då säger att en föreskrift är en EES-regel som har antagits och en enskild som drabbas säger att den lag som Sveriges riksdag har stiftat säger på ett annat sätt, måste alltså efter vad jag förstår, om vi utgår från EES-avtalet som det ser ut nu, myndigheten ha rätt att hävda att man har rätt att bestämma, eftersom man följer EES-avtalets föreskrifter och riksdagen har beslutat att alla de 1 500 rättsakterna skall gå före svensk lag.

Anf. 57 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Det var befriande att höra att Birgitta Hambræus inte anser sig företräda en upplyst opinion. Men bekymret är ju att det som Birgitta Hambræus för fram i debatten kommer ut i massmedia och blir någon form av "sanning" i debatten. Jag menar att Birgitta Hambræus i det sammanhanget har ett stort ansvar för hur den här debatten förs. Det är inte rimligt att gå ut och påstå saker och sedan säga att man inte företräder någon upplyst opinion. Man måste ju litet grand ta ansvar för vad det är man håller på med.

Birgitta Hambræus säger att vi skickar lika mycket varor till EG som EG skickar till oss, men det är ju fel. Vi skickar över 70 % av våra varor till EG. Om EG skulle skicka över 70 % av sina varor till oss skulle vi dränkas.

Många av de fördelar som svenskt näringsliv får genom EES-avtalet har vi redan, säger Birgitta Hambræus. Ja, visst har vi fördelar i och med att vi har ett frihandelsavtal för industrivaror, men som jag sade så omfattar EES-avtalet så mycket mycket mer, som ger oss mycket mycket bättre villkor.

Sedan något om de 1 500 reglerna. Vi har i dag en ordning som innebär att myndigheter fattar beslut om vissa regler. Vi har olika beslutsnivåer. Lagarna stiftas i denna kammare, och det skall ske också i fortsättningen. Jag undrar om Birgitta Hambræus med sitt resonemang menar att vi skall låta alla myndigheters föreskrifter passera riksdagens utskott och sedan bli föremål för beslut i kammaren. Då säger jag: Bevare mig väl för det! Vi har tillräckligt mycket jobb ändå.

När det handlar om lagar är det riksdagen och ingen annan som bestämmer. Att påstå att en myndighet kan tillämpa föreskrifter som sätter sig på Svea rikes lagar är därför inte heller något som stämmer överens med sanningen.

Anf. 58 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Det sista som Karin Falkmer sade var väldigt intressant. Jag måste ärligt erkänna att jag inte kan avgöra hur det är med det här. Jag läser EES-avtalet efter bästa förstånd och försöker tränga in i det. Karin Falkmer säger själv att en hel del av de 1 500 rättsakter som vi nu antar – vi antar dem, det är vi överens om – kommer att ligga till grund för myndigheternas föreskrifter. Samtidigt har vi en lagvalsregel i Lag om EES som säger att vi i händelse av en tolkningstvist skall rätta oss efter EES-reglerna, eftersom de tar över svensk lag. Då kan det ju hända att en myndighet kommer att följa en EES-regel men att myndigheten tolkar en lag på ett sätt som vi aldrig hade tänkt oss. Myndigheterna måste ju följa Svea rikes lagar.

Vi har inte möjlighet att ändra på lagen. Människor ringer till oss och frågar om vi verkligen har antagit en sådan här konstig lag. Men vi har ingen möjlighet att ändra lagen och säga att myndigheten inte längre kan bete sig som den gör. Om vi skulle göra på det sättet går vi emot EES-avtalet.

Det här är precis lika invecklat som det låter. Jag tycker verkligen att en återförvisning skulle vara riktig.

Det är alldeles riktigt som Karin Falkmer säger, att det naturligtvis inte är enbart varuutbytet som EES-avtalet handlar om; men det gör inte heller det nuvarande avtalssystemet med EG. Vi har både frihandelsavtalet och många andra avtal med EG som vi har skrivit under därför att de gynnar oss båda, utan att vi därmed har antagit en massa lagar in blanco. Det är det som är skillnaden. Som det är nu har vi fortfarande rätt till självbestämmande, men om vi går in i ett EES-avtal blir vi – kanske inte formellt men i praktiken – bundna att följa det.

Karin Falkmer talar om ansvar. Jag menar att det verkligen är oerhört väsentligt att man känner ansvar för vad man säger här i kammaren. Man skall hålla sig till sanningen så långt man någonsin förmår. Jag strävar faktiskt efter det. Det här är en svår materia och ett stort ämne. Det är just därför jag tycker att vi skall återförvisa det. Vi har bara haft kort tid på oss att sätta oss in i detta. Det är ju först nu som debatten har kommit i gång så att man kan lyssna på många insatta personer.

Jag är övertygad om att om massmedia skriver något om vad jag sagt har de tillräckligt omdöme för att avgöra när jag har fog för mina påståenden, och om jag skulle ha råkat säga något som det inte finns anledning att publicera.

Andre vice talmannen anmälde att Karin Falkmer anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 59 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Birgitta Hambræus tyckte att jag kunde stödja hennes återförvisningsyrkande. Jag måste göra Birgitta Hambræus besviken och säga

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

att jag inte kan göra det. Orsaken är att återförvisningen inte löser ett enda problem men skapar många nya. Det finns därför ingen anledning att stödja det yrkandet. -

Så till frågan om huruvida det kommunala stödet kan likställas med statligt stöd och om det bör ingå i lagen. Jag tycker att det finns goda skäl att likställa dem. Det har inte att göra med vad som står i lagen utan det har att göra med hur verkligheten ser ut. Kommun och stat är så sammanflätade med varandra i de nordiska länderna att det inte går att skilja åtgärderna mellan de olika enheterna. Det är en ganska orimlig tanke att man skulle kunna dra sig undan sina förpliktelser genom att flytta huvudmannaskapet mellan kommunal verksamhet och statlig verksamhet. Jag tycker att EES-utskottets skrivning är alldeles korrekt. Det finns goda sakskalet för detta oavsett om det nu hade varit nödvändigt att göra det i det här sammanhanget eller inte.

Min tveksamhet inför kommunernas situation har egentligen inte att göra med innehållet i det kommunala stödet. Jag är övertygad om att vi kommer att få rätt att ge det stöd vi behöver i våra stödområden. Min tveksamhet har att göra med att man inför en laglighetsprövning som är ny i förhållande till kommunallagens regler om överklagande av kommunala beslut. Det är jag tveksam till, men är, som jag tidigare har sagt beredd att godta det.

Birgitta Hambraeus tog upp frågan om vad som sagts i olika remissinstanser angående grundlagsenligheten med ett EES-beslut. Remissinstanserna framförde det i ett tidigt skede över en promemoria. Sedan ändrade man i lagrumsremissen och sedan har man anpassat sig i propositionen. Ändå kvarstod en hel del frågetecken, bl.a. för mig som har suttit i KU och är intresserad av de här frågorna.

Jag föreslog i EES-utskottet att vi gemensamt med KU skulle kalla till en öppen utfrågning om detta. Det gjorde vi. Då var en hel del av dem som hade avgivit de kanske skarpaste yttrandena inbjudna. Vid denna öppna hearing konstaterades från närvarande specialister på statsrätt och juridik att EES-avtalet stod i överensstämmelse med den svenska grundlagen. KU har sedan följt upp detta i sitt yttrande. Därmed tycker jag att den frågan verkligen har fått en allsidig och sakkunnig belysning, och vi kan känna oss trygga för att vi inte har trängt oss alltför tätt in på den svenska grundlagen.

Anf. 60 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Jag riktade min vädjan till Hans Gustafsson, eftersom han påpekade att han var bekymrad över att kommunernas självbestämmanderätt inskränktes. Det blir mycket byråkrati för kommunerna. De måste anmäla till regeringen allt de företar sig i näringslivet. Regeringen måste, vad jag förstår, inhämta Nic Grönvalls och andras omdöme, om det som kommunerna tänker göra är lagligt enligt EES. Allt detta borde vi kunna slippa genom att stryka den paragrafen i Lag om EES. Vi kan anta EES-avtalet utan att ha med den paragrafen i Lag om EES.

Låt då någon klaga! Jag har svårt att tänka mig att man plötsligt, för att kringgå bestämmelser, skulle bemyndiga kommunerna att med skattemedel göra saker som man inte får göra i dag. Då finns det ju all anledning att klaga på det. Jag tror alltså att den paragrafen kan strykas.

När det gäller grundlagsenligheten gör juristerna uppenbarligen olika

tolkningar. Advokaten Percy Bratt har alldeles nyligen skrivit i en artikel: "Något stöd för uppfattningen att det skulle medges undantag för just grundlagsregler när det gäller kravet på att EES-rätt skall gå före svensk rätt finns inte." Det är alltså hans uppfattning. Andra jurister har haft andra uppfattningar. Sedan återstår det att se hur EG-domstolarna och EFTA-domstolen kommer att bedöma detta, om vi har rätt att hävda vår grundlag, eller om det blir omförhandlingar och om EES-avtalet i så fall sägs upp.

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

Anf. 61 HANS GUSTAFSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker inte att den del av EES-avtalet som berör kommunerna är bra. Jag tycker att det innebär en viss inskränkning av den kommunala självstyrelsen och krångel på vissa områden. Men situationen är ju sådan att man inte kan plocka ut det man tycker är bra och förkasta det man tycker är dåligt, utan man måste göra en avvägning. Det har jag gjort och funnit att fördelarna överväger.

När det gäller frågan om grundlagsenligheten med EES-beslutet är det självklart att det finns olika meningar mellan olika jurister, liksom i alla andra yrkesgrupper. Vi har eftersträvat att vid den här utfrågningen samla de främsta experter vi anses ha i landet när det gäller grundlagsfrågor. Vi hade också kallat den främste opponenter, dvs. presidenten för hovrätten i Skåne, som i inledningsskedet gjorde det skarpaste yttrandet när det gällde grundlagsfrågorna. Han konstaterade vid denna öppna utfrågning att med den ändring som gjorts i propositionen, som tog hänsyn till vad som hade framförts, fanns inte något motsatsförhållande till grundlagsenligheten. Jag tycker att vi i utskottet verkligen har försökt att utan förutfattade meningar klarlägga denna fråga.

Anf. 62 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Hans Gustafsson säger återigen att man inte bara kan välja det som är bra och inte ta med allt - russinteorin, alltså. Det råkar vara så att Sverige är ett av de få länder på jorden där kommunerna är självständiga juridiska personer, som vad jag förstår också grundlagsskyddat har en viss självbestämmanderätt. Vi är alltså unika på den punkten.

När det då står i avtalet att det finns starka begränsningar när det gäller statligt stöd kan jag inte förstå att vi skall tolka det som om det skulle gälla även kommunalt stöd. Vi har själva begränsat det i kommunallagen. Kommunerna är ju ingalunda fria. Det råder stor enighet om att man inte skall stödja en massa företag hur som helst. Jag har svårt att förstå varför vi skall dra in kommunerna i denna byråkrati när vi inte behöver göra det.

Något annat som blir krångligt för kommunerna är den offentliga upphandlingen. Det kan säkert vara bra för stora svenska företag att få del av offentlig upphandling i Europa, om det nu fungerar. Peter Sutherland kanske kommer att få rätt i att det aldrig - åtminstone inte förrän mycket långt fram i tiden - kommer att fungera. Men hur blir det för kommunerna som, vid upphandling över en kostnad på 1,5 miljoner kronor när det gäller varor och ca 37 miljoner kronor när det gäller anläggningar, på främmande språk och med internationell upphandlingsteknik - vilken är mycket sällsynt här i Sverige - måste lämna ut våra projekt till internationell upphandling, för att

därefter vara tvungen att anta det lägsta anbudet – inte det för kommunen mest fördelaktiga anbudet, som sägs i vårt antagande av kommunala upphandlingsreglementen?

Eftersom propositionen om en lag om offentlig upphandling nu föreligger, kommer jag förmodligen att motionera om detta. Vi har inte haft en sådan tidigare. Varför skall vi lägga bördor på kommunerna, öka byråkratin och öka krånglet i landet? Det är så onödigt att bjuda på detta alldeles i onödan. Precis som Gustav Vasa sade "Svenskarna äro snara att samtycka och sena att utranssaka" tycker jag att vi faktiskt borde utranssaka betydligt mer, innan vi i onödan samtycker till saker som är till vår nackdel.

Andre vice talmannen anmälde att Hans Gustafsson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 63 LARS SVENSK (kds):

Herr talman! Jag dristar mig till att inleda mitt anförande med att säga att det förefaller att vara med EES-avtalet som med tandvård. En dag så finns det där, och vi måste ta ställning till hur vi skall göra. Vi kan naturligtvis tänka bort värken och låtsas att den inte finns eller göra något aktivt, som att gå till tandläkaren. Det finns även en tredje variant, nämligen att i elfte timmen ringa och säga att man av någon anledning vill skjuta upp besöket. Att gå till tandläkaren både kostar pengar och är smärtsamt. Vi gör det ändå i förvissning om eller i tro på att det på sikt är den bästa lösningen.

När det gäller det nu förestående EES-avtalet är jag förvissad om att det finns saker som både kan smärta och kan kosta. Under beredningens gång har jag emellertid inte funnit något som i sak skulle förändra den grundsyn på EG och på EES-avtalet som vi Kristdemokrater har gett uttryck för i olika sammanhang.

Det mobiliseras på sina håll ett starkt motstånd mot EG och mot det negativa i integrationsprocessen mot EG som EES-avtalet innebär. Alternativen: enbart ett nordiskt samarbete, ett samarbete med länderna utanför EG, eller ett samarbete med hela världen skulle vara mer attraktivt, dvs. möjligheterna att göra något positivt av det icke existerande samarbetet skulle vara större än möjligheten att kunna göra något positivt av det redan existerande.

Förespråkarna för ett närmande till EG och de personer som hälsar EES-avtalet med välvilja finner vi främst inom näringslivet och inom exportindustrin. Skeptikerna återfinns främst bland de personer som inte har ett Europaberoende som villkor för sin förvärvsinkomst – det finns kanske en logik i det. Den senaste kritiken mot avtalet är den snabba behandlingen. Jag har visst förståelse för den kritiken. Det har gått fort och materialet som vi har att behandla är omfattande. Någon överraskning kan det ändå inte vara fråga om. Förhandlingsprocessen har pågått i ett antal år.

Det här är en viktig fråga, men enheten har ändå varit stor i riksdagen om avtalets fördelar. Av den anledningen har också arbetet främst inriktats på att lotsa den här textmassan genom byråkratin. Jag ser också här en av förklaringarna till att vi fått det här omtalade gapet mellan riksdagen och folket utanför huset. Det rör sig om 129 artiklar, 49 protokoll, 22 bilagor och 1 500 rättsakter, som nogsamt påpekats. Frågan är bara hur mycket mer vi skulle

lära oss om vi fick några månader extra för inläsning. Att säga vänta är ett annat sätt att säga nej på.

I EES-avtalet talas det om de fyra friheterna, och den fria rörligheten för personer lyfts fram som ett av de viktigaste inslagen. Friheten att få röra sig fritt, att få känna gemenskap med andra kulturer och folk är inte bara värdefull utan också ett livsvillkor för att kunna bevara freden i ett genom historien sargat Europa. Krig bygger på fruktan, fruktan för varandra och för nationalistiska särdrag, som gör att grupper sätter sig över andra grupper och att nationer lägger under sig andra nationer.

Man talar om "dom där"-folken, folket ute i Europa som kommer hit för att leva på vår välfärd, som tar våra jobb och som för med sig knark och elände, om vi godkänner EES-avtalet. Vi präktiga svenskar har ju byggt upp ett paradis, som vi skall ha för oss själva. Vi talar emellertid inte om att vi har kunnat bygga upp vår välfärd tack vare att vi klarat oss från de två senaste krigen, vilka föroört resten av Europa. Vi talar inte om den syn som man på många turistorter har på oss svenskar. På många håll i alpländerna säger man: Gud bevara oss för svensken. Vi talar inte heller så mycket om den arbetslöshet som nu ökar i Sverige, trots att vi står på egna ben utanför EG.

Vi borde tala mer om att den som inte kan känna solidaritet i smått inte heller kan känna solidaritet i stort. Känner vi främlingskap med Europa, hur skall vi då känna mot resten av världen?

Herr talman! Det är många som fruktar ett starkt Europa. Själva fruktar jag mer ett Europa i upplösning. Historien har ju lärt oss att en värld i upplösning är den bästa grogrund för despoter.

Fri rörlighet av varor och tjänster betyder också ökad rörlighet. När det gäller ökad rörlighet för personer visar erfarenheterna från EG att den faktiska rörligheten på arbetsmarknaden inte är så stor.

När det gäller fri rörlighet för varor så kommer vi att få ett ökat transportarbete som, framför allt på vägsidan, inte är till nytta för miljön. Många kritiker menar att det är ett tillräckligt skäl för att säga nej till EES-avtalet. Om vi förlänger konsekvenserna av ett sådant resonemang räcker det inte att bara se på avtalet, utan vi måste också fråga oss om vi utifrån miljösynpunkt har råd med glesbygder, eftersom vi inte har råd att bygga järnvägar dit – eller om miljön har råd med Sverige.

Vi har ett avståndshandikapp till övriga Europa på ca 70 mil. Vi köper exempelvis volfram från Kina, kobolt från Zaire och skrot på den öppna världsmarknaden. Vi tar hit det till Sverige, vi förädlar det, varefter vi exporterar 90 % därav igen. I konsekvensens namn bör vi också fundera över hur vi skall göra med vår tunga industri.

EES-avtalet är ett europeiskt ekonomiskt samarbetsavtal som beräknas ge Sverige ökad tillväxt. Att stå utanför betyder inte att vi stannar kvar på nuvarande välfärdsnivå, en nivå som vi redan får allt svårare att försvara och som förmodligen kommer att sjunka än mer.

Vi borde i stället fråga oss: Vad skall vi göra med tillväxten? Jag menar att vi med den skall klara försörjningskvoten, som blir allt besvärligare. Med våra trygghetssystem krävs det faktiskt en ökad tillväxt. Vi skall även använda tillväxten till att komma till rätta med de negativa konsekvenserna,

exempelvis den ökade rörligheten på varusidan, genom att satsa på ökad forskning kring miljövänliga transportslag och genom att arbeta för en transportoptimering utifrån miljöns villkor. Vi skall även använda den ökade tillväxten till att sänka den skuldbörda som u-länderna har till oss i-länder.

Med EES-avtalet kommer vi in i "förmaket" till EG. Vi får erfarenhet av en harmoniserad lagstiftning och av vilka positiva och negativa förändringar som det innebär. Det ger oss ett unikt instrument för att känna på hur det blir inom EG.

Skulle förändringarna bli för stora, och skulle det uppdagas dolda förpliktelser, som har "mörkats" i EES-behandlingen, vilket kritikerna framför, är det en värdefull erfarenhet som vi kan bygga vidare på när vi skall ta ställning till EG om några år. Det går faktiskt att säga upp avtalet.

Herr talman! Det är mycket fråga om tro och misstro. Tror vi på ett enat Europa? Tror vi på att det ligger ett värde i att människor och nationer samarbetar? Tror vi på att den inre marknaden ger oss ett ökat handelsutbyte och en ökad tillväxt? I så fall skall vi inte börja processen med att säga nej till avtalet.

Anf. 64 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Herr talman! Det är mycket bra jobbat av Hadar Cars i utskottet. Det är duktigt av den för närvarande frånvarande Ulf Dinkelspiel. Vi har fått höra om Europas största avtal – störst inte bara för oss utan också för EG – och vi har behandlat detta i Europas största riksdag, med 349 personer, som aldrig är här, i varje fall inte på en gång.

Herr talman! Jag är alltså nr 15 av 55 talare, och vi har nu hållit på i fem timmar. Leden glesnar. EES var ett mycket hett ämne och föranledde en uppskattad och intressant debatt, som nästan fyllde kammaren – jag undrade vad som hade hänt. Det var den 18 november 1992 kl. 9. Debatten verkade ganska intressant kl. 10, och kl. 11 var det ungefär som vilken debatt som helst. Kl. 12 var lunchen viktigare än EES-avtalet.

Det är antingen fel på EES eller på EES-debatten. Det kan också vara fel på riksdagens metod att debattera. Det är precis vad jag tror, eftersom vi här debatterar frågor när de redan är avgjorda. Det kan vara bra att veta för er som iakttar detta. Vi kör bara en liten snygg show som avslutning, där Birgitta Hambraeus talar om var hon står – precis som om det skulle vara någon överraskning.

Allt har behandlats. Alla knapptryckare är klara. Allt är laddat för den dramatiska omröstningen, som sannolikt kommer att äga rum vid midnatt, om vi håller det här tempot.

Här har t.o.m. skymtat en och annan partiledare. En av dem gick in och därpå ut igen – det var herr Werner. Andra är inte här över huvud taget för sådana här struntsaker. Men vi skall ge en stjärna till statsministern, som med sin närvaro har hedrat denna tillställning, och även till några andra som varit här.

Man kan hoppas att den debatt som förs i dag gör någon nytta – den gör ingen nytta vad gäller omröstningen – och det är att det blir en saklig Europa-debatt ute i Sverige.

Jag får här en känsla av att debatten är vänstervriden på ett ovanligt sätt.

När jag har lyssnat till diskussionerna har jag kommit fram till att Sverige har två saker att välja mellan: antingen Europa eller Gudrun Schyman. Jag tycker för min del att valet låter ganska enkelt.

Vpk, som det hette en gång i tiden, har alltid varit emot det demokratiska Europa. K var det förvisso, P vet inte var det är just nu, och V är det ju. Det enda som förvånade mig i debatten var att Gudrun Schyman inte begärde replik på sin partikamrat Lars Bäckström, men hon kommer väl att göra det på mitt anförande.

Det var också en annan sak som var rätt intressant. Ulf Dinkelspiel talade om fotboll. Det skulle han aldrig ha gjort – han spelar inte fotboll – för han fick ett gult kort av talmannen med en gång. Tänkte ni på det? Sedan förklarade han för kammaren att EES-avtalet är som ett äktenskap, möjligen utan att tänka på att många även i denna ärorika församling har varit gifta ett par gånger. Kanske han menade någonting med det han sade.

Vi lever i en värld, och det är dags att dra slutsatser av detta obestridliga faktum. Vi har under lång tid stirrat på vår egen navel. Vi har fördömt, förmanat och förvånat hela vår omvärld, men mycket sällan deltagit, aldrig tagit ställning för att delta – det var mycket länge sedan. Det har varit Sveriges politik, men det kan det inte bli i framtiden. Vi gömde oss bakom järnridån, dvs. vi hade den som ursäkt för att inte ta ställning. Men nu är vi där, och vi måste ta ställning. Vi måste besluta oss för vad vi skall göra framöver.

Här har påpekats att 73 % av vår handel sker med Europa, med den del av världen som EES-avtalet omfattar. Vi kan också konstatera, även om vi tyvärr inte har någon Europakarta här i stället för den fantastiska bonaden, att vi lever i Europa, att vi är européer och att vår historia är europeisk. Själva Europatanken är god, därför att det gäller att undvika fortsatta krig.

Ibland är det bra att se på alternativet. Vad tror ni om alternativet med randstaten Sverige, som skulle stå ensam? Hur ser ni det ur säkerhetssynpunkt, ur militär synpunkt m.m.? Till vem skulle vi då ropa på hjälp? Vi tror ju alltid att andra skall hjälpa oss. Självfallet kommer Europa att samordna sitt försvar, och varför skulle inte Europa försvara sig? Det hör inte direkt till debatten i dag, men det ligger i frågans förlängning. Och varför skulle inte Europa ha en militärmakt? Tanken är absurd. Vem skulle skydda Europas fortbestånd om länderna inte gjorde det själva? Det skulle bli en koloss på lerfötter. Det kommer givetvis inte att bli så.

Miljön skall man värna och vårda, och det fina med det här är att vi kommer att tvingas att tänka rätt och att satsa rätt, där pengarna ger mest. Även där måste vi blicka ut över ankdammen och se någonting annat. Vi kan t.ex. inte fortsätta att exportera den högsavliga oljan, som vi gör i dag. Vi är ju duktigast i världen, och därför använder vi lågsavlig olja. Vi exporterar restoljan, som har extra hög svavelhalt, så att någon annan, som inte har några reningsanläggningar, kan bränna upp den. Ändå slår vi oss för bröstet därför att vi är bäst i världen. Så småningom kan vi inte lura någon, kanske inte ens oss själva – men det är väl att hoppas för mycket.

Vi kommer att tvingas att göra en nyttig översyn av de kedjebrevsreformer och ofinansierade löften som politiker i Sverige har varit specialister på. Vi ger oss själva förmåner, som vi säger att våra barn skall betala. I och med

den fria rörelsen av arbetskraft och människor i Europa, kommer man att tvingas se över det här, och det blir nyttigt.

Hur är det då med kvinnorna? Det är många kvinnor som har talat här, framför allt länge, men inte så mycket om kvinnor. Därför skall jag göra det, eftersom jag är riksdagens mest feministiske man – eller om det var minst. Jag har inga problem med franska kvinnor. De som har en mer imperialistisk kvinnosyn och vill styra hela världen kan möjligen börja med halva världen och försöka påverka de europeiska kvinnorna. Genom att vi går med i Europa finns denna utomordentliga möjlighet för kvinnopartiet, Gudrun Schyman m.fl. Europa bjuder in till allt detta på en gång – är det inte fantastiskt?

Det handlar mycket om attityder. Det handlar om hur vi ser på oss själva och på vår framtid. Vi talar ofta i Sverige om att det finns problem. En del barn förväxlar ofta problem med eksem, som kliar, eftersom de vuxna jämt har så mycket problem. Om vi i stället för problem skulle se möjligheterna, finns det fantastiska sådana. Det är det vi måste uppehålla oss vid nu framöver, dvs. vilka möjligheter och vilka visioner vi har, i stället för att tala om vad som är så farligt – det kommer några tyskar, som är feta, och fransmännen är konstiga, osv. Det förvånar mig att det är så få politiker bland de människor – det finns många i landet – som är positivt inställda till framtiden och till förändringar.

Det är nyttigt för oss att inse att tåget har gått, dvs. att själva Europa finns och att det finns avtal. Vi har en tendens att säga att de inte har frågat oss om lov. Men nu behöver inte alla länder fråga Sverige om lov, utan de gör saker alldeles själva. Det är alltså på gång. För vår del handlar det om huruvida vi skall vara med, om riksdagsman Karlsson i Skara och jag skall köra tåget tillsammans med några andra, eller om vi skall hänga i nödbromsen längst bak och säga att det går för fort och att vi inte vill vara med. Tåget går.

Till er som är så rädda vill jag säga att vi kan återkomma till äktenskap, förlovningar, skilsmässor och allt vad man har talat om. Det här är ett avtal med ett års uppsägningstid. För mig är det egentligen den största svagheten med avtalet, men det kan vara en stor tröst för Birgitta Hambræus – vars namn jag nu nämnde, så att hon kan hoppa upp och köra ett par varv till enligt riksdagsordningen.

En fråga som jag har saknat mycket är våtsnuset. Jag förstår inte hur denna debatt hittills har kunnat klara sig utan våtsnuset, som är en av de större frågorna över huvud taget i Sverige. Jag tror inte att den frågan blir lika stor i Sveriges riksdag som alkoholfrågorna. Såvitt jag vet finns det nämligen inte lika många våtsnusare som alkoholproblematiker och nykterhetsfanatiker här. Själv snusar jag endast norr om polcirkeln, och det tänker jag fortsätta med så länge jag har lust.

Sedan går jag över till en negativ sak med Europaanknytningen. Det har inte att göra med EES-avtalet eller med EG, utan det har att göra med Sverige.

I dessa tider när man klarar sig bäst om man, som min bankkamrat Stig Rindborg, är konkursadvokat – han har haft så mycket att göra mellan varven att han knappt hunnit komma hit – är det viktigt vad vi gör i vår ekonomiska politik. Vi skyller mycket av det vi gör på Europa och EG. De är

mycket bra att skylla på. Men jag undrar om vi inte försöker vara alltför duktiga européer. Snart har vi den enda valuta som är knuten till den europeiska valutan: ecun. Alla andra valutor guppar och gungar. Om ni tror att detta med fast valutapolitik är så fantastiskt klokt, vill jag bara upplysa om att japanerna, som anses vara ganska kloka, inte har en fast yen, utan den gungar och går. Även dollarn – om ni har hört talas om den – gungar och går. Nu flyter pundet och alla möjliga andra valutor. Men vi står fast.

Rambo, förlåt uttrycket, riksbankschefen m.fl. försvarar. Vi har en klar kurs och biter oss fast i bordskanten. Jag är mycket rädd för vad som skall hända. Vi försöker visa att vi är goda européer för att behaga Kohl, Mitterrand, Delors och andra, men vi glömmer bort våra egna problem.

Nic Grönvall sade att Moderaterna är det enda riktiga Europapartiet. Det nämner jag här så att han också kan få kommentera det. Själv undrar jag vad han menar med detta? Men det spelar nog ingen större roll för han är jurist, så man behöver nog inte ta det så högtidligt.

Vad vi nu skall göra är att gå vidare med informationen. Det skulle vara trevligt om det blev information och diskussion någon gång. Men det kommer det inte att bli, utan det kommer att bli som med ölburkar och annat. Nu skall man skrämma ihjäl svenskarna för Europa. Ett folk, som såg hotet om ölburken som en stor fara, finns det vissa möjligheter att skrämma med tyskar, fransmän och allt möjligt annat. Men jag hoppas att det inte lyckas, utan att det verkligen blir en seriös debatt och att diskussioner också förs ute bland folk. Hit till kammaren går det inte att få särskilt mycket folk, men gå ut på gator och torg. Där är ni välkomna och kan bl.a. få träffa oss Nydemokrater. Det kan jag garantera. Vi brukar nämligen alltid träffa er.

Sverige är en del av Europa. Om det inte vore så illa så att det var Gudrun Schyman som sade det, skulle det passa som en avslutning på detta kapitel. I och för sig gratulerar jag henne till den nyvunna klarsynen att Sverige är en del av Europa och inte längre är en del av Cuba, Nicaragua, Tanzania eller någonting annat.

Det är fantastiskt att här få lektioner i demokrati och om hur demokratin skall återvinnas av varje generation. Här vevas det minsann på. Detta kommer från dem som inte borde ha någon som helst trovärdighet vad det gäller internationella frågor och utrikespolitik. Men, som sagt, ordet är fritt.

Herr talman! Låt mig till sist få säga: Tänk kom vi skulle gå med i Europa på ett sådant sätt att vi hade aptit på livet, energi och visioner. Då skulle Europa bli vårt. Detta är precis motsatsen till att hänga i nödbromsen längst bak i Europatåget när det fortsätter sin obevekliga färd in i framtiden.
(Applåder)

Anf. 65 BERIT LÖFSTEDT (s):

Herr talman! Jag tycker att debatten med anledning av det senaste inlägget i huvudsak har förts om och mellan män. Jag vill t.o.m. ge Gudrun Schyman en eloge för att hon mellan varven blandar sig i denna debatt. Ian Wachtmeister säger att kvinnorna har talat mycket, men det är inte en skugga av vad männen har gjort.

Jag tycker att denna debatt borde cirkla kring en alldeles särskild kvinna.

Det är inget franskt fruntimmer, utan det är ett utomordentligt bestämt och initiativrikt svenskt sådant, nämligen Anita Gradin.

Anita Gradin var handelsminister under större delen av den period då EES-avtalet förhandlades fram. Hon engagerade sig med liv och lust i arbetet. Vi som hade möjlighet att träffa henne ganska ofta kunde se detta. Anita Gradin var oerhört noga med att på olika sätt ofta, mycket och omsorgsfullt informera om förhandlingsskedet. Hon informerade i kammaren. Men EFTA-delegationen, som jag har haft glädjen att tillhöra, utsågs till det organ i riksdagen som skulle utgöra samtalspartner till regeringen. Det skulle ge en möjlighet för riksdagsledamöter att få information, ställa frågor, debattera och ge signaler. Ibland tröttade Anita Gradin och hennes medarbetare nästan ut oss, eftersom de ganska ofta hade propåer om att de ville komma för att berätta om någonting.

Jag vill gärna förmedla bilden till er om hur Anita Gradin kom intågande i sammanträdesrummet alldeles bestämt i ledningen för statssekreterare, chefsförhandlare, sakkunniga och experter. Vi hade möjlighet att ställa frågor om allt möjligt. Om hon inte just då hade med sig den relevanta experten, kom denne i stället nästa gång för att berätta om kemikalier, leksaker, fiskar, konsumenträtt, lagteknik osv.

De parlamentarikerkolleger från andra länder som vi träffade i EFTA-sammanhang började inse att vi som kom från Sverige var ganska välinformerade. De sade till sina respektive handelsministrar att de också ville veta det vi svenskar visste. Med tiden tror jag att det också blev på det viset.

Herr talman! Häromdagen fick jag ett brev där det ungefär stod: Har du mandat att rösta ja i EES-voteringen? Jag vill från den utgångspunkten, och som flera tidigare har sagt i dag, upprepa att frågan om Sveriges roll i den europeiska integrationen inte är speciellt ny. Den fanns som ett betänkande redan i juni 1988. Sedan blev det val. Riksdagen har därefter fattat flera beslut i frågan, och mandatet var formulerat. Sedan har det åter varit val. Vi kan nu stämma av resultatet av detta.

Partierna bakom förhandlingarna stod ganska stabilt i denna fråga. För min del tyckte jag, utifrån den information som jag fick i EFTA-delegationen och i de offentliga riksdagsmaterialen, att det 1989, 1990 och 1991 var ganska lätt att på möten resonera om vad det höll på att bli av det hela och vad man kunde tycka i de olika delarna. Jag vet inte vad andra har gjort, men jag tror att jag själv har jag haft hundratals möten på detta tema. Dessutom, som tidigare har nämnts, har riksdagens betänkanden, artiklar, grönböcker o.dyl. funnits. Den som har velat har naturligtvis haft möjlighet att engagera sig i denna fråga långt tidigare.

Herr talman! Eftersom vi i dag talar ganska mycket om formerna vill jag lyfta fram och ge en mänsklig aspekt på ett sakområde som jag anser är oerhört väsentligt, nämligen den fria rörligheten för människor. Vad betyder det? Jag har genom åren mött många ungdomar som har sagt: Jag skulle vilja jobba i England eller i Spanien, men jag får inget arbetstillstånd. Med EES-avtalet kommer detta att bli möjligt. Man kommer att bli behandlad precis på samma sätt som andra arbetstagare i det land som man jobbar i. Detta gäller också omvänt, dvs. om ungdomar eller äldre vill komma hit till Sverige för att jobba så får de göra det på våra villkor.

10 000 svenska ungdomar studerar i år utomlands med hjälp av studiemedel. Det finns ett oerhört sug bland ungdomar efter möjligheten att få studera utomlands. Det tycker jag är naturligt och det bör stödjas. Alla de 10 000 som jag har nämnt studerar inte inom EG-området, men det är ganska många av dem. Det har inte heller varit möjligt tidigare i samma utsträckning.

EES-avtalet innebär förbättringar av bl.a. Erasmusavtalet när det gäller studentutbyte. Det innehåller också betydande förbättringar på forskningsområdet. Hade vi kunnat nå detta utan EES-avtalet? Nej, det hade vi inte. Detta tillhör det som vi anser är positivt, och det finns en gemensam uppfattning om att det är bra. Men man får lov att vara med på alltihop. Man kan inte välja ut bara det allra trevligaste. Vi hade förvisso slutit ett Erasmusavtal innan EES-förhandlingarna påbörjades, men det är ett annat avtal än detta. Erasmusavtalet är ett bättre avtal för ungdomarna och för Sverige.

Herr talman! Det har sagts att inflytandet från svensk sida och från övriga EFTA-länders sida i dessa sammanhang blir begränsat, och det blir det förvisso. EES-avtalet kanske inte motsvarar de förväntningar som vi alla hade när förhandlingarna inleddes. Det har också besannats från olika håll på morgonen. Men det hindrar ju inte att vi anstränger oss för att använda de institutioner och organ som nu finns.

Jag skulle vilja säga, kamrater i kammaren, att det faktiskt är litet grand upp till oss som riksdagsledamöter att vara med och göra politik av detta, att så att säga stoppa in svensk politik i systemet, att pröva hur långt det räcker. Från mitt parti är vi beredda att göra det. Jag hoppas att regeringen är beredd att göra det. Ibland blir jag osäker, men vi får väl jaga regeringen och se till att den är med och driver på och tar initiativ, som sagt, att göra politik, att pröva systemets möjligheter.

Jag tror för min del att EES-avtalet till största delen är bra för vårt land. Därför tänker jag ta mig friheten att rösta ja till detta avtal framåt kvällen. (Applåder)

Anf. 66 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Hadar Cars talade i ett känsloladdat inlägg om hur samarbetet mellan demokratiska stater i Europa underlättat diktaturernas fall i både Öst- och Sydeuropa. Jag vill instämma i det som han sade. Han kunde kanske också ha nämnt att demokratins framsteg i Europa underlättat avkoloniseringen i tredje världen och att ett antal diktaturer sedan fallit också där. Kanske kunde Hadar Cars t.o.m. ha kostat på sig att nämna att just Sverige och de andra länderna i Europa, som inte har haft ett lika tungt kolonialt arv att bära på som en del EG-länder, spelat en särskilt positiv roll för demokratins växande styrka också i tredje världen.

Man har i denna debatt ifrågasatt Vänsterpartiets trovärdighet när vi säger att vi är principiella frihandlare och anhängare av människors rätt att resa. Förmodligen känner inte så många av kammarens ledamöter till att vi i vårt första partiprogram från 1917 hade allmän rösträtt och demokrati som första punkt och frihandel som andra punkt.

Jag tror att det är betydligt fler av ledamöterna som känner till vilka ställningstaganden som vi har gjort i frågor som har handlat om frihandel och

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

inte minst om flyktingpolitik. Jag tror att Hadar Cars kan erkänna att Vänsterpartiet tillsammans med Folkpartiet har varit de partier som mest konsekvent och helhjärtat slagits för en generös flyktingpolitik.

Ian Wachtmeister anser att vi inte har något att lära honom om demokrati. Han säger att han väljer Europa framför Gudrun Schyman.

Jag skulle vilja fråga Hadar Cars: Känner Hadar Cars möjligen den minsta oro för att åka med i Ian Wachtmeisters obevekliga tåg in i Europa?

Om EES-avtalet enbart hade varit ett avtal om frihandel och arbetskraftsrörlighet, hade det varit lätt att ställa upp. Det är inte de ekonomiska argumenten som gör oss tveksamma, utan det är de demokratiska.

Även om man i stort bejakar EES-avtalets ekonomiska innehåll, måste man utfärda en varning för blomstermålningar. Jag skall ta ett par exempel. På s. 69 i betänkandet säger utskottet att rörligheten för kapital kan orsaka svåra påfrestningar på vårt lands ekonomi men att dessa risker varken ökar eller minskar genom EES-avtalet. På s. 70 säger utskottet att avtalet underlättar möjligheterna att föra en politik som främjar stabiliteten i den svenska ekonomin.

Hadar Cars sade i debatten att det är särskilt viktigt med EES-avtalet nu när arbetslösheten ökar.

Ulf Dinkelspiel talade tidigare i dag om groteska överdrifter.

Jag hörde statsrådet Dinkelspiel även i måndags i radio säga att EES-avtalet var ett instrument att ta oss ur den ekonomiska krisen.

Jag skulle vilja höra både Hadar Cars och Ulf Dinkelspiel närmare förklara på vilket sätt detta avtal minskar arbetslösheten resp. tar oss ur krisen, utan att detta utsätter oss för några som helst ökade risker och problem. Är avtalet verkligen en så vacker tulipanaros?

Jag tror för egen del att EES-avtalet inte har någon större betydelse för den dramatiska ökningen av arbetslösheten. Men jag tror att viljan att få EES-avtalet antaget ingår i ett större ekonomisk-politiskt mönster, där en lång rad lagar som redan har antagits – knytningen av kronan till ecun och viljan att platsa i den framtida ekonomiska unionen – ingår tillsammans med EES-avtalet.

Jag tror att detta ekonomisk-politiska mönster som helhet har bidragit till att regering och riksdag har frånhänt sig styrningsmöjligheter. Jag tror även att det har bidragit till ökad passivitet i bekämpningen av arbetslösheten och därmed också i någon mån till den höga arbetslösheten.

Min gissning är att EES-avtalet nästa år leder till något ökad konkurrenskraft i delar av exportindustrin och därmed fler jobb. Inom andra sektorer leder avtalet till att svenska företag slås ut och därmed till att arbetslösheten ökar. Jag vågar inte gissa vad totalsumman av detta blir.

Mitt andra exempel på skönmålning gäller avtalets effekter på den ekonomiska tillväxten. Vi hörde i förmiddags Mats Hellström för femtioelfte gången upprepa att avtalet leder till 5–6 % ökad ekonomisk tillväxt utöver vad som annars är möjligt. På sikt blir effekten ännu större, säger han. Dessa siffror upprepas också i utskottsbetänkandet på s. 25.

Varifrån kommer dessa siffror? Har Mats Hellström eller andra som använder siffrorna bedrivit någon som helst källkritik?

Siffran 6 % har sitt ursprung i en rapport som är mycket gammal vid det

här laget. Den är minst fyra år – åtminstone är siffrorna så gamla. I denna EG-rapport talades det om en spännvidd på mellan 2,5 % och 6 % i tillväxt till att börja med. Dessa beräkningar byggde på en s.k. matematisk simuleringsmodell. Jag vet inte om kammarens alla ledamöter vet vad detta är för något. Ni känner till vad ordet simulans betyder. Det betyder att man låtsas något, och det är just detta som det handlar om. Man låtsas som om stater, företag och individer är rationella och trångsynta. De ser enbart till maximering av vinst resp. nytta. Man gör abstrakta antaganden om priser och sambandet mellan det som man stoppar in och det som kommer ut ur olika företag.

Man antar i dessa abstrakta modeller att marknaden leder till ökad konkurrens och till omflyttning av kapital och arbetskraft i riktning mot de företag och branscher som har bäst naturliga förutsättningar inom resp. land. Man räknar även med bättre utnyttjade stordriftsfördelar, dvs. att färre produktionsenheter producerar till lägre enhetskostnader.

Jag misstänker starkt att kammarens ledamöter inte tar något starkare intryck av om jag påstår att dessa simuleringsmodeller inte har särskilt mycket med verkligheten att göra. Men ni kanske tror på andra. Ni kanske såg att jag har med mig en liten påse upp i talarstolen. Det har jag därför att Nic Grönvall hade med sig en påse upp i talarstolen och viftade med grönböcker som han ansåg att Gudrun Schyman inte hade läst. Jag har med mig en påse med skrifter som handlar om ursprunget till dessa 6 % i tillväxt. Det är t.ex. en brittisk forskarrapport som citeras i utskottets betänkande.

Jag skulle vilja veta, Mats Hellström och ni andra som återgett de här siffrorna, hur många som har sett den skrift jag har här och som satt sig in fakta om ursprunget till dessa siffror.

Carl B Hamilton citerade en ekonom som heter Harry Flam. Det gällde något som han nyligen skrivit om GATT. Harry Flam är också en av medförfattarna till bilaga 2 till 1990 års långtidsutredning som jag också har med mig här. Jag skulle vilja veta om Mats Hellström och övriga ledamöter av denna kammare läst den mycket svidande uppgörelse med de kalkyler som pekar mot 6 % tillväxt som finns i denna bilaga. Jag skall citera en del ur den här långtidsutredningsbilaga:

”— i ett arbete av denna typ — nu talar jag om de kalkyler som pekar mot 6 % tillväxt — ”tvingas man göra en lång rad av mer eller mindre godtyckliga antaganden för att specificera ett begränsat antal scenarier att räkna på. Enligt vår mening leder mängden av sådana antaganden till att osäkerheten — blir så stor att det är tveksamt om resultaten överhuvud taget är av något intresse. Uppgiften att kvantifiera effekterna av den inre marknadens påverkan på konkurrensgrad och utnyttjande av stordriftsfördelar är helt enkelt för svår.”

I utskottsbetänkandet står det i och för sig att man vill understryka att man inte kan ange integrationens betydelse för Sverige i bestämda tal. Men varför nämns då de här siffrorna? Jag tror att förklaringen finns i Harry Flams och Henrik Horns bilaga till nämnda långtidsutredning. De pekar just på det här med att absoluta storleksordningar har en förmåga att väcka uppmärksamhet i debatten.

Jag ser att Ingvar Carlsson finns i kammaren. Jag passar därför på att på-

minna kammaren om de uttalanden som gjordes i den förra valrörelsen. Jag tror att Ingvar Carlsson var en av dem som sade att varje svensk skulle få 10 000 kr i handen, om vi kom med i EG. De 10 000 kronorna var alltså en direkt översättning av de nämnda 6 procenten i den gamla EG-kommissionens rapport.

Av en fjäder blir det sedan en höna. Det blir en vandringsägen. Man bollar fram och tillbaka. Ingen bryr sig om att ta reda på varifrån siffrorna kommer.

Nu finns det en mycket mera grundläggande kritik att rikta mot det här med att beräkna välfärdseffekter i BNP-termer. Jag vill kort säga att sådant som kostnader för struktumvandling, sociala kostnader, miljökonsekvenser av ökade transporter osv. inte finns med här.

Jag vågar inte bestämt säga, om man verkligen gör en samhällsekonomisk kalkyl över för- och nackdelar, åt vilket håll det hela lutar. Jag tror nog ändå att det blir ett något positivt resultat för Sverige från samhällsekonomisk synpunkt just när det gäller EES-avtalet. Det som gör att jag till slut hamnar på samma linje som Gudrun Schyman och mitt parti i den här frågan är att jag har kommit underfund om att avtalet faktiskt innebär att vi underordnas EG:s rättsliga system.

När jag kom in i riksdagen var jag en av dem som var ganska påverkade av argumenten från dem som säger: Låt oss ta EES-avtalet för att sedan med kraft kunna argumentera mot ett EG-medlemskap.

Men efter att ha suttit med i konstitutionsutskottet och efter att ha följt hela diskussionen om det rättsliga är jag nu övertygad om att den här rättsliga underordningen från demokratisk synpunkt inte är acceptabel.

Det finns en stor osäkerhet hos allmänheten. Vänsterpartiet i Storstockholm gjorde i dag under lunchpausen en liten enkätundersökning på gatan utanför riksdagshuset. 318 förbipasserande fick säga sin uppfattning i frågan. 106 personer ville ha ett beslut i dag. 212 personer ville skjuta på beslutet. 77 % av de tillfrågade kvinnorna ville skjuta på beslutet. Av dem som ville ha ett beslut i dag var det 55 som ville att riksdagen skulle säga ja till avtalet. 51 ville att vi i riksdagen skulle säga nej.

Till sist: Än en gång återkommer jag till Hadar Cars, som jämförde oss som tänker rösta nej till avtalet med dem som försökte hindra borttagandet av statstullar och ståndsprivilegier. Jag gör närmast den omvända liknelsen. Jämförande studier visar nämligen att det lokala och det kommunala självstyret i Sverige har djupare rötter än vad som gäller i det kontinentala Europa. Orsaken är, säger historikerna, att vi aldrig hade en feodalism av den typ som fanns på kontinenten. Det i sin tur berodde bl.a. på att de svenska skogsbönderna själva kunde försörja sig på skogsarbete om herrarna förtryckte dem för mycket.

Vi har ett bra frihandelsavtal med EG. Det kan utvecklas vidare. Carl B Hamilton har fel när han påstår att vi bara har EG att verka i. De stora problemen är globala. Det handlar om hur man skall överföra resurser på det sätt som diskuterades på Riokonferensen, om hur ett handelskrig mellan EG och USA skall undvikas, om hur man skall motverka det internationella kapitalets makt på det sätt som Hans Gustafsson väldigt väluttaligt här tidigare talade om.

Vi kan fördjupa samarbetet och handeln med både Östeuropa och tredje världens länder, och det är bra, för att minska det ensidiga beroendet av EG-länderna.

Med det här instämmer jag i de yrkanden som Gudrun Schyman tidigare i denna debatt har framställt.

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

Anf. 67 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Nej, det är nog inte en aningslös uppräknings av siffror som vi i EES-utskottet ägnat oss åt när vi citerat ur de rapporter som Johan Lönnroth här visat upp. Tvärtom har det mycket länge pågått en diskussion mellan ekonomer och politiker om effekterna av EG:s interna marknad.

Vi ville ge ett bidrag i det avseendet – bl.a. under vår offentliga utfrågning, till vilken vi inbjöd EFTA:s chefekonom att just värdera detta och att diskutera vilka slutsatser som kan dras av den här typen av studier. Han, liksom utskottet – och även jag själv gjorde det tidigare i dag – har sagt att det är omöjligt att göra siffermässiga preciseringar av hur det blir. I stället understryker jag att avtalet skapar möjligheter som det gäller för företag och andra att utnyttja.

När det väl sagts gäller det att också se i vilken riktning förändringarna sker. Sker de i riktning mot större oligopol, karteller eller ökad konkurrens? Sådant säger något. I det avseendet kan vi trots allt få veta något om avtalets effekter, jämfört med dagens situation i Europa.

Kritik har länge i diskussionen riktats mot de ursprungliga rapporterna, exempelvis Cecchinirapporten. Det sägs att ökningarna om 5–6 % troligen är underskattningar, att man ser för statiskt på utvecklingen. Man ser inte de dynamiska effekterna av den inre marknaden, som borde leda till ännu större vinster relativt sett än man annars skulle få.

Johan Lönnroths intellektuella nederlag här består i att han inte med ett enda ord berör de ekonomiska konsekvenserna av sitt eget alternativ. När det gäller det här med att stå utanför den stora gemensamma marknad i Europa som alla andra i Västeuropa, inkl. våra nordiska grannar, har sagt sig vilja vara med i vill jag fråga: Tror Johan Lönnroth att vi i Sverige kan fortsätta med ungefär den utveckling som vi hittills haft, isolerade från alla de andra, när de andra öppnar sina gränser och vi inte gör det? I det avseendet, tror jag, är ekonomerna kritiska – det gäller såväl de realistiska som de överoptimistiska. De är helt överens om att ett sådant isolerat land får en klart försämrad, en negativ, ekonomisk utveckling.

Anf. 68 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Mats Hellström vill egentligen nöja sig med att tala om i vilken riktning de här siffrorna går. Men varför då inte nöja sig med att säga i vilken riktning de antas gå? Varför bolla med siffran 5–6 %?

När kalkylerna gjordes arbetade man faktiskt med en spännvidd. Ett minimikrav när det gäller hederligheten är väl ändå att man i så fall nämner spännvidden, dvs. att det görs olika bedömningar och antaganden i kalkylerna.

Mats Hellström talar också om de långsiktiga dynamiska effekterna. 1988, ungefär samtidigt med de här kalkylerna, gjordes beräkningar beträffande

tillväxten i EG-länderna under 90-talet. För en tid sedan kom en rapport från Internationella valutafonden med en dramatiskt annorlunda bild. Det talades om depressionstendenser och mer eller mindre nolltillväxt i EG-länderna. Detta visar hur oerhört snabbt en förändring sker. När det gäller sådana här beräkningar har ekonomer och politiker aldrig kunnat förutse framtiden med någon som helst exakthet. Därför tycker jag att en viss ödmjukhet är av nöden när man citerar text med siffror av den här typen.

I en liten broschyr försöker jag att utveckla ett ekonomiskt alternativ till EG-medlemskapet. Jag inser att det blir problematiskt om EES-avtalet går i hamn och Norge och Finland kommer med, medan Sverige inte gör det. Men jag tror också att man överdramatiserar problemen med att leva vidare med ett frihandelsavtal.

Det är mycket troligt att schweizarna kommer att säga nej. Jag kan inte inse att Sverige skulle få så mycket större problem med att leva i en sådan situation än vad Schweiz har. Schweiz är redan omgivet av länder som kommer att ingå i ett EES.

Jag har hela tiden försökt att inte dramatisera åt någondera hållet. Jag försöker inte dramatisera de negativa konsekvenserna, om ni nu antar detta avtal. Men jag tycker inte heller att ni som är anhängare skall blåsa upp den här frågan till de proportioner som ni vill ge den.

Anf. 69 MATS HELLSTRÖM (s) replik:

Herr talman! För det första ger Johan Lönnroth frågan sådana proportioner som utskottet sannerligen inte gör. Det framgår om man läser utskottets skrivning.

För det andra rör Johan Lönnroth ihop två olika saker när han tar Valutafondens och andras förutsägelser om Europas konjunkturutveckling till intäkt för sin tes. Detta är någonting utomordentligt allvarligt och dystert och något helt annat än effekterna av den marknadsutvidgning och den harmonisering av en stor marknad som vi talar om med anledning av EES-avtalet och EG:s inre marknad. Självklart startar vi från en mycket lägre nivå om vi går mot en djup lågkonjunktur. Desto viktigare då att avtalet verkligen genomförs, skulle jag vilja säga.

Varken utskottet eller de som har debatterat detta förut säger att de nämnda siffrorna är någonting som visar att det blir så här. Tvärtom. Vi har sagt motsatsen. Vi refererar också olika undersökningar. Skall man inte referera undersökningar? Det tycker jag vore en intellektuell ohederlighet, Johan Lönnroth. Jag förstår inte alls varför man inte i ett utskottsbetänkande, särskilt när det från Johan Lönnroths parti riktas kritik mot att det inte har lyfts fram tillräcklig information, skulle kunna peka på olika studier.

Det har vi också gjort, såväl äldre som nyare. Den allra färskaste studien går i samma riktning som de tidigare. Den har gjorts av CEPR i London så sent som för någon månad sedan. Jag tycker att utskottet skulle göra ett dåligt arbete om det inte redovisade något av den ekonomiska debatt som har förts om de ekonomiska effekterna av det här avtalet. Jag tycker att Johan Lönnroth, med de anspråk han har i sitt anförande på att föra en sorts intellektuell ekonomisk debatt, gör det väldigt enkelt för sig. Han undviker sin

egen intellektuella problematik när han så bagatelliserar problemen för Sverige och för vår ekonomi av att stå utanför ett avtal som alla andra har ingått.

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

Anf. 70 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Det är inte riktigt så enkelt som att de ursprungliga kalkylerna handlade om en sak och att valutafondsrapporten handlade om en konjunkturutveckling.

Jag var nyligen och hämtade boken Europa på väg – på väg mot EG 93, skriven av Paulo Cecchini. Han är en av dem som också ligger bakom kalkylerna med de sex procenten. Om man jämför glädjebeskrivningen i den boken av vad som skall hända efter 1992 med Valutafondens prognos, upptäcker man att det är mycket som handlar om samma sak, men med radikalt annorlunda bedömning.

Varför köpte alla spekulanter fastigheter i Bryssel på våren 1990? Jo, det berodde på de här blomstermålningarna, den EG-eufori som kom efter Berlinmurens fall. Den gjorde att människor blev yra i mössan. I dag inser allihop att detta var illusioner.

Jag försöker inte dramatisera. Jag försöker beskriva både de undersökningar som pekar åt ena hållet och de som pekar åt andra hållet. Jag tycker, Mats Hellström, att det är ni på ja-sidan som, förmodligen ängsliga över hur opinionen ser ut utanför detta hus, nu spetsar till era påståenden och kommer tillbaka med de eviga sex procenten, som det inte finns något verklighetsunderlag för.

Det är litet märkligt att läsa om den brittiska forskarrapporten i utskotts-betänkandet. Man bara säger att det är en brittisk forskarrapport. De som ligger bakom kalkylerna just när det gäller de svenska och norska effekterna är faktiskt två norrmän som kommer från Bergen. Dem kan man ju bjuda hit eller åtminstone citera direkt. De befinner sig faktiskt på litet närmare håll. Att man över huvud taget inte nämner detta eller nämner de ursprungliga skrifter som den här brittiska rapporten i sin tur bygger på, ger mig gärna intrycket att det inte handlar om att verkligen leta efter källorna och undersöka varifrån siffrorna kommer. Det handlar om att man griper tag i de siffror som flyger i luften och slänger in dem för att det nyttjar de egna intressena.

Andre vice talmannen anmälde att Mats Hellström anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 71 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Johan Lönnroth säger att studien av Harry Flam och Henry Horn är "svidande uppgörelser". Vad man konstaterar är att det blir sänkta priser. Med Johan Lönnroths alternativ blir det högre priser. Vad man konstaterar är att marknadsstrukturer som är av monopol- och oligopolkaraktär sannolikt kommer att brytas upp. Johan Lönnroths alternativ kommer att innebära att monopol och oligopol bibehålls. Ett märkligt ställningstagande för att komma från det hållet.

Man konstaterar också att det får effekter på investeringarna i Sverige. Sverige blir mindre attraktivt som en plats att investera på, ju sämre handels-

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

politiska och ekonomiska relationer vi har med EG-området och för övrigt med resten av världen. Det är möjligt att man inte kan nagla sig fast vid en precis procentsats. Men det centrala är att man kan peka på starka positiva effekter. De tidigare studier som har gjorts av integrationsprocessen i Europa, på den tiden det hette EEC, ledde till att man underskattade vinsterna av integrationen, bl.a. för att man bortsåg från marknadsstruktur och investeringsbeteende.

Lönnroth säger vidare att de stora frågorna är GATT och hur man skall undvika handelskrig mellan EG och USA. Ja, inte lär Johan Lönnroth kunna påverka handelsfrågorna mellan EG och USA om han sitter i Sveriges riksdag eller om Sverige står utanför EG. Vi kan tillsammans med andra länder som är frihandelsinriktade, och det är de andra nordiska länderna, stärka den koalition inom EG som arbetar för ökad frihandel. Jag upprepar att jag är fullständigt övertygad om att GATT-rundan i detta nu hade varit avslutad om den frihandelsvänliga koalitionen i EG hade haft denna förstärkning i dag. Det hade gynnat inte bara Sverige, utan även u-länderna.

EG och kapitalets makt, säger Johan Lönnroth. Ja, Johan Lönnroths alternativ innebär att kapitalet kan spela ut olika nationalstater i Europa mot varandra. Just den överstatliga konstruktionen gör ju att man t.ex. genom en gemensam konkurrenspolitik, en lagstiftning som säkerställer insyn och kontroll av bolagsbildning över gränserna, i viss mån kan komma åt och kontrollera detta.

Jag måste säga att uttalandet om att bedriva demokrati genom att göra enkäter under lunchpausen är mer avslöjande än upplysande.

Anf. 72 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Carl Hamilton talar om förslaget som Johan Lönnroths alternativ. Det kan i och för sig vara smickrande. Carl Hamilton säger också att jag missuppfattar Flams och Horns bilaga till långtidsutredningen.

Det Flam och Horn också gjorde i denna bilaga var att beskriva någonting som de själva kallar för ett tredje alternativ. Det lyder helt kort: Den här diskussionen pekar mot ett möjligt tredje svenskt förhållningssätt till den inre marknaden, som skall förena vissa av fördelarna med de två analyserade alternativen. Det består av tre komponenter, en mer eller mindre ensidig svensk anpassning till de lagar och förordningar, produktstandarder m.m. som kommer att gälla på den inre marknaden, att avskaffa tekniska och legala hinder för handel och faktarörlighet mellan Sverige och EG och ett effektivare inhemskt resursutnyttjande.

Flams och Horns tredje alternativ var inspiration för mig när jag försökte beskriva ett ekonomiskt alternativ till EG-medlemskap.

Sedan säger Carl Hamilton att vi inte kan påverka vare sig GATT eller någonting annat. Jag har ett mycket konkret exempel. Det förslag som den borgerliga regeringen nyligen har lagt fram om att minska u-hjälpen med en och en halv miljard har genast fått internationella effekter. Det har påverkat andra länder. De har tagit detta till intäkt för att dra ner biståndet i sina egna länder.

Det visar att Sverige fortfarande kan spela en roll, tyvärr i detta fall en

negativ roll. Vi har mycket större möjlighet att påverka GATT och andra organisationer fristående.

Carl B Hamilton säger också att kapitalet kan spela ut oss mot andra länder, och det är riktigt. Det är ett mycket stort problem. Men det går precis lika fort att skicka i väg en miljard kronor från Stockholm till Bryssel som från Stockholm till Hongkong.

Som den spanske finansministern sade i ett stort tal för några veckor sedan är de här stora problemen globala. Problemen med kapitalets makt kan inte ens mötas på västeuropeisk nivå. De måste mötas genom internationella överenskommelser på FN-nivå. Genom att demokratisera de olika ekonomiska institutionerna inom FN – krav på det kommer i dag från u-länder – kan man förhoppningsvis börja att bygga den motkraft till det internationella kapitalet som i dag är så i högsta grad av nöden.

Anf. 73 CARL B HAMILTON (fp) replik:

Herr talman! Det jag inte riktigt förstod av debatten mellan Johan Lönnroth och hans meningsfränder var denna motsatsställning mellan att få ett globalt bättre fungerande handelssystem, för att ta det som ett exempel, och att förbättra handelssystemet och integrationen i Europa. Om man inte kan stå ut med att ha ett nära, intimt samarbete med sina europeiska grannar, hur tänker man då att man skall kunna utvidga samarbetet till länder utanför Europa? Man börjar väl ändå rimligen i sitt eget närområde. Detta är också t.ex. inskrivet i GATT:s stadga som en möjlighet.

Johan Lönnroth tar upp frågan om biståndet. Om vi vill öka antalet påverkanskanaler på världens bistånd gör vi det bäst genom att delta i Europeiska gemenskapens biståndspolitik och inte genom att sitta hemma.

Jag förstår fortfarande inte hur det handelskrig mellan EG och USA som hotar skulle kunna påverkas genom GATT. GATT är ju inte part i just den konflikten. Det är tyvärr så, att det hela har degenererat till att vara en bilateral förhandling.

Avslutningsvis vill jag säga att den norrman från Bergen som Johan Lönnroth tidigare citerade är en av Norges mest framstående ekonomer och en mycket utrerad anhängare av norskt medlemskap i Europeiska gemenskapen.

Anf. 74 JOHAN LÖNNROTH (v) replik:

Herr talman! Jag antar att Carl B Hamilton och jag talar om samma norrman, nämligen Viktor Norman. Jag lyssnade på honom förra året. Det är riktigt att han, som Carl B Hamilton säger, är en mycket varm EG-anhängare, men han sade också uttryckligen att man skall vara oerhört försiktig med att jonglera med dessa siffror.

Carl B Hamilton anser att det jag säger om att sätta mitt alternativ om det globala handelssystemet och samarbetet emot alternativet EG är fel. Jag är faktiskt inte ensam om den här uppfattningen. Det finns en mycket stark uppfattning, inte minst i tredje världens länder, att inte bara EG:s utan över huvud taget de rika ländernas handelspolitik är djupt orättvis. Det finns beräkningar – jag tror att det är GATT som har gjort dem – som säger att ca 300 miljarder dollar i exportvärde berövas de fattiga länderna genom alla de

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

handelsrestriktioner som den rika världen, och inte minst EG, reser mot de fattiga länderna.

Här i Sverige lyckades vi häromåret genomföra ett avskaffande av multifiberavtalen, någonting som Carl B Hamilton själv varit en mycket varm anhängare av. Om vi tvingas med i EG är vi förmodligen tvungna att återinföra dessa djupt orättvisa begränsningar gentemot just de fattiga länderna.

Många i de fattiga länderna upplever det just på detta vis. De sätter FN-samarbetet – det globala samarbetet – mot denna protektionistiska sammanlutning som de rika länderna nu håller på att bygga upp.

Vi diskuterar EES-avtalet, så jag skall inte ge mig in på frågan om det militära samarbetet. Jag vill bara säga litet kort att också på det området är oron mycket stark utanför EG-länderna. Om det finns en risk för ett kommande världskrig – vi får vid Gud hoppas att det inte blir något – gäller den i så fall närmast ett krig mellan fattiga och rika länder. Jag är orolig för att ett svenskt deltagande på det planet sätter oss i motsatsställning till de fattiga länderna.

Andre vice talmannen anmälde att Carl B Hamilton anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 75 STEN SÖDERBERG (-):

Herr talman! Ärade ledamöter! Många nya och gamla svenskar upplever det säkerligen som frustrerande att vi i dag står inför en omröstning om EES-avtalet. Opinionsundersökningarna visar på en klart ökande tveksamhet till EG i allmänhet och EU i synnerhet. EES-avtalet är enligt min mening ett suddigt kapitel, oss till skada och andra till vinning. Det är ett kapitel för sig med många tveksamheter.

Jag värnar om rättvisa och trygghet för alla. Sverige bedöms utomlands efter hur vi tar vara på de minsta och de svagaste i vårt samhälle – inte efter hur vi värnar om de starkaste. Ställ er på de svagas sida och rösta nej i dag!

Sverige riskerar att bli ett s.k. lydrike under Europas marknadskrafter. Vi har ej kunnat få reda på den verkliga kostnaden för att gå med och vilken vinst man räknar med. Det är olyckligt och dumdrigt om den svenska riksdagen i dag fattar beslut om att anta EES-avtalet, utan att grundlagsmässiga och andra konsekvenser ens hunnit ordentligt övervägas.

EES-avtalet leder in i Europeiska unionen, och Europeiska unionen blir skälet till tillskapandet av andra unioner i världen. Snart har vi handelskrig mellan unioner.

Jag är för ett atlantiskt handelssamarbete med hela världen.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda hemställer jag att riksdagen avslår propositionen.

Anf. 76 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag anser att det är nödvändigt att sätta in frågan om EES-avtalet i ett vidare sammanhang, nämligen en eventuell anslutning till EG/Europaunionen.

Anledningen är att EES-avtalet av de främsta tillskyndarna till avtalet betraktas som ett led till full anslutning, som en nödvändig övergångslösning

på vägen till Europaunionen. Det har sagts att EES-avtalet bara är en språngbräda in i Europaunionen, dvs. den union som det avtalades om i Maastricht.

Flera har här i dag talat om behovet av att göra en "boskillnad" mellan å ena sidan EES-avtalet och å andra EG/Europaunionen. Men det anförande som statsrådet Dinkelspiel höll i dag gav inte något utrymme för detta, utan han fastslog att EES-avtalet är ett steg in i EG/Europaunionen. Inget alternativ kom i fråga.

För min del anser jag att det är viktigt att göra denna boskillnad och att svenska folket får förhandlingsresultatet presenterat för sig. Det är genom folkomröstning som saken skall avgöras. Det gäller att inte i förväg binda upp Sverige för ett medlemskap i Europaunionen på ett alltför långtgående sätt.

I min EES-motion säger jag: "Det finns mycket som tyder på att Europaunionen inte kommer att kunna realiseras i enlighet med Maastrichtavtalet. Danmark har redan sagt nej, och tvivlen växer i en rad andra länder, även i Sverige, på ett avtal som skapar alltför långtgående överstatlighet med djupa och onödiga ingrepp i ländernas självbestämmanderätt. Regelverket är så oöverskådligt och omfattande att risk finns för att endast en liten central byråkrati av tjänstemän kan behärska det. — — — Ett omtänkande är starkt påkallat för att på ett bättre, enklare och mindre ingripande sätt realisera grundtankarna om fri rörlighet för människor, varor tjänster och kapital inom den europeiska gemenskapen. Även EES-avtalet lider av de brister som vidlåder Maastrichtavtalet liksom hela EGs rättssystem."

Ett omtänkande är inte möjligt att åstadkomma utan att det kommer fram så starka reaktioner som möjligt mot Brysselbyråkraternas mastodontbyggnader. Dessa reaktioner har varit starka, främst i Danmark men också i Sverige, Norge, England, Frankrike och Tyskland. Men reaktionerna är ännu inte tillräckligt starka för att EG:s nuvarande ledning skall inse nödvändigheten av omprövning och omförhandlingar av både Maastrichtavtalet och EES-avtalet.

I dagens debatt har det talats om möjligheterna att inom ramen för anslutning till EES-avtalet och inom ramen för Europaunionen åstadkomma en förändring. Men utgångspunkten är inte den bästa, eftersom redan EES-avtalet enligt en översiktlig beräkning omfattar ca 75 % av vad EG/Europaunionen innebär. Dessa avtal är alltför långtgående. Därför är det väldigt viktigt att utgångspunkten blir en annan, vilket måste ske genom omprövningar av EG och den blivande Europaunionen.

Målsättningen för vår Europapolitik måste enligt min mening vara global öppenhet mot omvärlden, verklig kollektiv säkerhet, bevarande av vår alliansfria politik, ingen försvarsallians via EU eller VEU, generös biståndspolitik genom stark solidaritet med tredje världen, fördjupad demokrati på alla samhällsområden, starka miljöhänsyn, reell regional balans, aktiv arbetsmarknadspolitik för full sysselsättning, en klar social dimension, jämställdhet mellan män och kvinnor, en generös och solidarisk invandrar- och flyktingpolitik samt en humanistisk kulturpolitik.

Skulle ett tillfredsställande förhandlingsresultat när det gäller vår ansökan till EG inte kunna uppnås enligt de riktlinjer som jag nyss angav, är det enligt

min mening inte möjligt att få en bred anslutning till vår Europapolitik. Det kommer i stället att bli en stark splittring i vårt land.

Med hänsyn till främst det regeringsledande partiets – Moderaternas – hållning till EES, EG/EU och till de konservativa/nyliberala krafter som verkar inom Gemenskapen är risken betydande för att förhandlingsresultatet när det gäller vår EG-ansökan och vårt agerande inom ramen för EES och EFTA inte blir tillfredsställande.

Jag kan inte komma ifrån intrycket att man från moderat sida vill använda EG-anpassning, EES-avtal och EG-medlemskap som skäl för att genomföra ett nyliberalt systemskifte i Sverige – och helst i hela Europa – och därmed gradvis bryta ned den sociala välfärdsmodellen, det svenska folkhemsbygget.

Jag vill gärna instämma i de varningsord som Hans Gustafsson här framförde om kapitalets makt, som dessutom kan spela en mycket stor roll.

Herr talman! Jag vill avsluta mitt anförande med att hänvisa till de invändningar som jag har gjort i min motion om lagvalsregeln, som jag anser inte bör genomföras. Jag vill också uttala mig för en restriktivitet när det gäller att omsätta EES-avtalet i svensk lagstiftning. Jag har även betydande invändningar mot de konkurrens- och sekretessregler som finns och mot bristen på regler om miljövern och miljökrav. Jag vill dessutom framhålla att den svenska offentlighetsprincipen är av ett omistligt värde. Meddelarskyddet får inte inskränkas som en följd av EES-avtalet.

Jag säger gärna ja till Europa, till ett Europa som går de successiva reformernas väg. Det är en beprövad politik i vårt land, inte minst under socialdemokratisk ledning.

Herr talman! Jag kan inte stödja regeringsförslaget och EES-kommitténs betänkande om godkännande av EES-avtalet och den föreslagna lagstiftningen. Med hänsyn till vad som har framkommit i debatten finner jag inte några skäl för att stödja yrkandet om återförvisning. Däremot stöder jag de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 77 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Jag lyssnade med intresse på Hans Göran Francks anförande. Hans motioner har varit värdefulla och viktiga. Men jag är väldigt förvånad över hans slutsats, att han ändå inte ens vill att ärendet skall återförvisas för ytterligare beredning.

Hans Göran Franck har en djupgående kunskap om offentlighetsprincipen. Om vår offentlighetsprincip skulle innebära att EG:s hemligheter läckte ut här i Sverige, säger det sig självt att en anslutning till EES-avtalet kommer att leda till att man inom EG blir mycket bekymrad över att EG:s hemligheter inte längre kan behållas. Så fort en myndighet här i Sverige har att göra med en EES-lag som också är tillämplig i Sverige är det fråga om offentliga handlingar, eller också kommer den ena efter den andra handlingen att hemligstämplas.

Det är egendomligt att Hans Göran Franck, visserligen med en del bekymmer, kan godta detta och anpassa sig till det.

Sedan till frågan om meddelarskyddet. EG-kommissionen har lagt fram ett förslag för att sätta stopp för de läckor som finns till lobbygrupper inom

EG. I en ledare i DN från den 27 oktober 1992 står: "Tanken i förslaget är att ett system med säkerhetstjänstemän ska byggas upp såväl i EG som i medlemsstaternas förvaltningar. Alla offentliganställda ska vara skyldiga att rapportera till dess säkerhetstjänstemän så snart de misstänker någon för att ha lämnat ut sekretessbelagda uppgifter".

Detta beslut är alltså inte fattat ännu, men EG-kommissionen har lagt fram ett förslag om detta. Hur Hans Göran Franck då utan vidare – inte utan vidare, han har ju kommit med en hel del invändningar här – ändå så småningom kommer fram till att han skall godta detta med bara några mindre inskränkningar som följer av de socialdemokratiska reservationerna, som inte har någonting med sekretesslagar eller grundlagar att göra, är för mig helt obegripligt.

Anf. 78 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Det viktigaste jag sade i mitt anförande förbigick Birgitta Hambraeus, nämligen att jag inte stöder regeringsförslaget eller utskottsutlåtandet. Jag anser att övervägande skäl talar för att förslaget inte skall bifallas. Det är huvudpunkten, och det har jag utförliga motiveringar till som jag dels har angett i mitt anförande här, dels i de motioner som jag har väckt.

Anledningen till att jag inte ser det som fruktbart med en återförvisning är närmast att jag inte kan finna att en återförvisning i detta sammanhang kommer att leda till någonting annat än att vi får samma förslag på riksdagens bord. Så har jag tytt den debatt som har ägt rum här i kammaren. Jag fäste mig då bl.a. vid Hans Gustafssons på många punkter mycket viktiga inlägg. Jag tycker alltså att en förutsättning för att man i detta sammanhang skall gå in för en sådan linje är att det kan leda till något resultat.

När det gäller de övriga frågor som Birgitta Hambraeus här tar upp har jag i mina motioner, både den som gäller Sverige och EG och den som rör EES, framfört mycket starkt kritiska synpunkter. De har varit så kritiska att jag inte tycker att man skall godta EES-avtalet. Jag har i stor utsträckning anslutit mig till den starka kritik som lagrådet har fört fram och som också har kommit till uttryck från många andra håll.

Anf. 79 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Då kanske jag missuppfattade Hans Göran Franck. Hans Göran Franck yrkar alltså avslag på propositionen och kommer att rösta för ett avslag?

Anf. 80 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Jag får tydligen ta av mig de hörlurar jag nu bär för att det skall höras vad jag säger. Det behövs hörlurar på många håll så att det inte uppstår sådana här missförstånd.

Anf. 81 BIRGER HAGÅRD (m):

Herr talman! Man kan utan vidare konstatera att den debatt som förs om EES-avtalet, inte minst utanför detta hus, till stor del kommit att präglas av missuppfattningar och även rena osanningar. Vi har här kunnat bevittna en skrämselpropaganda ungefär som på den gamla goda tiden, höll jag på att

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

säga. Jag erinrar mig Fältskärns berättelser, där pater Hieronymus, den dunkle jesuiten stod bakom draperiet med dolken i högsta hugg för att sticka den i den oskyldige protestanten. Vi borde väl ha lärt oss litet mera i detta land. Det finns en del också utanför Sverige.

Men hur som helst kan man konstatera att konstitutionsutskottet har gjort en mycket noga prövning av EES-avtalet. Grundlagsenligheten har undersökts. Här har tidigare nämnts de offentliga hearingar som har förekommit. Konstitutionsutskottet har funnit att det inte finns någonting i EES-avtalet som skulle strida mot grundlagen.

Det som vi nu har att diskutera är EES-avtalet och inte ett inträde som medlem i EG. Det är viktigt att man har det i minnet. Det är stor skillnad, inte minst på lagstiftningsproceduren, mellan vad som sägs i EES-avtalet och vad som gäller för en stat med fullt medlemskap i EG.

Utmärkande för EG-rätten är att den griper direkt in i medlemsstaternas interna rättsordning och utgör en del av den inhemska rätten. Vidare tar gemenskapsrättsliga regler över de nationella bestämmelserna, och det gäller också grundlagsbestämmelser, i EG-länderna. Men en sådan överstatlighet finns inte på EES-området.

Inom EES-området tar för vårt vidkommande alltid våra grundlagar över andra bestämmelser. Andra bestämmelser kan inte få en högre konstitutionell valör än vanlig lag.

När det gäller stiftande av nya lagar skall vi komma ihåg att en EG-regel blir en EES-regel om det råder enhällighet i EES-kommittén. Sverige har alltså en vetorätt. Om ett beslut berör ett ämne där det är sagt att riksdagen skall godkänna beslutet, blir heller inte detta beslut giltigt förrän riksdagen har godkänt det. Vi kan alltså utan vidare plocka bort myten om att EG-regler automatiskt skulle gälla i Sverige. Så är det icke!

Det finns några andra myter som också har tagits upp i olika sammanhang. En gäller lagvalsregeln, där det har sagts att EG-bestämmelser alltid har företräde. Så är det inte. Lagvalsregeln innebär, att om två svenska lagar av misstag råkar vara motstridiga – dvs. att det finns en äldre lag och en nyare – skall den lag som grundas på EES-avtalet tillämpas om inte motsatsen framgår av t.ex. ett riksdagsuttalande.

En annan myt som finns i detta sammanhang är att offentlighetsprincipen, som tidigare avhandlades här, mer eller mindre skulle kunna försvinna. Så är det naturligtvis inte. Offentlighetsprincipen är en del av svensk rätt, och den är också ett av de instrument där vi står som exportörer. Danmark, Nederländerna och Frankrike är exempel på länder där detta synsätt kommit att bli mer och mer gällande. Men i övrigt är det riktigt att offentlighetsprincipen inte har någon hemmahörighet på kontinenten. Den har kommit att få det i Danmark, men inte heller där fanns den tidigare. Det är en östnordisk tradition i Sverige och Finland.

Men behöver vi då inte göra några ändringar i sekretesslagen? Jo, det måste vi, och det kommer riksdagen snart att få ta ställning till. Förslag kommer att ligga på riksdagens bord mycket snart. Som också framgår av EES-utskottets betänkande finns bland de paragrafer som man kommer att ändra 8 kap. 6 §, och där är det framför allt två grupper som berörs. Det är när det gäller enskildas affärs- och driftsförhållanden samt uppfinningar och forsk-

ningsresultat som meddelarfriheten inte kommer att gälla om den enskilde riskerar att lida skada.

Den andra gruppen gäller andra ekonomiska och personliga förhållanden som gäller för den som har affärsförbindelser, eller liknande förbindelser, med EG. Det är alltså en utökning av den enskildes trygghet och säkerhet som det är frågan om här, men undantagen finns redan tidigare. Det förutsätts också att regeringen noggrant följer problemen.

Herr talman! EG kom till för att skydda freden och friheten i Västeuropa. Hadar Cars erinrade sig i sitt inledningsanförande hur han som ung var ute och reste i efterkrigstidens Europa. Jag har liknande hågkomster. Det utgör kanske grundvalen för mitt sätt att se på dessa ting. Det var ett sönderbombat och sönderslaget Europa där kommunismen hade trängt ända fram till hjärtat av Europa. Det var ett Europa som inte hade någon annan möjlighet än att via ett enande återigen ta sig upp. Jag blev en övertygad europé redan på 50-talet.

Ian Wachtmeister ironiserade förut över att Nic Grönvall hade sagt att Moderata samlingspartiet kanske är det mest europeiska partiet. Vi kan nog med ganska stor rätt säga att vi är det. Redan 1962 var jag med om att utkämpa en valrörelse där just anslutningen till Europa var en av de frågor som togs fram i första rummet.

EES är ett stort steg på vägen, men det är inte steget. Till skillnad från Hans Göran Franck är det min intensiva förhoppning att Sverige snart skall vara en fullvärdig medlem av de europeiska gemenskaperna. Jag är till skillnad från Hans Göran Franck inte rädd för Europa. I Europa ser jag möjligheterna för framtiden, inte minst för ungdomen. Hans Göran Franck talar om det eländes elände som han tror skall växa fram i Europa. Har han aldrig hört talas om den sociala dimensionen? Han borde kanske tala litet grand med sina socialistiska partifränder. Jag har en känsla av att varken Jacques Delors, Mitterrand eller Björn Engholm i Tyskland är så särskilt tilltalade av att utan vidare förpassas till något slags andra-rangs-tillvaro, såsom Hans Göran Franck målar ut det.

Det är först när Sverige får ett fullvärdigt medlemskap i de europeiska gemenskaperna som vi kan göra oss gällande som de européer vi är och få ett ökat inflytande, men även ett ökat ansvar. Vi skall inte vara rädda för det ansvaret.

Anf. 82 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Birger Hagård började med att påstå att vi som inte anser att vi i dag skall säga ja till EES-avtalet bedriver en oerhörd skrämselpropaganda. Men när han sedan skulle exemplifiera denna oerhörda skrämselpropaganda blev argumenteringen kanske litet svagare. Han säger att det finns en myt som han vill försöka avliva, nämligen den att vi automatiskt skall ta över EES-lagar. Sedan hänvisar han till att de nya lagar som vi behöver ta över skall godkännas enhälligt i en gemensam EES-kommitté.

Men, Birger Hagård, är inte de 1 500 rättsakter som vi nu lovar att följa och lagstifta efter och som våra myndigheter skall följa någonting som vi faktiskt får lov att anpassa oss till? Alla propositioner som nu ligger på riksdagens bord hävdar åtminstone att vi på grund av EES-avtalet är tvingade att

lagstifta på dessa sätt. Är inte detta ett tvång? Vi kan naturligtvis säga nej och upphäva EES-avtalet, men det är ett mycket stort steg att ta.

Jag är ingalunda grundlagsexpert, men det är uppenbart att man är oense här. Advokaten Percy Bratt – som själv är varm förespråkare för medlemskap i EG, om jag förstått saken rätt – kritiserar den offentliga utfrågning som konstitutionsutskottet och EES-utskottet anordnade tillsammans i somras därför att den var så ytlig. Han menar alltså att vi inte alls har belägg för att vår grundlag kan hävda sig mot EES-reglerna om vi säger ja till EES-avtalet som det nu ligger.

Jag hoppas att Birger Hagård har rätt när han säger att offentlighetsprincipen kommer att sprida sig mer och mer även i EG. Det finns tecken på detta. EG-länderna diskuterar ju mycket kritiskt sin egen uppbyggnad och menar att hemlighetsmakeriet är fel. Den sortens krafter finns. Det finns också krafter som vill öka hemlighetsmakeriet och stoppa läckorna, som jag har citerat förut.

Om vi tror att andra skall ta över vår offentlighetsprincip är det ganska viktigt att vi inte själva redan nu överger den. Jag har hävdad att man i praktiken börjar urholka vår offentlighetsprincip genom att hemligstämpla sådant som man säger hör till förhandlingsarbetet, när det i själva verket är myndigheternas utlåtande som har lämnat myndigheten. Man hemligstämplar mer än vad som behövs.

Anf. 83 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Jag trodde att Nic Grönvall hade klarat ut hur det förhåller sig med dessa 1 500 EES-regler. Det är i flertalet fall frågan om direktiv. Dessa direktiv utgör en målsättning. Man vill uppnå olika saker, men sedan lämnar man åt de nationella parlamenten att använda metoderna och den lagstiftning som är lämpligast i det egna landet. I många fall är det också minimikrav som ställs. Där står det de olika länder fritt att ha en hårdare lagstiftning.

Dessa 1 500 EES-regler är framförhandlade i det avtal som vi nu har att ta ställning till. Det är inte något särskilt originellt med detta. Andra avtal som Sverige också har ingått innehåller också regler av olika slag, även om kvantiteten i det här fallet är betydande. Birgitta Hambræus får ursäkta, men advokaten Bratt kan knappast stå som den stora ledstjärnan i det här sammanhanget.

Vi har även sett exempel på andra mytbildningar. Jag vill erinra om den artikel som var införd i Dagens Nyheter i går. Den talade om att EES och tryckfrihetsförordningen var motstridiga. Så är inte fallet. För att göra en lång historia kort är det här frågan om att ägaren till en periodisk skrift skall vara svensk medborgare, dvs. svensk juridisk person. Den ansvarige utgivaren skall vara svensk medborgare och bosatt i landet. Det är huvudprincipen.

Men 1991 fick vi ett undantag. Numret på lagen var 559. Ägare och utgivare kan vara utlänningar, men måste vara bosatta i Sverige. Man kan möjligen kritisera bosättningen i Sverige och säga att detta är ålderdomligt. Det hänger å andra sidan samman med att vi har en särskild ansvarighetskedja på tryckfrihetens område.

Sedan kommer vi också att ändra aktiebolagslagen, vilket gör det möjligt för utlänningar att utan vidare upprätta företag i Sverige. Ingenting hindrar en utlänning från att utge en tidning i Sverige, men den ansvarige utgivaren skall vara bosatt i landet. Detta är inte något som torde strida mot etableringsfriheten. Detta slogs upp som något stort och betydelsefullt i sammanhanget, vilket det alltså inte var. Det var, som så mycket annat, en ballong som man lätt kunde sticka hål på.

Låt oss till sist hoppas att offentlighetsprincipen sprider sig. Det kanske inte är så dumt att på det viset hålla tummen på ögat på myndigheter i olika sammanhang. Men den enskildes säkerhet och trygghet är också en viktig princip som vi inte får bortse ifrån.

Anf. 84 BIRGITTA HAMBRAEUS (c) replik:

Herr talman! Det är riktigt att det är skillnad på direktiv och förordning. Jag har dock inte lyckats lista ut hur många av dessa 1 500 regler som är direktiv, hur många som är förordningar och hur många som är på lägre nivå.

När det gäller direktiven har vi ändå ett visst utrymme, men jag är övertygad om att Birger Hagård håller med om att de begränsar vår frihet att stifta lag i detta ämne. Vi måste alltså hålla oss inom EG:s direktiv.

Jag är litet förvånad över Birger Hagårds sätt att presentera sekretesslagen. Han säger att den snart kommer till vårt bord. Den har i själva verket legat där i 14 dagar. Motionstiden gick ut i går. Jag lämnade en motion om ändringarna i sekretesslagen. Detta gäller inte enbart enskilda personers legitima rätt att behålla sitt privatliv.

Man aviserar här att det så småningom skall komma andra regler. Om propositionen antas utan anmärkningar, har vi bundit oss, såvitt jag förstår, vid att regeringen kan föreslå ändringar i sekretesslagen.

Birger Hagård talade i sitt första anförande om fred och situationen i Väst-europa fram till andra världskriget och att det var detta som drev honom till att vilja ha EES-avtalet. Men, Birger Hagård, andra världskriget är slut.

EG har, vad jag förstår, verkligen lyckats så till vida att Tyskland, Frankrike och England inte kommer att förklara krig mot varandra igen. Det är riktigt. Men det är inte det som är dagens problem. I dag har vi de fruktansvärda problemen i Östeuropa, dvs. ekonomiska problem och etniska konflikter. Där är ESK en viktig faktor. Jag tror inte alls att EG:s ingripanden i Jugoslavien har varit särskilt fredsbevarande.

Vidare är den stora fredsfrågan på jorden konflikten mellan nord och syd – mellan de fattiga och de rika. Jag är inte alls säker på att Sverige gör mest nytta med att avstå sin självständiga röst i världen och gå in tillsammans med de gamla kolonialmakterna på nords sida för att därmed lösa de konflikterna.

Anf. 85 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Ja, det är alldeles riktigt. Jag trodde att ni i Centern också hade klarat ut att alla regler naturligtvis inskränker friheten. Vi hade tidigare Ulf Dinkelspiels exempel från fotbollsmatchen. Det är alldeles givet att om alla springer omkring och gör vad de vill har de i och för sig största möjliga frihet. Men det är inte säkert att spelet blir så förfärligt effektivt. I det här

fallet har vi valt att inskränka vår frihet i det hänseendet. Men många av reglerna har funnits redan sedan tidigare. Det skall vi också komma ihåg.

Visst, varje lagstiftning och regel, som kanske är nödvändig för att fördjupa det internationella samarbetet, måste naturligtvis inskränka Birgitta Hambræus, min och andra medborgares frihet. Men det kanske ger oss någont som kan vara mer värt.

Det var roligt att höra Birgitta Hambræus ändå medge att EG har lyckats. Två ärkefiender, Frankrike och Tyskland, lever nu i endräkt. De länder i Västeuropa som frivilligt ingick en gemenskap avstod från en del friheter. Dessa länder inom EG står som ett mönster för världen i övrigt. Det är dit vi skall ansluta oss för att inte bli en liten isolerad avkrok i världen där de röda stugorna och knätofsen blir tongivande. I stället skall vi med kraft delta i ett gemensamt arbete för hela Europas framtid.

Vi hör nu till Europa. Jag är stolt över att vara svensk, och jag är också stolt över att vara europé.

Anf. 86 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Det är inte minst det sätt som Birger Hagård agerar och argumenterar på som har medverkat till att det finns ett så starkt motstånd inte bara här i Sverige utan också i andra länder. Det finns en tvärsäkerhet i hans argumentering som får rakt motsatt effekt. Det som är särskilt oroande är det sätt på vilket man från moderat sida driver dessa frågor. Det skapar en misstro mot att förhandlingarna om vår EG-ansökan kommer att ske på ett sätt som leder till tillfredsställande resultat. Det finns en rad frågor som måste lösas. Det här skapar också misstro när det gäller hur man verkligen kommer att skapa de förbättringar som är erforderliga i EES-avtalet.

Det finns all anledning för Birger Hagård att vara mera lyhörd för de invändningar som har kommit fram här. Det här kan ju göra saken ännu sämre.

Striden gäller inte ett europeiskt samarbete. Striden gäller på vilka villkor detta skall ske. Hur skall avtalen se ut, oavsett om det gäller Maastricht eller EES? Här har man inte i tillräcklig grad beaktat de synpunkter som är viktiga och som har kommit fram i debatten. Det gäller t.ex. de juridiska synpunkterna från lagrådet, som jag inte tycker är tillgodosedda i tillräcklig grad. Det gäller t.ex. det Hans Gustafsson sade om inskränkningar i den kommunala självstyrelsen och det jag har sagt om offentlighetsprincipen. Men det här gäller också – vilket jag är övertygad om kommer att komma fram i debatten – miljöfrågor och annat.

Den utväg jag ser i det hela är en omprövning. Den omprövningen bör ske redan nu bland de ledande i EG. Detta får inte bli en byråkratisk mastodont, som på det viset helt motverkar syftet med en mycket viktig europeisk integrering och ett samarbete.

Anf. 87 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Vi diskuterar inte anslutningen till EG utan till EES-avtalet. Däremot hoppas jag gärna att detta leder fram till en ny debatt om några år om ett inträde i EG.

Hans Göran Franck säger att vi skall tala om för de ledande i EG vad de

skall göra. Det är kanske litet väl ambitiöst. Det påminner mig om en artikel som lär ha stått i Vimmerby tidning en gång i tiden. Där stod: "Vi har vid upprepade tillfällen varnat herr Bismarck." Jag vet inte om vi är i den situationen att vi skall göra så nu.

Hans Göran Franck må gärna hysa misstro mot mitt engagemang för det förenade Europa. Jag skall gärna lyssna hur mycket som helst på honom – inte minst vid de trevliga middagar som vi kan äta i europeiska sammanhang.

Men Hans Göran Franck må samtidigt ursäkta att han har litet svårt att övertyga mig när han inte ens har lyckats övertyga sina egna partivänner i vare sig konstitutionsutskottet eller EES-utskottet. Då får Hans Göran Franck finna sig i att vi ser med viss misstro på hans synpunkter.

Anf. 88 HANS GÖRAN FRANCK (s) replik:

Herr talman! Den stora frågan är inte den misstro som kan finnas mellan olika ledamöter eller ens inom partier. Den stora frågan är att det finns en misstro bland majoriteten av det svenska folket. Det är den misstron som det gäller att ta ställning till.

Hur skall man bära sig åt för att kunna åstadkomma ett rimligt europeiskt samarbete som kan förankras bland folket? Det är inte bara en majoritet i Sverige som har denna kritiska inställning. Den växer runt om i Europa. Det minsta man kan begära av de ledande inom EG och de som har ansvar för förhandlingarna med EFTA om EES-avtalet är att de är lyhörda för de krav som finns angående omprövningar och förändringar.

Jag menar att det både politiskt, socialt och juridiskt har gått alldeles för långt. Om man hade valt de successiva reformernas väg hade man kommit i en bättre position i dag.

Birger Hagårds dilemma är att han rusar åstad och driver på i alldeles för hög grad, vilket har fått den motsatta verkan bland befolkningen.

Anf. 89 BIRGER HAGÅRD (m) replik:

Herr talman! Hans Göran Franck borde vara riktigt nöjd. Det är faktiskt i hög grad fråga om successiva reformer när det gäller Sveriges undertecknande av EES-avtalet. Det är en fråga som har stötts och blötts i 30 år. Kan det vara mer successivt?

Jag tror inte att man skall fästa så stor vikt vid opinionsundersökningar. I så fall skall man analysera dem ordentligt. Jag tror inte alls att majoriteten av svenska folket skulle säga nej till Europa. Däremot är de misstroga mot Maastrichtfördraget. Det kanske beror på att danskarna med en knapp majoritet sade nej till Maastrichtfördraget i det skick det förelåg.

Å andra sidan är Maastrichtfördraget i stor utsträckning luddigt. Allt talar för att det kommer att preciseras under den närmaste tiden. Det är nog nödvändigt. Då blir den stora frågan hur Hans Göran Franck skall bära sig åt för att propagera och övertyga människorna om vår samhörighet med Europa – som han tydligen inte vill säga nej till.

Förste vice talmannen anmälde att Hans Göran Franck anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

Anf. 90 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Många har redan i debatten betonat betydelsen av det beslut vi skall fatta i dag och framhållit att det är det mest omfattande beslut som Sveriges riksdag har haft att ta ställning till. Jag måste erkänna att jag själv känner en viss fasa för att vi skall fatta ett sådant omfattande beslut i dag. I princip anser jag att inget organ borde fatta ett sådant beslut där nästan ingen kan överblicka helheten.

Jag tror på en utveckling av samhället som härstammar från ett organiskt framväxande. Med EES-avtalet kommer vi att förändra det svenska samhället på en mängd områden i ett slag. Det gör vi utan att vi egentligen haft en debatt som i någon större omfattning engagerat de svenska medborgarna. Det är först nu de senaste veckorna som debatten tagit fart. Det beklagar jag. Ett fåtal personer, experter och riksdagsledamöter har dock följt den här processen som pågått i flera år. Problemet med experterna är att de oftast bara är insatta i sina specialområden. Vem har helhetsbilden?

Trots att jag känner mig mycket tveksam till att fatta beslut på det här sättet så kommer jag ändå att rösta ja. Nu gäller det att ta ställning till den inre marknaden eller ej. Jag röstar ja därför att jag är positiv till principerna i avtalet som bygger på de fyra friheterna. Jag är positiv till att man river ner gränser och försvagar nationalstatens betydelse.

Nu handlar det inte bara om de fyra friheterna utan också andra friheter, t.ex. friheten att ta del av offentliga handlingar. Det handlar också om offentlighetsprincipen.

Sverige är unikt på det här området och har en mycket lång tradition. Redan 1766 antogs tryckfrihetsförordningen, som därmed är världens äldsta mer utförliga lag på tryckfrihetens område. Den ledde till att censur avskaffades förutom på det teologiska området. 44 år senare antog den svenska riksdagen 1810 års tryckfrihetsförordning, som fick karaktären av grundlag.

Risken är att vi genom EES-avtalet tvingas tumma på offentlighetsprincipen och ändra grundlagen. Det kan krävas att vi gör ett tillägg i förordningen. Jag anser inte att vi skall acceptera en inskränkning i offentlighetsprincipen.

Flera statsråd, bl.a. justitieministern, har i artiklar och uttalanden givit sken av att vi kan behålla offentlighetsprincipen. Reidunn Laurén skrev t.ex. i en artikel i Svenska Dagbladet den 10 oktober att visserligen skulle EG-direktiv när det gäller den personliga integriteten kunna sätta vissa krav, men det fanns ingen anledning att oroa sig över detta eftersom det pågick en debatt om denna fråga i Europaparlamentet. Sedan drog hon slutsatsen att det finns "ingen anledning att ta upp dessa frågor i de kommande medlemskapsförhandlingarna".

Det är sant att det har pågått en livlig debatt om förslaget till EG-direktiv om skydd för enskilda vid behandling av personuppgifter. Kommissionens förslag har diskuterats av parlamentet och nu finns ett reviderat förslag som överlämnades till ministerrådet i förra månaden. Rådet väntas fatta beslut i ärendet i slutet av 1993. Direktivet har tre års implementeringstid, dvs. det handlar om fyra år fr.o.m. nu. Då kan vi tvingas tumma på offentlighetsprincipen, om vi inte agerar kraftfullt redan nu.

Många EG-länder och även EFTA-länder förfasar sig över Sveriges of-

fentlighetsprincip och uppfattar den som en kränkning av den personliga integriteten. I många länder har man en helt annan tradition och ett betydligt mindre öppet samhälle än vad vi är vana vid. I EG-direktivet väger den registrerades intressen tyngre än det offentligas intresse. Det är där konflikten ligger.

EES-avtalet innebär inte bara att Sverige måste anpassa sig till EG:s nuvarande lagstiftning vad gäller EES-området. Genom den s.k. lagvalsparagrafen förbinder sig Sverige att även överföra kommande EG-direktiv till svensk lagstiftning. Därför är det viktigt att vi kritiskt granskar EG-direktiven vad gäller t.ex. personlig integritet.

Det står i förslaget till EG-direktiv att EG-länderna förbinder sig att inte utbyta information med länder som inte har en tillräckligt stark skyddslagstiftning vad gäller den personliga integriteten.

Med ett fritt flöde av varor, tjänster, personer och kapital följer också ett informationsutbyte. Det är här problemet uppstår.

Jag anser att det är angeläget att Sverige hävdar sin offentlighetsprincip, som under århundraden varit en mycket viktigt hörnsten i vår demokrati. Den kan inte bara viftas bort. Våra ansvariga ministrar och statsråd måste på ett helt annat sätt än hittills hävda denna princip. Ulf Dinkelspiel sade i morse att Sverige skall strida för väsentliga värderingar i det svenska samhället. Det tar jag som intäkt för att EG-ministern kommer att med all kraft hävda vår offentlighetsprincip i de kommande förhandlingarna.

EES-utskottet har inte enligt min mening tillräckligt kraftigt tagit ställning för att bevara vår offentlighetsprincip utan negligerar problemet. Man konstaterar bara att det inte finns någon grund för de farhågor som finns beträffande offentlighetsprincipen. Jag delar inte den uppfattningen. Det finns fog för de farhågor som t.ex. svenska journalister har när det gäller att få ta del av myndigheters handlingar.

Jag tycker inte att Sverige är världsbäst på allting, som man kan få intryck av när man hör vissa EG-motståndare argumentera för sina ståndpunkter. Jag tycker att vi också har mycket att lära av andra länder. Men när det gäller offentlighetsprincipen är Sverige ett föregångsland. Den måste vi slåss för! Detta är inte ett problem som är som en ballong, som man lätt sticker hål på.

Anf. 91 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Jag vill gärna säga till Ingela Mårtensson att jag tycker att det är värdefullt att hon så starkt understryker att vi skall slå vakt om svensk grundlag och inte minst de principer för offentlighet, tryckfrihet och annat som har att göra med informationsfriheten, som vi alla tycker är utomordentligt viktiga. Jag är säker på att de övriga ledamöterna i EES-utskottet delar min uppfattning i detta avseende.

I den granskning som riksdagens olika utskott har gjort av EES-avtalet har mycket klart framgått att avtalet på dessa punkter inte strider mot svensk grundlag. I propositionen har också framhållits att om det, mot all förmodan, skulle förhålla sig så att någon paragraf i EES-avtalet kunde komma i konflikt med någon paragraf i grundlagen, är det grundlagen som gäller.

EES-utskottet har i huvudsak stött sig i sitt yttrande på det som konstitu-

tionsutskottet har anfört. Det ligger också till grund för EES-utskottets inställning till kammaren på denna punkt.

Jag vill än en gång understryka att det i sak inte finns någon motsättning mellan å ena sidan det som Ingela Mårtensson sade här när det gäller kravet på och behovet av att slå vakt om svensk grundlag och å andra sidan det som ledamöterna i EES-utskottet anser. Jag är säker på att jag kan tala för allihop.

Anf. 92 INGELA MÅRTENSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag är medveten om att den debatt som har pågått i EG-parlamentet när det gäller EG-direktivet om personlig integritet har varit livlig. Det har inte varit fastslaget hur direktivet skall se ut. Nu har det kommit, helt nyligen. Det har kanske inte funnits möjlighet för EES-utskottet att ta med det i sin diskussion.

Det kommer att påverka Sverige på sikt. Det gäller även om vi inte har ett EES-avtal. Om vi skall ha ett informationsutbyte med länderna i EG, kommer det att kräva att vi har en skyddslagstiftning som de accepterar. Annars kommer vi inte att kunna delta i något informationsutbyte. Det är viktigt att vi uppmärksammar detta problem och slåss för de värderingar som vi tycker är väsentliga i det svenska samhället.

Vad jag ville säga i mitt anförande var att det är viktigt att våra företrädare i förhandlingar och de som uttalar sig utåt inte bara negligerar detta med offentlighetsprincipen och säger att det inte är något problem. Det är ett problem. Jag har kommit i kontakt med det genom att jag sitter i Datalagsutredningen. Där diskuterar vi en ny datalag. Det är ett reellt problem, hur vi skall tackla det hela.

Det är viktigt att vi alla slår vakt om offentlighetsprincipen, också utåt i debatterna.

Anf. 93 HADAR CARS (fp) replik:

Herr talman! Då är vi överens om att vi studerar problemet och behandlar direktivet i den ordning som det anländer.

Anf. 94 BJÖRN VON DER ESCH (m):

Herr talman! Låt mig inledningsvis konstatera att jag är positiv till ett EES-avtal. Vi ser emellertid hur en växande skepsis mot Sveriges anslutning till EG breder ut sig i landet. Jag tror inte att det i första hand beror på sympatier för nej-sidans argument. Det är snarare ett uttryck för en misstro mot ja-sidans sätt att hantera frågan.

Flertalet människor har uppfattat EG-problematiken som frågor gällande enbart friare utbyte över gränserna av vad slag det vara må. Ansvar för att det har blivit så vilar i hög grad på massmedia, som faktiskt ända fram till för en vecka sedan fokuserade allt intresse på snus och julglögg.

När man så anar att EG berör oerhört mycket mer i vårt samhälle börjar man ställa frågor. Svaren på dessa frågor har ofta uppfattats som ofullständiga eller undvikande. Om det finns någonting som får oss människor att bli misstänksamma och motsätta oss förändringar, så är det känslan av att vi undanhåller information.

Jag skall bara ta ett exempel. Jag väljer också frågan om offentlighetsprincipens vara eller icke vara. Den debatten kretsar nästan uteslutande kring sekretessen i EES-förhandlingarna. Men offentlighetsprincipen berör ett mycket större område i vårt samhälle än bara EES-förhandlingarna.

De principer som gäller inom EG i fråga om offentlighet, meddelarskydd, sekretess osv. skiljer sig från vad vi tillämpar. Om detta är bra eller dåligt ur svensk synpunkt kan man inte tvärsäkert uttala sig om utan att känna till bakgrunden till förhållandena inom EG. Gör vi det, kommer många av oss att ha förståelse för EG:s principer.

Vår offentlighetsprincip utgår från att det allmännas insyn prioriteras framför skyddet för den personliga integriteten. Eftersom statens intressen förutsätts vara legitima och överordnade den enskildes intresse, anser vi det helt naturligt att det allmänna har långtgående insyn i privata förhållanden och att dessa uppgifter får ges offentlighet. Det är en uppfattning som är starkt präglad av de gångna 60 årens socialistiska tänkande.

Uppgifter om den enskildes inkomst, förmögenhet, utbildning, förekomst i straffregister, religionstillhörighet, familjeförhållanden osv. ges offentlighet sedan de registrerats i taxeringskalendern, kyrkobokföringsböcker och dylikt.

Inom EG har man lärt en annan läxa, nämligen att den goda staten kan vara synnerligen ond. Hitler, Stalin och Mussolini utsatte miljontals människor för obeskrivlig brutalitet. Deras regimer utnyttjade statsmaktens insyn i medborgarnas privatliv på ett sätt och för ändamål som saknar motstycke i Europas historia.

En påminnelse om hur lätt detta kan upprepas fick vi när Stasis arkiv blev kända. Att de innehåller uppgifter om hundratals svenskar, sammanställda med hjälp av våra offentliga register, vill vi inte låtsas om. Ändå är det bara några år sedan våra flygvapenpiloter uppvaktades av polska tavelförsäljare.

Hos EG:s grundare var den bärande tanken att man till varje pris måste förhindra att 1900-talets grymheter mot enskilda individer kan upprepas. EG-rättens fundament, dvs. Romtraktaten och Konventionen om de mänskliga rättigheterna, tjänar just det syftet. Till skillnad från hos oss får därför inom EG allmänintresset, dvs. statens intresse stå tillbaka för skyddet av den enskildes integritet.

Jag är övertygad om att flertalet svenskar delar EG:s syn på den personliga integritetens värde framför statsmaktens insyn. Därmed måste man emellertid *också* acceptera en annan avvägning mellan offentlighet och sekretess än den vi vant oss vid.

Min motion tar fasta på den rättsosäkerhet som kommer att råda inledningsvis, sedan EES-avtalet trätt i kraft. Svenska lagar kommer att stå i strid med EES-bestämmelser, och ingen vet säkert vad som egentligen gäller, eftersom EES-lagen är, vågar jag säga, synnerligen oklar på avgörande punkter. I motionen yrkas att ingen skall kunna straffas enligt svensk lag därför att han följt EES-bestämmelserna.

Utskottet har avstyrkt motionen med hänvisning till EES-lagens 5 §, den s.k. lagvalsregeln. Den säger att EES-lagen tar över annan svensk lag. Av förarbetena framgår emellertid att detta inte gäller i fråga om grundlagen.

Den första versionen av lagvalsregeln underkändes av lagrådet. Den nu

gällande versionen är i sak identisk med den ursprungliga. Denna senare version har inte granskats av lagrådet och följaktligen heller inte godkänts av lagrådet.

För att EES-avtalet skall kunna uppfyllas, krävs att Sverige gör ändringar i grundlagarna. Detta är omöjligt av tidsskäl. Utskottet hävdar att enligt EES-avtalets protokoll 35 fordrar avtalet inte "att någon normgivningskompetens" – dvs. lagstiftningskompetens – "överläts till EES-institutioner". Med andra ord: Ingen skall kunna tvinga Sverige att ändra sina grundlagar.

Detta är emellertid halva sanningen. Av protokoll 35 framgår nämligen dessutom att Sverige förbinder sig – jag understryker förbinder sig – att om nödvändigt ändra även grundlagarna.

Skillnaden mellan att avtalet *tvingar* oss eller att vi *förbinder* oss att ändra grundlagarna är i praktiken obefintlig.

Mest anmärkningsvärt är emellertid att protokoll 35, trots allt resonemang omkring det, över huvud taget inte införlivats genom EES-lagen. Alltså kan ingen åberopa protokoll 35 inför svensk domstol.

Vad som skett är således, att när man insett att Sverige inte kan uppfylla en av EES-avtalets mest fundamentala bestämmelser, har man helt enkelt ersatt den med en hemmagjord lagvalsregel som inte ens lagrådet godkänt.

Jag menar att detta om något bäddar för framtida rättstvister.

Anta att en svensk journalist publicerar hemligt material som drabbar person eller företag i Tyskland. Den som har drabbats åberopar EG-rätten och kräver att journalist och uppgiftslämnare ställs inför rätta.

Svenska staten hävdar att svensk grundlag inte tillåter detta. Då hävdar motsidan att EES-bestämmelsen gäller i Sverige, med hänvisning till protokoll 35, varpå Sverige förklarar att protokoll 35 aldrig införlivats. Jag tror att var och en kan ana hur den processen slutar.

Eller anta, som vi hörde nyss, att en tidning utser en i England bosatt till ansvarig utgivare. Detta är icke tillåtet enligt svensk grundlag. Enligt EES-bestämmelserna skall det vara tillåtet.

Jag menar att detta är något att tänka på i det fortsatta EG-arbetet. Såväl journalister, uppgiftslämnare som alla andra kommer att tvingas följa EG-rättens bestämmelser, även när de strider mot svensk lagstiftning. Det är ju om detta hela EG/EES handlar.

Eftersom vi inte hinner ändra våra grundlagar innan EES-avtalet träder i kraft, måste medborgarna skyddas på annat sätt, till dess grundlagsändringar har genomförts.

Jag hemställer beträffande lagvalsregel att riksdagen med anledning av motion 1991/92:E3 och med avslag på motion 1991/92:E8, yrkande 2, dels antar 5 § i regeringens förslag, dels hos regeringen begär förslag till bestämmelse om straffrihet i enlighet med vad som anförts i motion 1991/92:E3.

Anf. 95 MONICA ÖHMAN (s):

Herr talman! Jag tänker ta kammarens tid i anspråk några minuter för att säga några ord om jämställdheten och kvinnorna. Ian Wachtmeister sade för ett par timmar sedan att han skulle prata om kvinnor, men jag tycker inte att det blev så speciellt mycket av det. Det blev något om den där franska kvin-

nan, och sedan övergick han ganska snabbt till snus, alkohol, ölburkar och allt vad det var.

Men Ian Wachtmeister, som inte är här just nu men som brukar vara väldigt kritisk mot att ledamöterna inte är i kammaren, kan känna sig helt lugn, för i de flesta av riksdagens partier är vi ganska många kvinnor som hittills har bevakat och även fortsättningsvis kommer att bevaka kvinnornas intressen i olika politiska frågor.

Herr talman! EES-utskottet har vid en offentlig utfrågning den 20 augusti tagit upp just frågan om jämställdhet. Det vi kanske mest tar upp i dagligt tal när det gäller jämställdheten är kvinnornas möjlighet till arbete och till social service i form av exempelvis barnomsorg och äldreomsorg som förutsättning för att kunna arbeta utanför hemmet. Vi tycker nog alla att det belystes ganska väl vid utfrågningen.

Det framkom att såväl kvinnor som män kommer att få tillgång till den inre marknaden som arbetsfält, sedan Sverige har undertecknat EES-avtalet. Däremot kan man nog anta att kvinnorna inte kommer att utnyttja den möjligheten i samma omfattning som männen. Det hänger ofta samman med de traditionella könsrollerna, exempelvis att kvinnor tar ett större ansvar för barnen.

Kvinnor är ofta mycket beroende av en väl utbyggd och fungerande gemensam sektor. Dels är det många som har sitt dagliga värv inom den gemensamma sektorn, dels är man beroende av t.ex. barnomsorg för att kunna arbeta.

I vilken mån den sociala servicen skall finansieras med offentliga medel, liksom om verksamheten skall bedrivas i privat eller offentlig regi, är helt och hållet en inrikespolitisk fråga. Det finns inga EG-föreskrifter om detta, och EES-avtalet innebär inte någon harmonisering när det gäller skatte-, familje- eller socialpolitik.

Det är många som anför att Sverige genom EES-avtalet sannolikt får en bättre samhällsekonomi, vilket i sig är en förutsättning för att behålla och utveckla den svenska välfärden. Det är då i sin förlängning också positivt för kvinnorna.

I EG:s medlemsländer ökar just nu andelen kvinnor som förvärvsarbetar. Man kan säga att utvecklingen ganska mycket liknar den som vi har haft på svensk arbetsmarknad de senaste decennierna. Det finns också ett stort intresse ute i Europa för svenska erfarenheter av jämställdhet. Samarbete kan helt klart ge oss nya erfarenheter och impulser för vårt eget fortsatta jämställdhetsarbete.

Utifrån vad utskottet har kunnat inhämta betyder inte ett svenskt tillträde till EES-avtalet att kvinnornas situation i Sverige och jämställdhetsarbetet kommer att påverkas negativt. Men naturligtvis är det fortfarande på det sättet att utvecklingen beror helt på våra egna ambitioner på området.

När man möter kvinnor ute i vardagen, märks det att det finns en stor osäkerhet. Det finns en oro för framtiden. Hur blir det med jobben? Hur blir det med barnomsorgen? Kommer vi att tvingas tillbaka till hemmen till oavlönat arbete? Det är ganska vanliga frågor som man möter. Den oron tycker jag att vi måste ta på allvar.

Man har också svårt att skilja på EES, EG, EU och allt vad det nu kan

vara. Det är inte konstigt att det är på det sättet. Men jag anser att det är allas vår gemensamma uppgift att föra ut informationen om vad EES verkligen innebär för kvinnorna.

Jag vill rikta en uppmaning till regeringen. I anslutning till EES-avtalet har EFTA-länderna kommit överens om bildandet av vissa nya institutioner som kommer att få en viktig uppgift såväl för det interna samarbetet inom EFTA som för samarbetet med EG inom EES-avtalets ram. Jag anser att det är viktigt att dessa nya institutioner får en jämn könsfördelning.

Det är viktigt att få med både kvinnors och mäns erfarenheter i det arbetet. Det är faktiskt också en symbolisk fråga. Eftersom det ofta är kvinnor som känner oro och osäkerhet, är det viktigt för kvinnor att veta att det finns en stor andel kvinnor med i det fortsatta arbetet.

Herr talman! Låt mig avslutningsvis beröra något som Gudrun Schyman sade på förmiddagen. Hon talade om arbetsmarknadspolitiken och arbetsrätten, och eftersom jag tycker att det är två områden som har ganska stor betydelse för kvinnorna vill jag ta upp den delen.

Gudrun Schyman var kritisk mot att arbetsmarknadsutskottet inte hade tittat på konsekvenserna för arbetsmarknadspolitiken och arbetsrätten i arbetet med EES. Men om man nu tar sig tid att läsa propositionen, arbetsmarknadsutskottets yttrande och EES-utskottets betänkande, skall man finna – det står ganska tydligt och klart – att vi inte behöver ändra inriktning på vare sig arbetsmarknadspolitiken eller arbetsrätten för att delta i EES-samarbetet.

Jag anser faktiskt att vi som svenskar skall stå upp för det vi har åstadkommit på det området. Vi skall stå rakryggade i förhandlingarna om ett medlemskap med krav om att få behålla den svenska modellen. Men i dag tar vi inte ställning till det, utan i dag tar vi ställning till EES-avtalet, och i det kan inte jag se att det finns något hinder på de här områdena. Därför tycker jag att Gudrun Schyman gjorde ett litet övertramp.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 96 PER STENMARCK (m):

Herr talman! Det betänkande från EES-utskottet som vi nu behandlar är förmodligen ett av de mest omfattande som någonsin har lagts på riksdagens bord. Vidden av det och betydelsen av det har tidigare framförts under den här dagen. Odiskutabelt kommer också detta EES-avtalet att få stor betydelse för oss alla.

Jag kan mycket väl förstå att det finns en tveksamhet hos många människor inför det som är nytt, och många klagar på bristande information. Det är nog inte utan att det krävs ett ökat engagemang i Europafrågan och att fler ställer upp och förmedlar den information som verkligen finns.

Från att känna tveksamhet till att säga nej är, som jag ser det, steget långt. Ledamöterna i denna riksdag kan knappast klaga på bristande information, även om ärendemängden har varit mycket stor.

Herr talman! Man kan ställa frågan vad nej-sidan egentligen vänder sig emot. Är det ungdomars rätt att studera i andra länder? Är det allas vår rätt att söka arbete och bostad inom ett mycket stort område? Är det vår rätt att

pensionera oss i något annat land och ta med oss de sociala förmåner som vi har arbetat ihop under ett yrkesverksamt liv? Är det möjligheten att utnyttja förutsättningarna att komma in på en omfattande marknad för offentlig upphandling? Är det friheten för människor och varor att röra sig över gränserna? Är det faktumet att vi får en gemensam konkurrenspolitik för en mycket stor del av Europas stater? Är det fel att vi får samma positiva effekter här i Sverige som andra länder i Europa får?

Jag tror trots allt inte att det är särskilt många som säger nej till allt detta. För de allra flesta framstår det förmodligen som en självklarhet att när allt detta växer fram som något fullkomligt naturligt i Europa i övrigt, skall inte Sverige stå utanför. Vi skall vara med, och även vi skall ha möjlighet att påverka den vidare utvecklingen. Därför skall vi nu ta ett första steg närmare EG.

Jag kan förstå att det finns en tveksamhet inför olika delar i ett avtal som är så omfattande som detta. I denna riksdag har vi faktiskt också en skyldighet att se till helheten. Jag tycker att det finns åtskilliga brister. Debatten har fokuserats kring frågor av teknisk art och frågor som knappast borde kunna påverka en positiv syn på helheten.

Därför behandlar vi här ett betänkande som i alla väsentliga grundvalar är enigt i sin inställning till helheten. Vi har kanske mer att vinna på detta avtal än vad de flesta andra länder har. Vi är mer utlandsberoende än de flesta. Med EES-avtalet uppnår vi en lång rad fördelar. Vi får bl.a. tillgång till en marknad för offentlig upphandling. Det innebär åtminstone två mycket stora fördelar för oss om vi fullt ut kommer in på denna marknad.

Vi har för det första ett antal stora företag som är verksamma på just denna marknad. EES-avtalet skapar bättre förutsättningar för dessa företag att verka på den här marknaden. För det andra uppgår enbart den kommunala upphandlingen till mycket stora belopp årligen. En offentlig upphandling inom ett så stort område som EES innebär ger ökad konkurrens. Varje procentenhet som de kommunala upphandlingskostnaderna minskar med, kommer att medföra mycket stora vinster för oss.

Det har ställts många frågor om hur stora de totala vinsterna av ett EES-avtal kommer att bli. Det är naturligtvis inte särskilt lätt att svara på det. De viktigaste vinsterna, som jag ser det, är inte av sådan art att de direkt kan bedömas i ekonomiska termer. De finns i stället i själva begreppet gränslöshet. Dagens debatt har handlat alldeles för litet om dessa effekter av gränslösheten: Ett ökat utbyte över dagens gränser, möjligheten att studera i andra länder, en akademisk arbetsmarknad där akademiska examina så småningom skall bli godkända inom hela EES-område samt samarbete inom forskning och utveckling. Att dagens debatt hittills inte har berört dessa frågor så mycket hoppas jag är ett tecken på att vi är helt överens på det här området. Det är detta som i ordets verkliga bemärkelse skapar ökad välfärd för oss alla.

Det finns också förutsättningar för ekonomiska vinster. Det har tidigare under dagen debatterats hur stora dessa vinster är. Att det uppstår fördelar av själva samarbetet är nog helt klart. Men vinsterna uppkommer inte av sig själva. Detta tror jag att man skall ha klart för sig, och detta påpekas också i EES-utskottets betänkande. Avtalet skapar förutsättningarna. Vinsterna

uppkommer inte utan att vi utnyttjar dessa förutsättningar på ett positivt sätt.

Politiker inom EG talar ofta om utvecklingen som en dynamisk process, en ständigt pågående förändring. Det är precis vad det gäller. För EG:s del började den här utvecklingen för ungefär 45 år sedan. För Sverige gäller det nu att ta ett avgörande steg på vägen i denna utveckling. EES-avtalet gör oss delaktiga i denna dynamiska process. Det ger oss förutsättningar att få nytta och glädje av det positiva som EG står för. Det ger oss också en möjlighet att bidra på sådana områden där vi är framstående. Det ger oss en möjlighet att vara med och forma den framtid som är gemensam för Europas folk.

Om vi står utanför är vi beroende av besluten, utan att kunna påverka dem. Om vi är med är vi också beroende av besluten, men vi kan göra vår stämma hörd. Just därför är det så viktigt att EES-avtalet bara blir det första steget på vägen mot ett fullt medlemskap. EES-avtalet ger oss större möjligheter än vad vi har i dag att påverka besluten. Men först när vi är fullvärdiga medlemmar har vi det inflytande som vi rätteligen skall ha. Innan dess står vi utanför en gemensam jordbrukspolitik med frihandel även på livsmedelsområdet. Innan dess är vi inte med i den öppna gränslösa marknaden. Innan dess är vi inte med i de sammanhang där många av de avgörande besluten fattas. Vi kommer inte att vara med i EG:s ministerråd. Vi har ingen representant i EG-kommissionen. Vi väljer inga EG-parlamentariker. Det är det pris som vi får betala om Sverige inte är fullvärdig medlem.

Just därför är EES-avtalet så viktigt. Det är ett första steg på vägen. Det är viktigt att vi tar det steget, men det är lika viktigt att vi också är beredda att ta nästa steg. Först därigenom får vi delta i en process där gränserna mellan Europas länder rivs. Att behålla det som är unikt svenskt i ett alltmer gränslöst Europa, är förhoppningsvis, herr talman, allas vår framtid.

Anf. 97 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 98 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Under de senaste dagarna har det påståtts i pressen att svenskarna inte vet någonting om EES-avtalet och att riksdagsledamöterna är okunniga om vad de skall besluta om.

Jag tycker att det återigen finns anledning att peka på att den här frågan har diskuterats påtagligt under de senaste fyra åren. Det är också ett faktum att sakfrågorna har varit kända och att materialet som det rör sig om har varit känt och tillgängligt för alla. Det har ju handlat om att på ett smidigt sätt "kopiera" en stor del av EG:s regelverk för att kunna delta i den inre marknaden. Avtalet i sin helhet har varit tillgängligt och offentligt under ett helt år. En debatt har pågått i media och i organisationer. Jag har liksom flera av mina kolleger varit ute på många konferenser, seminarier och möten av olika slag och talat om just detta. Folk har ställt mängder med frågor. Att då en vecka före beslutet komma och påstå att medborgarna inte fått veta någonting och att riksdagsledamöterna är okunniga är faktiskt ingenting annat än lögnaktigt.

Det förhållandet att många ändå anser att de inte fått tillräcklig information är någonting som vi måste ta till oss. Vi måste ställa frågan: Varför har så få brytt sig om att ta reda på någonting om detta eller ta till sig den information som getts? Man har faktiskt haft minst ett år på sig att i detalj studera det avtal som vi skall fatta beslut om i dag.

Plötsligt påstås det också att avtalet skulle strida mot grundlagen. Avtalet har granskats av lagrådet, KU och en lång rad jurister, som kommit fram till att detta inte är fallet. När ett sådant påstående kommer så sent som två dagar innan beslut om avtalet skall fattas, trots att debattören haft ett helt år på sig att belysa frågan, ger det onekligen misstanken att debattören har andra bevekelsegrunder än omsorg om avtalets grundlagsenlighet.

Med hänvisning till vad Björn von der Esch sade tidigare i dag tycker jag att det finns anledning att erinra om att vid den gemensamma offentliga utfrågning som EES-utskottet och konstitutionsutskottet hade meddelade hovrättspresident Bo Broomé, som tidigare varit en mycket stark kritiker till EES-avtalet, att han för sin del nu var övertygad om att det inte fanns någon motsättning mellan EES-avtalet i dess nuvarande utformning och den svenska grundlagen.

Jag tänkte fortsätta mitt anförande med att tala om de fyra friheterna ur den enskilda människans synvinkel, dvs. våra möjligheter att ta del av det som man i EG-länderna talar om som ett medborgarnas Europa.

Jag tycker att man skulle kunna likna medborgarnas Europa vid ett kalejdoskop – ni vet ett sådant där rör som är fyllt med speglar och olikfärgade glasbitar och där ständigt nya och skiftande visioner kommer fram när man vrider kalejdoskopet. Det finns dock ett villkor för att man skall få se alla dessa fantastiska bilder, och det är att man faktiskt måste göra någonting själv. Likadant är det med medborgarnas Europa.

Vill vi ta del av alla de fantastiska möjligheter som 19 länder erbjuder oss måste vi vara intresserade och ta initiativ. Man kan, som bakåtsträvarna och nejsägarna vill, sitta ner och vänta. Men då kommer man naturligtvis inte att märka så mycket av medborgarnas Europa. Men är man nyfiken på livet och vill pröva nya möjligheter, lära känna nya kulturer och vara med och utveckla det nya Europa – ja, då finns alla verktygen, och det är bara att ta för sig.

Först och främst har vi den fria rörligheten för personer.

Plötsligt öppnar sig en arbetsmarknad för oss i 19 länder med 160 miljoner invånare. Överallt har vi möjlighet att ta ett jobb. Överallt kan alla ungdomar studera med hjälp av de studiemedel de har med sig hemifrån. Så snart förkunskaperna räcker, står alla studiemöjligheter öppna för oss. Nog är väl det fantastiskt!

Vilken pensionär som helst i Sverige kan ta med sig sin pension och bosätta sig i vilket som helst av de 19 länderna. Nog är väl det en fantastisk möjlighet!

Också när det gäller friheten för varor anser jag att vi måste se den fria rörligheten ur den enskilda människans synvinkel. De nya reglerna innebär verkligen att man stärker den enskilda konsumentens ställning.

Det står i dag i Svenska Dagbladets näringslivsbilaga att EES-avtalet kommer att innebära en kulturchock för de svenska företagen. Ja, det kommer

det att göra. Vad man inte säger någonting om är att detta faktiskt är en enorm möjlighet för de svenska konsumenterna. Nu måste företagen börja se saker och ting ur konsumenternas synvinkel. Konkurrensreglerna gäller hela tiden skydd för den enskilda konsumenten. Bort med prisöverenskomelser och karteller! Här är det den enskilda konsumentens skydd som värnas.

Den ökade konkurrensen ger lägre priser och bättre säkerhet.

Även i övrigt blir det ett bättre konsumentskydd. Det gäller säkerheten på olika områden. Det gäller leksaker, vissa kemikalier, vissa farliga ämnen, innehållsdeklaration för kosmetiska, och det gäller hushållsmaskiner – på alla dessa områden får konsumenten en bättre säkerhet.

Sist men icke minst måste vi garantera säkerheten hos maskinerna på arbetsplatserna. Att tillverkaren av maskinerna måste garantera säkerheten klarar inte svenskarna, utan vi har fått ett extra år på oss för att kunna motsvara detta krav.

Det görs många raljerande uttalanden, och man gör sig löjlig över de detaljerade regler som faktiskt måste finnas om 19 länder skall kunna hantera saker och ting på samma sätt. Man måste då skriva ned på papper vad det är som gäller – det räcker inte med att utfärda rekommendationer, eftersom kultur, vanor och traditioner är så olika i de 19 länderna.

Först var det de krökta gurkorna som man gjorde sig lustig över. Men den regeln har vi i Sverige också. Om man vill ange att gurkor är av första sortering, skall gurkorna vara raka. I Danmark har man haft denna regel sedan 1927.

I somras kom det nya signaler som man upprördes över. Det gällde då säkerhetsregler för kondomer. Många frågade då om vi inte ens skulle få ha kondomerna i fred i resp. länder.

Jag tycker att det finns anledning att tänka efter. Bakom varje sådan här regel finns i allmänhet en mycket allvarlig anledning. I det här fallet gällde det aidshotet. Med tanke på att hundra tusentals ungdomar reser över gränserna i hela Europa hade man gjort säkerhetstester. Det visade sig att i somliga länder gick kondomerna sönder i 50 % av fallen. Som tonårsförälder är jag ganska tacksam för att man ställer upp gemensamma säkerhetskrav också på detta område.

Det har också talats om den offentliga upphandlingen. Även här gäller det den enskilda konsumenten. Nu måste kommunerna ta in anbud och kanske inte göra första bästa affär, som kanske gynnar de egna mest och som man får betala ett högre pris för. På de håll där man redan har denna regel har det visat sig att kommunerna har kunnat sänka sin kostnader med mellan 5 och 50 %. Det skall vi väl vara tacksamma för – det gynnar oss som skattebetalare, och de svenska företagen får tillgång till anbud som gäller 12 miljarder kronor varje dag.

Jag skulle vilja sticka hål på ett par myter som cirkulerar när det gäller maten. Man säger att vi nu får nöja oss med så mycket lägre krav, eftersom det blir minimikrav. Det senaste exemplet gällde leverpastej, och tidigare var det Kalles kaviar som inte innehöll tillräckligt mycket rom för att få kallas kaviar.

Det är emellertid inte så, att vi behöver nöja oss med minimireglerna. Om

jag som konsument inte köper den pastej som inte innehåller en viss mängd lever, om jag som konsument vägrar att köpa en vara där jämförpris inte är utsatt eller vägar att köpa bröd för vilket bakdag inte anges, då rättar sig producenterna efter detta. Det är bara för mig som konsument att kräva detta. Vem som helst som åker till Danmark kan se att där finns bakdag utsatt på vartenda brödpaket därför att konsumenterna kräver detta.

Det finns ett område där konsumenter många gånger upplever oro och ställer frågor. Det rör sig om många EG-länders djurhållning, som en del är oroliga för. Vi har också skäl att vara oroliga. EG-länderna har inte samma regler som vi för djurhållningen. Men genom EES-avtalet kan vi inte påverka detta, utan det är genom ett medlemskap vi kan påverka. Sedan finns det också anledning att titta på hur vi själva följer lagarna. Så sent som i förra veckan stod det i tidningen Land att man är oerhört orolig över att svenska fjäderfäodlare inte följer fjäderfälagen, utan hönsen har det alldeles för trångt.

Herr talman! Jag måste be att få dra över min tid litet grand, eftersom jag har en del av mitt anförande kvar. Jag ber om ursäkt.

Jag skulle vilja avsluta med att tala litet grand om kvinnornas arbetsmarknad och jämställdhet. Också på detta område finns en rad myter, som cirkulerar och som det finns anledning att slå håll på.

Man säger att deltidsarbete är vanligast i EG-länderna. Det är inte sant. Det finns en alldeles ny forskarrapport från två forskare i Stockholm, som har undersökt detta. Deltidsarbete är vanligast i Sverige. 37,7 % av de svenska kvinnorna deltidsarbetar, medan det i hela EG-området bara är 28 % av kvinnorna som deltidsarbetar. Det land bland EG-länderna där deltidsarbete är vanligast är Danmark. Forskarna fann att det framför allt är svenska kvinnor som väljer deltidsarbeten eller sektorer på arbetsmarknaden där det är lättare att få deltidsarbete.

Det finns också en del, framför allt inom Vänsterpartiet, som i debatten brukar hävda att EG-kvinnor framför allt finns i "atypiska arbeten". Sedan slår de folk i huvudet med uttrycket "atypiska arbeten". Man frågar sig då: Vad sjutton är "atypiska arbeten"?

När man tittar litet närmre på det visar det sig att det är i princip alla arbeten som inte utförs mellan nio och fem måndag-fredag. Man kan då se sig om i sin egen omgivning och se hur många som har sådana arbeten. Jag själv har aldrig haft ett nio-fem-jobb. Jag har barn som jobbar deltid, alltså har atypiska arbeten. Jag har en måg som jobbar skift och därmed också är atypisk. Jag har släkt som är egna företagare och bönder. De har heller aldrig haft ett nio-fem-jobb. De är också atypiska. Jag har goda vänner som arbetar med hemdator. De är också atypiska. I det här huset finns det inte en människa som har ett typiskt arbete, utan här följer alla rytmen i det arbete som utförs i kammaren.

Jag tycker snarast att man skall tänka på att detta med atypiska arbeten i stället är ett uttryck för den moderna människans krav på flexibla arbetstider under skilda perioder i livet.

Det sägs också att ensamstående mödrar har det förfärligt inom EG. En bekant till mig har under många år arbetat i flera EG-länder. Hon är ensamstående med barn. Hon säger att hon aldrig har haft så svårt att få pengarna

att räkna till som i Sverige. Under en period jobbade hon i Österrike. Hon är sekreterare på mellannivå, har inga speciella uppgifter utan jobbar i ett vanligt företag. Hon tjänar 36 000 kr i månaden, har en dag ledigt per månad för familjeangelägenheter, lägre avgift på kollektivtrafiken, hyresbidrag, osv. Det är alltså inte så nattsvart som somliga vill göra gällande.

Orsaken till att färre kvinnor i EG-länderna är sysselsatta i förvärvslivet är i stället att arbetsmarknadsinträdet för många kvinnor i EG-länderna hindras av den sortens skattelagstiftning som vi hade innan vi blev särbeskattade. Det är alltså av ekonomiska skäl fråga om en hög tröskel att ta sig över innan kvinnorna kan gå ut på arbetsmarknaden.

Herr talman! Det finns en nackdel med EES-avtalet, och det är att avtalet ger för litet inflytande över den framtida utvecklingen. För en gammal demokrati som Sverige är det självklart att vi skall vara med vid de bord där besluten fattas och där inflytandet utövas. EES-avtalet är ett bra första steg, men medlemskap måste till för den ekonomiska utvecklingen, för miljöns skull och för freden och säkerheten.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till hemställan i EES-utskottets betänkande.

Anf. 99 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Det är vår avsikt att försöka färdigbehandla detta ärende under denna dags plenum. Om det skall finnas någon möjlighet att klara detta får jag be de ärade talarna att hålla sig inom den anmälda tidsramen, annars får vi skjuta slutbehandlingen av ärendet till i morgon.

Anf. 100 KARIN STARRIN (c):

Herr talman! De övergripande motiven till att vi från svensk sida skall säga ja till EES-avtalet är att vi vill visa vår klara ambition, vår starka vilja att vara offensiva, att vi på ett offensivt sätt successivt vill förbättra Sveriges förutsättningar att utvecklas vidare.

Tillgången till den inre marknaden är oerhört viktig. När jag har satt mig in i frågan har jag bedömt vad de olika fyra friheterna verkligen innebär. Flera av debattörerna har ju vänt ut och in på fördelarna utifrån vad friheterna innebär. Jag tänkte mer konkret gå in på några frågeställningar som har betytt väldigt mycket för mig och för min ståndpunkt just inför EES-avtalet.

En fråga är: Hur påverkas regionalpolitiken? Vi i Sverige betonar att det är oerhört viktigt att vi aktivt kan bedriva en regionalpolitik, att vi kan ta bort konkurrenssackdelar. Vad säger då avtalet? Jo, det säger precis samma sak. Vi kan fortsätta att bedriva vår egen regionalpolitik. Det säger t.o.m. att vi *skall* fortsätta att bedriva vår egen regionalpolitik.

Nästa steg blir att fråga sig vilka krav vi behöver ha inför EG-förhandlingarna, och naturligtvis skall den här aspekten vägas in även i det sammanhanget. Det är ju då vi kommer till nästa nivå i den regionalpolitiska frågeställningen: Kan vi få del av EG:s kvoter? Kan vi eventuellt få del av EG:s strukturfonder? Jag kan svara ja på de båda frågorna. Men observera: det är fråga om nästa steg.

Det vi i dag tar ställning till är EES-avtalet, och där framgår det klart att

vi kan fortsätta att ha våra stödområden, att vi kan fortsätta att ha differentierade arbetsgivaravgifter och att vi kan fortsätta att bevilja transportstöd. Snedvrider då inte detta konkurrensen? Villkoret för EG-länderna är nämligen att det inte får bli fråga om någon snedvridning av konkurrensen. De kraven har vi ju också själva i Sverige. Ungefär 90 % av det stöd som vi själva i dag utger uppfyller EG:s krav. Alltså kan vi ta bort oron inför att vi inte längre kommer att kunna bedriva en aktiv regionalpolitik.

Hur blir det då med de små och medelstora företagen? Vi betonar ju mer och mer betydelsen av de olika näringsaktiviteter som bedrivs i små och medelstora företag. Det är ett viktigt ben i svenskt näringsliv i dag. I avtalet kan vi läsa att man i EG-länderna gör precis samma sak. De små och medelstora företagen måste stimuleras. Vi måste undanröja hinder som försvårar för små och medelstora företag att kunna vara konkurrenskraftiga.

Vi får nu tydliga möjligheter att ta del av fördelar som EG redan har jobbat fram på just det här området. Jag vill påstå att den betydande näringsgren som turismen utgör har en högre status inom EG-länderna. Det är något för oss i Sverige att ta efter. Här finns en stor potential att utveckla nya viktiga arbetstillfällen.

EG har utarbetat en aktionsplan med riktlinjer för en gemenskapspolitik. Hur påverkar EES-avtalet situationen för oss kvinnor? Som bl.a. Monica Öhman har sagt vet vi att det finns en mycket stor oro bland kvinnorna. Den måste vi ta på allvar. Oron rör frågor som: Hur blir det med den sociala tryggheten, jämställdheten och den offentliga servicen? Jag vill understryka att EES-avtalet inte innebär någon harmonisering av skatte-, familje- och socialpolitiken. Inga EG-lagar i sig kan ta ifrån oss det vi har uppnått i Sverige. Vi skall fortsätta att utveckla våra jämställdhetsprogram. Vi kan dra lärdom av vad gemenskapens tredje jämställdhetsprogram säger: Vi skall utveckla och intensifiera stöd för olika åtgärder som direkt eller indirekt ger kvinnor större möjligheter till sysselsättning.

Jag skall hålla tiden, herr talman. Jag vill bara säga att vi måste respektera den oro och den osäkerhet som många känner. De känslorna måste vi möta med ökad insikt och kunskap. Man löser inte upp frågetecknen bara genom att säga nej. Därför säger jag ja till det här betänkandet.

(Applåder)

Anf. 101 HANS ANDERSSON (v):

Herr talman! Det här är en lång och svår debatt, tycker jag. Jag är ganska ny här i kammaren och jag har läst på så gott jag kan, men jag tycker ändå att det är svårt.

Vissa debattörer har en bra ton. Jag tycker att Hans Gustafssons inlägg var viktigt. Andra har en mindre bra ton, även om de själva uppfattar sig som lustiga kurrar, såsom Nic Grönvall. Jag tycker att både Nic Grönvall och statsrådet Dinkelspiel i vissa fall var otidiga mot Vänsterpartiets representant Gudrun Schyman under den första delen av debatten.

Jag tillhör dem som tycker att den här debatten är väldigt svår, eftersom den är en del av en fortgående process där vi har drivits in i en integration – till stora delar bra, till andra delar mindre bra. Det sätt det har skett på är icke legalt, icke politiskt, utan i hög grad styrt av marknaden. I många fall

innebär frihandelsavtal ekonomiska fördelar för parterna. Det är helt uppenbart att det finns ekonomiska fördelar även i EES-avtalet.

Man kan värdera det på olika sätt. Jag tror t.ex. att reglerna om offentlig upphandling kan betyda mycket. Men många av de svenska företag som är starka på det området har ju faktiskt gått före och placerat sig i Europa. De är redan genuint multinationella i den meningen att de finns i varje land.

Vitbokens 8 § säger att mänskliga och materiella resurser samt kapital och investeringar skall kanaliseras till de områden där de kan utnyttjas bäst ekonomiskt. Jag tror inte att det blir så vanligt att arbetskraften förflyttas. Det är inte det som kommer att bli den stora frågan. Det är snarare fråga om att kapitalet kommer att förflyttas dit där det ger bäst avkastning. Den integrationen är redan på gång.

Ibland säger man, som Percy Barnevik brukar göra, att det handlar om snus- och torskkvoter och ironiserar litet över att det förs en demokratisk debatt om dessa frågor. Jag tror att frågorna inte så mycket handlar om snus, utan om demokrati och makt. Jag tror att just den frågan är viktig, och jag vill lyfta fram den i mitt inlägg.

Relationen mellan arbete och kapital är en relation som handlar om en maktkonflikt – det har den alltid gjort – i olika stater och i ett europeiskt perspektiv.

Arbetarna har kämpat för att få mer inflytande, för att få trygghet, för att ge individuella arbetare skydd i dåliga arbetsmiljöer, för att få rättigheter – man har kämpat mot social dumpning i olika former.

Kapitalet har kämpat för att få frihet, frihet att agera hur man vill med sina varor och sin valuta, att etablera sig var man vill, att självt bestämma människornas arbetsvillkor.

Den utveckling vi i dag har är utvecklingen av en kapitalets frihet och marknadens hegemoni. Vi har just sett hur finansmarknaderna kan ta över de politiska styrmedlen.

Stora transnationella företag – inte minst de svenska – har, som jag talade om, redan tagit konsekvenserna och placerat sig utanför landets gränser. De friheter man talar om inkluderar typiskt nog inte den fackliga friheten, de fackliga rättigheterna. Det finns många demokratiska underskott, politiskt och fackligt, i Europa.

De särregler och restriktioner som har tillkommit i form av lagar och kollektivavtal uppfattas ofta som handelshinder, men de är något mycket mer: de är resultatet av en facklig politisk kamp för att upprätthålla och uppnå trygghet, skydd och rättigheter för stora grupper av människor. Jag anser att en stor del av EES-avtalet när det gäller den här frågan faktiskt är en underordning av svenskt rättsläge under det europeiska på arbetsrättens område. Det europeiska rättsläget vad gäller EG är mycket oklart. EG har ännu inte utvecklat särskilt mycket när det gäller arbetsrätt, utan faller tillbaka på sina medlemsstaters rättsliga tänkande. Det är ett tänkande som är ett helt annat än det vi har här i Norden och i Sverige.

I Sverige märker jag ett drag av självzensur. Direktiven till arbetsrättskommittén är uppenbart inriktade på att vi skall närma oss ett europeiskt tänkande: man skall framhäva individen i förhållande till facket och med för-

tur ge sig på vektorätten kring entreprenader i medbestämmandelagstiftningen – vilket förmodligen också kan kollidera med EG-rätten.

Det här är inte bara mina tankar. Jag har studerat en av de få skrifter som finns av docenten i arbetsrätt vid Lunds universitet, Birgitta Nyström. Hon framhåller skillnaderna mellan Sverige och övriga Europa: EG har sett arbetsrätten som en källa till konkurrenssnedvridning mellan olika länder och en hämsko för internationaliseringsprocessen. Arbetsrättsliga regler har betraktats som ett möjligt hinder mot att realisera principerna om fri rörlighet av personer, tjänster och kapital. Arbetsrättsregler föranleder vanligen kostnader och kan därför snedvrider konkurrensen. På ett annat ställe skriver hon: EG:s arbetsrättsliga modell kännetecknas av den germanska modellen, som haft störst inflytande. Den arbetsrätt som finns koncentrerar sig på individuella rättigheter. Konventionella kollektivavtal godtas inte som metod för att uppfylla direktiv. Rättigheter och skyldigheter i arbetslivet gäller förhållandet mellan den individuella arbetstagaren och arbetsgivaren. Facket tillerkänns inte någon självständig roll.

Det här är en komplicerad fråga, och det sker en utveckling även inom det europeiska rättstänkandet på det här området. Jag delar den uppfattning som Birgitta Nyström lägger fram. Jag har studerat en mängd domslut som EG-domstolen har fattat, och såvitt jag förstår är det hela alldeles klart. Det gör att jag är litet förvånad över Monica Öhmans uttalande alldeles nyss, därför att uppenbarligen kommer många av de frågor som aktualiserats, t.ex. frågor i samband med entreprenader, sjöfartsregister, transportarbete och även koncernfackliga frågor, att kunna behandlas på ett helt annat sätt än vi tidigare har gjort, med de ambitioner som finns inom svensk arbetarrörelse.

Det är ingen tillfällighet att Anders Lindström, ordförande i Sjöfolksförbundet, är den som kanske mest har engagerat sig när det gäller att kritisera och diskutera den rättssituation som ett EES-avtal ger upphov till.

Vidare till lex Britannia, som handlar om möjligheten att ta strid för och hävda svenska kollektivavtal på det typiska området inom rederinäringen. Hur skall det gå med den förändring av medbestämmandelagen som riksdagen, mot de borgerliga partiernas åsikter, beslutade om för några år sedan? Jag är inte säker på att den går att förena med Romfördragets regler.

När det gäller entreprenadfrågan föreligger ett ännu inte antaget direktiv från EG-kommissionen, vilket kommer att ge mycket svåra effekter på svenskt område, inom ramen för de tre första månaderna av entreprenad- och installationsarbeten. Så sent som i går varnade LO för att arbetskraftskostnaderna blir helt olika, med snedvriden konkurrens därför att vi i arbetskraftskostnaden inkluderar såväl lön, avtalsförsäkringskostnader, som allmänna arbetsgivaravgifter. Vi kommer att få en helt annorlunda konkurrensbild beroende på varifrån arbetstagarna kommer i Europa.

På arbetsmiljösidan är det likadant. Det finns undantag för exempelvis asbest, vissa kemikalier, osv. Vissa undantag skall gälla ytterligare ett år, andra skall gälla ytterligare två år, medan andra undantag skall tas under övervägande, utan några permanenta undantag. Samtidigt blir det ju ett moratorium för nya reformer på det här området. Dessa frågor är för mig helt centrala. Det är frågor som rör makten mellan arbete och kapital. Det är

frågor som gäller rättigheter, friheter och tryggheten för arbetskraften. Jag vet av egen erfarenhet hur svåra dessa frågor är att hävda i Sverige och i Europa.

Jag kan förstå att anslutningen till ett EES-avtal är mycket oklar, därför att de regler som vi skall underkastas ännu inte är klara i alla sammanhang inom EG. Det finns också regler som är baserade på en helt annan rättslig tradition än den som vi har här hemma i Sverige. Jag är övertygad om att vi kommer att få mycket svåra problem i vad gäller att hävda den arbetsrättsliga linje som vi varit vana vid här i Sverige. Det finns mycket mer att utreda, och det finns många fler frågor att besvara! Och det handlar inte om att jag och andra har läst på dåligt. Hur man skall ställa sig till dessa frågor är nämligen ännu inte klart.

Herr talman! Jag stöder det förslag om återförvisning som Gudrun Schyman tidigare lagt fram.

Anf. 102 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! För att skapa fred räcker det inte med att man prisar fredens fördelar, och inte räcker det heller med att man föresätter sig att upprätthålla freden. Man måste förebygga krig genom lämpliga institutioner. Det skrev Pierre Dubois i början av 1300-talet, expert på kyrkorätt och student hos Thomas av Aquino vid Paris universitet.

Det var Europatankens inträde i historien. I dag skall vi ta det första konkreta beslutet att delta i det institutionella arbetet i den europeiska familj som vi utan tvivel tillhör.

Jag hälsar det historiska EES-avtalet med stor tillfredsställelse, men det har en allvarlig brist. Det ger inte Sverige rösträtt i Europa, och det innebär för begränsade möjligheter att påverka Europas gemensamma framtid, jämfört med den möjlighet till påverkan som vi skulle få som medlemmar i EG.

EES-avtalet ger oss delaktighet i den inre marknaden, om än inte i tullunionen. Det ger oss bättre möjligheter till att sälja våra varor och att dra till oss investeringar. Handeln kan därmed rädda välståndet undan de konsekvenser som vi nu börjar känna av, efter årtal av politiska felsteg. Det gäller att hinna ordna förutsättningarna och incitamenten i tid, så att vi kan gå en ljus framtid till mötes. Medvetenheten om riskerna om vi inte går med borde förstärka förändringsbenägenheten tillräckligt.

Fred, välstånd och arbetsmöjligheter betyder lika mycket för kvinnor och män. EES-avtalet och medlemskapet i EG är verkligen inte någon könsfråga. Detta faktum hindrar naturligtvis inte att man diskuterar olika gruppers chanser för att tillvarata möjligheterna.

Jag röstar "ja" för arbetets skull, stod det i tidningen häromdagen att Mona Sahlin sagt. Hur skulle vi annars kunna ta oss ur arbetslösheten? Skulle det ske genom att rösta nej, och därigenom göra det ännu svårare för svenska arbetsgivare att sälja sina varor utomlands? Den avgörande frågan har motståndarna ännu inte kunnat svara på.

Våra konkurrentländer samarbetar. De får tillgång till den tillväxtinspirende inre marknaden. Den processen leder någonstans. Utvecklingen i världen står aldrig stilla – inte heller i Sverige. Det går antingen framåt eller bakåt, just nu bakåt – vi står nu utanför.

Trots att varje svensk kvinna genomsnittligt sett ökat sitt förvärvsarbete med fem timmar per vecka sedan 1976 hade hennes reala köpkraft minskat med 7 % 1988. Köpkraften nu är ännu sämre. I den internationella välfärdsligan har vi i Sverige fallit från en topplacering i OECD till elfte tolfte plats på 20 år. Ingen vet hundraprocentigt hur morgondagen kommer att se ut. Sannolikt är emellertid, att den som ställer sig vid sidan tar mycket större risker och orsakar mycket större omställning av det svenska samhället, än den som samarbetar. Avtalets fördelar överväger nackdelarna. Givetvis kan en förhandling inte enbart leda till fördelar för ena parten.

Den som hävdar att jämställdheten hotas av europeiskt samarbete har föga grund för sitt påstående. I vilket land skulle jämställdheten ha sackat efter på grund av medlemskap i EG? Inte ens i Vänsterpartiets partimotion har man lyckats påvisa några konkreta nackdelar. Man försöker i stället att anta indirekta nackdelar därför att den offentliga sektorn är olika stor i de olika europeiska länderna.

Tvärtom är det så, att EES-avtalet öppnar möjligheter för oss att driva frågorna offensivt på Europainivå. EES-avtalet påverkar inte jämställdhetsarbetet negativt. Det är våra egna ambitioner som avgör den fortsatta utvecklingen, precis som utskottet hävdar. Jämställdheten har endast påverkats positivt av Europainflytandet, nämligen genom EG:s portalparagraf: den enskildes rätt att få sin sak prövad i domstol. På jämställdhetsområdet gäller denna paragraf om någon exempelvis anser sig ha jämförelsevis för låg lön. Vår nya jämställdhetslag är påverkad av de EG-regler som givit kvinnorna större rättigheter.

EG har fem jämställdhetsdirektiv för att hjälpa kvinnorna på arbetsmarknaden. Man har program och olika nätverk, och man avsätter 200 miljoner på att bara följa upp nuvarande jämställdhetsprogram, bl.a. genom attitydförändrande påverkan för att stärka kvinnans ställning. Till detta kommer resurser i strukturfonden och arbetsmarknadsåtgärder av skilda slag, som ofta riktas till kvinnor, ungdomar och handikappade.

Den som oroar sig för jämställdhetens utveckling i EG bör fråga sig hur kvinnans ställning på arbetsmarknaden kan tänkas utvecklas i en kraftigt nedåtgående ekonomi – det är ju det sannolika alternativet. Möjligheten att sprida välstånd är större i en växande ekonomi än i en krympande.

En del människor tycks tro att vård och omsorg endast kan skapas i offentliga system, men så är det inte även om det har varit den modell som Socialdemokraterna under lång tid bedrivit i Sverige. Det finns länder med relativt sett hög kvinnlig förvärvsfrekvens, med mindre offentlig BNP-andel och med normalt eller lågt skattetryck, som USA, Canada, Storbritannien, Nya Zeeland, Australien, Japan och Schweiz. I dessa länder ligger den kvinnliga förvärvsfrekvensen på 60–70 %.

I Beneluxländerna, Frankrike och Tyskland är välfärdspolitiken tvärtom relativt generell, med skattetryck därefter och med en kvinnlig förvärvsfrekvens på ungefär 50 %. Genom långtidsutredningens konsekvensutredning för kvinnor tycks det snarare vara tre andra kriterier som påverkar kvinnors förvärvsfrekvens, såsom det ekonomiska utbytet, utbildningens längd och framför allt åldern.

De familjestrukturella förändringarna tycks i hela Europa hänföras till ge-

nerations- och utbildningsförändringar. Utvecklingen går i det avseendet åt samma håll i hela EES-området.

Frågan hur man på ett bra sätt förenar familj och förvärvsarbete är internationell, och det är viktigt att söka mer kunskap. Kvinnor behövs i det europeiska samarbetet, bland tjänstemän, i olika nätverk, i de nya institutionerna och kanske i än högre grad på områden utan direkt kvinnoanknytning, för att forma ett samhälle som är bra för både barn, kvinnor och män.

Om jämställdhetsmålet råder full enighet. Man får faktiskt förutsätta att riksdagen följer de mål som riksdagen har ställt upp för sin verksamhet – annars skulle det krävas en reservation efter varje beslut om att lagen också skall följas.

Den socialdemokratiska motionen E7 om jämställdhet, yrkande 3, har behandlats även i konstitutions- och utrikesutskottet. Konstitutionsutskottet förutsätter i enighet att regeringen prioriterar jämställdheten i enlighet med antagna mål. Utrikesutskottet framhåller särskilt betydelsen av kvinnorepresentation i de nya institutionerna. Socialdemokraternas yrkande, som på intet sätt är kontroversiellt, är alltså tillgodosett, och den socialdemokratiska reservationen bör därför avslås. Vi tycker alla att jämställdheten skall beaktas, vilket står i det yrkande som reservationen bygger på.

Vänsterpartiet vill däremot i en meningsyttring lämna kompetensprincipen och gå över till könskvotering. Jag har viss förståelse för den reaktionen, men jag är samtidigt, tillsammans med företrädare för alla partier utom Vänsterpartiet, övertygad om att det vore att göra kvinnorna en stor otjänst. Det kan leda till kommentaren: "Jaså, hon är vald bara för att hon är tjej!" Det kan man visserligen bemöta med: "Jaså, han är vald bara för att han är karl!" Jag tror ändå att sådana kommentarer kommer att hämma kvinnors inflytande.

Vår modell innebär i stället att kvinnors synpunkter skall tas på allvar och respekteras. Vi prioriterar kompetenskravet, och det skall gälla lika för kvinnor och män, som får mötas i hederlig konkurrens. Men konkurrensvillkoren skall vara neutrala, könsneutrala, vilket innebär att mom. 2 i Vänsterpartiets meningsyttring måste avslås.

Därmed ber jag, herr talman, att få instämma i yrkandet om bifall till hemställan i EES-utskottets betänkande.

Jag vill tacka dem av kammarens ledamöter som har offrat nattsömn, tid, kraft och engagemang på att hälsa Sverige välkommen till Europa. De har bidragit till att höja blicken i denna kammare. Nu gäller det för alla ledamöter att se till att kunskaper och insikter sprids inför nästa steg på Europavägen.

Jag vill, herr talman, avsluta med ett citat, som är belysande för den mediedebatt som vi har bakom oss och som ger en bild av den inriktning som jag hoppas att Europafrågan skall få längre fram. Det är ett citat av Francis Bacon:

"Det finns ingenting som gör en människa så misstänksam som bristfällig kunskap. Därför bör man avhjälpa sin misstänksamhet genom att öka sitt vetande och icke insvepa sina misstankar i ett dunstmoln."

(Applåder)

Herr talman! EES har äntligen fått den uppmärksamhet som frågan verkligen förtjänar – både i media och nu här i kammaren. Dess synnerligen stora betydelse för Sverige kräver en värdig behandling i riksdagen. Så har ärendet behandlats särskilt i EES-utskottet, och så räknar jag med att det blir här i dag. Förutsättningarna har varit goda, särskilt som miljöpartistiska riksdagsledamöter, som kallat riksdagen för spelhåla, inte har blivit omvalda av folket.

När jag ser ut över kammaren noterar jag för övrigt att det är litet högre närvaro än normalt. Jag noterar med viss stolthet att Folkpartiet är synnerligen väl representerat, nästan bäst, och med viss förvåning att Nydemokraterna är sämst, trots sina stolta närvaroparoller.

Herr talman! I denna kammardebatt har jag valt att särskilt belysa EES ur demokratisynpunkt.

För EG-tankens är det övergripande målet fred och demokrati i Europa. Detta poängteras ofta och med rätta. Men nästan aldrig uppmärksammas att EES-avtalet bygger på samma tanke, dvs. att ett breddat och fördjupat samarbete mellan länder utgör den bästa garantin för fred i Europa. Fred utgör i sin tur en oersättlig grund för demokratisk utveckling.

EES-avtalet blir därför ett viktigt bidrag till den demokratiska utvecklingen i Europa, och jag vill peka på fem viktiga punkter.

För det första tillskapas en demokratisk EES-process genom att man bildar särskilda institutioner, inflytandeorgan, som skall arbeta i demokratiska former. Det gäller EES-rådet och EES-kommittén samt inte minst ett "mini-parlament" för EES. I dessa viktiga organ finns naturligtvis svensk representation. Dessutom startar en dynamisk process som skall bredda och fördjupa samarbetet i Europa. På köpet får vi ett effektiviserat EFTA-arbete och Nordensamarbete inom EES-ramen.

För det andra åstadkommes en bättre ärendeberedning inom EG genom att avtalet ger EFTA rättigheter att medverka i EG:s samtliga kommittéer, och därigenom demokratiseras ärendeberedningen. Det blir ett ökat reellt inflytande för EFTA inkl. Sverige, om än ej formellt, vid själva beslutsfattandet.

För det tredje möjliggörs ett balanserat regelsystem genom att regelskapandet kan förläggas till rätt nivå. Här kommer den s.k. subsidiaritetsprincipen, eller närhetsprincipen, in i bilden. Den generella närhetsprincipen har inte formellt fastlagts vare sig i EG, EU eller EES, men trots detta har den kommit för att stanna i den europeiska integrationsprocessen. Närhetsprincipen får på det sättet ovedersägligen en grundläggande betydelse inom EES. Utgångspunkten bör vara att lagstiftning skall ske på nationell nivå. Alla "onödiga" initiativ och beslutsförslag kan då stoppas inom EES. Dessutom kan EES medverka till en demokratisk utformning av närhetsprincipen. För övrigt kan Sverige alltid införa egen lagstiftning även mot EES:s vilja, dock efter en viss samrådsprocedur.

För det fjärde kan EES-avtalet bidra till utvecklingen av ett europeiskt rättssamhälle. Detta avtal innebär otvivelaktigt ett rättsligt systemskifte, som vore värt en särskild mäs sa här i kammaren, men detta medger inte tale tiden. Det förtjänar dock att påpekas att denna rättsliga förändring inte re-

sulterar i en rättspolitisk katastrof i Sverige. Snarare leder denna nyordning till en förbättrad svensk rättssäkerhet och ett förstärkt skydd för mänskliga rättigheter. I detta sammanhang bör också tilläggas att avtalet gör det möjligt att ge alla EES-medborgare en likvärdig rättsställning i alla EES-länder. Dessutom kommer avtalets tillämpning att följas upp enligt den s.k. homogenitetsprincipen genom en noggrant föreskriven kontroll, där varje "övertramp" bestraffas med lämplig sanktion.

För det femte finns en tredubbel demokratisk säkerhetsventil. En nationell vetorätt kan utövas för att blockera varje beslut i EES-organen, eftersom enhällighet krävs för varje EES-beslut. Därutöver har de nationella parlamenten en oinskränkt vetomakt att stoppa även enhälligt fattade EES-beslut. Eftersom det uppenbarligen råder ett stort missförstånd kring detta, förtjänar det påpekas att inget överstatligt inslag existerar i EES-avtalet. Sverige har alltså en dubbel vetomöjlighet, men att missbruka denna rätt skulle inte vara förenligt med en folkrättslig etik. Det skulle dessutom ofta vara fel i sak.

Det finns i Sverige en automatisk grundlagsmässig nödbroms. Härmed menas att vår grundlagstiftning effektivt stoppar varje EES-regel som till äventyrs skulle stå i strid med grundlagarna. Denna demokratiska analys ger, enligt min uppfattning, sammanfattningsvis vid handen att man kan fastslå att något demokratiskt underskott inte föreligger inom EES.

Herr talman! Som jag ser det förstärker EES demokratin till folkens fördel. Ändå tycks det ha uppkommit en politisk förtroendeklyfta, inte så mycket inom parlamentet där samstämmigheten är stor, utan mellan parlamentet och folket. Samma situation förelåg i Danmark i samband med EU-omröstningen. Om så är fallet i Sverige är det allvarligt och naturligtvis ytterst ett demokratiskt misslyckande.

Det finns olika anledningar till kritiken mot EES-avtalet. De kategoriska EG-motståndarna använder, vilket jag bestämt påstår, sitt krav på uppskov med EES-beslutet som ett falskt svepskäl för att på detta sätt till varje pris försöka blockera Sveriges väg till medlemskap. Andra kritiker menar antingen att avtalet har överstatlig karaktär, vilket är fel, eller att vårt inflytande i EES närmast blir utan värde, vilket också är fel. Den vanligaste kritiken går ut på att EES-informationen har varit otillfredsställande och t.o.m. så bristfällig att riksdagen inte nu kan eller bör fatta beslut i frågan.

Till detta vill jag säga att en synnerligen omfattande information för riksdagsledamöter, media och intresserade medborgare under lång tid har varit obegränsat tillgänglig hos regering och riksdag. Från andra partier har vid andra tillfällen visats material. Jag skulle gärna vilja visa upp allt detta material, men det är i det närmaste praktiskt omöjligt. Nic Grönvall har tidigare visat upp några delar av detta material. Själv vill jag bara fästa uppmärksamheten på två viktiga böcker. Den första boken handlar om Romfördragets artikel 30 och behandlar den synnerligen betydelsefulla grundprincipen om varors fria rörlighet i Europa. Boken publicerades redan i oktober 1990. Den andra skriften är Utrikesdepartementets handelsavdelnings offentliga publikation om det västeuropeiska integrationsarbetet, som publicerades i april 1992. Det förnämliga med denna skrift är att den är en suverän, inledande och lättfattlig sammanfattning inför dagens EES-ärende. Detta är två exem-

pel på tidig och lättfattlig EES-information om man bekvämar sig att läsa dessa. Jag har själv försökt att utnyttja detta material för att efter bästa förmåga sprida kunskap om EES genom att medverka vid många möten och genom att skriva artiklar, vilket säkert också många andra har gjort.

Min bedömning är att många människor har god kunskap om EES-frågan och att många intresseorganisationer har informerat väl om EES-avtalet. Men det s.k. medieunderskottet, dvs tystnaden i media, har varat alltför länge. Det är ett orealistiskt krav att alla alltid skall veta allt om allting. Jag tror att en stor del av svenska folket känner till huvudfrågan – jag inbillar mig i alla fall det – nämligen att Sverige skall gå in i ett brett Europasamarbete. Dessutom är jag övertygad om att riksdagsledamöterna kan huvuddragen i EES-avtalet och även detaljerna inom resp. utskottsområde. För övrigt är EES-utskottets ledamöter, vill jag påstå, något av specialister på detta område. Jag inbillar mig inte att alla medborgare känner till allt.

Min slutsats är att det finns tillräcklig information och erforderlig kunskap för ett riksdagsbeslut i dag, och att den nu framförda kritiken mot riksdagens handläggning är oberättigad.

För fullständighetens skull bör kanske nämnas att om särskilda problem med avtalet skulle dyka upp, så finns fastlagda ändringsrutiner inom EES. Man kan ytterst säga upp avtalet.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag framföra en vädjan till alla som känner sig berörda: Sluta med destruktiva attacker mot EES-avtalet. Låt oss i stället övergå till att göra en positiv och offensiv insats inom EES. Det skulle vara till gagn inte bara för Sverige utan för hela Europa.

Mot denna bakgrund yrkar jag avslag på återförvisningsyrkandet och bifall till hemställan i utskottsbetänkandet.

Anf. 104 MARIANNE ANDERSSON (c):

Herr talman! Jag sitter i arbetsmarknadsutskottet där vår största uppgift naturligtvis är arbetsmarknadspolitiken. Jag kommer från Norra Älvsborg. Där har vi Saab i Trollhättan och nära till Uddevalla och berörs därför i högsta grad av Volvofabrikens nedläggning. Vi har den största andelen underleverantörer i landet. I Mitten-Älvsborg har vi en mycket stor andel företag inom byggbranschen med alla dess problem. Vi är oerhört sårbara. Alla känner till den kris vi befinner oss i. Ingen torde vara omedveten om arbetslöshetens konsekvenser för den enskilde och för vår samlade ekonomi. Det har ju under hösten diskuterats här i kammaren många gånger.

Vår förmåga att sälja våra produkter här hemma, men i stor utsträckning också i andra länder, är avgörande för hur vi skall klara jobben och välfärden i framtidens Sverige. Som så många har sagt här tidigare, är vi ett av världens mest utlandsberoende länder.

Nu behandlar vi EES-avtalet som innebär en gemensam inre marknad för EG- och EFTA-länderna. Det innebär bl.a. att de tekniska handelshindren, som till mycket stor del berör svensk industri och svenska företag, tas bort. Det berör till mycket stor del också små och medelstora företag samt de företag som vänder sig till den offentliga sektorn. För de sistnämnda öppnar sig helt nya marknader.

Det är ett långsiktigt avtal och naturligtvis inte tillkommet av konjunktur-skal, men dagens situation gör betydelsen av avtalet så mycket mer tydlig.

Det är värt att nämna att EES-avtalet nu ger oss en nordisk hemmamarknad, något som det långvariga nordiska samarbetet misslyckats med, trots att ambitionen funnits. Det är ganska genant att erkänna att det är på det sättet, men så är det.

Om Sverige skulle säga nej till EES-avtalet och ställa sig utanför, när andra länder runt oss – Norden och EG-länderna – öppnar sina gränser, skulle det lägga ytterligare sten på bördan för företagen i norra Älvsborg liksom i övriga Sverige. Det skulle leda till ytterligare ökad arbetslöshet med åtföljande sociala och ekonomiska problem. Det skulle leda till minskad förmåga att klara sjukvård, skola och barnomsorg. Skall vi utsätta oss för det? Jag säger nej. Vi skall fatta detta viktiga beslut i dag.

Tidigare här i dag har ju proceduren med EES-förhandlingarna, propositionen och utskottsbehandlingen noga behandlats. Det måste stå klart för alla som har lyssnat till detta att ingen fråga har behandlats så noga som denna och att innehållet till stora delar varit känt i ett år. I flera år har vi också vetat att EES-avtalet är planerat att träda i kraft den 1 januari nästa år. Alla som har följt med något så när i massmediedebatten kan inte vara ovetande om det. Jag skall inte upprepa alla detaljer om informationsfrågan i övrigt. Det har sagt så mycket tidigare om det i dag.

Alla med intresse har tidigare haft alla möjligheter att sätta sig in i denna fråga. Jag har full förståelse för att de många människor som inte är särskilt politiskt intresserade, som kanske tycker att detta verkar för svårt och för stort och som inte har orkat eller har haft förmåga att sätta sig in i detta, nu blir mycket förvirrade och får en mycket negativ inställning i den här våldsamma debatten, där alla negativa detaljer lyfts fram. Jag har stor respekt för dessa människor. Därför är det också oerhört viktigt att vi fortsätter att informera och debattera dessa frågor även efter det att detta beslut har fattats.

Däremot har jag mycket liten förståelse för handlandet hos EG-motståndare som har arbetat mot EG under lång tid – de som har skaffat sig kunskaper för att kunna argumentera för sina åsikter. Märk väl att jag respekterar dem för deras åsikter, men inte för det sätt på vilket debatten nu förs. De kände i stort sett till innehållet i avtalet. Ändå har kravet på att skjuta upp beslutet kommit nu i sista minuten.

Först under förra veckan började brev med detta krav att strömma in, åtminstone till mig. Jag vill inte påstå att det har varit någon folkstorm. Jag har fått många fler brev och telefonsamtal i många andra frågor än denna. Detta är litet märkligt. Varför började man inte tidigare? Det är många som har sagt att detta kanske är någon sorts taktik. Jag vet inte. Men jag tycker att det är synd, eftersom denna fråga är värd en mycket större och mer allsidig debatt än den som har förekommit.

Det har talats mycket här om demokrati. Demokrati är något som är mycket svårt. Den ställer ett stort krav på ansvar hos oss alla – på oss politiker men också på alla andra människor. Det är inte bara vi som bestämmer. Vi är ju representanter för folket. Om man vill ändra på något och har satt sig in i det och har kunskaper, då skall man väl försöka påverka så tidigt som

möjligt? Jag tycker att det är underligt att det inte har skett när det gäller detta.

Vad har då EES-avtalet för betydelse i övrigt för det som vi arbetar med i arbetsmarknadsutskottet? Måste vi ändra vår svenska arbetsmarknadspolitik? Svaret är nej. Vi kan fortsätta att hävda arbetslinjen så långt som det står i vår förmåga. Det finns liknande åtgärder i de flesta EG-länder. Den stora skillnaden är volymen. Inget land har så stor andel aktiva åtgärder som Sverige. EG betraktar arbetsmarknadspolitiken som en nationell angelägenhet samtidigt som intresset för arbetsmarknadspolitiska frågor ökat mycket starkt, och flera program finns nu för att motverka arbetslösheten hos utsatta grupper, såsom ungdomar, arbetshandikappade, kvinnor och långtidsarbetslösa.

När det gäller arbetsmiljön innehåller EES-avtalet en fast inriktning om att reglerna skall inriktas mot en hög skyddsnivå när det gäller hälsa, säkerhet och miljö. De EES-regler som rör förhållandena på arbetsplatsen är minimiregler, dvs. det står parterna fritt att införa strängare krav än vad som fastställts i motsvarande EG-direktiv. När det gäller produktens beskaffenhet, provning och kontroll, kan vissa regler vara av betydelse för arbetsmiljön. Där finns vissa särlösningar av arbetsmiljöskäl, t.ex. ges Sverige rätt att behålla förbudet mot användning av produkter som innehåller asbest. I detta sammanhang finns det ingen tidsbegränsning. I en del andra fall finns det övergångsregler.

Stor betydelse har den fria rörligheten i fråga om arbete. Nu behöver den som kan få ett jobb i ett land ute i Europa inte hindras av omöjligheten att få ett arbetstillstånd.

Många ungdomar har redan nu möjlighet att t.ex. studera ute i Europa genom Erasmusprogrammet, där Sverige är med. Sverige kan delta i samarbetsprojekt mellan industrier och högskolor genom Comettprogrammet, där vi också är med. Men genom EES-avtalet får vi också tillgång till programmet YES, Youth for Europe, som syftar till att yrkesverksamma ungdomar mellan 15 och 25 år skall få introduktion i yrkeslivet i ett annat land. Jag tycker att det är mycket viktigt. Det är viktigt att även de ungdomar som inte väljer att gå vidare till universitet och högskolor kan få möjlighet att delta i den internationalisering som pågår och att få möta människor i arbetslivet ute i Europa. Det är oerhört viktigt.

Många har här berört frågan om fred och demokrati i vidare mening. Det är min bestämda uppfattning att samverkan på så många områden som möjligt är den bästa garanten för en fredlig utveckling. Någon fullständig garanti kan vi aldrig få. Men detta måste vara det bästa sättet.

Frågan om kvinnornas situation har diskuterats mycket. Många kvinnor känner oro. För tids vinnande hänvisar jag till det som Karin Starrin sade här nyss. Jag skall bara göra ett tillägg.

Arbetsmarknadsutskottet besökte Spanien och Portugal för ett par veckor sedan. Vi studerade bl.a. jämställdhetsfrågor och ställde många frågor om detta ämne. Vi fick mycket starka bevis på vilken oerhört stor betydelse som EG-medlemskapet hade fått för dessa kvinnor. I dessa länder såg man medlemskapet som en tillgång i stället för ett hot som en del gör här. Jag tror alltså att det är positivt för kvinnorna.

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på reservationerna.

Anf. 105 ANNIKA ÅHNBERG (-):

Herr talman! Det tycks som om en del i vårt land likt Törnrosa har sovit den allra djupaste sömn, skyddad av den höga häcken. Nu väcks de brutalt, inte av en vacker prins med en varsam kyss, men kanske är det inte heller av det fruktansvärda monster, som många motståndare till EES-avtalet målar upp.

Dagens beslut är väldigt till sin omfattning. Det är ett betydelsefullt och viktigt steg som riksdagen tar om man röstar ja till avtalet, vilket jag innerligt hoppas. Kanske är det beslutets betydelse som får några att tro att det också är ett slutgiltigt, oåterkalleligt beslut där vi ger upp vår självständighet. Så är det inte. Men den ekonomiska integrationen, som har pågått får i allt högre grad sin motsvarighet också på andra områden, på de politiska och sociala områdena. Vi blir, om vi vill fortsätta samarbetet, i framtiden tvungna att ta större hänsyn till våra samarbetspartner. Men vi behåller vår rätt att lämna detta samarbete.

Det förekommer så många osanningar i debatten. De måste bemötas. Det sägs att vi måste ta över 1 500 EG-regler. Det är sant att avtalet berör alla dessa regler. Men de flesta överensstämmer redan med vårt regelverk, som därför inte behöver förändras. Vi tar inte automatiskt över några EG-regler.

I Sverige gäller även fortsättningsvis svensk lag. Avtalet ger oss rätt att stifta nya lagar, även på de områden som berörs av avtalet. Om någon annan part anser att en sådan ny svensk lag strider mot avtalet, kan man ta upp lagen till förhandling. Om man inte kommer överens, kan bägge parter begära att den berörda delen av avtalet sägs upp. Framtida EG-direktiv blir inte automatiskt gällande i Sverige. Om ett direktiv berör EES-avtalet, måste det först göras om till en EES-regel. Innan beslut därom fattas måste alla inblandade parter ha godkänt detta. Sverige har vetorätt, liksom de andra EFTA-länderna. Vidare kan svenska myndigheter fr.o.m. nu inte utfärda föreskrifter i strid med gällande svensk lag.

Varför beskriver motståndare till EES-avtalet verkligheten på ett helt annat sätt? Det är knappast något bevis på den varma kärlek till demokratin som man säger sig hysa. Enligt min mening är ärlighet och saklighet oundgängliga element i den politiska demokratiska debatten.

Det finns därvid anledning att dröja något vid Vänsterpartiets ställningstagande. För mig blev partiets förhållningssätt beträffande EES-avtalet droppen som fick bägaren att rinna över och som fick mig att lämna partiet. 1989, när det stod klart att ett intensivt arbete skulle påbörjas för att den inre marknaden skulle gälla i hela EES-området, tog jag i Vänsterpartiet upp frågan om det egentligen inte var EES-avtalet som man skulle folkomrösta om. Förslaget avfärdades utan någon egentlig diskussion. Det ansågs då vara bättre att koncentrera arbetet kring frågan om ett medlemskap.

Jag nämner det här i dag bara därför att jag tycker att det är angeläget att påpeka att det sent uppkomna intresset mera bottnar i taktiska bedömningar än i den "ärliga" uppfattning man har om EES-avtalets betydelse.

Sent omsider har Vänsterpartiets partistyrelse uttalat ett klart och tydligt

nej till EES-avtalet. Man vill ha ett omförhandlat frihandelsavtal. Det vore konsekvent och ärligt om man följde upp detta mycket tydliga ställningstagande med ett rakt avslagsyrkande här i kammaren. Men i stället begär man återförvisning och skyller på brister i hanteringen. Man menar att dessa påstådda brister skulle kunna avhjälpas med ytterligare några månaders förberedelsestid. Det är fegt.

Om man stod för de åsikter som partiet egentligen hade, skulle man också tvingas utsätta sig för obehagliga frågor om ekonomiska, sociala, arbetsmarknadspolitiska och andra konsekvenser av sitt nej. Då skulle det oseriösa i ställningstagandet stå i öppen dager – därav lögnerna om avtalets konsekvenser, därav bristen på vilja att diskutera sakfrågor. Den som ständigt förredrar att försöka sitta på flera stolar samtidigt behöver kanske en påminnelse om att det kan gå som det gör i leken hela havet stormar – till sist blir man utan stol.

Jag har all förståelse för att många känner tveksamhet inför detta stora beslut, särskilt som det först nu ifrågasätts av dem som haft möjlighet att göra det långt tidigare. Jag vill heller inte förringa att det kan komma att innebära problem att avtalet innehåller försämringar på en del mindre områden och förbättringar på andra.

Det har sagts tidigare i debatten att bara ett fåtal personer är insatta i frågan om de framtida konsekvenserna. De flesta är alltså inte insatta i den frågan. Men det är värre än så. Ingen, inte ens detta fåtal personer som är informerade, kan i förväg analysera alla konsekvenser. Vi kan inte be framtiden vänta ett tag, så att vi hinner analysera den innan den inträffar.

Vi kan, och måste, göra vårt viktiga framtidsval i osäkerhet. Vi skulle vara lika osäkra om vi väntade ett halvår. Möjligen skulle vi då ha försuttit vår chans.

Vi kan välja att gå vidare med det internationella samarbete som för länge sedan påbörjades och som för Sveriges del har varit mycket framgångsrikt, som försett oss med resurser att fördela till vård och omsorg. Den ekonomiska sammanflätningen leder i sin förlängning till att också en mängd andra områden dras in. Om man vill att människor skall ha rätt att flytta fritt över gränser och söka arbete, måste man också samarbeta kring sociala frågor. Också på det området måste man finna miniminivåer. Gör man inte det, blir det arbetsgivarens marknad. Arbetstagaren, motparten, får rätta sig därefter. Om man är för frihandel, måste man också vara emot s.k. tekniska handelshinder. Då räcker det inte att dra ner på tullar, eftersom protektionismen tar sig så många andra uttryck. Det är därför som ett fortsatt val, ett bejakande av internationalismen, gör det nödvändigt att det finns något som är mycket mer omfattande än vad ett frihandelsavtal är. Det är det valet jag menar att vi skall göra.

Men vi kan också välja att säga: Stopp. Hit men inte längre. Nu skall vi gå åt ett annat håll.

De som vill göra det valet bör redovisa sina alternativ och inte gömma sig bakom krav på återförvisning och omförhandling.

Ett avtal blir alltid föremål för tolkningar. Säkert kommer det att uppstå situationer där meningarna är delade. Det kan man aldrig undvika. Hur tolkningarna faller ut kan vi inte få några som helst garantier för. Det beror på

en lång rad omständigheter som vi inte vet något om. Det beror på politiska majoriteter i olika länder. Det beror på den ekonomiska utvecklingen. Det beror på andra, faktiska händelseförlopp.

Kunde avtalet ha blivit bättre? Det finns beståndsdelar som jag inte är helt glad åt: en del undantag på miljöområdet som blev temporära – i en förlängning vet vi inte vilka förhandlingsresultat vi där kommer att uppnå –, bilavgasregler och andra bestämmelser. Men det finns också skärpningar som jag är glad över. Jämställdhetslagen har nämnts. Vidare gäller det miljöskyddslagen och regelverk för buller. Vid en sammanvägning finner jag att fördelarna överväger och att möjligheten att arbeta för förbättringar på andra områden finns kvar.

Det som bekymrar mig är inte avtalet utan den brist på ambition från regeringens sida som jag tycker mig se när det gäller att gå vidare med hårda krav. Det bekymrar mig också att regeländringar ibland motiveras med EG-anpassningen, fastän någon sådan grund inte finns. Det har inte med avtalet som sådant att göra. Det har att göra med att vi tillhör olika politiska partier – eller inget parti alls – och att vi gör olika bedömningar av de sakområden som vi arbetar med och olika bedömningar av EG-integrationen.

EES-avtalet lägger inga hinder i vägen för ett framgångsrikt miljöarbete. Tvärtom kommer en hög ambitionsnivå till uttryck. Om detta skall bli mer än vackra ord på ett papper beror på de deltagande länderna och på den aktiva opinionen i de olika länderna. Avtalet ger faktiskt EFTA-länderna något som EG-länderna saknar, nämligen initiativrätt. I EG är det ju kommissionen som har denna rätt. Det vore förödande om konsekvensen av det oseriösa EES-motståndet blir att engagemanget för förändringar upphör när det gäller miljöfrågorna, den sociala dimensionen och jämställdheten, därför att människor tror att historien tar slut i och med riksdagens beslut den 18 november 1992. Men det är ju nu arbetet kan börja!

Förverkligandet av den inre marknaden kommer att få negativa effekter på miljön om det inte kombineras med en effektiv miljöpolitik. Miljöproblemen blir inte mindre om Sverige står utanför, vilket däremot våra möjligheter att vara med och påverka blir. Det blir säkert inte ett lätt arbete. De krafter vi har emot oss är starka, t. ex. den transnationella oljeindustrin. Frågan är om Sverige ensamt, utanför samarbetet, skulle ha haft större möjligheter att rå på dem. Jag tror inte det.

I en tid då nationalismen, knuten till territorier, orsakar en fruktansvärd förödelse och ett oerhört mänskligt lidande också i Europa, känns det som en strimma av hopp att det finns processer som går i en annan riktning. Klart och tydligt sägs det att nationalitet inte får vara grund till diskriminering.

Vi står inför mycket stora problem. Det gäller det fruktansvärda kaoset i östra Europa. Det gäller miljöpolitiken. Det gäller de globala orättvisorna. Vi löser inte dessa problem vare sig genom att sluta ett avtal eller genom att låta bli att göra det.

Europa är heller inte hela världen, inte ens halva. Och EG är bara en del av detta Europa. Men ett samarbetande Västeuropa kan ge betydelsefulla bidrag, långt utöver vad länderna var för sig förmår, till det gemensamma världsbygget för att åstadkomma en framtid för oss alla i fred och solidaritet. (Applåder)

Herr talman! Många har omvittnat att det är ett stort beslut vi står inför i dag. Det är mycket sannolikt att detta EES-avtal kommer att få en rad i framtidens historieböcker.

Jag tycker att det finns anledning att understryka att det beslut vi står inför med all sannolikhet kommer att fortsätta en gammal god svensk tradition. Vi har alltsedan mitten av 1800-talet haft en mycket entydig utvecklingslinje, som har inneburit att Sverige har öppnat sig mot omvärlden. Vi har vunnit vårt välstånd i samarbete med andra länder i en allt ökande grad. Det är en utveckling som snart är ett och ett halvt århundrade gammal. Det kan vara angeläget att poängtera, särskilt när en del kanske kan tycka att det här är ett svårt beslut för en nationalstat, att just detta beslut står i god överensstämmelse med den långsiktiga svenska utvecklingen.

EG tar ett stort och betydelsefullt steg vid årsskiftet genom att skapa den inre marknaden. Det är egentligen ett fullföljande av de idéer som redan fanns när EG startades. Man tar nu ytterligare ett steg. Detta har bedömts vara så viktigt och nödvändigt att sju länder utanför EG har varit mycket angelägna om att i stor utsträckning få del av denna inre marknad. Därav hela denna EES-process.

I det i många stycken gränslösa Europa som skapas genom EES – även om det finns betydande steg kvar, som kan behöva tas i annat sammanhang – möter man ofta en oro. Det är en tankegång som ofta tar sig uttryck som: Om det blir en större marknad, en ökad konkurrens, hur går det då med arbetslösheten och den sociala tryggheten? Hur går det för den som inte är så konkurrenskraftig, oavsett om det är företag eller individer? Kanske vore det klokare, ligger det ofta i den underförstådda frågan, att avskärma sig från omvärlden, att inte utsätta sig för konkurrenstrycket, att inte ha det stora omvandlingstryck som en stor inre marknad för med sig. Det kan vara en naturlig fråga och det kan vara en naturlig attityd, som vi har sett många gånger, inte bara nu utan också tidigare i historien.

Men lärdomen är i det fallet ganska entydig. Det går inte att skapa vare sig välfärd eller arbete genom avskärmning. Många länder har försökt. Många länder har slagit in på en protektionistisk politik, särskilt i tider när man känner sig hotad, när man har bekymmer.

Vi skall erinra oss att mycket av EG:s konstruktion och EG:s idéer är baserade på erfarenheterna från 1930-talet, när man i stora delar av Europa hade massarbetslöshet. Då fanns det en tendens att söka avskärma sig från omvärlden, att genom tullmurar söka avskärma sig från internationell konkurrens i tron att man därmed bättre skyddade de egna förutsättningarna. Vi känner väl till resultatet. Var och en skyfflade sina problem på grannländerna, och följden blev att alla kom sämre ut ur den processen.

Jag tror att vi aldrig nog kan upprepa den stora betydelsen, också på det ekonomiska området, av de öppna gränserna, att vi just i omvandling och omstrukturering har garanten för välstånd och för arbete. Tänk om vi inte hade haft denna omvandling. Då skulle vi naturligtvis ha levt kvar i betydligt mer ålderdomliga ekonomier, med betydligt större problem. Det är en av lärdomarna från Östeuropa för övrigt, att just försöken att avskärma sig, att stå kvar vid en viss ekonomisk utvecklingsnivå efter ett tag leder till enorma

sociala anspänningar och till massarbetslöshet. Just själva omvandlingen och omstruktureringen är i själva verket garanten för arbete och trygghet.

Man kan för ett ögonblick tänka sig vad som skulle hända om vi sade nej. Det kan vara ett bra sätt, om man vill testa hållbarheten i sina argument. Om riksdagen i dag sade nej till det avtal vi har framför oss, vad skulle då hända? Det är egentligen den reella valsituation som vi står inför. Skulle vi säga nej, skulle det innebära att Sverige som enda land i Norden stod utanför den inre marknad som EG nu bygger upp, i alla fall i väsentliga delar. Vi skulle till skillnad från alla våra nordiska grannländer ha större handelshinder jämfört med övriga Europa. Vi skulle också ha kvar hinder gentemot våra nordiska grannländer, jämfört med vad de sinsemellan skulle ha.

Säger vi nej innebär det inte att det blir som hittills. Alternativet att det skall fungera ungefär som nu, som jag tror att många människor spontant tänker när de tänker nej, finns inte. Alternativet vid ett nej är att Sverige står utanför ett på många områden i grunden fördjupat nordiskt samarbete, som en del i ett europeiskt samarbete. När man får detta klart för sig tror jag att man ser frågan litet mer balanserat.

Samarbetet omfattar inte bara Västeuropa, alltså EG plus de sju EFTA-länderna. Det finns också en betydande utveckling, framför allt in mot Centraleuropa och på sikt kanske också mot fler länder i Östeuropa. Detta avtal innebär inte en avskärmning från våra östeuropeiska grannar. Tvärtom innebär det en ökad möjlighet att också få med dem i det dynamiska samarbetet i Europa.

När vi ser på hur avtalet slår för Sveriges del kommer frågan: Vilka delar av Sverige kommer i särskilt hög grad att dra nytta av det? Ofta möter man föreställningen att ju närmare Bryssel orten ligger, desto större nytta får man och ju längre bort från Bryssel, desto mindre nytta får man. Det är en spontan uppfattning som jag ofta möter när jag diskuterar EES, och för den delen också EG-frågan, runt om i landet.

Men så behöver det inte bli. Jag kan tänka mig att de delar av Sverige som drar störst nytta av detta avtal faktiskt är de delar där gränshindren i dag hämmar mest. Jag kan tänka mig Tornedalen, där man mitt i älvsfåran har en gräns. Det är ett betydande gränshinder i dag, som skiljer en bygd med två stränder. Det kan komma att bli ett av de områden som i särskilt hög grad kommer att gynnas just av det här avtalet, för det bidrar till att riva ned de gränshinder som vi tyvärr har haft kvar inom Norden under alltför lång tid, och som vi inte har klarat av att på egen hand ta ned. Jag kan också tänka mig gränsbygderna mot Norge, Jämtland och Trøndelag, Värmland in mot Syd norge och naturligtvis Skåne vid Öresund, med närheten till Själland.

Det naturliga är ofta att handla med sina nära grannar. Världshandel är viktig, Europahandel är viktig, men mycket av handeln kommer likväl att ofta ske mellan de nära grannarna. Det innebär att EES är ett oerhört betydelsefullt framsteg för det nordiska samarbetet. Det förverkligar det som vi i Norden ofta har försökt, en gång i litet mer organiserad form genom Nord-ek. Det kom ganska långt, men gick i slutänden inte i hamn. Jag tycker att vi skall ha detta perspektiv framför ögonen när vi diskuterar EES-frågan och i dag går till beslut.

En reflexion vill jag göra över den debatt som har varit, den debatt som

är och den debatt som kommer inför EG-beslutet och EG-medlemskapet. Av naturliga skäl koncentreras nyhetsförmedlingen på det som är nytt. Det nya är ofta att finna skillnader mellan EES- eller EG-regler och svenska regler och naturligtvis att koncentrera sig på de områden där vi tycker att vi har löst saken klokare än vad EG har gjort. Därmed skulle vi kanske få anpassa oss delvis i negativ riktning.

Det är klart att det finns sådana områden. Det kanske också är rätt och riktigt att de förs fram i debatten. Jag tycker t.o.m. att det kan vara bra att vi har haft en sådan granskningsdebatt. Det gör att Sverige inte kommer att gå in i samarbetet naivt och med orealistiskt skönmålad förhoppningar.

Likväl måste man i slutänden ställa de här detaljdebatterna mot helheten. Vi får inte glömma bort att EG och EES varje dag, 365 dagar om året, bidrar till den europeiska freden, det europeiska välståndet. Det är en oerhört viktig uppgift. Det är ingen nyhet, för de gör det varje dag. Därför kan det inte bli någon löpsedel eller rubrik i någon tidning. Men det är detta vi i slutänden har att väga mot de detaljproblem som vi förvisso ibland kan ha både med EES-avtalet och ett eventuellt kommande medlemskap, att väga helheten mot detaljerna och framför allt att väga ett ja mot alternativet av ett nej.

Anf. 107 AXEL ANDERSSON (s):

Herr talman! Debatten om ja eller nej till EES-avtalet har nu pågått en mycket lång dag. Jag har lyssnat med intresse till alla inlägg som gjorts, de flesta här i kammaren och några i arbetsrummet. En sak i debatten oroar mig, liksom flera andra. Det är de skilda verklighetsbeskrivningar som gjorts när det gäller informationen och diskussionen om de snart förestående besluten om EES-avtalet. Det har varit som att ta del av två skilda verklighetsupplevelser från två skilda världar.

I den del av Sverige som jag kommer ifrån har vi i flera år intensivt diskuterat allt som haft med EG, EFTA och EES-avtalet att göra. Det är inte långt ifrån huvudkommunen Stockholm, eftersom det är Gävleborgs län. Därför förstår jag inte hur gränserna så tydligt kan markera intresse och ointresse i en för hela Sveriges folk så viktig fråga. Det leder mig till att i en fråga vända mig till Europaministern, som jag ser uthålligt lyssnar till debatten.

Riksdagen har beslutat om särskilda pengar till information inför EES-diskussionen och EG-diskussionen – 50 miljoner kronor det här budgetåret och även nästa budgetår. Tänk noga, herr Europaminister, inför nästa budget i januari: Lägg inte beslag på en så stor del av de fjuttiga miljonerna för information, så som ni gjorde i innevarande budget. Det blev en viss justering, men jag tillhör dem som anser att departementet innehöll för mycket pengar för interna saker. För litet gick ut till folkrörelserna. Ge till den av Thorbjörn Fälldin ledda gruppen mer medel nästa gång, som vi socialdemokrater har krävt. Verkligheten kräver det. Vi måste satsa allt vi kan för att öka informationen om Sveriges roll i det framtida Europa.

Herr talman! Jag tillhör dem som bestämt säger ja till EES-avtalet och hoppas att riksdagen i dag med stor majoritet gör detsamma. Vad finns det för skäl för en liten rik industrination som Sverige, en av de rikaste i världen, att av egoistiska eller andra skäl som är ännu dunklare för mig säga att vi inte har behov av att delta i Europasamarbetet, att vi inte har anledning att ställa

upp för ett solidariskt Europa, där länder som har det sämre ställt än vi skall lyftas upp till en mer människovärdig tillvaro? Vad har vi för skäl att säga nej till ett framtidens Europa, som är tryggare och säkrare för kommande generationer? Det är en gammal sanning att människor som samarbetar ogärna slår ihjäl varandra. I det samarbetet bör vi i Sverige vara med. Jag tycker att det skulle vara mycket genant om vi i Sverige av egoistiska eller andra skäl skulle säga nej till att ställa upp för ett bättre Europa i framtiden.

Detta innebär inte – det har fler talare före mig understrukt mycket kraftfullt – att vi vänder oss bort ifrån t.ex. tredje världen. Vi kan genom att arbeta tillsammans med Europas andra industriländer öka insatserna för att nord-syd-dialogen inom en inte alltför avlägsen framtid skall få en realistisk form, så att hela det här lilla klotet får en möjlighet till en bättre framtid.

När jag sagt detta, herr talman, skall jag gå in på en fråga som berör särskilt oss norrlänningar. Det är påståendet, att om vi ansluter oss till EES-avtalet, får vi inte möjlighet att bedriva någon regionalpolitik värd namnet i det här landet. Ingenting, herr talman, kan vara felaktigare.

Låt mig först erinra om att vi redan, alldeles oberoende av om vi säger ja till EES-avtalet eller ej, har undertecknat internationella överenskommelser – GATT, EFTA och det nuvarande frihandelsavtalet med EG – som förbjuder former av regionalpolitiskt stöd som snedvrider konkurrensen. Det enda, kära kolleger, som sätter gränserna för regionalpolitiskt agerande är sådant som är konkurrenssnedvridande.

Den svenska regionalpolitiken syftar bl.a. till att kompensera näringslivet i våra glesast befolkade regioner för de konkurrenssnackdelar som ligger i långa avstånd till de inhemska marknaderna och de på grund av mycket glest boende höga kostnaderna för infrastrukturen.

Får jag också erinra om att det i den gemensamma deklaration som lämnades av båda parterna i samband med EES-avtalets undertecknande uttalades att en mycket låg befolkningstäthet, t.ex. den som vi har på 60 % av Sveriges yta, de s.k. skogslänen där det finns nio invånare per kvadratkilometer, är ett tungt skäl som skall vägas in när förutsättningarna för olika stödformer skall beaktas.

Jag är glad, herr talman, att ett enigt EES-utskott gör den bedömning som vi också har gjort, att det nuvarande svenska regionalpolitiska stödet till företag är tillämpligt även med EES-avtalet.

För mig som här i riksdagen företräder den norra och glesast befolkade delen av Sverige, den geografiskt största delen av Sverige, är det angeläget att vi i Sveriges riksdag för en kraftfull regionalpolitik som tar hänsyn till skogslänens glesa befolkning, perifera läge, långa avstånd och ibland svåra klimatförhållanden. En sådan progressiv politik, herr talman, är fullt möjlig att föra även med EES-avtalet. Det kan snarare vara så att vi som energiskt från olika partier kämpar för en bättre regionalpolitisk förståelse för skogslänen i stället får en bundsförvant i det övriga Europa, när vi slår våra pannor blodiga mot mer eller mindre ointresserade riksdagskolleger från de södra delarna av vårt land.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till EES-utskottets hemställan i de

delar som icke berör de socialdemokratiska reservationerna, vilka jag naturligtvis också yrkar bifall till.

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

I detta anförande instämde Karl Hagström (s).

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

Anf. 108 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Axel Andersson har i sitt inlägg tagit upp en del informationsfrågor och framfört önskemål om ökad information. Därmed har han givit eko till synpunkter som har framförts från många andra håll och som jag tycker det är viktigt att beakta i det fortsatta arbetet. Jag kan försäkra denna kammare att vi från regeringens sida skall göra allt vi kan för att så långt det är möjligt tillmötesgå dessa önskemål.

Axel Andersson påpekade att medel har avsatts för informationsändamål, 50 miljoner kronor för det här året, som har fördelats broderligt så att 25 miljoner kronor går till informationsverksamhet från regeringskansliets sida och 25 miljoner i allt väsentligt fördelas av den s.k. Fälldindelegationen. Det svarar mot önskemål om ökad information från regeringskansliet – ytterligare uppslag har kommit under dagens debatt – men också önskemål om stöd för allsidig information.

Jag vill gärna till Axel Andersson säga – jag sade någonting i den stilen tidigare – att det inte finns någonting bra som inte kan göras bättre. Det har informerats mycket om EES-avtalet. Det har givits information kring frågor som har rört förhandlingarna under förhandlingarnas lopp. Det har varit en ingående debatt sedan förhandlingarna avslutades.

Men jag tror ändå att det finns ytterligare sådant som kan göras på det här området. Jag vill än en gång i denna kammare säga, att när vi nu börjar förbereda förhandlingarna om medlemskap, skall vi sträva efter den allra största öppenhet, en ännu större öppenhet än vad som har varit fallet under EES-förhandlingarna. Jag har tidigare pekat på några exempel, så jag skall inte uppta tiden med att upprepa dem.

I planeringen av det fortsatta arbetet välkomnar jag alla uppslag om hur man skall nå ut med information. Det skall inte bara finnas mycket information, utan den måste också omsättas i kunskap. Det är nog där som bristen ofta ligger.

Min och regeringens ambition är att när vi om ett och ett halvt eller två år har att ta ställning till ett svenskt medlemskap i EG, skall varje svensk medborgare kunna säga: Det har funnits tillgång till information. Jag har kunnat sätta mig in i dessa frågor.

Jag menar att alla goda krafter bör sättas in. Det behövs information över ett mycket brett fält och en bred debatt kring frågorna. Alla goda krafter bör samlas för att detta mål skall nås.

Anf. 109 AXEL ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tackar Europaministern för att han trots denna sena timme tog upp min kastade handske. Jag är tacksam för den övertygelse varmed Europaministern betonade behovet av en bredare information.

Europaministerns målsättning är lika hög som min och andras, att Sveriges medborgare skall veta vad de har att ta ställning till inom loppet av

mindre än bara två år. Det förutsätter att regeringen tar till vara den resurs som finns i de svenska folkrörelseorganisationerna.

Vår demokrati vilar på ett starkt folkligt engagemang. Vi har redskapen och verktygen för att nå ut med en bred folkkupplysning i detta land. Låt oss använda oss av dem. Jag förutsätter att jag kan dra slutsatsen av Ulf Dinkelspiels inlägg, att det i det pågående budgetarbetet avsätts pengar till denna utomordentligt viktiga information, så att alla människor som är engagerade i samhällsarbetet i vårt land får förutsättningar att vara språkrör i en för Sverige mycket viktig debatt om Sveriges roll i det framtida Europa.

Anf. 110 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Jag tycker att EES-avtalet är en stor framgång för vårt land. Det skapar möjligheter för ett smidigt inträde i den europeiska unionen. Vi i Sverige utgör en levande del i Europa och måste så förbli. Men vi svenskar har en olycklig tendens att alltför ofta agera som ett öfolk, trots att landet hänger fast vid Ryssland. Man måste åka båt till Sverige. Vi har en tendens att ta avstånd och skeptiskt betrakta utvecklingen på kontinenten. Det är både olyckligt och farligt. Vi kan bli ett nordligt Skansen, om vi fortsätter att isolera oss.

Det är med fri rörlighet för människor, kapital, tjänster och varor i Europa som chansen för utveckling och tillväxt ligger. Europa är vår stora marknad.

Europa är den ekonomiskt starkaste kraften i världen, starkare än USA och dubbelt så stark som Japan. Det ger oss möjligheter i mycket högre grad än problem, när vi nu närmar oss våra naturliga samarbetspartner.

Det framtida Europa blir regionernas Europa. Nordeuropa saknar en stark region som motsvarar London-Paris-bananen eller axeln Barcelona-Rivieran-Milano.

EES-avtalet skapar helt andra möjligheter för oss. Stockholm-Uppsala-Helsingfors kan bli starkare med de nya samarbetsmöjligheter som det nya avtalet medför. Skåne-Själland-Nordtyskland får också utvecklingsmöjligheter när gränserna minskar i betydelse. Med broar över Öresund och Femer Bält blir situationen än bättre. Det kan bli två starka kraftcentra i norra Europa, och det är bra för Sverige. Det är bra med starka utvecklingsregioner. Det tjänar alla på, även våra glesbygder. Dessutom tryggar det vår välfärd.

EU har betytt oerhört mycket för att stärka freden i det så ofta krigshärjade Europa. Fredligt samarbete och nära kontakter skapar den verkliga grogrunden för bestående fred. Därför är medlemskap i EU för mig det viktiga målet. Men redan EES-avtalet är ett viktigt steg på den vägen.

Detta samarbete är grunden för ett öppet och fredligt Europa. Samarbetet måste dock ske med det Europa som finns i verkligheten. Det hjälper inte oss att vara positiva till ett annat Europa än det som verkligen existerar. Jag kan inte bara – som många talare här har gjort – krämaraktigt räkna på plus och minus i detaljer. Jag vill fullt ut vara europé med samma rättigheter och skyldigheter, med samma framtidstro och samma möjlighet att påverka utvecklingen som EU:s medborgare i dag har. Jag vill att våra barn skall få leva i ett Europa utan gränser, ett Europa där de har samma utvecklingsmöjligheter.

ter som tyskar, fransmän och briter. Våra barn skall inte tvingas att stå utanför som passiva åskådare.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i EES-utskottets betänkande.

Anf. 111 ISA HALVARSSON (fp):

Herr talman! Ian Wachtmeister brukar alltid inleda sina anföranden med att konstatera att det är glest med folk i kammaren. Jag tycker inte att det nu är brist på folk här, men Ian Wachtmeister är inte närvarande.

(Applåder)

De senaste dagarna har det pågått en intensiv och i långa stycken osaklig och hätsk kampanj för att få riksdagen att skjuta upp EES-beslutet. Jag har i brev och telefonsamtal kallats för landsförrädare och hotats med kommande omfattande kampanjer, så att jag inte skall bli återvald till riksdagen om jag röstar ja till EES-avtalet. Den här kampanjens människor hänvisar alla till förmenta brott mot 1 kap. 1 § i Regeringsformen, men själva visar de faktiskt ingen respekt för vare sig fri åsiktsbildning eller vårt representativa och parlamentariska statsskick.

Landsförräderiet skulle bestå i att vi genom EES-avtalet avskaffar det generella kravet på förvärvstillstånd för utländska förvärv av fast egendom. Nu fattas ju inte det beslutet i samband med dagens beslut om EES-avtalet, utan i en särskild proposition. Men faktum kvarstår: Vi kommer att avvisa det här kravet. Det är då intressant att studera remissvaren till den nämnda propositionen. En mängd juridiska instanser, länsstyrelser, Glesbygdsmyndigheten, Statens jordbruksverk och LRF har inte haft något att invända mot förslaget. Så om jag är landsförrädare, befinner jag mig i gott sällskap.

Jag kommer att rösta ja till EES-avtalet. Det är ett efterlängtat och bra avtal, ett avtal som vi i många år har arbetat för och som ger betydande fördelar för Sverige. Kraven från de människor som skrivit och ringt till mig bottnar tyvärr djupast i rädsla för tyskar, spanjorer och portugiser, men jag delar inte den rädslan. Det är inte varulvar och monster som väntar på oss där ute i Europa.

Väl så viktigt som det ekonomiska motivet för avtalet är att det mellan Sverige, övriga EFTA-länder och EG-länderna finns en samhörighet och värdegemenskap som bygger på demokrati, jämlikhet, social rättvisa och respekt för fri- och rättigheter.

Arbetsmarknadsutskottet var nyligen på studieresa i Portugal. Där betonade man att det långt ifrån bara var ekonomiska fördelar som man hade fått genom det europeiska samarbetet. Det var tankeutbytet, samvaron och brytningen mellan olika attityder som hade gjort väl så mycket för en positiv utveckling i Portugal, inte minst när det gäller jämställdhet och miljöpolitik.

Om vi skulle ställa oss utanför EES-samarbetet, skulle konsekvenserna bli stora för den regionala utvecklingen i Sverige. Vi skulle få mindre resurser till allt som har stor betydelse: kommunikationer, utbildning, forskning, kultur och mycket annat. Det är ju inte så, att vi är ensamma i Europa om att ha regionalpolitiska stöd. Tvärtom, själva tanken med samarbetet går ut på att minska klyftorna mellan olika regioner – det finns en stor andel gemensamt regionstöd. Men EG kräver dessutom att varje medlemsland för en egen aktiv regionalpolitik, eftersom EG:s regionala stöd endast är komple-

ment till den nationella regionalpolitiken. Under EES-förhandlingarna har Sverige nått förståelse för att våra typiska nordiska förhållanden – gles befolkning och långa avstånd till marknaden – kan vara skäl för regionalt stöd.

Herr talman! Det nordiska samarbetet skulle troligen allvarligt försvåras om Sverige till skillnad från övriga nordiska länder valde att ställa sig utanför EES. Byråkrati och krångliga regler har varit besvärande hinder för handeln mellan de nordiska länderna. Detta har inte minst många från mitt hemlän, Värmland, fått erfara.

EES-avtalet innebär inte bara att vi får tillgång till EG:s inre marknad, utan också att den fria rörligheten mellan EFTA-länderna garanteras. Detta blir av stort värde för små och medelstora tjänste- och industriföretag med begränsade resurser att söka sig ut på den kontinentala stormarknaden.

En väsentlig fördel med EES-avtalet är också att vi får nya och bättre förutsättningar att påverka miljöpolitiken i Västeuropa och världen i övrigt. Detta är av särskild betydelse, eftersom många miljöhot är regionala eller globala.

Det görs en stor affär av bagateller, såsom t.ex att vi måste överge kravet på att det skall finnas uppgift om bakningsdag på bröd i färdigförpackningar. EES-avtalet ger Sverige i dess helhet goda förutsättningar att stärka sin ställning som en livskraftig och avancerad industrination. De problem som kan uppstå till följd av avtalet är förhållandevis små och står inte i paritet med de negativa konsekvenser som uppkommer om Sverige ställs utanför EES. Jag menar dessutom att EG:s regler, som innebär märkning med bäst-föredag, eller för särskilt ömtåliga livsmedel med sista förbrukningsdag, inte är någon stor eftergift. Vi får inte tappa sinnet för proportioner.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

(Applåder)

(forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 18.03 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

3 § (forts.) Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (forts. EU1)

Anf. 112 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Jag skall först beröra några av de frågor som har varit uppe under dagens lopp. Jag har naturligtvis försökt att följa debatten i dag.

Europaminister Dinkelspiel sade att vi måste fundera över hur vi bättre

skall nå ut med våra synpunkter till svenska folket. Ett sätt att nå ut bättre och få förtroende, tror jag är att man respekterar sina motståndare och inte viftar bort de argument som anförs som irrelevanta eller som uttryck för okunnighet. Svenska folket deltar i dag i EG-seminarier. Man skaffar sig kunskaper och lyssnar på jurister som är oroliga för utvecklingen. Man lyssnar på jurister som säger att man för att få äga en svensk tidning i dag måste vara svensk medborgare. Det är tveksamt om denna bestämmelse i längden är förenlig med EES-avtalet om den fria rörligheten.

Om avtalet måste leda till grundlagsändring i något avseende, skulle själva avtalet också ha antagits på samma sätt som grundlagsändringar antas, t.ex. genom två riksdagsbeslut.

Det här är bara en typ av frågor som har fått oss att yrka på återförvisning. Om detta yrkande inte vinner kammarens bifall, kommer vi att yrka avslag på utskottets hemställan.

Jag kan som ledamot av konstitutionsutskottet inte ta på mitt ansvar att medverka till ett beslut om godkännande av avtalet på så här lösa grunder.

Här framträder jurister som med stor självsäkerhet och karskhet tillbakavisar alla de argument som seriösa forskare tar fram i diskussionen. Det är nog en av anledningarna till att man har svårt att få gehör hos det svenska folket för det sätt som man genomför den här Europaanpassningen på.

Herr talman! Det har många gånger i dag anförts att det är ökningen av handeln med länder i EG och EFTA som skall ge oss tillväxt och ökat välstånd. Samma debatt fördes i viss mån för 20 år sedan när det gällde frihandelsavtalet. Frihandelsavtalet skulle medföra ökad handel och ökad tillväxt. Det är möjligt att avtalet har gjort det. Det är möjligt att handelsutvecklingen gentemot EG och EFTA skulle ha varit sämre om vi inte hade haft frihandelsavtalet. Jag tror att det förhåller sig så.

År 1972 utgjorde vår export till EG 54 % av den totala exporten. I dag utgör denna export 55,1 %. Den har under denna 20-årsperiod varit nere i 48,6 %. För 20 år sedan utgjorde vår import från de nuvarande EG-länderna 57,5 % av den totala importen. I dag är siffran 55 %.

Under dessa 20 år har vår export till EFTA sjunkit från 20,6 % till 18 %. Importen har däremot ökat från 17,1 % till 17,9 %. Detta har skett trots att vi under perioden har fått tullfrihet gentemot EG-området.

Vår export till Japan, Nordamerika och Sydostasien har ökat från 9,8 % till 15,1 %. Det är således fråga om en kraftig ökning. Vi har däremot tappat handeln med Östeuropa och tredje världen – de länder som verkligen skulle behöva en ökad handel med den rika världen.

Detta visar att det i huvudsak är andra faktorer än konstruktionen av handelsavtal som avgör hur handeln utvecklas. Vi har haft tullar gentemot de länder med vilka vi har haft den fördelaktigaste utvecklingen av handeln. Om man för en dålig ekonomisk politik i EG som leder till svag efterfrågan, så skadar det naturligtvis den export som är riktad mot EG.

Borttagandet av de tekniska handelshindren och tvångsinternationaliseringen av offentlig upphandling sägs nu skall ge företagen i hela Sverige en skjuts framåt. Jag skall säga något om bedömningen av de dynamiska effekterna under den kommande perioden. Johan Lönnroth var inne på en motsvarande diskussion.

I propositionen sägs att det på grund av avtalet efter den 1 januari kommer ett utbud på ca 12 miljarder kronor per dag inom EG-området. I betänkandet finns liknande tongångar, men utskottet har lyckligtvis funnit att det finns en osäkerhet i dessa bedömningar.

Gemene man i Sverige frågar sig naturligtvis varför de svenska företagen inte sprudlar av iver att få ge bud på denna offentliga upphandling och varför de inte ser framtiden an med tillförsikt. I själva verket råder nu pessimism. Vad som nu gäller är avskedanden och nedläggningar, alltså även inför EES-avtalet. Varför är det så?

För det första är det ju så att företag redan levererar för en del av dessa 12 miljarder per dag.

För det andra kan enligt EG-kommissionens egen bedömning bara hälften av upphandlingen i praktiken läggas ut.

För det tredje är det bara över tröskelvärdena som tvånget att lägga ut upphandlingen gäller.

För det fjärde läggs en del av de stora upphandlingarna redan nu enligt de GATT-regler som gäller ut på internationellt anbud, och där deltar även svenska företag. Sverige är redan ganska bra på att lägga ut upphandlingar i andra länder.

Jag har, liksom en del ekonomer, försökt räkna på detta. Det kan vara möjligt att EES-marknaden erbjuder en upphandling till ett värde på ca 3 300 miljarder kronor per år. Man kan utgå från en gissning att 10 % av den totala av EG-kommissionen tänkta upphandlingen ligger över tröskelvärdena. Det är då rimligt att anta att Sverige får en trettiotredjedel av detta, om våra företag är lika bra som företagen i EG-området. Vi har nämligen ungefär en trettiotredjedel av detta områdes hela BNP. Det skulle innebära att vi fick en ökad upphandling till svenska företag motsvarande ca 10 miljarder kronor. Men samtidigt skall vi i Sverige lägga ut upphandlingen inom EES-området. Den totala upphandlingen i Sverige motsvarar värden på ca 250 miljarder kronor per år. Låt oss anta att förhållandena i Sverige är desamma som förhållandena inom EG och att sålunda drygt hälften skall läggas ut. Det betyder att ungefär hälften eller drygt hälften skall läggas ut. Om 10 % hamnar ovanför tröskelvärdena kan det innebära att drygt 15 miljarder skall läggas ut. Av dessa miljarder kommer huvudparten att tas av utländska företag, om konkurrenskraften mellan de olika länderna är den som jag tidigare har talat om. Det skulle kunna betyda att svenska företag tar hem order på 10 miljarder kronor men att de förlorar order motsvarande 14,5 miljarder kronor.

Det här är en gissning som är lika realistisk som vilken annan gissning som helst. Självfallet kommer stat, kommuner och landsting att troligen bli vinnare i den ökade konkurrensen. Det beror på de lägre priserna. Därmed friställs mer resurser. Naturligtvis äts också en del av resurserna upp på grund av ökade kostnader för byråkrati, ökade kostnader för miljöstörningar på grund av ökad transportmängd, ökade kostnader för infrastruktur och i värsta fall kostnader för ökad arbetslöshet eftersom företag i vårt land slås ut.

Enligt Cecchinirapporten skall den inre marknaden gynna stordriften.

Jag betraktar utskottets skrivning på s. 87 om stora fördelar med interna-

tionaliseringen av upphandlingen som en lätt överdrift. Skrivningen på s. 26 är bättre, nämligen att beräkningarna av vinsterna av EES-integrationen är osäkra.

I ett plötsligt anfall av klarsyn säger man att EES-avtalet inte automatiskt ger en positiv utveckling för Sverige. Självfallet borde regering och riksdag ha tagit mer tid på sig att djupare analysera dessa frågor. Det gäller särskilt konsekvenserna för regionalpolitiken.

När det gäller regionalpolitiken är det givetvis bra att utskottet understryker att fasthet i den kommande utvecklingen är nödvändig för att klara vårt lands regionalpolitik. Det är litet annorlunda ton jämfört med de halleluja-formuleringar som tidigare förekommit hos en del EG-anhängare. Problemet med behovet av mer regionalpolitiska insatser på grund av kraftigt skärpt konkurrens för offentliga tjänster analyseras inte närmare.

När Televerket, Posten, SJ, flyget, Domänverket, Vattenfall osv. bolagiseras och drivs på ett konkurrensutsatt sätt, eller som om de vore konkurrensutsatta, blir det givetvis regionalpolitiska konsekvenser. Vi ser det redan nu tydligt på flygets område. Hård konkurrens och stordriftsfördelar missgynnar automatiskt glesbygd och långt bort belägna områden. Det är rimligt att anta att behovet av regionalpolitiska insatser kommer att öka kraftigt.

Hur har man lyckats med detta i EG? År 1987 skärptes regionalpolitiken på grund av enhetsakten. Uppenbarligen slår arbetslösheten hårt i EG-området – såväl i tidigare starka industriregioner som i utkantsområden. Trots de regionalpolitiska insatserna är klyftorna stora och har en tendens att bli större.

I de två rikaste regionerna är den genomsnittliga inkomsten fyra fem gånger större än i de fattigaste regionerna. I de tio sämsta regionerna är arbetslösheten bortåt 25 %, medan den är 3 % i de tio bästa regionerna.

Vidare vet vi att EG anser att den svenska regionalpolitiken i vissa delar inte är förenlig med den gemensamma marknadens regler. Det här framgår av EG:s avis om Sverige som har kommit ut inför förhandlingarna om medlemskap. Den regionalpolitik som bedrivs i Sverige anses av EG i vissa avseenden för långtgående. Ett problem i förhandlingarna kommer att vara att den svenska regionalpolitiken måste tillämpas på ett sådant sätt att den är förenlig med EG:s regler.

Den gemensamma förklaringen om artikel 61.3 c säger att en prövning av regionalpolitiskt stöd *kan* göras utifrån andra kriterier, t.ex. lågt befolkningstal. En förutsättning för att lågt befolkningstal skall komma in i bilden är att villkoret för hög arbetslöshet och låg BNP också uppfylls.

Enligt ett protokoll från EG-parlamentet som gavs ut i september, klargjorde EG-kommissionens vicepresident Andriessen att förklaringen med anledning av artikel 61.3 c inte innebär en ändring av EG:s regler. Ibland har man här i Sverige fått intrycket att de nordiska länderna på något sätt har lyckat förskjuta EG:s regionalpolitik. Detta har alltså inte skett.

Andriessen klargjorde också att alla typer av stöd skall granskas inom ramen för EES-avtalet. Han kunde inte göra några utfästelser om vilken typ av statligt stöd givet i regionalpolitiskt syfte som är förenligt med EG:s regler. Ytterst kommer avgöranden om eventuellt otillåtet stöd att fällas i EFTA-domstolen, som har att följa EG:s regler.

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

Blir majoriteten i Sveriges riksdag missnöjd med konsekvenserna återstår, såvitt jag förstår, möjligheten att suspendera en del av avtalet under en period eller att säga upp avtalet. Det här kommer naturligtvis att bli en politiskt besvärlig procedur. Men jag tror också att utskottet även i det här avsnittet vid en återremiss skulle ytterligare kunna klargöra de regionalpolitiska konsekvenserna av EES-avtalet.

Herr talman! Jag instämmer i Gudrun Schymans yrkande.

Anf. 113 INES UUSMANN (s):

Herr talman! Jag tänker avhålla mig från allmänna deklarationer om avtalet, som jag i huvudsak tycker är mycket bra. Jag tänker i stället beröra några frågor som hänger ihop med arbetskraftens fria rörlighet.

I en öppen marknad med olika levnadsvillkor i resp. land finns det alltid mindre seriösa företag som försöker konkurrera med osunda medel. Ett sådant konkurrensmedel är att man använder billig arbetskraft med dåliga sociala och arbetsrättsliga villkor. I första hand gäller det företag som arbetar på entreprenadbasis med kortare eller längre uppdrag i ett annat land än hemlandet och som då tar med sig arbetskraft med avsevärt sämre anställningsvillkor än vad som förekommer i det land de kommer till.

I första hand torde detta problem bli aktuellt inom transportområdet och inom bygg- och anläggningsbranschen. Men det finns också de som menar att det kan komma att beröra turismen och andra delar av tjänstesektorn.

Den grundläggande förutsättningen för att motverka social dumpning är att se till att allt arbete som utförs i ett land betalas minst enligt det landets lönenivåer och att man arbetar enligt det landets arbetsrättsliga normer i övrigt.

Före Maastricht fanns det inom svensk fackföreningsrörelse en viss oro för att vi skulle tvingas från den arbetsrättsliga modellen med kollektivavtal som vi har varit vana vid i Sverige. Vi stiftar ramlagar på t.ex. arbetsmiljöområdet och sluter sedan kollektivavtal om det mer exakta innehållet. Vi skulle tvingas att närma oss den lagreglerade modell som dominerar i Europa men som inte finns i de nordiska länderna.

I vår motion E7 har vi Socialdemokrater betonat vikten av att den nordiska modellen också i fortsättningen kan hävdas.

I Maastrichttraktatet – i denna förkättrade traktat om Europaunion – beslöt man att kollektivavtal under vissa förutsättningar skall kunna ges samma status som nationell lagstiftning när det gäller implementering av direktiv. Det här betraktas av fackföreningsrörelsen, och även av mig, som en stor seger för den nordiska modellen. Det är den modell som ger fackligt inflytande och styrka.

Tyvärr har inte alla länder i det nuvarande EG ställt sig bakom detta sociala protokoll. Storbritannien har målt sig ur. Men det har ändå stor betydelse för vår framtida anpassning till olika EG-direktiv på arbetsmarknadsområdet.

Ett enigt utskott utgår också från att vår regering ”med utnyttjande av alla formella och informella vägar som EES-avtalet erbjuder kommer att driva kollektivavtalslinjen”.

Denna samsyn är mycket bra, och vi kan vara övertygade om att regeringen kan påräkna hjälp från arbetsmarknadens parter i dessa strävanden.

Anders Lindström, ordförande i Svenska sjöfolksförbundet, har citerats här i eftermiddag. Han sägs vara kritisk till EES, till dess möjligheter att hävda arbetsrätten och kollektivavtalen. Det är rätt. Men vid den offentliga utskottsutfrågning som EES-utskottet hade, sade han också: "Min slutsats är att EES-avtalet är otillräckligt för den svenska arbetarklassens del. Jag är för en europeisk union, men jag är också för att vi omedelbart skaffar oss möjligheter att påverka de beslut som nu fattas inom EG." Det är någonting helt annat än det som man lät påskina här tidigare i dag.

Den kanske viktigaste frågan för den fackliga styrkan avgör vi själva. Det är om det skall vara tillåtet för facket i Sverige att vidta stridsåtgärder mot utländska arbetsgivare som verkar i Sverige och som inte följer våra kollektivavtal.

Genom *lex Britannia*, som vi antog här i riksdagen för drygt ett år sedan, har vi för tillfället klarat ut detta. Men motståndet mot *lex Britannia* är hårt, inte minst från Svenska arbetsgivareföreningen. SAF kräver att den lagen skall avskaffas och att man skall börja på sjöfartens område med ett internationellt sjöfartsregister, där svenska redare skall kunna anställa folk efter i princip vilka avtal som helst.

Ända sedan valet har svensk sjöfartsnäring svävat i ovisshet om vilka åtgärder som regeringen har för avsikt att vidta för den branschen. Det förslag som nu ligger på riksdagens bord är absolut inte ämnat att skapa någon klarhet, eftersom det bara sträcker sig till detta budgetårs slut.

Inom EG pågår nu ett arbete med att fastställa en sjöfartspolitik som skall gälla för alla EG-länderna, och i detta arbete är frågan om internationella register en viktig del. Avsikten med de internationella register som har införts under senare år, t.ex. i Danmark och i Norge, har ju varit att man i form av en laglig arbetsmetod, som i praktiken innebär social dumpning, skall kunna stärka det egna landets handelsflottas internationella konkurrenskraft.

Vi Socialdemokrater motsätter oss bestämt en sådan omläggning av den svenska sjöfartspolitik som detta skulle innebära. Utländsk arbetskraft, exempelvis sjömän från Filippinerna, skulle i så fall inte betalas enligt svenska eller internationella avtal utan enligt filippinska, även om de arbetar sida vid sida med en svensk matros eller båtsman. Vi menar, och det har vi också gett uttryck för i vår motion, att likhet inför lagen måste gälla oberoende av ras, religion, nationalitet eller etniskt ursprung.

Vi menar att det är viktigt att regeringen inom ramen för det fortsatta arbetet inom EES följer de här riktlinjerna för sjöfartspolitik. Vi beklagar uppriktigt att inte utskottsmajoriteten tyckte att det var angeläget att nå enighet också på den punkten.

För de ombordanställda handlar detta om rätten till jobb inom den svenska handelsflottan, men för alla arbetstagare finns ytterligare en principiell dimension: Skall olika arbetsvillkor gälla på samma arbetsplats om arbetstagarna kommer från olika länder? Vi Socialdemokrater svarar nej på den frågan, och vi hade hoppats att vi skulle få stöd av den borgerliga majori-

teten, men det blev inte så. Det tycker vi är beklagansvärt och oroande, trots den samsyn som har visats i andra avseenden.

Som Annika Åhnberg sade tidigare: Det här har inte med skrivningarna i det nu aktuella avtalet att göra, utan det är en tolkningsfråga, och där, som i alla andra sammanhang, är det de skilda politiska åskådningarna som spelar in. Oavsett om det blir ett avtal eller inte kommer nog de skillnaderna att finnas kvar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Anf. 114 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Ines Uusmann hänvisade till Maastrichtfördragets sociala protokoll och sade att kollektivavtal nu skall kunna komma att gälla som nationell lag. Men om man läser fortsättningen av texten förstår man att det är så under förutsättning att detta kollektivavtal överensstämmer med direktivet. Friheten när det gäller kollektivavtalet är alltså begränsad i ganska betydande grad.

När det gäller arbetarklassens kamp i Västeuropa, i Östeuropa och i tredje världen är det naturligtvis viktigt att sitta med vid bordet där beslutet fattas. Men frågan är om den politiska och ekonomiska styrkan finns just vid bordet på grund av att en ordförande sitter där. Den avgörande kraften finns egentligen där organisationsförmågan och kampviljan finns, dvs. ute på de enskilda arbetsplatserna runt om i världen.

Jag håller med Anders Lindström om att det skulle vara en fördel att kunna sitta med vid förhandlingsbordet. Det är alldeles riktigt. Men en förutsättning som då måste vara uppfylld är den mobiliserande kraft som finns så att säga bakom de fackliga ledarna.

Det är ju också så att enskilda nationer kan gå före på det arbetsrättsliga och fackliga området och vara ett föredöme för kampen i andra länder. Att det på kort sikt skulle innebära ett totalt uppgivande av makten att påverka kapitalets möjligheter i världen när man står utanför EG, det vill jag därför inte riktigt hålla med om.

Anf. 115 INES UUSMANN (s) replik:

Herr talman! Jag är ledsen att Bengt Hurtig inte uppfattade att jag sade är det är under vissa förutsättningar som kollektivavtalen kan få samma status som nationell lagstiftning när det gäller implementering av direktiv. Implementering är ett sådant där ord som man numera har fått lära sig. Det betyder helt enkelt att man skall se till att de direktiv som ges blir verkställda i resp. land. Vitsen med detta, herr talman, är ju faktiskt att vi skall använda vår arbetsrättsliga modell, som vi har god erfarenhet av i Sverige. Vi kommer att få möjlighet att använda den.

Svenska arbetstagare påverkas av internationaliseringen oavsett om vi är medlemmar i EG eller om vi har skrivit ett avtal som kallas EES. Denna påverkan kommer till oss, och då tycker svensk fackföreningsrörelse att det är en stor fördel att också själv kunna vara med och påverka. Jag delar den uppfattningen. Man har under ett antal år kunnat påverka indirekt genom

Europafacket, men i fortsättningen hoppas vi att man också skall kunna påverka mer aktivt genom ett aktivt arbete inom EES-avtalets ram.

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

Anf. 116 BENGT HURTIG (v) replik:

Herr talman! Svenska fackföreningsledare sitter i dag med vid Europafackets bord. De kan där framföra sina argument och ge den styrka som ligger i de erfarenheter man har fått genom kampen i Sverige och i övriga Norden. När sedan någon representant för EG-kommissionen kommer in i rummet får den svenska representanten lämna församlingen i och med att det övergår till att bli en EG-förhandling eller en EG-diskussion.

Vi måste ändå ha ett visst förtroende för att de inom Europafacket som är medlemmar i EG kan föra fram just de argument som de har fått höra från sina nordiska kamrater. Det är ju de facto redan så det fungerar.

De här maktproblemen finns alltså, men de skall inte överdrivas.

Anf. 117 KARL-ERIK PERSSON (v):

Herr talman! Debatten här i kammaren kan ibland vara klagande för den som lyssnar. Men i den här debatten har det inte varit så. EG-minister Dinkelspiel sade att det kanske nu är dags att släppa hemligstämplat material. Nic Grönvall sade att det är klart att man sparar vissa kort i rockärmen och inte visar dem. Andra EES-förespråkare har sagt att man vet allt och att all information har varit tillgänglig. Man frågar sig: Vem har rätt?

Herr talman! Jag vill först tala litet om trafikpolitiken. I del 1 i utskottets betänkande står det på s. 65, 7.2 Transporttjänster: "Till följd av artikel 47 åtar sig EFTA-länderna att anpassa sina bestämmelser till de rättsakter som räknas upp i bilaga XIII till EES-avtalet. I rättsakterna regleras förhållanden som tekniska normer och säkerhet, vissa skatter, sociala frågor, marknadstillträde och cabotage (rätt för utlandsregistrerade fordon att utföra inrikes transporter). Vidare regleras taxor, kompetenskrav och förhyrning av fordon. Vad nu sagts gäller godstransport på landsväg."

I bilaga 2 står det på s. 140: "Vad först gäller teknisk harmonisering och säkerhet erinras om en rättsakt enligt vilken mått och vikter för lastbilar och bussar i internationell trafik inom EG har harmoniserats. Staterna är skyldiga att inom sina territorier tillåta internationell trafik med fordon som uppfyller kraven i rättsakten oavsett om mått och vikter överskrider de värden som tillåts nationellt. Maximimått och -vikter för fordonståg innebär att sådana i internationell trafik får ha en längd av högst 18,35 meter och en vikt av högst 40 ton. För vissa containertransporter gäller dock 44 ton. De svenska bestämmelserna medger längre och totalt sett tyngre fordon än vad flera av EG:s medlemsstater medger för nationell trafik. I Sverige tillåts sålunda fordonståg om 24 meters längd och med en bruttovikt av 56 ton. Högsta tillåtna axel-, boggi- och trippelaxeltryck är dock lägre än vad EG:s föreskrifter för internationell trafik innebär. Drivaxeltrycket, t.ex., är enligt dessa EG-normer högst 11,5 ton, medan Sverige tillåter högst 10 ton för alla axlar. Detta innebär att ifrågasättande bestämmelser i 106 § vägtrafikkungörelsen (1972:603) måste ändras."

Om man fortsätter att läsa kan man inte se vad detta skulle kunna inne-

bära och vilka undantag man skulle kunna göra från dessa regler. Här står det tydligt att man skall ändra vägtrafikkungörelsen.

I trafikpropositionen från 1988 sade man att det trafikpolitiska beslutet skulle gälla till 1994, då man skulle öka till 60 ton för totala fordonståg. Om vi nu måste sänka totalvikten på ett fordonståg från 56 ton till 40 ton och om vi måste minska fordonslängden från 24 meter till 18,37 meter, vilka konsekvenser får det för transportnäringen, industrin och – inte minst vilka miljökrav kommer det att medföra? Det är några av de frågor som EES-avtalet inte ger svar på.

Detta skall man fortsätta att förhandla om. Men vad kommer att hända? Det kan man faktiskt inte utläsa av vare sig propositionen eller betänkandet. Det är frågor som jag tycker är ganska viktiga. Om man följer den här delen av avtalet kommer det att innebära att vi får större miljöpåfrestningar än vad vi har i dag. Det innebär ju att man, i stället för att köra två lastbilar på en sträcka, måste köra tre – kanske fler – eftersom man även minskar fordonslängden. Det kommer att medföra miljökrav. När det gäller framför allt den tunga trafiken har vi ganska strikta bestämmelser i Sverige som bl.a. innebär förbättringar i fråga om s.k. miljödiesel. Vad jag vet finns inte dessa bestämmelser någonstans i Europa.

En central princip i avtalet är att all diskriminering på grund av nationalitet skall vara förbjuden. Någon lag som bryter denna princip får ej införas. Utländska långtradare har rätt att köra till och genom Sverige. Det regleras för närvarande genom avtal om kvoteringsregler. Av europeiska länder är det enbart engelska företag som har fri trafikrätt till Sverige. Bestämmelser för högsta axel- och boggitryck används för att hålla nere kostnaderna för vägnätet. Dessa bestämmelser är olika i olika länder. Vid en helt fri trafik kan av något skäl någon del av vägnätet och miljön bli utsatta för hårda påfrestningar av tung trafik från andra länder.

I vilken utsträckning kan svenska myndigheter, enligt avtal, få problem med avstängning av vissa vägsträckor med sänkt tillåtet boggitryck, eller med införandet av vägtullar för att få medel till underhåll, därför att åtgärderna uppfattas som diskriminerande?

Kan Sverige få svårigheter att t.ex. av miljöskäl införa högre drivmedelskatter, med undantag för landsbygden för att inte företagen där skall drabbas? Kan det vara otillåtet statligt stöd? Hur längre kommer Sverige att kunna behålla de längre långtradarna för exempelvis skogsindustrin?

Vi hade en uppvaktning i trafikutskottet där skogsnäringen och gruvindustrin var representerade. De sade att om de regler som omtalas i EES-avtalet genomförs blir det rena katastrofen. De visste heller ingenting, trots att de, såvitt jag förstår, hade läst avtalet grundligt.

Ytterst vilar möjligheten att genomföra inhemsk lagstiftning för att reglera trafiken på om en sådan lagstiftning kolliderar med EES-reglerna om fri rörlighet eller inte. Innan beslut om avtalet och EES-lagen fattas bör en grundlig redogörelse upprättas för hur möjligheterna till en framtida transportpolitik kommer att påverkas.

På samma sätt bör ett beslut om avtalet om EES-lagen fattas först när en miljökonsekvensbeskrivning av EES-avtalet på trafikpolitikens område presenterats av regeringen.

Med detta, herr talman, vill jag också yrka bifall till Gudrun Schymans del i detta betänkande.

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

Anf. 118 JAN SANDBERG (m):

Herr talman! Jag skall också beröra frågeställningar kring trafik och miljö. Men jag kommer att välja en delvis annan inriktning än de som yttrat sig tidigare, och också andra frågeställningar.

Det påstås att avtalet kommer att ge mer och längre transporter, mer trafik på vägarna och mer miljöföroreningar. Jag kan instämma i det på en punkt: Det kommer att vara fler varor som transporteras. Men det är inte säkert att det därmed blir mer trafik i fordon räknat, eller mer miljöföroreningar. Jag är övertygad om att det kan bli färre fordon på vägarna och att miljön vinner på en friare transportmarknad.

Herr talman! Man kan tro att det råder marknadsekonomi på transportområdet inom EG. Men det är inte så – inte ännu. Många länder har en reglerad transportsektor med diverse hinder för att man skall kunna genomföra transporter på ett effektivt sätt. Det finns exempelvis tariffsystem och regelsystem som ser till att man fått relativt dyra och ineffektiva transporter.

Det förekommer att man kör små "paketlastbilar" mycket långa sträckor, därför att reglerna uppmuntrar till den typen av transporter. Dessa bilar, andra normala lastbilar och eventuella långtradare går allt annat än fullastade på grund av detta. Ofta körs bilarna efter transportuppgiften även tomma tillbaka.

En avreglerad transportmarknad gör att det inom EG blir färre bilar, som kan transportera större godsmängder i båda riktningarna. Detta gör att de negativa miljöeffekterna blir mindre än annars.

Herr talman! Det finns andra aspekter när det gäller framför allt miljön, som ekonomisk tillväxt och arbetstillfällen. Man kan fråga sig vad Sverige vinner på den här europeiska ekonomiska tillväxten när det gäller miljön och transportområdet. Jag har tidigare nämnt att med effektivare transporter får man mindre utsläpp. Men – och det är ett viktigt men – den ekonomiska tillväxten som blir resultatet av den här inre marknaden, som vi förhoppningsvis kommer att få del av, gör att miljön på olika områden snarare förbättras snabbare.

Man får råd att snabbare investera i ny teknik, och ny teknik är, som de flesta vet, mer miljövänlig än äldre teknik. Det handlar om industrins utsläpp och det handlar om utsläpp från energisektorn, men det handlar också om utsläpp på transportområdet.

Låt mig ta ett belysande exempel, som handlar om biltrafikens negativa miljöeffekt, inte minst aktuell i dessa dagar. Många tror att Sverige, som föregångare när det gäller krav på katalytisk avgasrening på personbilar, har nått väldigt långt när det gäller miljöeffekter. Visst är det så, om vi enbart ser till att dessa krav gäller i vårt land sedan 1988. Vi hamnar emellertid faktiskt på efterkälken när det gäller att få ned trafikens avgasutsläpp, vilket beror på att Sverige haft en mycket låg ekonomisk tillväxt.

Färre hushåll har haft råd att köpa en nyare bil, vilket påverkar Volvo och Saab, eftersom Sverige utgör en av deras viktigaste marknader. Både Volvo och Saab har tvingats till stora rationaliseringar och nedskärningar på grund

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

av vikande efterfrågan, inte minst i Sverige, vilket har gett – och kommer att ge – ökad arbetslöshet.

Herr talman! Man räknar med att den svenska tillväxten under de närmaste fem åren kommer att öka med ungefär 6 % extra utöver den normala tillväxten, tack vare detta avtal. Denna tillväxt är mycket viktig för miljön. Den kan också ge ett ordentligt uppsving för svenska hushåll och därmed även för den svenska bilindustrin.

Att detta ger positiva effekter för miljön får man klart för sig om man studerar utvecklingen i Europa under motsvarande år. I Sverige har luften gått ur nybilsförsäljningen, dels på grund av låg ekonomisk tillväxt, dels på grund av en hög allmän beskattning på exempelvis nya bilar och bensin.

I andra länder har man en mer normal nybilsförsäljning. I Tyskland är den stor, men även i Österrike och Schweiz är den stor. Österrike och Schweiz är för oss mest intressanta, eftersom man där ungefär samtidigt har infört samma regler som i Sverige när det gäller katalytisk avgasrening.

Låt oss se hur den i Österrike och Schweiz större nybilsförsäljningen har påverkat miljön. Vi vet att varje katalysatorbil renar avgaserna med upp till 99 %, jämfört med bilar som inte är utrustade med katalysatorer. Denna minskning av de skadliga avgasutsläppen är mycket viktig. Den dag vi har enbart nya bilar i trafik kommer utsläppen av koloxid och kvävedioxider att vara i det närmaste marginella, jämfört med dagsläget.

I Sverige finns i dag 40 % av den bilpark som består av nya katalysatorförsedda bilar. I Schweiz är hela 56 % av bilparken redan utrustad med katalysatorer, och i Österrike är andelen 52 %. Under endast fem år har enbart den högre tillväxten på nybilsförsäljningen i Österrike och Schweiz fått till följd att andelen ”rena” bilar är mellan en fjärdedel och en tredjedel högre än i Sverige. Att detta bidrar till att vi hamnar på efterkälken gentemot de övriga länderna när det gäller miljön är helt klart, och om det inte blir någon ändring kommer Sverige, den svenska miljön och den svenska bilindustrin att fortsätta att göra det.

Herr talman! Jag vill föra fram litet nya funderingar kring trafik och miljö, kring sambandet mellan EES-avtalet, ekonomisk tillväxt, nybilsförsäljning och miljö. Vad jag nu har visat på är att den svenska miljön vinner på ett EES-avtal och att den svenska bilindustrin också ges bättre förutsättningar. Vi vet att EES-avtalet ger ökad tillväxt. Miljön vinner också på en ökad ekonomisk tillväxt.

Det här är några argument för att vi skall bifalla EES-avtalet. Men det finns många andra argument, som andra ledamöter tidigare har fört fram här i kammaren.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 119 KJELL ELDENSJÖ (kds):

Herr talman! Jag kommer att göra ett kortare inlägg än vad som har anmälts. Låt mig först få säga att jag är positivt inställd till ett fördjupat samarbete mellan Sverige och övriga Europa. Sverige är en del av Europa, därför finner jag det naturligt att Sverige söker lämplig form för ett sådant framtida fördjupat samarbete.

För min del ser jag EES-avtalet som det alternativ som står till buds om

folkomröstningen angående ett EG-medlemskap ger ett *nej* som svar. EES-avtalet anses vara ett första stort steg in i ett EG-medlemskap, men samtidigt kan EES-avtalet stå på egna ben. Det kan bli så att EES-avtalet även fortsättningsvis blir den samarbetsform som Sverige har med EG och med andra länder med samma typ av avtal.

Jag har hört industrimän och företagsledare uttala att EES-avtalet egentligen är tillräckligt för industrins del. Med det avtalet i ryggen har man möjlighet att verka och konkurrera med övriga länder inom EG- och EFTA-områdena på likvärdiga villkor.

När jag nu framfört dessa positiva tongångar om ett Europasamarbete vill jag tala något om varför jag ändå känner mig tveksam och varför jag kommer att rösta för en återförvisning av ärendet.

En stor mängd EG-regler kommer att påverka svenska lagar och svenska bestämmelser. Svenska regler och lagar måste alltså anpassas till EG.

För mig synes det tveksamt om denna anpassning och harmonisering till EG hittills har presenterats tillräckligt lättillgängligt och överskådligt såväl för riksdagsledmöter och media som för den stora allmänheten. Detta gäller naturligtvis även vad EES-avtalet ur olika aspekter kommer att betyda för folk i allmänhet. Jag vänder mig alltså mot det uppdrivna tempo som präglat hela slutfasen av EES-frågans behandling.

Jag tycker att det är oerhört viktigt att det i en sådan här omfattande och väsentlig fråga om vår framtid finns hög kunskapsnivå hos riksdagsledamöter, men också att beslutet är väl förankrat hos den stora allmänheten. Jag tyder olika enkäter och uttalanden på det sättet att förankringen i folkdjupet inte ännu är tillräcklig. Jag menar att det är av väldigt stor betydelse att en sådan förankring finns, med tanke på att vid ett *nej* i folkomröstningen om anslutning till EG blir EES-avtalet förmodligen Sveriges framtida samarbetsform med Europa.

Herr talman! Med denna typ av synpunkter som bakgrund har jag efter moget övervägande beslutat att avvika från den kristdemokratiska partilinjens och i första hand rösta för en återförvisning av ärendet.

Anf. 120 KENNETH LANTZ (kds):

Herr talman! Katastrofer har förekommit alltsedan jordens skapelse och kommer att drabba vår jord även i framtiden. Vi kan på historiens blad läsa allt från översvämningen på Noas tid, till Tjernobykatastrofen eller torkan i Afrika under vårt årtionde. Människan har drabbats av katastrofer utan mänsklig påverkan, och människan har själv orsakat flera stora katastrofer. Sjukdomskatastrofer har svept över jorden, såsom digerdöden på 1300-talet, som krävde över 25 miljoner dödsoffer. Men det finns också katastrofer som man kallt har räknat med skulle kunna drabba mänskligheten.

Tjernobyls kärnkraftsreaktor beräknades ha en olycksrisk på ca 20 driftsår, men redan efter ett år var katastrofen ett faktum.

Vårt samhälle är i dag fyllt av farliga ämnen, som vi transporterar över Sveriges land. Även Europa och övriga världen låter farligt gods transporteras i stora mängder varje dag. Det är transporter som passerar tätbebyggda områden med sannolikhetsfaktorer som närmast påminner om rysk roulette.

Katastrofer kan självklart också vara av personlig karaktär och dignitet.

En arbetslös person upplever sin situation som katastrofal inför framtiden. Det är av största vikt att vi förbereder oss för olyckor som kan drabba oss. Vi kan göra det genom försäkringar av olika slag. Vi kan också förbereda oss genom kunskapsinhämtning. Men, herr talman, det räcker inte att hämta in kunskaper och känna till riskerna. Det är självklart en förutsättning och en bra motivation för fortsatt kreativt arbete. Jag tror inte att jag behöver ge flera exempel, utan jag skall i stället tala om varför vi svenskar och övriga européer måste vara på vår vakt angående transporter av t.ex. farligt gods.

Herr talman! I dag har vi i Europa ett tjugotal olika databanker för farligt gods. Vi har många olika myndigheter i Sverige och övriga länder som skall ansvara för och kontrollera säkerheten av alla transporter av farliga ämnen. Jag vill aktualisera bristen på en heltäckande kunskapsbank i Sverige och övriga Europa. Jag kräver att vi engagerar oss och tar vårt ansvar för att undvika en digerdöd i vår tid. Vi har en otrolig tillväxt av nya kemikalier som är omöjlig att kontrollera. Detta kan vara en sprängbomb om vi inte förvaltar ansvaret på rätt sätt.

Jag ser i detta läge, herr talman, en möjlig hjälp i EES-avtalet. Sverige är på många sätt ett föregångsland i fråga om att ta ansvar för transporter av farligt gods och den hanteringen över huvud taget, likaväl som hanteringen av avfall från kemiindustrin. Detta måste vi från svenskt håll föra vidare. Detta måste vi dela med oss av till blivande kolleger inom EES. Jag vill med kraftig stämma uppmana: Se till att ansvar för och omsorg om farligt gods och avfall efterlevs inom Europeiska Ekonomiska Samarbetsavtalet!

Transporterna kommer att öka – det har vi tidigare hört av Jan Sandberg – både inom och utom Europa. Detta ställer allt högre krav på emballage, lastning och transportsätt. Inom EES-området måste det göras prioriteringar för fortsatt forskning inom detta område. Vi kommer att tvingas att använda mindre engångsmaterial och i stället satsa speciellt på återvinningsbara material. Detta är bra, men vi kan inte acceptera en sänkning av kvaliteten på säkerheten. Tvärtom, herr talman, måste säkerheten öka för samtliga transportsätt. Ansvaret måste tas av leverantör eller mottagare för hela transportvägen. En myndighet skall övervaka hela transportkedjan, och det skall inte vara uppdelat på en mängd olika transportrekommendationer inom Sverige och i övriga Europa, som det är i dag.

Jag vill avslutningsvis ställa frågan vem som kan överblicka Chicagokonventionen, som ansvarar för flyget, IMDG, som handhar sjöfarten, ADR, som ansvarar för vägar, och RID, som bevakar järnvägar. Listan kan göras ännu längre. Denna djungel av regler och konventioner måste slås samman i en myndighet, och därmed bör vi få en möjlighet att förbereda oss och skydda oss mot en eventuell men icke önskad kemisk katastrof.

Jag vill sluta med att vädja om att vi i det nya samarbetet inom Europa inte skall glömma bort vårt gemensamma ansvar för miljö och människor. Vi kan aldrig försäkra bort en katastrof, men vi kan förbereda oss och göra allt som står i vår makt för att minimera riskerna av en sådan katastrof som jag har nämnt.

Herr talman! Arbetet med att bevara, skydda och förbättra miljön och att säkerställa ett varsamt och förnuftigt utnyttjande av naturens resurser är vår viktigaste uppgift för att våra efterkommande skall ha någon framtid.

Många miljöförstörande aktiviteter känner inte några nationsgränser, och det är för miljöns skull viktigt att vi genom att godkänna EES-avtalet på ett aktivt sätt tillsammans med de övriga EFTA-länderna i framtiden kan delta i det västeuropeiska miljösamarbetet. Sverige kan inte heller ensamt klara av de insatser som behövs för att uppnå en hållbar utveckling och användning av jordens resurser.

Att vi fäster stor vikt vid miljöfrågorna framgår av det faktum att en del av min inledning var hämtad direkt ur avtalets ingress. Där står det också att parterna är fast beslutna att vid den vidare utvecklingen av regler bygga på en hög skyddsnivå när det gäller hälsa, säkerhet och miljö.

En del debattörer i den svenska EES-diskussionen tycks tro att Sverige är det enda land i Europa som är intresserat av att nå framgångar när det gäller miljöfrågorna. Faktum är att vi i en del frågor får skärpa de svenska reglerna för att nå upp till EG:s. I andra frågor ligger många länder långt före oss. Det gäller inte minst avfallsfrågorna, där den svenska regeringen verkar ha svårt att komma till skott. Jag är övertygad om att Sverige i de frågor där vi ligger före, tillsammans med de övriga EFTA-länderna och andra progressiva länder, kan nå framgångar i den fortsatta utvecklingen.

Samarbetet inom EES-avtalets ram kommer att ge oss möjlighet att delta i EG:s alla program och andra aktiviteter. Vi får även rätt att delta i den blivande europeiska miljöbyrån. Vi får också initiativrätt – något som annars är förbehållet EG-kommissionen – och kan på så sätt få upp de frågor på dagordningen som vi tycker är viktiga.

Herr talman! Det är uppenbart att Sveriges möjligheter att påverka utvecklingen av miljökrav i EG är mer begränsade med EES än vad de skulle vara om Sverige var EG-medlem tillsammans med andra EFTA-länder. Lika uppenbart är det dock att Sveriges möjligheter att genom EES-avtalet påverka utvecklingen i EG är större än om Sverige står utanför EES, även om de är begränsade.

Debatten om miljökonsekvenserna av den interna marknaden är för närvarande livlig inom EG. Den tog sin utgångspunkt bl.a. i The Task Force Report on the Environment and the Internal Market från 1990. I februari 1992 lade EG fram en grönbok som ägnade transporter och miljö särskild uppmärksamhet. Detta resulterade i ett transportavsnitt i det nyligen publicerade femte miljöhandlingsprogrammet, på vilket EFTA-staterna har lämnat omfattande expertsynpunkter. För närvarande förhandlar EFTA-länderna med EG om att inkludera de viktigaste delarna i femte miljöhandlingsprogrammet i EES-samarbetet som ett särskilt samarbetsområde enligt program 31.

Sverige, liksom andra EFTA-länder, utnyttjar alltså de möjligheter som EES-avtalet ger att påverka den snabba utvecklingen på miljöområdet i EG. Exempelvis hölls det ett möte den 29 oktober mellan statssekreterarna från EFTA-ländernas miljöministerier och D G Brinkhorst från EG:s miljödirektorat för att det kommande samarbetet i EES skulle diskuteras.

Jag vill ta ytterligare ett exempel. Det gäller EG-rådets beslut nyligen om gränsöverskridande transporter av avfall. Inom ramen för EG-EFTA-samarbetet uppvaktade den norske ordföranden EG:s ordförandeland.

EFTA-ländernas synpunkter var en del av underlaget när rådet beslöt att ett medlemsland kan vägra import av avfall om deponering strider mot de nationella reglerna. Det var helt i linje med EFTA-staternas synpunkter. Även om, som jag tidigare nämnde, påverkansmöjligheterna självfallet är mindre än EG:s medlemsländers är de inte verkningslösa. De är säkerligen också väsentligt större än vad de vore utan ett EES-avtal. De är särskilt ändamålsenliga nu när EG-lagstiftningsaktiviteten är väldigt livlig.

Karl-Erik Persson tog upp lastbilstransporterna. Detta är ett exempel på ekonomiska och politiska anpassningar som kan utlösas av EES-avtalet. I förstane kan man lätt tro att ökad handel leder till ökade lastbilstransporter, och därmed till försämrad miljö. Detta är dock långt ifrån givet. EES-avtalet innebär att en nationell kvotering av lastbilstransporterna avskaffas. Det leder därmed till effektivare transporter. Samma transportvolym kommer att kunna utföras med mindre transportenheter. Vidare förbereder EG en lagstiftning som kommer att höja reningskraven på motorfordon inkl. lastbilar, varför utsläppen per lastbilstransport kommer att minska. Slutligen överväger EG också åtgärder för att styra över transporter från lastbilar till en mer miljövänlig tågtransport.

Ni som lyssnade på nyheterna i eftermiddags kunde konstatera att EG har beslutat om ett program, där man enligt god svensk tradition, vill jag påstå, kommer att sätta in betydande investeringar bl.a. för tågtrafiken med bättre tåggodstransporter och med snabbtåg. Det är så att man blir avundsjuk över att vi inte har nått längre med EES-avtalet.

De långa ekipagen som vi använder i Sverige, en fråga som Karl-Erik Persson tog upp, kan vi fortsätta med. Men vi måste tillåta EG:s högre boggi- och axeltryck.

Den ökande trafiken har tagits fram som ett skäl för att rösta emot EES-avtalet. Tvärtom ser jag frågan som ett skäl att rösta ja. Bl.a. i Tyskland talas allmänt om att både landsvägs- och flygtrafiken håller på att drabbas av infarkt. Det krävs alltså stora insatser för att lösa transportproblemen inför framtiden samt forskning och teknisk utveckling för att få fram nya system, nya fordon och nya bränslen. Jag vill att Sverige och svensk industri skall kunna delta med full kraft i detta arbete. Vi skall kunna vara med och ställa de krav som behöver uppfyllas för att nå en hållbar utveckling.

Herr talman! Förutsättningen för att nå framgångar inom miljöarbetet kommer att begränsas av det bristande intresse som den svenska regeringen visar. Jag tycker att det tyvärr finns tecken på att regeringen föredrar att lägga sig på EG:s minimikrav i vissa frågor. Detta är inte EES-avtalets fel, utan en brist i den politiska viljan att stå fast vid våra högre krav. Jag anser dessutom att detta skulle vara ett stort misstag av regeringen. Om man verkligen vill att svenska folket i folkomröstningen om inträde i EG skall säga ja, måste man redan nu visa att vi faktiskt har möjligheter att behålla redan nådda framgångar och att uppnå nya.

Herr talman! Inom EES-utskottet är man enig om att det är självklart att regeringen skall utarbeta en sådan miljöstrategi som de socialdemokratiska

ledamöterna i jordbruksutskottet uttalade sig för och att denna skall redovisas för riksdagen senast under våren 1993. Denna enighet är glädjande och jag ser fram emot den redovisning som vi således kommer att få senast om ett halvår. Det är min förhoppning att den kommer att lugna åtminstone en del av dem som oroas av en ökad miljöförstöring och att den skall visa den svenska vägen mot ett kretsloppssamhälle med ansvar för kommande generationer.

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

Anf. 122 IVAR VIRGIN (m):

Herr talman! Jag delar Inga-Britt Johanssons uppfattning att vi med detta avtal får nya möjligheter på miljöområdet. Det ser jag som mycket positivt.

Man kan också konstatera att riksdagens ledamöter in i det längsta har uppvaktats av enskilda och organisationer som vill skjuta upp detta beslut, och motståndarna till avtalet har valt olika metoder för att åstadkomma detta. En metod har varit att ifrågasätta riksdagsledamöternas kunskaper om avtalet. Det kan inte ha varit en särskilt betungande uppgift att ur 1 000 sidor text leta fram detaljfrågor, som man förstår att enskilda riksdagsledamöter inte vet något om. Skulle man använda samma teknik när det gäller att förhöra riksdagsledamöter om Svea Rikes Lag, är jag övertygad om att man skulle få ett kanske ännu mer avskräckande resultat. Men det är egentligen en meningslös övning. Pinsamt dåliga kunskaper, tyckte Miljöförbundet som gjort en enkät. Jag tycker snarare att Miljöförbundet visar ett pinsamt dåligt omdöme.

Man kan konstatera att riksdagens utskott, vart och ett från sina utgångspunkter och med den sakkunskap som där finns, har gjort en noggrann genomgång av EES-avtalet. De har avgivit yttranden till det särskilda EES-utskott som utfört den slutliga sammanställningen och givit förslag till beslut att detta avtal skall godkännas av den svenska riksdagen.

Avtalet kommer att ge Sverige och övriga EFTA-länder en unik möjlighet att samarbeta med EG på de flesta områden till fromma för vår framtida välfärd, för vår fred och för vår miljö. Denna avgörande funktion hos avtalet tycks en del journalister och debattörer ha glömt. När det gäller miljöfrågan, som Miljöförbundet kanske känner särskilt starkt för, kan man konstatera att avtalet ger oss möjligheter att agera tillsammans med våra västeuropeiska partner och därigenom öka effektiviteten i det miljöpolitiska arbetet.

Ett enigt jordbruksutskott slår dessutom fast att det endast är inom medlemskapets ram som en balans kan uppnås mellan åtagande i sak och motsvarande inflytande över utformning av regelverket. Detta är ett viktigt och bra konstaterande. Jag gläder mig över att detta konstaterande är enigt.

EES-avtalet ger oss ändå nya möjligheter på miljöområdet. I artiklarna 99 och 100 tillförsäkras EFTA-länderna rätt till samråd och expertmedverkan. I själva verket har samråd och expertmedverkan redan kommit till stånd, trots att avtalet inte är godkänt i alla länder. Man har via informella kontakter i stort sett uppnått denna målsättning.

Vi får också möjlighet att på ett tidigt stadium påverka kommissionens förslag till gemensamma miljöregler. EFTA-sidan har också initiativrätt till skapandet av nya EES-regler. Dessa nya regler ger oss ökade möjligheter att påverka andra medlemsländer och därmed också vår egen miljösituation.

Det står numera helt klart att de fortsatta betydande miljöframsteg, som vi behöver göra, måste ske i internationell samverkan. Vi löser inte miljöproblemen i Sverige ens om vi lyckas få ner våra utsläpp till noll. Det är därför samverkan i Västeuropa är avgörande för en bättre miljö. Det är också glädjande att kunna notera att miljöintresset i EG under senare tid har ökat så kraftigt. I Maastrichtöverenskommelsen blir miljöintressena förstärkta. Det räcker att ha majoritet för att åstadkomma beslut. Samverkan i Västeuropa är också en förutsättning för effektiva miljöinsatser i Central- och Östeuropa. De bördor som en hänsynslös kommunistisk exploatering har skapat kan endast bäras av ett ekonomiskt starkt Västeuropa.

Herr talman! Jag vill med dessa ord verkligen understryka att för miljön är detta ett avtal som är mycket positivt.

Anf. 123 LENNART FREMLING (fp):

Herr talman! Redan i artikel 1 i EES-avtalet nämns att avtalet skall leda till ett närmare samarbete på miljöområdet. Det är ett uttryck för att det finns goda ambitioner att värna om vår gemensamma miljö i alla avtalsslutande länder.

Vissa miljöproblem är till sin natur lokala, medan andra är regionala och några t.o.m. är globala. Många lokala problem har vi redan i stor utsträckning lyckats komma till rätta med. Därför måste våra ansträngningar nu främst inriktas mot de regionala och globala problemen.

För att effektivt kunna kämpa för den liberala förvaltarstanken måste vi alltså arbeta över nationsgränserna. Ett forum för sådant samarbete öppnas för EFTA-länderna med hjälp av EES-avtalet. Detta är värdefullt.

En av våra bästa möjligheter att värna om miljön är att i ökande utsträckning använda olika ekonomiska styrmedel. Det är då en stor fördel om konkurrerande industri i vår omgivning har likartade miljöskatter och miljöavgifter. I EG-kommissionens nya handlingsprogram för miljöarbetet läggs också stor vikt vid ekonomiska styrmedel. Här kommer Sverige säkert att kunna lämna värdefulla bidrag till Europas utveckling.

Trafiken är ett av våra stora miljöproblem. Allt talar för att en ökad europeisk integration skapar ytterligare behov av person- och godstransporter. Det är då av yttersta vikt att miljövänliga transportmedel kommer till användning. Jag utgår därför från att regeringen fortsätter att göra stora ansträngningar för att få till stånd de aviserade regionala trafikkonferenser inom Förenta nationernas ram som diskuterades i somras på Riokonferensen. Vi bör samordna vår järnvägstrafik med den på kontinenten och göra kraftfulla investeringar i svensk järnväg.

Sammanfattningsvis, herr talman, är jag helt övertygad om att miljön gagnas av ett ökat Europasamarbete. För mig känns det därför som ett stort privilegium att få delta i det viktiga beslut som Sveriges riksdag nu skall fatta. EES-avtalet är ett viktigt steg i riktning mot ett svenskt medlemskap i EG, som skulle ge oss ännu större möjligheter att påverka mänsklighetens utveckling.

Herr talman! Det har förts en ganska omfattande debatt både om EG och om EES. Ute i samhället ställer sig många människor frågande till mycket i den debatt som förs.

Det är emellertid på miljöområdet som jag blir mest förvånad. När de som säger sig företräda miljöintresset bekämpar ett utökat internationellt samarbete som syftar till att begränsa miljöbelastningen, menar jag att det visar en bristande dialog. Vi har inte klarat av att verkligen samtala om vad EES och EG innebär för miljön. Det handlar också om brister i informationsarbetet. Ansvar för detta får väl alla vi som är med i denna debatt ta på oss och göra klart att vi måste bli bättre på detta. Vi måste föra denna diskussion.

Redan Romfördraget, som nedtecknades 1957, hade tydliga markeringar som rör den aktuella miljödiskussionen i dag, detta trots att vi då saknade direkta miljöartiklar.

I Romfördraget talas det i artikel 2 om vikten av att en harmonisk utveckling kommer till stånd. Man talar vidare om balanserad expansion. Jämförelsen med dagens bärande miljötema, hållbar utveckling, gör att man förstår att de ekologiskt riktiga grundtankarna hos de grundande fäderna till det som var början på det som sedan har utvecklats till EG och som nu utvecklas till ett samarbetsavtal mellan EG- och EFTA-länderna fanns redan 1957. Denna insikt hade man redan då, trots avsaknaden av den enorma kunskap som har vuxit fram på miljöområdet sedan dess.

I och med enhetsakten 1987 tillfördes s.k. miljöartiklar. Jag vill här bara lyfta fram en av dem, den som ger enskilda länder rätt att gå längre i sina miljöbeslut än vad som gäller för Gemenskapen som sådan. Denna inställning har fått till följd att EG-direktiven på miljöområdet har en minimikaraktär. Det innebär att strängare regler kan bibehållas eller införas i nationell lagstiftning. Det är således en möjlighet om vi bedömer det vara nödvändigt att införa egna regler. Samtidigt skall det understrykas att miljöfrågorna har fått ett starkt genomslag inom EG och att vi i Sverige inte alltid ligger i täten. Vi har åtskilliga saker att lära av varandra. Detta var något som bl.a. Inga-Britt Johansson var inne på.

Herr talman! Jag tycker att EES-utskottet när det gäller miljöområdet på ett utmärkt sätt har redovisat flera viktiga miljöteser som gäller för oss fortsättningsvis.

För det första: Avtalsparternas åtgärder i fråga om miljön skall syfta till att bevara, skydda och förbättra miljön. De skall syfta till att bidra till skyddet av människors hälsa och de skall syfta till att säkerställa ett varaktigt och förnuftigt utnyttjande av naturresurserna.

För det andra: Miljöåtgärderna skall grundas på tre principer. Den första är förebyggande åtgärder. Den andra är att miljöförstöring företrädesvis bör hejdas vid källan. Och den tredje är att den som har skadat miljön skall betala.

För det tredje: Utgångspunkten för vår regerings agerande fortsättningsvis bör vara att den gemensamma miljöpolitiken skall präglas av den höga ambitionsnivå och offensiva inriktning som miljöproblemen kräver och som kännetecknar den svenska miljöpolitiken. Inom avtalets ram bör Sverige aktivt bidra till att den tillväxt som kommer att bli följden av EFTA-ländernas

anknytning till den inre marknaden också leder till en miljömässigt hållbar utveckling. Någon sänkning av de svenska miljökraven är det definitivt inte tal om.

Herr talman! Det är genom internationellt samarbete som vi tillsammans kan arbeta för och finna lösningar på de stora globala miljöhoten. Vi har drivhuseffekten och ett sviktande ozonlager som exempel på för hela mänskligheten avgörande livsfrågor. Försurningen är en annan fråga som har drabbat just vårt land hårt. Detta är ett exempel på gränsöverskridande miljöförstöring som vi inte kan lösa på egen hand. Detta var även Ivar Virgin inne på. Oavsett om vi minskar alla utsläpp i Sverige, hjälper det inte om vi inte tillsammans med andra länder ser till att minska de totala utsläppsmängderna. Med EES-avtalet ökar förutsättningarna att finna breda lösningar på de stora miljöhoten. Det borde väl vara ett intresse för var och en som vill se till att ha en god livsmiljö också för våra barn och deras barn. Det handlar om att se möjligheterna och tillsammans med andra bygga ett samhälle med hållbar utveckling som grundtes.

Anf. 125 LENA KLEVENÅS (s):

Herr talman! För några timmar sedan tog jag en promenad utanför riksdagshuset för att uträtta ett ärende. När jag gick i novemberdiset på Drottninggatan nåddes jag plötsligt av flöjttoner. Det var indianer från Latinamerika som stod i sina färgglada dräkter och spelade. Då kände jag mig med ens så lugn och lycklig och säker på att det som jag nu tänker göra är rätt. Jag yrkar nämligen avslag på utskottets hemställan, vilket innebär att jag röstar nej till EES-avtalet. Jag gör det, inte på grund av att vi har fått för kort tid på oss eller på grund av några tekniska formaliteter, utan därför att EES-avtalets själ och mening är att vi skall öka den ekonomiska tillväxten på den del av jorden där människor redan är rikast. Jag tror att det är helt fel.

500 miljoner människor med samma levnadsstandard som vår är vad jorden tål.

I det här aktuella området – som omfattar 7 % av världens befolkning, 380 miljoner människor – finns redan nu nästan hälften av världshandeln för industrivaror.

Det finns en mängd problem. Men kan vårt problem verkligen vara att vi har för liten handel och för liten tillväxt? Begreppet tillväxt skulle jag önska att vi någon gång kunde diskutera och definiera. Jag tror att tillväxten är roten till många av de problem som vi har. Framför allt är den roten till att klyftorna mellan jordens fattiga och rika är så stora.

Jag arbetar med politik därför att jag vill minska de här klyftorna. Jag har en dröm om att alla människor på jorden skall ha mat och vatten, om att själva matjorden skall vara frisk och inte full av kemikalier. Dessutom vill jag att mina barnbarn och alla andras barnbarn också i framtiden skall kunna leva på vår jord.

FN hade nyligen en stor konferens, Miljö och utveckling. Där konstaterade man att fattigdomen är huvudorsaken till att miljön i tredje världen förstörs. Vi kan inte fortsätta med tillväxt i den rikaste delen och samtidigt tro att vi kan minska klyftorna och rädda miljön.

Jag skall bara ta ett exempel på vad som kommer att hända i och med EES-avtalet, även om många redan har berört det. Transporterna kommer nämligen att öka – lastbilstransporterna med uppemot 50 %.

Vi i riksdagen har beslutat att bilismens utsläpp av koldioxid och kväveoxider skall minskas. Men vi kommer inte att nå uppsatta mål. Med nuvarande transportapparat gör vi inte det. Och nu skall vi fatta ett beslut som gör detta ännu svårare. Det blir ännu värre.

Jag skulle vilja att vi hade en rättfärdig ekonomisk världsordning. Vi vet alla att det behövs en ny ekonomisk teori för att det skall vara möjligt att lösa en mängd problem. Jag ser det här EES-avtalet som slutet på en process där man haft en felaktig teori. Det är inte bara orättfärdigt utan också dumt att tro att det här ekonomiska samarbetet, som kommer att gynna oss som redan är rika, skall lösa problemen. Inte heller för oss i Sverige kommer problemen att lösas.

Jag tillhör samma utskott som Ivar Virgin, dvs. jordbruksutskottet. Jag vill bara påpeka att det han sade inte är sant. Det är inte ett enigt utskott som har konstaterat det som han citerade, utan han citerade från regeringens proposition. Vi i utskottet har alls inte konstaterat att det är klart att Sverige inom medlemskapets ram kan göra det han talade om. Själv är jag mycket skeptisk till ett medlemskap.

Jag ville peka på detta – inte för att vara dum mot Ivar Virgin utan för att rätt skall vara rätt.

Herr talman! Jag yrkar avslag beträffande mom. 1 i utskottets hemställan.

Jag skulle så gärna vilja uttrycka mig så, att den som hör mig nås av det budskap som nämnda flöjt gav mig, nämligen att vi måste börja ändra vår livsstil. Vi måste tänka om. Pengar är inte allt, och ekonomisk tillväxt ger inte längre välfärd. Skall jorden ha en framtid, måste vi börja dela kakan. Vi skall kanske inte bara sitta vid varandras förhandlingsbord och vara med och påverka. Vi kanske faktiskt måste inse att alla människor på jorden har rätt att leva precis som vi.

Jag vill inte att vi skall ha hjärtan av sten, utan jag vill att vi skall ha hjärtan som känner och "tänker" och att vi inte bara skall använda det förnuft, den hjärnhalva, som kan räkna pengar. Pengar kan vi heller inte äta.

Anf. 126 TREDJE VICE TALMANNEN:

Yttringar från läktaren är icke tillåtna.

Anf. 127 IVAR VIRGIN (m) replik:

Herr talman! Jag tror att de flesta har samma visioner och önskningar som Lena Klevenås och visar samma förtjusning som hon över indiansk musik.

Är det inte på det sättet att det beträffande den tillväxt i i-världen av i dag som Lena Klevenås mycket negativt talar om faktiskt handlar om satsningar på utbildning, sjukvård och kultur? Vidare handlar det om att gå mot ny teknik som kan ändra vår livsstil och som kan minska miljöproblemen. Jag tycker att det är en mycket positiv utveckling. Det är en utveckling som vi skall bejaka. Genom individuella beslut skall vi se till att det blir en utveckling i just de banor som Lena Klevenås eftersträvar.

Jag tycker faktiskt att det hon säger handlar om individuella beslut och att

det är varje människas moraliska ansvar att just inrikta sin efterfrågan på det sätt som det här talas om. Det tycker jag är en mycket viktig fråga.

När det sedan gäller jordbruksutskottets betänkande och det som jag citerade är det riktigt att jag citerade från propositionstexten. Men det sägs också i majoritetsskrivningen att utskottet ställer sig bakom vad jag anförde. Jag har satt likhetstecken mellan de två sakerna.

Anf. 128 JAN JENNEHAG (v):

Herr talman! Bifallsyttringar från åhörarläktaren är inte tillåtna. Men bifallsyttringar från talarstolen är tillåtna. Jag tycker att Lena Klevenås anförande var engagerande och klokt – detta sagt för att bemöta Lena Klevenås som hoppades att vad hon här sade skulle nå fram till några. Det har det gjorts. Problemet är väl bara att budskapet inte når dem som behöver ändra uppfattning. I stället når det dem som redan från början tyckt ungefär som Lena Klevenås.

Frågan om den framtida världen måste naturligtvis beaktas inte bara i belysning av individuellt agerande utan också i belysning av vad det är för konstellationer som har makten i vårt land och i världen i övrigt.

Om vi utgår från att de närmaste decenniernas industriella och ekonomiska aktivitet kommer att domineras av Nordamerika, Europa och Östasien med Japan som ledande nation, har Europa i den konstellationen naturligtvis ett behov av att stärka sin ställning.

Den förändring, den utveckling, som har skett vad gäller industriellt samarbete i Europa är långsiktig och berörs inte av formella beslut i ländernas parlament. Däremot har besluten och ställningstagandena, både individuella och nationella sådana, betydelse för hur vi ser på förhållandet mellan nord och syd, hur vi ser på möjligheterna att skapa en fredlig värld där de vidgade klyftorna mellan rika och fattiga länder kommer att vara en av de ojämförligt viktigaste orsakerna till väpnade konflikter framöver.

Också i det perspektivet måste vi betrakta dagens debatt och vårt ja eller nej till EES-avtalet.

Som många har sagt måste EES-avtalet stå på egna ben. Men många har också samtidigt sagt att detta är första steget mot ett medlemskap i en europeisk union – hur den nu kommer att utformas.

Jag tänker uppehålla mig vid några frågor som gäller livsmedel. Reglerna om märkning och om tillsatser i livsmedel är naturligtvis ett konsumentintresse av hög rang. Information om varifrån livsmedel kommer, hur de har behandlats på vägen hit och vilka tillsatser de innehåller är icke någonting som marknaden ensam kan finna lösningar för. Självklart är det vida bättre att vi säkrar att vi får behålla det vi med sådan möda har uppnått.

Det finns mängder av allergiker i dag som med viss rätt betraktar en framtida europeisk standard med stor oro. Deras problem löser icke marknaden. Så länge vi har haft möjlighet att följa den här frågan har vi konstaterat att vinstintresset har gått i första hand. Det är genom bestämmelser som har kommit från beslutande organ på övergripande nivå, i parlamentet, som vi i Sverige i dag ligger relativt väl framme. Det finns ingen anledning att tro att vi med marknadens hjälp kommer att uppnå och vidareutveckla den sidan av saken.

Ett annat område där vi har legat väl framme gäller, och nu skall jag citera ur tidskriften *Fri Köpenskap* från i våras, "Ökad salmonellarisk", "Sverige 35 år före Europa". De produktionsmetoder och den kontrollapparat som vi har i Sverige har medfört att vi praktiskt taget inte har salmonella, exempelvis när det gäller fjäderfä.

Men för de länder på kontinenten som vill komma till rätta med den här sjukdomen väntar förmodligen dyra investeringar. Om marknadskrafterna skall få råda är det naturligtvis föga troligt att dessa kommer, i vart fall särdeles snabbt, om de kommer alls. Möjligen kan man befara att det blir andra metoder som tar överhanden, exempelvis bestrålning. Även det innebär säkert dyra investeringar, så det är i sig ingen garanti. Dessutom finns det allvarliga invändningar mot bestrålning som ett sätt att komma till rätta med sådana här förhållanden.

Självklart är detta en sak som är vida viktigare än om vi kan behålla märkning om bakningsdag för mjukt matbröd. I sig tycker jag dock att det är ett befogat konsumentintresse. Men det är ett exempel på att frågorna om kvalitets- och ursprungsmärkning ingalunda är enkla.

Ytterligare en sak av konsumentintresse är ursprungsmärkningen av kläder. Detta tycker jag att utskottet i betänkandet har behandlat väl lättvindigt. Den socialdemokratiska reservationen tycker jag tar upp den här frågan på ett betydligt bättre sätt. Jag anser att det är ett stort konsumentintresse att vi faktiskt kan ha kvar denna ursprungsmärkning.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Gudrun Schymans meningsyttring till betänkandet.

Anf. 129 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Riksdagen har en lång dags debatt bakom sig. Redan efter ett par timmar började en talare sitt inlägg med att säga att "det mesta av det som behöver sägas i denna debatt är väl redan sagt".

Jag avser att tala om alkoholpolitik. Om det har det också sagts en del under dagen. En del av det som har sagts borde kanske inte ha sagts. I varje fall bör det inte få stå oemotsagt.

När riksdagen våren 1988 behandlade propositionen om Sverige och den västeuropeiska integrationen var vi några socialdemokrater som motionerade om att alkohol och tobak skulle undantas från integrationen. Motiveringen var givetvis dessa varors negativa inverkan på människors hälsa och sociala miljö.

Det förtjänar att påpekas att detta var den enda motionen som då tog upp alkoholpolitiken. Inte ens de motionerade som nu är ivriga motståndare till EES och EG, och som nu söker stärka sin ståndpunkt med vaktsländet kring alkoholpolitiken.

Riksdagen avlog motionen med motiveringen att alkohol- och tobaksbeskattningen inte redan i inledningsskedet av förhandlingarna skulle undantas.

Motionen måste ändå ses som en framgång. Samtidigt, och enhälligt, uttalade nämligen riksdagen "att de sociala och hälsomässiga strävanden som vägleder den svenska skattepolitiken på alkoholens och tobakens område inte bör försvagas genom ett samarbete med EG". Enligt utskottets mening

bör det vara möjligt att få förståelse för dessa synpunkter i kommande kontakter med EG, där det också finns en opinion som alltmer uppmärksammar tobaksrökningens och alkoholbrukets skadeverkningar.

Det här var för fem år sedan. Nu föreligger EES-avtalet. Vad betyder avtalet beträffande alkoholpolitiken? I det föreliggande betänkandet anför, under hänvisning till propositionen

- dels att avtalet inte innebär några förändringar av den svenska alkoholpolitikens mål att pressa tillbaka alkoholkonsumtion och alkoholskador,
- dels att ett av medlen även fortsättningsvis måste vara att begränsa alkoholens tillgänglighet och
- dels att monopolen för Vin & Sprit och Systembolaget inte diskriminerar utländska tillverkare och partihandlare.

Detta är bra, och jag behöver därför inte yrka bifall till motion E5, yrkande 2.

Herr talman! Ingen skall emellertid förledas att tro att vare sig den svenska alkoholpolitiken eller alkoholvanorna kommer att förbli opåverkade, även om grunderna för den svenska alkoholpolitiken ligger fast. Det finns starka kommersiella och politiska krafter som med EES-avtalet som hävstång vill skjuta den svenska sociala alkoholpolitiken i sank. Ny demokratis företrädare sade på förmiddagen dels att monopolen strider mot Romfördraget, dels att vi borde ha samma regler för alkohol som Europa i övrigt.

Vad skulle det betyda?

För det första innebär det en kraftig kommersialisering, alltså ett starkt privat intresse av ökad konsumtion och därmed ökad vinst. Att Sverige sedan länge begränsat privatintresset i alkoholhanteringen är en av grunderna för den framgångsrika politiken.

För det andra skulle det betyda kraftigt stegrade skador, både sociala och medicinska, till följd av den ökning av konsumtionen som ofelbart följer av lägre priser och ökad tillgänglighet.

Europa har högre konsumtion och värre skador. Sambandet mellan konsumtion och skador är vetenskapligt belagt. På den insikten vilar 1977 års alkoholpolitiska beslut, vilket togs under mycket bred enighet här i riksdagen.

Prispolitiken är ett annat viktigt medel i arbetet för att pressa tillbaka konsumtion och därmed skador. För närvarande är det de framtida möjligheterna att använda skatterna för att reglera efterfrågan som starkast måste ifrågasättas. EES-avtalet i sig sätter inga gränser. Emellertid medför reglerna om vilka kvantiteter som får föras över nationsgränser att det kan bli svårt att upprätthålla den önskvärda prisnivån inom landet. Då vrids det viktigaste alkoholpolitiska instrumentet ur våra händer.

Information och upplysning måste tillmätas allt större vikt. Gränserna sätts inte av något annat än våra egna ambitioner och vår egen kreativitet. Jag är ganska säker på att exempelvis Svenska Bryggareföreningen kommer

att hävda att "mellis" och "stor stark" inte har något med alkoholskador att göra, snarare tvärtom.

Alkoholkommissionen skall under nästa år redovisa vilka effekter EES-avtalet kan få och vilka åtgärder som skall vidtas för att målet om 25 % minskning av konsumtionen till år 2000 skall klaras.

Vid ett möte för ett par månader sedan anslöt sig 43 europeiska stater till WHO:s 25-procentsmål. Alla nuvarande EG-stater deltog i mötet och anslöt sig till detta mål. Det skall bli mycket intressant att se vilka åtgärder man inom EG vidtar för att klara målet. Tar man inom EG saken på allvar – och det hoppas jag att man gör – förbättrar det möjligheterna till en fortsatt framgångsrik alkoholpolitik i Sverige.

Herr talman! Jag röstade 1988 ja till att Sverige skulle uppta integrationsförhandlingar med EG. Jag pekade dock på risker för ökade alkoholskador. Resultatet av förhandlingarna föreligger nu. Innehållet är sådant att jag vid en sammanvägning av för- och nackdelarna inte har skäl att ändra ståndpunkt.

Jag yrkar alltså bifall till EES-utskottets hemställan och därmed avslag på reservation 3.

Anf. 130 CHRISTER WINDÉN (nyd) replik:

Herr talman! Det är intressant att lyssna på Göran Magnusson, för han företräder en falang i riksdagen som definitivt inte har något större stöd hos den stora massan av människor i landet. Det är jag helt övertygad om.

Jag skall bemöta Göran Magnussons påståenden på några punkter. Jag vidhåller att monopolen strider mot EES-avtalet i den bemärkelsen att de är diskriminerande. Om man inte tillåter en konkurrens på marknaden, är det diskriminering. Det säger själva definitionen på ett monopol.

Vi menar att det är fullt möjligt att ha ett utbud av alkoholhaltiga varor på den svenska marknaden på ett sådant sätt att man fortfarande kan upprätthålla de regler som vi har för t.ex. öppethållandetider och åldersgräns. Det finns ingenting som säger att det är nödvändigt att företag som säljer alkoholprodukter måste drivas monopolistiskt.

När det gäller 25-procentsmålet har vi däremot ingen avvikande uppfattning. Vi menar dock att det inte är nödvändigt att tillgripa så drastiska metoder för att komma till rätta med problemen som att sätta ett väldigt högt pris. Vi skall klara problemen genom attitydförändringar och propaganda om spritmissbrukets baksidor.

Jag vill ta tillfället i akt och tala om en sak som Göran Magnusson kanske har missat, nämligen att Sverige fortfarande har gränskontrollen kvar och möjligheten att sätta de skatter som vi vill på alkoholhaltiga varor. Det är ingen begränsning i EES-avtalet därvidlag. Men vi kanske inte skall diskutera alkoholpolitiken här. Jag vill bara understryka att borttagandet av diskriminerande monopol är väldigt viktigt.

Anf. 131 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! För att börja med monopol- och konkurrensfrågan är det min uppfattning att skadliga monopol naturligtvis inte skall finnas. Men det är inte det som vi diskuterar nu. Vi har i dag monopol för att undvika skador.

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

Det är klarlagt i betänkandet och i andra sammanhang att avtalet inte innebär att Sverige måste avskaffa vare sig Vin & Sprits spritmonopol på parti-handeln eller Systembolagets monopol. Naturligtvis är förutsättningen att man inte med monopolets hjälp diskriminerar den ena eller den andra hand-laren eller odlaren av viner. Man får naturligtvis vara beredd att göra vissa justeringar. Men det väsentliga är att man säljer dessa produkter under den kontroll som Systembolagets organisation och uppläggning innebär.

Det är i och för sig bra att även Ny demokrati har anslutit sig till 25-pro-centsmålet. Vi som har arbetat med alkoholfrågorna tvivlar naturligtvis i hög grad på, inte viljan att ansluta sig, utan de metoder som Ny demokrati i reali-teten vill införa, nämligen att det skall vara möjligt att köpa alkohol på fler ställen och under längre tid och att det över huvud taget skall vara en tillå-tande attityd.

Det skulle vara intressant att få veta om Ny demokrati grundar sin stånd-punkt på något annat än att man snackat litet med varandra om att det vore klämmigare att ha det på ett annat sätt. Alkoholpolitiken och de frågor som det här gäller är betydligt viktigare än att man bara kan snacka fram en ståndpunkt. Man måste faktiskt försöka grunda den på något slags beprövad erfarenhet och vetenskap. Bl.a. har en finsk forskare visat att ju mer tillå-tande samhället är i alkoholfrågan, desto mer ökar konsumtionen och som en följd därav ökar skadorna. Jag tycker att det vore bra om Christer Win-dén kunde ta till sig denna kunskap.

Det mera populistiska inslaget i Christer Windéns inlägg var att jag och riksdagsmajoriteten skulle företräda en uppfattning som inte har stöd hos svenska folket. Om Christer Windén talar med andra än sina allra närmaste, kan han komma fram till att det finns en bred uppslutning hos svenska folket, kanske inte för varje restriktion och bokstav, för sådant kan man alltid disku-tera. Men för grunderna i den svenska alkoholpolitiken finns det enligt min uppfattning en bred uppslutning hos det svenska folket.

Anf. 132 CHRISTER WINDÉN (nyd) replik:

Herr talman! Jag har den absoluta uppfattningen att människor i ett högt utvecklat samhälle som Sverige vilka fått lära sig att ta vara på sig själva och ta ansvar för sina handlingar också är kompetenta att själva fatta beslut utan onödigt förmynderi. Jag är övertygad om att man med upplysning på rätt sätt och medvetet bearbetande av attityder speciellt hos yngre människor kom-mer att uppnå bättre resultat än genom en restriktiv politik, som uppmanar människor till att lockas av den förbjudna fruktens sötma. Det är fel metod. Man skall ha ett positivt i stället för ett negativt sätt att se på frågan.

Anf. 133 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Det skulle vara intressant om Christer Windén kunde peka på ett land som har en sådan alkoholpolitik som Christer Windén nu beskri-ver och som dessutom leder till färre sociala problem och medicinska skador. Det är det intressanta.

Ibland lyckas Christer Windén och andra framställa alkoholpolitiken som en fråga för dem som tycker att det är kul och klämmigt att lägga sig i vad folk gör och att försöka hitta på diverse regler. Men det handlar om att försöka

begränsa dels det individuella och sociala lidandet, dels de ekonomiska kostnader som alkoholvanorna faktiskt leder till för samhället i dess helhet. Det finns bedömningar i Sverige på att de samhällsliga kostnaderna på alkoholvanorna ligger i storleksordningen 100 miljarder kronor. Det är faktiskt en aktningvärd summa, fastän knappt hälften av de drygt 200 miljarder kronor som Ny demokrati i ett nafs skulle pruta på skatterna bara man kom in i riksdagen.

Anf. 134 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag vill först deklarerat att jag ställer mig positiv till ett genomförande av EES-avtalet. Trots detta finns det ett antal frågor som bekymrar mig och även andra. Hälsopolitiker i vårt land känner en stor oro inför ett ökat inflöde av alkohol och narkotika liksom inför kravet på sänkta priser på alkohol, vilket kan bli följden av EES-avtalet.

Med kunskap om vilka lidanden och kostnader alkoholskadorna ger måste målet för en god hälsa ligga fast, nämligen att minska dessa skador. Detta är inte ett mål som bara omfattas av svensk hälsopolitik, utan det är ett mål som delas av 45 länder i Europa, vilka inom ramen av WHO:s Europamål har undertecknat ett manifest. I detta manifest fastslås att den svenska alkoholpolitiken skall ligga som grund även för dessa länders arbete.

Jag har under mina resor i Europa mött företrädare för socialdepartement och motsvarigheter till vår socialstyrelse. Alla bekräftade att deras största sjukvårdsproblem var orsakade av alkohol. Jag kan försäkra kammarens ledamöter att det informationsmaterial som producerats i Frankrike är minst lika konkret som det material som vi får genom Socialstyrelsen och Folkhälsoinstitutet i vårt land. I Frankrike införs nu allt fler regler som syftar till att begränsa alkoholkonsumtionen. Många länder kräver ökade restriktioner.

Vinkonsumtionen sjunker i Frankrike liksom i Spanien. Vingårdar läggs ner och alternativ odling anvisas.

Det finns en massiv forskning som stöder tesen om att det är den totala konsumtionen av alkohol i ett land som avgör skadornas omfattning. Jag har läst många forskningsrapporter, där man har visat på ett tydligt samband mellan konsumtionens storlek och skadeverkningar, trafikolyckor och sjukdomsfall.

I skenet av detta innebär ett närmande till Europa med billig alkohol och möjlighet till gränshandel ett hot som är verkligt. Ett bibehållande av våra inköps- och försäljningsmonopol är då ett skydd för att minska skadorna. I vissa fall tvingas vi att begränsa människors frihet. Ingen skulle våga drömma om att människor fick köra som de ville på våra vägar. Det finns skäl bakom våra trafikregler, liksom det finns hundraårig erfarenhet bakom svensk alkoholpolitik. Sverige är snart uppe i samma alkoholkonsumtion som under mitten av 1800-talet. Den dryckeskulturen var så påtagligt felaktig att den gav upphov till en mängd nykterhetsorganisationer som såg som sin uppgift att dämpa alkoholfloren.

Dagens nykterhetsorganisationer arbetar i förebyggande syfte. När alkoholskadorna inträffat är möjligheten till läkning mycket låg. Ca 35 % av dem som vårdas för sina alkoholbesvär blir rehabiliterade medan de övriga har fortsatta besvär.

Vad har nu detta med dagens EES-debatt att göra? Jo, monopol accepteras inte i EES-sammanhang. Vi har i riksdagen flera gånger och senast i detta betänkande slagit fast att svensk alkoholpolitik skall gälla. I denna politik ingår ett bibehållande av alkoholmonopolen. Det finns mycket som tyder på att våra krav, grundade på hälsopolitiska skäl, även fortsättningsvis kan hävdas. Absolut säkra kan vi naturligtvis inte vara. Kommer detta att prövas i ett domstolsförfarande, vet vi naturligtvis inte vad utslaget blir. I en sådan situation krävs det väl förberedda försvarare av svensk alkoholpolitik, som ställer upp för att hävda Sveriges inställning i en domstolsförhandling.

Naturligtvis måste vi också ge ett ökat utrymme för informationsinsatser, oavsett vad som kommer att hända med den svenska alkoholpolitiken. Europa närmar sig en svensk inställning till alkoholen, medan frihetssträvarna i svensk riksdag vill upprepa EG-ländernas misstag under skenet av det är valfrihet som skall råda.

På några sidor i EES-betänkandet har man med anledning av en motion undertecknad av mig och representanter för Socialdemokraterna, Folkpartiet och kds utvecklat den svenska synen på just monopolens ställning. Övriga nordiska länder har tillsammans med Sverige också understrukt att de svenska alkoholmonopolen grundar sig på viktiga hälso- och socialpolitiska hänsyn. Slutsatsen även i propositionen är att dessa monopol inte är diskriminerande i Romfördragets mening och att EES-avtalet inte innebär några förändringar härvidlag.

Under förmiddagens debatt ställde Ny demokratis representant krav på ett upphörande av den svenska alkoholpolitikens grundpelare, nämligen våra monopol som innebär att vinstintresset i alkoholförsäljningen uteblir.

Vi kan i dag se vad detta vinstintresse leder till när alkoholförsäljning sker i restaurangvärlden. Låt mig ge några exempel. Det billigaste lättvinet kostar genomsnittligt på svenska restauranger 105:03 kr för 75 cl, 33 cl starköl kostar 33:42 kr och 3 cl renat brännvin kostar 35:41 kr, dvs. sammantaget 885 kr för 75 cl. För den svenska restaurangnäringen utgör alkoholförsäljning en mycket inkomstbringande verksamhet. Nu tror jag inte att en fri försäljning av alkohol skulle ge dessa gigantiska prispåslag, men medge att den s.k. fria konkurrensen ger märkliga effekter redan i nuläget.

Herr talman! Min motion rörande den s.k. psykotropkonventionen har också behandlats i EES-betänkandet. Psykotropkonventionen är ett skydd för att ett land inte utan vidare skall kunna legalisera narkotika. I FN-sammanhang har Sverige mycket starkt krävt att Nederländerna och Schweiz också skall underteckna konventionen. Nu har Sverige en ny möjlighet att kräva det i det nya förhandlingsläge som uppstår när EES-avtalet närmar länderna till varandra. Gränskontroller och samarbete inom tullen mellan länder måste prioriteras för att förhindra en inströmning av narkotika.

Jag kan försäkra kammaren att jag med stort intresse kommer att bevaka dessa frågor under de kommande åren. EES-avtalet får inte tas som intäkt för att den nuvarande drogpolitiken i vilken också ingår vår alkoholpolitik, skall förändras.

Jag yrkar bifall till hemställan i EES-betänkandet, ett särskilt avslag på reservation nr 3 och i övrigt också på de reservationer som är fogade till detta betänkande.

Herr talman! Låt mig inleda med några ord om de alkoholpolitiska frågorna. Artiklarna 11–13 i EES-avtalet förbjuder kvantitativa import- och exportrestriktioner eller åtgärder som har motsvarande verkan. Dessa artiklar har sin motsvarighet i Romfördragets artiklar 30, 34 och 36. Artikel 14 stadgar bl.a. förbud mot diskriminering och diskriminerande avgifter. Artikel 23 innehåller vissa regler avseende tekniska hinder i handeln med vin. EES-avtalets artikel 16 om statliga handelsmonopol motsvaras av Romfördragets artikel 37.

Jag skall gärna erkänna att dessa frågor har ingett mig och många andra en viss oro under det förberedande arbetet och under den process som har föregått detta arbete, innan vi kom fram till den punkt där vi i dag står. Men ett studium av dessa artiklar ger det sammantagna intrycket att det inte kan anses oförenligt med EES-avtalet att Sverige verkligen bibehåller sin nuvarande alkoholpolitiska inriktning och målsättning. Våra styrinstrument – pris och tillgänglighet – kan även användas i fortsättningen. En förutsättning är att monopolbolagen inte diskriminerar olika märken och grossister i sin inköspolicy. Alltså: I framtiden kommer det att vara mycket viktigt att våra monopolföretag ser till att det inte förekommer någon diskriminering. Det blir alltså efterfrågan som styr sortimentet. Under den här provotiden måste vi – om vi skall gå vidare mot ett EG-samarbete – bevisa att detta är en framkomlig väg.

I motionen E5 begärs ett förstärkt uttalande om att regeringen med kraft bör hävda den svenska alkoholpolitiken. Det är ett rimligt krav, som mycket väl hade kunnat tillgodoses. Men jag konstaterar med glädje att det finns en stor enighet om huvudinriktningen. Därför kan vi motionärer godta utskottets skrivning.

Vi från kds kommer att mycket noga bevaka hur den svenska linjen fungerar i praktiken och inte bara på papperet. Inte minst för européer i gemen är det viktigt att alkoholpolitiken fungerar i dessa tider, då Europas länder börjar erfara vad den överreklamerade vinkulturen kostar i form av liv, lidande och sjukvårdskostnader.

Egentligen är det ett stort framsteg för svensk alkoholpolitik att olika åsiktsinriktningar tack vare EES-processen talar sig varma för det värdefulla med det svenska monopolsystemet, vilket är mycket intressant och mycket konstruktivt.

Herr talman! Något mera allmänt skulle jag vilja säga att vi går in i EES-samarbetet genom vår representativa demokrati med vidöppna ögon och sinnen. Varför gör vi det när vi nu befinner oss i ett annat extrem i pendlingen av opinionsrörelserna än vad vi var för ett par år sedan och när så många är oroad? Jo, vi gör det bl.a. för att samarbetet i Europa är värt en seriös provotid och en praktisk utvärdering.

EES är inte en irreversibel process. Fortsättningen måste inte bli ett EG-medlemskap. Vi är eniga i riksdagen om att folkomröstningen om ett eventuellt kommande EG-medlemskap skall vara helt avgörande i frågan. Det är olyckligt att många i debatten har använt begreppen EG och EU som ett rött skynke och kommit med en skrämselpropaganda.

Det här är egentligen ett ganska lyckosamt tillfälle att ge Sverige en rejäl

chans att pröva Europa innan vi går in i ett medlemskap. Man kan använda bildspråk och tala om ett slags förlovning som kan komma att brytas innan bröllop firas. Jag får intrycket av att en del EG-motståndare vill ha ett slags samboförhållande, där man vill ha så många fördelar och så litet ansvar som möjligt.

Herr talman! Debatten liknar ibland sagan om pojken och jätten som bar hem en stor tung stock. Jätten fick gå främst och göra jobbet för att ta hem bördan, medan pojken satt på bakre ändan av stocken och åkte snålskjuts.

Anf. 136 ROSE-MARIE FREBRAN (kds):

Herr talman! Den europeiska integrationen är det största fredsprojekt som någonsin initierats. Gamla fiender har knutits samman i nära relationer. Fler och fler länder har involverats. Genom EES-avtalet knyts 19 länder samman. Det är positivt för freden och avspänningen i Europa.

Västeuropa har inte längre någon gemensam yttre fiende att hålla samman emot. I stället blir det allt viktigare att bygga sammanhållningen på egna ömsesidiga relationer. Framtidsutsikterna är goda när det gäller ytterligare utvidgning av det europeiska samarbetet. Jag hälsar en sådan utveckling med tillfredsställelse.

Debatten om den europeiska integrationen fokuseras ofta kring ekonomiska intressen. Visst finns det ett ekonomiskt motiv bakom önskan att delta i EES-samarbetet – men det är då rakt inte överordnat andra motiv. För mig är det viktigare att det mellan Sverige, övriga EFTA-länder och EG-länderna finns en samhörighet och värdegemenskap som bygger på demokrati, jämlikhet, social rättvisa och respekt för mänskliga rättigheter. Denna gemenskap förstärks och fördjupas om vi knyter närmare kontakter med EG.

Herr talman! EES-avtalet har många fördelar för vårt land. Jag vill särskilt framhålla den fria rörligheten av personer och det samarbete på en rad viktiga områden som avtalet innefattar. Det är mycket positivt, bl.a. för kultur- och utbildningsområdena. De avtalsslutande parterna har bl.a. godkänt två förklaringar på kulturområdet. De deklarerar sin avsikt att stärka och bredda samarbetet på kulturområdet för att bidra till bättre förståelse mellan folken i ett mångkulturellt Europa. Man vill säkerställa och vidareutveckla det nationella och regionala arv som berikar den europeiska kulturen med sin mångfald.

Riksdagen fastställde år 1974 åtta kulturpolitiska mål, som det rått stor enighet omkring. Ett av målen innebär att kulturpolitiken skall främja ett utbyte av erfarenheter och idéer inom kulturområdet över språk- och nationsgränserna. EES-samarbetet ger utrymme för en fortsatt och intensifierad utveckling på kulturområdet.

Möjligheterna för Sverige att delta i en rad EG-program ökar genom EES-avtalet. Ett exempel är EG:s särskilda program för att stärka produktionen av europeiska filmer, TV- och videoprogram, benämnt MEDIA 95. I första hand är strävan att öka programutbytet mellan de olika länderna och språkområdena i Europa.

Herr talman! Ungdomsfrågorna tillhör de särskilt angivna områdena i EES-avtalet där man skall stärka och bredda samarbetet. Avtalet innebär att Sverige omedelbart då avtalet träder i kraft skall delta i programmet Ung-

dom för Europa. Från samma tidpunkt kommer vi också att kunna delta i informationsutbyte, seminarier och andra kontakter som rör ungdomsfrågor. Från den 1 januari 1995 kommer Sverige att kunna delta i alla program som då är påbörjade eller är beslutade.

Det är viktigt att människor tidigt i livet får kunskap om olika kulturer och traditioner genom internationellt utbyte. Genom erfarenhet av andra länders kultur ökar svenska ungdomars förståelse för invandrar- och flyktingungdomar i vårt eget land. Kontakt mellan människor från olika länder kan också bidra till fred och avspänning.

Herr talman! Möjligheterna för Sverige att delta i en rad EG-program inom utbildningsområdet ökar genom EES-avtalet. EG:s insatser inom forskningen genomförs i fleråriga ramprogram. Det tredje ramprogrammet för forskning och teknisk utveckling sträcker sig t.o.m. 1994. Genom EES-avtalet ansluts Sverige till detta.

Svenska forskare, institutioner och företag får samma rättigheter som sina motsvarigheter inom EG att ansöka om medel ur EG:s forsknings- och utvecklingsbudget för projektmedverkan. Sverige får delta i programmens olika kommittéer. Svenska experter får inflytande i planeringen av nya program. Det är inte minst viktigt när det gäller planeringen av det fjärde ramprogrammet. I planeringen av det programmet förutsätts stöd även till forskning som motiveras av allmänna samhällsbehov, t.ex. att åstadkomma en bättre livskvalitet.

Sverige är ett utvecklat industriland och som sådant mycket forskningsberoende. Internationellt samarbete inom en mängd forskningsområden är nödvändigt. Det är därför positivt att Sveriges deltagande i internationellt forskningssamarbete kan stärkas.

Sverige deltar redan i utbildningssamarbete inom EG, men möjligheterna kommer att förbättras avsevärt genom EES-avtalet. Vi kommer att kunna påverka utformningen av framtida aktiviteter på utbildningsområdet. Alla de särregler som i dag gäller för EFTA-ländernas deltagande i COMETT och Erasmus kommer att försvinna.

I övrigt är utbildningspolitiken en nationell angelägenhet. Vi utformar själva vår skolpolitik och vår högre utbildning.

Herr talman! I Sverige är vi i stort sett eniga om att jämställdhet mellan kvinnor och män är ett viktigt politiskt mål. Vi har höga ambitioner när det gäller jämställdhet och social välfärd. Uppenbarligen finns en oro bland en del svenska kvinnor för att förhållanden och villkor som gäller för kvinnor i vissa EG-länder skall smitta av sig på utveckling i Sverige.

Inom EG:s institutioner bedrivs ett omfattande samarbete på jämställdhetsområdet. Utvecklingen går i riktning mot höjda ambitioner inom EG-länderna. Det finns fem EG-direktiv på jämställdhetsområdet. EG-domstolen har i flera domstolsutslag tolkat direktiven till kvinnornas fördel. Det finns t.o.m. kvinnor som anser att EG:s lagstiftning är bättre än den svenska.

I Sverige är kvinnorna starkt beroende av den offentliga sektorn för att kunna förvärvsarbeta. Men det krävs en ekonomi i balans för att behålla och utveckla den svenska välfärden. Genom EES-avtalet får Sverige sannolikt en bättre ekonomi än om vi står utanför. Avtalet är därmed snarare positivt än negativt för kvinnor. Förutom ekonomins betydelse beror en fortsatt posi-

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

tiv utveckling av jämställdhetsarbetet i Sverige på vår egen kraft och våra egna ambitioner på området.

Herr talman! Jag vill slutligen understryka att upprättandet av ett EES-samarbete inte innebär någon slutenhet gentemot omvärlden i övrigt. Det internationella samarbetet på de områden som jag har berört kommer även fortsättningsvis att sträcka sig långt bortom Europas gränser.

Jag yrkar bifall till hemställan i EES-utskottets betänkande nr 1.

Anf. 137 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Jag hade tänkt att undvika de allmänna utvärderingar i positiv anda som vi har fått lyssna på hela dagen. Jag ansluter mig till dem. Jag hade tänkt att ta upp två litet specifika ämnesområden, nämligen information och datorisering och vad dessa kan betyda för småföretag och EES.

En av människans mest förankrade egenskaper är oviljan mot förändringar och benägenheten att slå vakt om det bestående. En viktig faktor som påverkar den här naturliga attityden är okunskapen. Jag kan förstå att stora delar av svenska folket i dag säger nej till både EG och EES. Många har inte ens klart för sig skillnaden mellan dessa begrepp – ett förhållande som främst regeringen, men även vi i riksdagen får ta på oss ansvaret för. Jag och vi i Ny demokrati kritiserade emellertid redan för ett år sedan regeringen för denna bristande information ut till familjen Svensson och allmänheten. Det skulle ha tagits fram en pedagogisk lättfattlig information som på ett enkelt sätt klargör och belyser nödvändigheten av vårt deltagande i EES och den Europeiska gemenskapen. Där skulle då de positiva konsekvenserna av medlemskapet belysas men även de negativa – om vi skulle ställt oss utanför såväl EES som EG.

Dessa synpunkter har jag framfört vid upprepade tillfällen under året i kammaren och även i min egenskap av medlem i EFTA-delegationen till statsrådet Dinkelspiel. Han har då hävdat att såväl politiker som näringsliv fått en kontinuerlig information under lång tid bl.a. genom hela serien av gröna böcker, seminarier etc. Det är alldeles riktigt. Med den 30-åriga erfarenhet jag har från marknadskommunikation vågar jag påstå att regeringen faktiskt grovt har sumpat chanserna att påverka allmänhetens, familjen Svenssons, kunskaper om EG och EES-avtalet – och därmed låtit okunskapen medverka till den negativa inställning många i dag har och som vi upplever hos stora delar av svenska folket – såsom det speglas i massmedia. De har ett tungt ansvar när det gäller den negativa attityd som vi får oss till del.

I det här läget är det inte tillräckligt med en fortsatt "rullande" tung information till näringsliv och opinionsbildare, som vi har hört ansvarigt statsråd föra fram – med hjälp av gröna böcker, seminarier, andra sammankomster etc. och kanske korta debatter i TV. Nej, det behövs en populistisk utformad kampanj, uppbyggd kring en lättläst broschyr hem i brevlådan till varje svenskt hushåll. Den är förvisso inte lätt att producera. Det är alltid svårt att förenkla komplicerade sammanhang, som det här är fråga om här – men visst är det möjligt, och nödvändigt! Med en broschyr i handen har varje människa och familj möjlighet att stämma av sakinnehållet i EG och EES-avtalet mot den många gånger osakliga skrämselfpropaganda som förs fram i massmedia. Samtidigt kan den intresserade konsumenten få kunskap om vad han

eller hon kan söka med den fördjupade information som finns som en kunskapsbas.

Herr talman! Jag hoppas verkligen att regeringen är beredd att konkret medverka till att svenska folket snarast får hem den föreslagna EES- och EG-informationen i sin brevlåda – som ett led i en allmän bredare populistisk kampanj kring betydelsen av vårt deltagande i den europeiska gemenskapen. Detta är inte minst viktigt med tanke på den kommande omröstningen om vårt medlemskap i EG.

Så några reflexioner i en helt annan fråga om småföretagen och EES. Jag är tyvärr tveksam till småföretagens kunskaper och inställning till att vi fr.o.m. den 1 januari har möjlighet till en framgångsrik marknadsföring i en marknad bestående av 375 miljoner människor. För de flesta företag innebär detta en enorm omställning – och möjlighet. Vi måste vara positiva! Jag blir rädd när Exportrådets utomordentliga informationskampanj, som har genomförts i princip i alla kommuner i hela landet, "Gomorrón Europa", på vissa orter lockar fem till tio deltagare. Det är en indikation på ett visst ointresse för vad den nya inre marknaden betyder främst för småföretagen, för Sverige, industrin och de möjligheter EES erbjuder företag som är på alerten. De större företagen är redan i gång med etablering av produktion och nätverk för marknadsföring inom EES-området.

I ett inledningsskede hoppas jag därför att regeringen tillsammans med branschorganisationerna är beredd att medverka till att vi får en förstärkt information till småföretag här hemma, men också småföretagarservice såväl centralt i Bryssel som ute i de lokala marknaderna med proffsigt lokalt förankrade medarbetare, gärna inom Exportrådets ram.

I och med vårt EES-medlemskap får vi också tillgång till det av EG uppbyggda småföretagarprogrammet. Som exempel kan nämnas BC-NET – ett databaserat infosystem för etablering av affärskontakter och samarbetspartners i Europa.

Vi i Ny demokrati har särskilt uppmärksammat datoriseringen av vissa affärstransaktioner inom EES-marknaden, exempelvis att en order eller faktura kan utbytas via affärspartnerns datorer genom utnyttjande av systemet EDI – Electronic Data Interchange. Systemet kan kopplas direkt till produktionen – för just-in-time-leveranser från exempelvis en underleverantör i Grums till en fabrik i Bordeaux. Snabbheten med EDI-systemet är redan en viktig konkurrensfaktor leverantörer och tillverkare emellan. Det är en viktig fråga. Det utnyttjas redan i dag av de större företagen men kommer också att kunna bli en viktig konkurrensfördel för de svenska småföretagen.

I det här läget har Statskontoret på regeringens uppdrag utarbetat en rapport om Samverkan om EDI och handelsprocedurer. Där förespråkas bildandet av en förening finansierad med hjälp av medlemsavgifter och uppdrag från UDH och Näringsdepartementet. Skulle en sådan förening komma till stånd finns det, enligt bedömningen i rapporten, inte något behov av ett sammanhållet program för utvecklingen av detta viktiga EDI-system i Sverige.

Majoriteten i såväl näringsutskott som EES-utskott har anslutit sig till ovanstående uppfattning.

Vi i Ny demokrati vidhåller emellertid vår uppfattning om att EDI snabbt

måste utvecklas för småföretagen och komma i praktisk tillämpning i större omfattning. Detta kräver ett direkt engagemang från regeringens sida och att konkreta åtgärder omgående vidtas.

Riksdagen bör därför genom ett uttalande anmoda regeringen att omgående vidta konkreta åtgärder för att öka tillgängligheten till EDI-systemet för landets småföretagare.

Herr talman! Jag yrkar därför på bifall till vår motion E11 yrkande 4, dvs. vår reservation i mom. 17, småföretag.

Herr talman! I övrigt ansluter jag mig med övertygelse till riksdagens kommande beslut om ett antagande av EES-avtalet.

Anf. 138 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Jag vill bara ta upp en punkt i det Bengt Dalström framförde och som han har framfört också i tidigare sammanhang här i kammaren, nämligen önskemålet om ökad information och hans speciella synpunkter på detta.

Vi har arbetat vidare med tanken på både riktade informationsinsatser och mer allmänt utformat, mer lättillgängligt material, som bl.a. tar sikte på ökad information om den praktiska tillämpningen av EES. Vi har kommit långt i den planeringen, och jag vill bara för kammaren och för Bengt Dalström, eftersom han direkt har tagit upp frågan, säga att vi planerar att, så snart vi har tidpunkten klar för ikraftträdande av EES-avtalet, gå ut med en broschyr till alla hushåll.

Jag nämnde redan tidigare under debatten här i kammaren att det förslag som väcktes från något eller kanske några håll om att ge utskottets yttrande över EES-avtalet en vid spridning skulle tjäna samma syfte. Jag har tidigare välkomnat den tanken. Jag tycker den är utmärkt som ett komplement.

Anf. 139 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Jag tackar statsrådet för den informationen att man äntligen kommit till insikt om att familjen Svensson också behöver den här samlade, förenklade informationen hem till sig för att där, precis som jag framförde, med fakta i hand kunna värdera den skrämselfpropaganda som massmedia hittills har utsatt EES-avtalet för. Det glädjer mig.

Samtidigt skulle jag vilja fråga vad statsrådet har för synpunkter – om det finns några så här spontant – kring EDI-systemet och den datorisering för småföretagens behov som jag tidigare framförde åsikter om.

Anf. 140 Statsrådet ULF DINKELSPIEL (m):

Herr talman! Vi överväger och prövar för närvarande de här frågorna i kanslihuset, i nära kontakt med berörda organ och med näringslivet. Det gäller frågan om hur ärendena skall hanteras liksom arbetsfördelningen mellan näringslivet och staten och myndigheterna. Jag hoppas att relativt snart kunna redovisa resultatet av detta, men för dagen har jag inga precisa besked att lämna på den här punkten.

Anf. 141 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! I modern tid har många länder på olika håll i världen varit med om krig och förföljelse men till slut kunnat sluta fred, om än bräcklig.

I dessa länder är man oerhört rädd om freden och vill att den skall bestå. Man talar om försoning, konsensus och samverkan och gör stora ansträngningar att leva upp till vad de orden innebär i realiteten. Jag tänker bl.a. på Latinamerika, där många länder bildligt talat balanserar på slak lina för att behålla och vidareutveckla den sköra, och då också sårbara, avspänningsprocess som man är inne i.

Under tiden efter andra världskriget var man också i Europa angelägen om att finna konsensus och samverkan mellan de olika nationer som stritt som fiender mot varandra. Ramen omkring EG, organisationen, ger också som jag ser det förutsättningar för just konsensus och samförstånd. Det är just det som själva organisationens uppbyggnad och verksamhet egentligen går ut på. Inget av EG-kommissionens förslag genomförs om det inte har fått enhällighet eller i vissa fall kvalificerad majoritet i Ministerrådet. När man inte det faller förslaget. I Ministerrådet har de mindre länderna ett relativt stort värde i beslutsprocessen i förhållande till de större.

Kristdemokraterna i Europa vill dessutom kraftigt stärka parlamentets roll, vilket överensstämmer med andra demokratiska krafter i Europa.

Det är just konsensus vi behöver också i dag, när vi ser hur vår värld ser ut. Naturligtvis är det viktigt att vi kommer in i det europeiska samarbetet, för vilket EES är en viktig början – eller prövotid, som många uttrycker det –, så att vi kan påverka lagstiftningen i en samverkan som, vare sig vi vill det eller inte, ändå, vare sig vi är med i den eller inte, påverkar vår nutid och vår, våra barns och barnbarns framtid.

När det gäller krig är det kvinnor och barn som drabbas värst. De är, som det visat sig, lovligt byte för dem som har skjutvapen och ammunition. I dag är bilder och rapporter från f.d. Jugoslavien och Somalia på våra näthinnor och i våra sinnen. De som inte har vapen blir utan mat och förlorar också livet. I t.ex. Bosnien skjuts obehäpnade människor av krypskyttar och andra vapenförsedda personer. Det europeiska samarbetets arbete för fred är bra för kvinnor. Det arbetet skulle kunna vara ännu kraftfullare. Där har vi en uppgift.

Det sägs som ett motargument att den hårt förvärvade relativa jämställdheten i vårt land skulle gå tillbaka om vi fick ett ökat europeiskt samarbete. Många har i dag tagit upp den frågan. Jag anser att det påståendet är helt befängt. Att påstå detta talar egentligen om att man inte riktigt har satt sig in i vad som kommer att gälla i relationerna mellan vårt land och andra länder i ett europeiskt samarbete.

Socialpolitiken och jämställdhetspolitiken i Sverige gäller Sverige och oss svenskar. Vid ett utökat europeiskt samarbete har vi dessutom möjligheter att påverka och lansera vår syn på jämställdhet och vilka konsekvenser den medfört för oss i vårt land.

Olika länder i det europeiska samarbetet har kommit olika långt när det gäller jämställdhetsfrågorna. Vilken syn man i de olika länderna har på jämställdhet beror också på vilka kulturella, historiska och sociala traditioner länderna har. Men det europeiska samarbetet har fått alla medlemsländer att mer aktivt arbeta för jämställdhet. Det är bra och också nödvändigt.

Inom jämställdhetsområdet finns det också en del för oss svenskar att göra ute i Europa. Exempelvis kvinnor i Frankrike och England ser med glädje

och förväntan på att Sverige mer aktivt skall ta del i det europeiska samarbetet. De vill i Europasamarbetet ha med vår fräscha syn på jämställdheten, eftersom de anser att vårt arbete och vår syn på jämställdhet skulle kunna ge dem en extra kick i deras situation och påskynda jämställdheten totalt i Europa.

Herr talman! Den främsta anledningen till att jag är positiv till ett EG- och EU-medlemskap, mot vilket EES-avtalet är ett steg på vägen, är EG:s två grundbultar att trygga freden och att höja välbefindandet, så att vi i ännu högre grad kan hjälpa u-länderna och dem som inte har det lika bra som vi har det.

Sverige är ett stort biståndsgivarland. Vi har genom olika insatser exporterat solidaritet, humanism och medmänsklighet genom bilateralt stöd förmedlat genom insatser från engagerade människor och genom ekonomiska medel. Vi har också i FN-sammanhang skapat oss en goodwill som är enastående. Det är viktigt att våra goda relationer, trots ett intensifierat samarbete med Europa, inte mattas av utan också intensifieras ännu mer.

Sveriges profil i världen får inte suddas ut. Sveriges roll i världen måste i stället lyftas fram som en humanismens, solidaritetens och fredens exportör. Det har vi råd med. Vi har också råd och möjligheter att trots ett ökat europeiskt samarbete sälja eller marknadsföra vår profil för framför allt ett arbete i den fattiga världen. Det är viktigt att kunna ge den tryggheten, med tanke på den oro som finns nästan överallt på jorden och de övergrepp mot mänskliga rättigheter som ständigt sker.

Det engagemang Sverige har visat i FN-sammanhang måste vidareutvecklas och föras in också i ett europeiskt samarbete. Där har vi en inledande möjlighet i EES.

Ett ökat samarbete i och med Europa skulle ge oss en ytterligare plattform för vårt internationella engagemang vad gäller mänskliga rättigheter och utvecklingsfrågor. Jag vill i detta sammanhang understryka den roll som ett Europa i samverkan spelar som alternativt samarbetspartner i stället för det tidigare stormaktsberoendet. Just den synen på ett Europa i samverkan hörs ofta från kristdemokratiska kolleger i den tredje världen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till hemställan i utskottets betänkande.

Anf. 142 TAGE PÅHLSSON (c):

Herr talman! Det känns utan tvivel ansvarsfullt att få vara med om att fatta beslut i denna den kanske viktigaste politiska frågan i vårt land under efterkrigstiden – speciellt för mig som är relativt ny i riksdagen.

Jag vill redan från början klarlägga att jag är i grunden positiv till EES-avtalet som princip, men att jag trots detta känner en viss tvekan inför dagens beslut.

Jag har verkligen försökt att sätta mig in i EG-EU-frågan och EES-avtalet, men jag vill inte alls påstå att jag kan det. Liksom flera talare före mig har jag vägt fördelar och nackdelar på min kunskapsnivå och funnit att fördelarna väger över. Men det finns en del frågetecken, varav vissa kommit i dagen på ett ganska sent stadium.

I första hand tänker jag på de ifrågasättanden som kommit till allmän kännedom om avtalets grundlagsmässiga konsekvenser. Vederhäftiga källor

hävdat t.ex. att vi för att godkänna avtalet först måste ta separata beslut om att ändra grundlagen.

Herr talman! Om det är korrekt blir ju hela avtalet försenat eftersom ett sådant beslut måste tas två gånger med val emellan, eller genom folkomröstning – i princip innan vi antar EES-avtalet.

Det gäller, som väl alla nu vet, i första hand tryckfrihetsförordningen, som inte överensstämmer med EES-avtalets regler.

Många av ledamöterna i kammaren har i dag uttryckt förvåning och t.o.m. förtrytelse – ibland uttalat med spydiga kommentarer – över det som man säger yrvakna intresset för EES-frågan hos press, organisationer och allmänhet.

Visst är det ett plötsligt intresse som har dykt upp. Man kan fundera över det också. Men det väsentliga är, enligt min uppfattning, att det finns ett intresse och en stor törst efter information på olika håll.

Det tillkommer ju oss, herr talman, som folkvalda ledamöter av Sveriges riksdag att se till att nödvändig information om ett så stort ärende som det här är fråga om kommer till allmän kännedom. Det är vi som skall se till att det informeras, antingen genom att göra det själva eller genom att anlita hjälpredor.

Våra väljare, skattebetalarna, har rätt att kräva detta av oss. Det stora informationsgapet beror egentligen på oss politiker – ingen annan.

I dag ser det ut som om den kommande folkomröstningen om EES-avtalet i Schweiz kommer att ge nej-resultat, vilket skulle innebära att avtalet inte kan träda i kraft vid årsskiftet, som planerat. Efter de förhandlingar som då kommer till stånd blir det en försening av ikraftträdandet någon eller några månader – dock längst till halvårsskiftet.

Vi har en grundlagsutredning som arbetar för fullt med att se över de grundlagsmässiga konsekvenserna och ändringsbehoven inför Europasamarbetet. Den beräknas komma med sitt betänkande i februari 1993 – om några månader, alltså. Vore det inte lämpligt att i det läge vi nu är – med de oklarheter som råder beträffande grundlagskonsekvenserna och med ett uppenbart informationsunderskott i landet – skjuta upp beslutet om att anta EES-avtalet tills grundlagsberedningens betänkande föreligger?

Vi skulle då få klarhet i dessa, enligt min uppfattning, mycket väsentliga formaliafrågor. Samtidigt skulle vi få ytterligare några värdefulla månader på oss för att informera bort det motstånd som nu föreligger – ett motstånd som ofta, eller kanske oftast, beror på okunnighet eller känslan av att man är oinformerad.

Känslan av att politikerna håller på att köra över väljarna, att man inte bryr sig om vad vanligt folk tycker, är mycket utbredd i landet och det alltför vanliga uttrycket politikerförakt kan här få ytterligare skjuts.

Herr talman! Efter moget övervägande och med förvisning om att jag ådrar mig ogillande från vissa håll, yrkar jag bifall till de framlagda yrkandena om återförvisning av betänkandet EU 1 till utskottet för ytterligare beredning gällande grundlagskonsekvenserna.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Återförvisningsyrkandet

Kammaren avslag med 304 röster mot 23 det av Gudrun Schyman under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av ärendet till utskottet för ytterligare beredning.

Liselotte Wågö (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 1 (godkännande av EES-avtalet och EFTA-avtalen)

Avslagsyrkandena

Först biträdades meningsyttringen av Gudrun Schyman (innebärande bifall till eller tillgodoseende av alla motionsyrkandena) med 13 röster mot 6 för de av Birgitta Hambræus m.fl. under överläggningen framställda yrkandena om avslag på regeringens proposition. 308 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan (innebärande avslag på alla motionsyrkandena om avslag på propositionen) med 309 röster mot 10 för meningsyttringen av Gudrun Schyman. 7 ledamöter avstod från att rösta

Tage Pålsson (c) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats som frånvarande.

Godkännande av avtalen och antagande av lagförslaget i denna del

Med anledning av att EES-avtalet och ett av EFTA-avtalen innehåller avtalsvillkor, som innebär överlåtelse på mellanfolklig organisation av rättskipnings- och förvaltningsuppgifter som innefattar myndighetsutövning, krävdes för bifall till utskottets hemställan i förevarande fall att tre fjärdedelar av de röstande förenade sig om beslutet.

Utskottets hemställan bifölls med 308 röster mot 13 för avslag, dvs. utskottets hemställan hade bifallits med minst tre fjärdedelar av de röstande. 6 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2 (konsekvensanalyser m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 307 röster mot 15 för meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (ursprungsmärkning av kläder)

Utskottets hemställan bifölls med 180 röster mot 144 för reservation 1 av Mats Hellström m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 5 (livsmedel)

Utskottets hemställan bifölls med 179 röster mot 145 för reservation 2 av Mats Hellström m.fl. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 7 (alkoholfrågor)

Utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering bifölls med 301 röster mot 23 för utskottets hemställan med godkännande av moti-

veringen i reservation 3 av Christer Windén. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

Mom. 11 (sjöfartsregister)

Utskottets hemställan bifölls med 176 röster mot 146 för reservation 4 av Mats Hellström m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

*Europeiska
ekonomiska
samarbetsområdet*

Mom. 13 (kommunala stöd)

Utskottets hemställan bifölls med 307 röster mot 17 för meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 17 (småföretag)

Utskottets hemställan bifölls med 302 röster mot 24 för reservation 5 av Christer Windén. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 22 (jämförbarhetsaspekter på EES-samarbetet)

Utskottets hemställan bifölls med 178 röster mot 144 för reservation 6 av Mats Hellström m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 23 (kvotering)

Utskottets hemställan bifölls med 311 röster mot 13 för meningsyttringen av Gudrun Schyman i motsvarande del. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 24 (lagvalsregel)

Uteslutande av 5 §

Utskottets hemställan bifölls med 311 röster mot 15 för yrkande 2 i motion E8 av Birgitta Hambraeus. 1 ledamot avstod från att rösta.

Bestämmelse om strafffrihet

Utskottets hemställan – som ställdes mot det av Björn von der Esch under överläggningen framställda yrkandet – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

4 § Ombildning av föreningsbankerna till ett bankaktiebolag

Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1992/93:NU7 Ombildning av föreningsbankerna till ett bankaktiebolag (prop. 1992/93:69).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Utskottets hemställan bifölles.

5 § Beslut om fortsatt ärendebehandling

Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid arbetsplenum torsdagen den 19 november.

6 § Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan

Anf. 143 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får anmäla följande ändringar i kammarens sammanträdesplan:

Det blir inget arbetsplenum torsdagen den 26 november. I stället sammanträder kammaren för interpellationssvar kl. 12.00.

Inte heller hålls något arbetsplenum torsdagen den 3 december. Även då sammanträder kammaren för interpellationssvar kl. 12.00 och som tidigare angivits kl. 14.30 för muntliga frågor till regeringen.

Vidare är tiden för arbetsplenum måndagen den 14 december ändrad till kl. 10.00 och för arbetsplenum tisdagen den 15 december till kl. 9.00.

7 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Proposition

1992/93:134 Förändringar i de kommunala bostadstilläggen för år 1993 m.m.

Motionerna

med anledning av prop. 1992/93:28 Ändrade bestämmelser för traktorer och motorredskap, m.m.

1992/93:T10 av Kurt Ove Johansson (s)

med anledning av prop. 1992/93:29 Vissa socialavgiftsfrågor

1992/93:Sf4 av Sten Söderberg (-)

med anledning av prop. 1992/93:30 Ändring av begreppet arbetsskada

1992/93:Sf5 av Doris Håvik m.fl. (s)

1992/93:Sf6 av Berith Eriksson m.fl. (v)

1992/93:Sf7 av Ian Wachtmeister och Leif Bergdahl (nyd)

1992/93:Sf8 av Sten Söderberg (-)

1992/93:Sf9 av Barbro Evermo Palmerlund och Iréne Vestlund (s)

1992/93:Sf10 av Monica Öhman m.fl. (s)

1992/93:Sf11 av Anita Johansson m.fl. (s)

med anledning av prop. 1992/93:40 Semesterlöneförsäkring för små företag

1992/93:A1 av Lars Biörck (m)
1992/93:A2 av Sten Söderberg (-)

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

med anledning av prop. 1992/93:51 Medel till AB Göta kanalbolag för upp-
rustning och drift av kanalen budgetåret 1992/93

1992/93:N5 av Sten Söderberg (-)
1992/93:N6 av Elisabeth Persson och Rolf L Nilson (v)

med anledning av prop. 1992/93:56 Ny konkurrenslagstiftning

1992/93:N7 av Birgitta Johansson m.fl. (s)
1992/93:N8 av Lars Werner m.fl. (v)
1992/93:N9 av Ian Wachtmeister och Harriet Colliander (nyd)
1992/93:N10 av Bengt Dalström och Bert Karlsson (nyd)
1992/93:N11 av Carl Olov Persson och Harry Staaf (kds)
1992/93:N12 av Lennart Brunander och Birgitta Carlsson (c)

med anledning av prop. 1992/93:61 Ändrat huvudmannaskap för vissa insti-
tutioner inom ungdomsvård och missbrukarvård

1992/93:So12 av Sten Söderberg (-)
1992/93:So13 av Bo Holmberg m.fl. (s)
1992/93:So14 av Eva Zetterberg (v)
1992/93:So15 av Lena Boström (s)
1992/93:So16 av Inger Lundberg (s)
1992/93:So17 av Rune Backlund (c)

med anledning av prop. 1992/93:65 Upphävande av lagen (1990:750) om be-
talningar till och från utlandet m.m.

1992/93:Sk5 av Lars Bäckström m.fl. (v)
1992/93:Sk6 av Lars Hedfors m.fl. (s)

med anledning av prop. 1992/93:70 Privat lokalradio

1992/93:K5 av Björn von der Esch (m)
1992/93:K6 av Åke Gustavsson m.fl. (s)
1992/93:K7 av Elisabeth Persson m.fl. (v)
1992/93:K8 av Ian Wachtmeister m.fl. (nyd)
1992/93:K9 av Leo Persson och Monica Widnemark (s)
1992/93:K10 av Hans Stenberg m.fl. (s)
1992/93:K11 av Sigge Godin m.fl. (fp,c)
1992/93:K12 av Lotta Edholm (fp)
1992/93:K13 av Birger Andersson och Rose-Marie Frebran (c,kds)
1992/93:K14 av Lennart Fridén (m)

med anledning av prop. 1992/93:73 Verksamheten vid Försvarets datacenter

1992/93:Fö3 av Berit Oscarsson och Göran Magnusson (s)

med anledning av prop. 1992/93:78 Undanförsel och förstöring

1992/93:Fö4 av Sten Söderberg (-)

med anledning av prop. 1992/93:84 Organisationen av riksfärdtjänsten
1992/93:T11 av Sten Söderberg (-)

med anledning av prop. 1992/93:89 Ändrad lagstiftning för banker och andra
kreditinstitut med anledning av EES-avtalet, m.m.

1992/93:N13 av Johan Lönnroth m.fl. (v)

1992/93:N14 av Birgitta Johansson m.fl. (s)

1992/93:N15 av Birgitta Hambræus (c)

1992/93:N16 av Karin Starrin (c)

med anledning av prop. 1992/93:101 Den statliga statistikens finansiering
och samordning

1992/93:Fi76av Hans Gustafsson m.fl. (s)

med anledning av prop. 1992/93:102 Upphävande av lagen (1987:773) om
fritidsbåtsregister, m.m.

1992/93:T12 av John Andersson och Karl-Erik Persson (v)

1992/93:T13 av Lisbeth Staaf-Igelström och Kristina Svensson (s)

1992/93:T14 av Sven-Gösta Signell m.fl. (s)

1992/93:T15 av Sten Söderberg (-)

1992/93:T16 av Ingegerd Sahlström och Marianne Carlström (s)

1992/93:T17 av Lisbet Calner och Karl-Erik Svartberg (s)

1992/93:T18 av Nils T Svensson och Lennart Nilsson (s)

med anledning av prop. 1992/93:107 Redovisning av vissa infrastrukturkost-
nader med anledning av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbets-
området (EES) m.m.

1992/93:T19 av Birgitta Hambræus (c)

med anledning av prop. 1992/93:109 Ändring i rättshjälpslagen m.m.

1992/93:Ju9 av Lars Werner m.fl. (v)

1992/93:Ju10 av Lars Andersson (-)

1992/93:Ju11 av Karl Gustaf Sjödin (nyd)

1992/93:Ju12 av Lars-Erik Lövdén m.fl. (s)

med anledning av prop. 1992/93:116 Ersättningsnivåer för vissa pensionsför-
måner m.m.

1992/93:Sf12 av Johan Lönnroth m.fl. (v)

1992/93:Sf13 av Hugo Hegeland (m)

med anledning av prop. 1992/93:117 Lönegarantifonden m.m.

1992/93:A3 av Sten Söderberg (-)

1992/93:A4 av Claus Zaar (nyd)

1992/93:A5 av Ingela Thalén m.fl. (s)

med anledning av prop. 1992/93:120 Ändring i sekretesslagen (1980:100)
med anledning av EES-avtalet

1992/93:K15 av Bengt Hurtig m.fl. (v)

1992/93:K16 av Sten Söderberg (-)
1992/93:K17 av Birgitta Hambræus (c)
1992/93:K18 av Thage G Peterson m.fl. (s)

Prot. 1992/93:26
18 november 1992

med anledning av prop. 1992/93:123 Vissa ekonomiska regleringar år 1993
mellan staten och kommunsektorn

1992/93:Fi77 av Kjell Eldensjö (kds)
1992/93:Fi78 av Lars Werner m.fl. (v)
1992/93:Fi79 av Hans Gustafsson m.fl. (s)

med anledning av prop. 1992/93:128 Vissa sjöfartspolitiska åtgärder

1992/93:T20 av Ian Wachtmeister och Kenneth Attefors (nyd)
1992/93:T21 av Sten Söderberg (-)
1992/93:T22 av Sven-Gösta Signell m.fl. (s)

med anledning av prop. 1992/93:129 Avgifter inom äldre- och handikapp-
omsorgen

1992/93:So8 av Sten Söderberg (-)
1992/93:So9 av Bo Holmberg m.fl. (s)
1992/93:So10 av Gudrun Schyman m.fl. (v)
1992/93:So11 av Karin Israelsson (c)

med anledning av prop. 1992/93:132 Vissa frågor inom Kommunikationsde-
partementets område

1992/93:T23 av Sven-Gösta Signell m.fl. (s)
1992/93:T24 av Karl-Erik Persson (v)
1992/93:T25 av Olle Lindström (m)

8 § Anmälan om interpellationer

Anmälades att följande interpellationer framställts

den 17 november

1992/93:43 av *Ulrica Messing* (s) till kommunikationsministern om infra-
struktursatsningen i Norrland:

Arbetslösheten ökar med tusentals personer varje vecka. Många blir arbetslösa fast det finns behov av deras arbete. Det beror på att det finns prop-
par i det offentliga beslutsfattandet som förhindrar att behov omvandlas till
beställningar.

Utanför Söderhamn, förbi Enånger, skall E4:an få en ny sträckning. Det
finns många arbetslösa i området. Samtidigt behöver SJ en dubbelspårig
järnväg i samma område. Om väg och järnväg byggs parallellt lär man spara
150 miljoner kronor genom samutnyttjande i byggandet.

Riksdagen har redan beslutat om en tidigareläggning av ett snabbtåg på
Ostkustbanan mellan Stockholm och Sundsvall. Men byggandet kommer

inte till stånd därför att kommunikationsministern inte anslår medel till Banverket.

Satsningar på förbättrade kommunikationer inom vårt län är viktigt för både människor och företag inom länet, men det är också viktigt att människor i övriga Norrland har möjlighet att bo och verka i sin hembygd.

Därför frågar jag nu kommunikationsminister Mats Odell:

När tar ni bort proppen så att vi får i gång byggprojekt som kan sysselsätta tusentals människor, projekt som därmed skapar goda framtidsmöjligheter för Gävleborgs län och övriga Norrland?

1992/93:44 av Pär Granstedt (c) till utrikesministern om Sydafrika:

Att många apartheidlagar avskaffats och förhandlingar inletts om införande av ett demokratiskt icke-rasistiskt styrelseskick i Sydafrika är mycket glädjande. Det är ett resultat av en bred demokratisk rörelses arbete i landet och av mycket starka påtryckningar från omvärlden. Sverige har länge spelat en pådrivande roll för att internationella sanktioner skulle användas för att förmå apartheidregimen att ge upp.

Tyvärr finns det dock samtidigt mycket oroande inslag i bilden. Den sydafrikanska regimen och nationalistpartiet strävar uppenbarligen efter att behålla så mycket som möjligt av en privilegierad ställning för den vita minoriteten. Detta leder till manövrar som försvårar och rent av hotar demokratiseringsprocessen.

Det största akuta problemet i Sydafrika är våldet, som har fått proportioner som för tankarna till ett inbördeskrig. Det har betydande inslag av ren kriminalitet, men det viktigaste är stridigheterna mellan företrädare för Inkhata och ANC. Allvarliga övergrepp förekommer från bägge sidor, men oberoende bedömare i landet tycks vara tämligen ense om att huvudansvaret måste läggas på Inkhata. Till skillnad från ANC har Inkhata enligt opinionsmätningar ett mycket blygsamt väljarstöd, och våldet blir ett sätt för rörelsen och dess ledare Mangusuthu Botulezi att bibehålla en position i den pågående processen.

Regimens förhållningssätt till våldet är mycket tvivelaktigt. Å ena sidan kräver president de Klerk ett slut på våldet som ett villkor för en uppgörelse om en ny konstitution. Å andra sidan gör man mycket litet för att stävja våldet – trots den stora förmåga att upprätthålla lag och ordning som den sydafrikanska polisen visat i det förflutna. Tvärtom finns det mycket uppgifter – varav en del också bevisats – om aktivt stöd från den sydafrikanska polisen till Inkhatas våldsaktioner. Mycket tyder på att regimen har ett intresse av att bibehålla Inkhata som en maktfaktor i sydafrikansk politik och ser våldet som ett sätt att försvaga ANC och hindra partiet från att bygga upp en stark lokal organisation.

Förhoppningarna att sommarens förhandlingar i den s.k. Codesa 2 skulle leda till snabba resultat var stora, men sveks. En viktig orsak till detta var att regeringen frångick preliminära uppgörelser gjorda under de förberedande förhandlingarna. Det har ifrågasatts om det är en medveten taktik från regeringssidan att förhala förhandlingarna.

I varje fall är det uppenbart att regimen utnyttjar tiden till åtgärder som

syftar till att bevara den vita minoritetens ställning. Det handlar framför allt om att överföra allmänna institutioner som sjukhus, skolor etc. från staten till enskild ägo eller till lokala kommuner. Det kan förefalla sunt allmänt sett, men i den sydafrikanska verkligheten blir det ett sätt att bibehålla vit kontroll över verksamheten och permanenta den oerhörda standardskillnad mellan vita och svarta som finns inom områden som hälsovård och utbildning.

Den nuvarande utvecklingen är allvarlig för Sydafrika, och det är nödvändigt att den sydafrikanska regimen förmås att stävja våldet och snabbt medverka till en demokratisk konstitution. De insatser som hittills gjorts har medfört att Sydafrikas internationella isolering brutits och sanktionerna i stor utsträckning hävts. Det förefaller dock uppenbart att det fortfarande finns behov av internationella påtryckningar för att påskynda processen och säkra demokratiseringen.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om att få ställa följande fråga till utrikesministern:

Vilka svenska och internationella insatser är utrikesministern beredd att ta initiativ till för att förmå den sydafrikanska regimen att stävja våldet och påskynda utvecklingen mot demokrati och ett avskaffande av apartheidssystemet?

9 § Anmälan om fråga

Anmälades att följande fråga framställdes

den 17 november

1992/93:208 av *Ulla Tillander* (c) till kommunikationsministern om Swedabs information till barn:

Brobolaget Swedab har i en kampanj riktat sig till skånska elvaåringar. Vad som gör denna kampanj i hög grad tvivelaktig är att den passerar gränsen mellan information och indoktrinering. Det finns anledning att ifrågasätta omdömet hos ledningen i ett statsägt bolag som i en situation där remisstiden ännu inte gått ut och miljöprövningen just har börjat inte kan skilja mellan propaganda för barn och information om argumenten för och emot en bro. I stället föregriper brobolaget den demokratiska prövningen och spikar ett datum för invigningen. Detta är inte information utan propaganda med statliga pengar. Att den därtill är riktad till minderåriga gör att den står på gränsen för vad som är rimligt.

Jag vill till statsrådet ställa följande fråga:

Vad avser statsrådet att vidta för åtgärder för att bolagets information skall uppfylla de rimliga krav på saklighet och allsidighet som måste kunna ställas på information från ett bolag som är statligt och skattefinansieras?

10 § Kammaren åtskildes kl. 22.05.

Förhandlingarna leddes

av förste vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 3 § anf. 21 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 50 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. anf. 77 (delvis),

av förste vice talmannen därefter t.o.m. anf. 103 (delvis),

av andre vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 18.03,

av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 135 (delvis) och

av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

GUNNAR GRENFORS

/Barbro Nordström

Onsdagen den 18 november

1 § Justering av protokoll	1
2 § Förnyad bordläggning	1
3 § Europeiska ekonomiska samarbetsområdet	1
EES-utskottets betänkande EU1	
Debatt	
Mats Hellström (s)	
Christer Windén (nyd)	
Gudrun Schyman (v)	
Hadar Cars (fp)	
Nic Grönvall (m)	
Pär Granstedt (c)	
Holger Gustafsson (kds)	
Statsrådet Ulf Dinkelspiel (m)	
Tredje vice talmannen (om debattreglerna)	
Hans Gustafsson (s)	
Lars Bäckström (v)	
Karin Falkmer (m)	
Carl B Hamilton (fp)	
Birgitta Hambræus (c)	
Lars Svensk (kds)	
Ian Wachtmeister (nyd)	
Berit Löfstedt (s)	
Johan Lönnroth (v)	
Sten Söderberg (-)	
Hans Göran Franck (s)	
Birger Hagård (m)	
Ingela Mårtensson (fp)	
Björn von der Esch (m)	
Monica Öhman (s)	
Per Stenmarck (m)	
Förste vice talmannen (om sammanträdet fortsättning under kvällen, m.m.)	
Ylva Annerstedt (fp)	
Karin Starrin (c)	
Hans Andersson (v)	
Charlotte Cederschiöld (m)	
Bengt Harding Olson (fp)	
Marianne Andersson (c)	
Annika Åhnberg (-)	
Göran Lennmarker (m)	
Axel Andersson (s)	

Bertil Persson (m)	
Isa Halvarsson (fp)	
(forts.)	
Ajournering	128
Återupptagna förhandlingar	128
3 § (forts.) Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (forts. EU1)	128
Bengt Hurtig (v)	
Ines Uusmann (s)	
Karl-Erik Persson (v)	
Jan Sandberg (m)	
Kjell Eldensjö (kds)	
Kenneth Lantz (kds)	
Inga-Britt Johansson (s)	
Ivar Virgin (m)	
Lennart Fremling (fp)	
Dan Ericsson i Kolmården (kds)	
Lena Klevenås (s)	
Tredje vice talmannen (om ordningen på läktaren)	
Jan Jennehag (v)	
Göran Magnusson (s)	
Karin Israelsson (c)	
Roland Lében (kds)	
Rose-Marie Frebran (kds)	
Bengt Dalström (nyd)	
Margareta Viklund (kds)	
Tage Pålsson (c)	
Beslut	164
4 § Ombildning av föreningsbankerna till ett bankaktiebolag	165
Näringsutskottets betänkande NU7	
Beslut	166
5 § Beslut om fortsatt ärendehantering	166
6 § Meddelande om ändringar i kammarens sammanträdesplan ...	166
Förste vice talmannen	
7 § Bordläggning	166
8 § Anmälan om interpellationer	
1992/93:43 av Ulrica Messing (s) om infrastruktursatsningen i	
Norrland	169
1992/93:44 av Pär Granstedt (c) om Sydafrika	170
9 § Anmälan om fråga	
1992/93:208 av Ulla Tillander (c) om Swedabs information till	
barn	171

